

ÇERKEZKÖY YUSUF ŞENEL ORTAOKULU

UZMAN ÖĞRETMENLİK TÜM MODÜLLERİN ÖZETİDİR.

HAZIRLAYAN: SÜLEYMAN HAS
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

NOT: MEB'İN PDF DİKKATE ALIRAK DÜZENLENMİŞTİR.

TÜM ÖĞRETMEN ARKADAŞLARIMA
FAYDALI OLMASI DİLEĞİMLE...

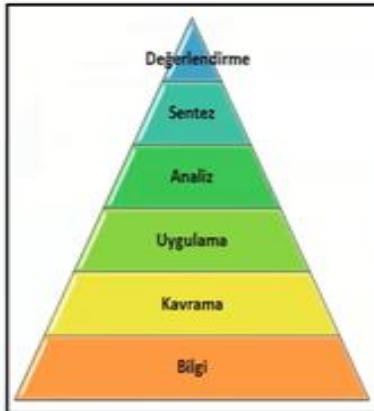
1. MODÜL

FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM YAKLAŞIMI

- **Tüm öğrenciler farklıdır ve farklılaştırmayı destekleyen öğretmen, sınıfındaki çeşitli öğrenme ihtiyaçlarını daha iyi ele almasına ve yönetmesine yardımcı olan farklı stratejiler kullanmalıdır.**

Başka bir deyişle farklılaştırılmış öğretim, öğretim stratejilerinin çeşitliliği aracılığıyla öğrencilerin çeşitliliğine yanıt vermek anlamına gelir. Çeşitli kuram ve teoriler, öğretmenlerin, öğrenci çeşitliliğine yanıt vermek için öğretim stratejilerinde değişiklik yapma konusunda nasıl kararlar aldıklarını tanımlamaya yardımcı olmaktadır. **Bu bağlamda farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı; Piaget'in bilişsel gelişim kuramına, Vygotsky'nin yakınsal gelişim alanına ve Gardner'ın çoklu zekâ kuramına, beyin temelli öğretim araştırmalarına ve öğrenme stillerine dayanmaktadır.**

1. FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİMİN KURAMSAL TEMELLERİ:

KİŞİ	KURAM	SAVUNDUĞU FİKRİ YAPI												
Piaget	Bilişsel gelişim	Piaget'e göre çocuk, dünya üzerinde hareket ederek ve dünyaya ilişkin yaptığı kavramsallaştırmaları birbirine bağlayarak öğrenir												
Vygotsky,	Yakınsal gelişim alanını (Sosyal gelişim alanı)	<p><u>Çocuğun bağımsız çalışma yoluyla yapabildiği gerçek gelişim seviyesi ile bir yetişkin veya akranlarıyla iş birliği içindeyken yapabileceği potansiyel gelişim seviyesi arasındaki mesafe olarak açıklamaktadır</u></p> <p><u>Farklılaştırılmış öğretimin teorik çerçevesini oluşturan Vygotsky'nin sosyal gelişim yapılandırmacı öğrenme teorisinin ilkeleri şöyledir:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğretmenden öğrenciye-öğrenciden öğretmene doğru iki taraflı olarak öğrenmeyi teşvik eden sosyal etkileşimler önem taşımaktadır. ➤ Öğrenme sürecinde bireyin kendisinden daha bilgili birine (öğretmen, koç veya akıl hocası) ihtiyacı bulunmaktadır. ➤ Öğrenciler kendilerinin ulaşabilecekleri veya bir rehber eşliğinde başarabilecekleri bir görev üzerinde çalıştıklarında daha etkili bir şekilde öğrenirler.												
Gardner	Çoklu zekâ teorisi	<p><u>Gardner'a göre her öğrencinin düşünme ve öğrenme konusunda güçlü tarafları bulunmaktadır. Öğrenciler, bu güçlü taraflarını kullanırken daha kolay öğrenir ve üretirler.</u></p> <p>Buna rağmen zekâ çeşitlerinden yalnızca birine odaklanan bir öğretim tekniği veya programı, bu zekâ alanına sahip olmayan öğrenciler için fırsatları en aza indirebilir. Oysa sınıfında farklılaştırılmış öğretim uygulayan bir öğretmen, sınıfını tanıyarak ve öğrencilerini gelişimsel olarak en üst düzeye çıkarmak için onların her birinin güçlü ve zayıf yönlerini besler. <u>Bu teorisini geliştirirken Bloom'un taksonomisinden ilham almaktadır</u></p> <div><p style="text-align: center;">Bloom Taksonomisi</p><table><tr><td>Bilgi</td><td>: Tanımla, listele, eşleştir, bul, hatırla, adlandır, seç, yaz</td></tr><tr><td>Kavrama</td><td>: göster, dönüştür, savun, ifade et, ayır, açıkla, tahmin et, genelle, sonuç çıkar, örnek ver, özetle</td></tr><tr><td>Uygulama</td><td>: transfer et, geliştir, hesapla, organize et, kullan, çöz, hazırla, ilişkilendir, uygula, çalıştır, değiştir, üret, oluştur</td></tr><tr><td>Analiz</td><td>: destekle, analiz et, delil toplama, yorumla, sonuçla, ilişki kur, parçalara ayır</td></tr><tr><td>Sentez</td><td>: öner, birleştir, geliştir, sentezle, organize et, düzenle</td></tr><tr><td>Değerlendirme</td><td>: Karşılaştır, Kanıtla, tahmin et, eleştir, ölç</td></tr></table></div>	Bilgi	: Tanımla, listele, eşleştir, bul, hatırla, adlandır, seç, yaz	Kavrama	: göster, dönüştür, savun, ifade et, ayır, açıkla, tahmin et, genelle, sonuç çıkar, örnek ver, özetle	Uygulama	: transfer et, geliştir, hesapla, organize et, kullan, çöz, hazırla, ilişkilendir, uygula, çalıştır, değiştir, üret, oluştur	Analiz	: destekle, analiz et, delil toplama, yorumla, sonuçla, ilişki kur, parçalara ayır	Sentez	: öner, birleştir, geliştir, sentezle, organize et, düzenle	Değerlendirme	: Karşılaştır, Kanıtla, tahmin et, eleştir, ölç
Bilgi	: Tanımla, listele, eşleştir, bul, hatırla, adlandır, seç, yaz													
Kavrama	: göster, dönüştür, savun, ifade et, ayır, açıkla, tahmin et, genelle, sonuç çıkar, örnek ver, özetle													
Uygulama	: transfer et, geliştir, hesapla, organize et, kullan, çöz, hazırla, ilişkilendir, uygula, çalıştır, değiştir, üret, oluştur													
Analiz	: destekle, analiz et, delil toplama, yorumla, sonuçla, ilişki kur, parçalara ayır													
Sentez	: öner, birleştir, geliştir, sentezle, organize et, düzenle													
Değerlendirme	: Karşılaştır, Kanıtla, tahmin et, eleştir, ölç													
Tomlinson	Sosyal İşbirlikçi Süreç	Öğrenme sosyal ve işbirlikçi bir süreçtir. Sorumluluk önce öğretmende sonra öğrencidedir.												

FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM YAKLAŞIMININ TEMEL İLKELERİ

İlgili literatür etkili bir farklılaştırmanın en az yedi temel ilkesi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu ilkelerin isteğe bağlı olmadığını, aksine farklılaştırmanın arka planındaki felsefeyi, modeli destekleyen araştırmaları ve farklılaştırmanın gerçek bir sınıfta gerçek öğrencilerle çalışılması için gerekli uygulamaları yansıttığını vurgulamıştır. **Bu ilkeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir.**

1. Güçlü bir sınıf topluluğu, grup üyelerinin her biri için öğrenmeyi destekler.
2. Nitelikli öğretim programı her sınıfa özeldir.
3. Öğrenciler için ulaşılabilir görevler, grup içerisindeki bireysel farklılıkları dengeler ve tüm öğrencilerin kapasitesine saygı gösterir.
4. Tüm öğrenciler için yüksek öğrenme hedefleri içerir.
5. Süreç içerisinde devam eden değerlendirme duyarlı öğretim hakkında bilgi verir.
6. Farklılaştırılmış bir sınıfta, öğrencilerin kendi özel ihtiyaçları için tasarlanmış görevler üzerinde benzer bir hazırlık düzeyine sahip akranlarıyla çalışmaları gereken zamanlar vardır.
7. Esnek sınıf yönetimi, bir sınıftaki tüm öğrenciler için farklılaştırma ve etkili öğrenme için gerekli yapı ve açıklık dengesini sağlar.

NEDEN FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM?

Farklılaştırılmış öğretim, öğrencilerin öğrenme geçmişlerini, hazırbulunuşluk düzeylerini, ilgi alanlarını ve öğrenme profillerini derslere dâhil ederek birçok öğrenci için aktif öğrenme fırsatlarını artırır.

farklılaştırılmış öğretimi;

1:hazırbulunuşluk düzeyleri,

2: ilgi alanları ve

3:öğrenme profillerindeki farklılıklara

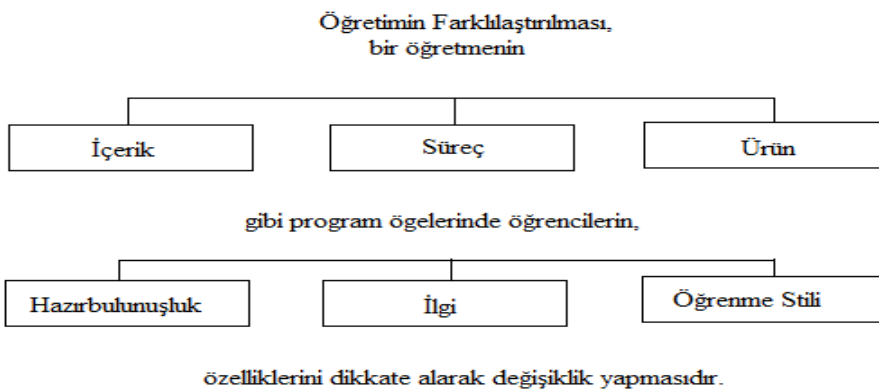
odaklanıldığında öğrencilerin en iyi öğrendiği öncülüne dayanan bir öğretim felsefesi olarak

tanımlamaktadır. Ayrıca öğrenme deneyimini sosyal ve işbirlikçi bir süreç olarak görmekte ve sınıfta olanların sorumluluğunu önce öğretmene, sonra da öğrenciye yüklemektedir.

NEDEN FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM?" SORUSUNUN YANITI AŞAĞIDA ÖZETLENMİŞTİR.

- Farklılaşmayı destekleyen öğretmenler, sınıfta bir iş birliği atmosferi yaratmaya yardımcı olarak zaman ve kaynakları esnek ve yaratıcı bir şekilde kullanabilirler.
- Farklılaştırılmış öğretim, farklılıkları barındıran bir topluluk olarak sınıfı destekler. Tüm öğrencilerin başarılı olabileceği ve fayda elde edebileceği bir ortamın oluşmasına olanak tanır.
- Farklılaştırılmış bir sınıfta öğrenciler birbirlerinden hazır bulunuşluk, ilgi alanları ve öğrenme profillerine göre önemli ölçüde farklılaşırlar.
- Farklılaştırılmış bir sınıfta öğretmen, sınıftaki her öğrencinin öğrenme potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için bu farklılıkları hesaba katmak zorundadır.
- Farklılaştırılmış öğretim, öğretmenin öğrenme ortamındaki farklı öğrenme stillerini destekleyerek ve öğrenci farklılıklarını dikkate alarak öğrenmenin içeriğini ve sürecini planlamasına olanak tanır. Ayrıca grup öğrenimini teşvik eder ve bireysel ya da bağımsız öğrenme için fırsatlar yaratılabilir.
- Öğrencilerinin öğrenme ihtiyaçlarının farkında olan öğretmenler, onların en iyi öğrenecekleri yollar hakkında verimli seçimler yapmalarına yardımcı olur.

Farklılaştırılmış Öğretimin Temel Öğeleri

Farklılaştırmanın amacı, tüm öğrencileri seviyelerinin en üst düzeyine çıkarmaktır.

Farklılaştırmanın uzun vadeli hedefi ise yaşam boyu öğrenmeyi geliştirmektir.

➤ Farklılaştırılmış bir sınıfta öğretmenler, bu bireysel farklılıkların öğrencilerini nasıl etkilediğine dair bir anlayış geliştirmek için sürekli değerlendirmeden faydalanırlar.

Sonrasında farklılaştırmanın temel öğeleri olan :

- 1: içerik,
- 2: süreç,
- 3: rn
- 4: ğrenme ortamını

Öğrencilerin bireysel farklılıklarının  alanını (hazırbulunuşluk, ilgi ve öğrenme profilleri) kapsayacak şekilde farklılaştırılır

1	Hazırbulunuşluk	ğrencinin belirli bir öğrenme alanıyla ilgili mevcut bilgi, anlayış ve beceri düzeyini ifade eder. Hazırbulunuşluk, yetenekten farklı olarak bir öğrencinin o günkü konu ile ilgili belirli bir anlayış veya beceriye yönelik giriş noktasını temsil eder. Hazırbulunuşluk düzeyine göre farklılaştırma yapmanın amacı, öncelikle öğrencilerin gelişimlerinin belirli bir noktasında işi biraz fazla zorlaştırmak ve ardından yeni zorluk seviyesinde başarılı olmaları için ihtiyaç duyacakları desteği sağlamaktır.
2	İlgi	bireyin kendisi için önemli olduğunu düşündüğü bir konuya odaklanmasına neden olan bir duyguyu ifade eder. Bir kişi için ilginç olan konular, olaylar veya örnekler o kişinin dikkatini eker; merak uyandırır veya hayranlık uyandırır. Bu noktada ilgi, öğrenciler için büyük bir motivasyon kaynağıdır.
3	öğrenme profilleri	bireyin nasıl öğrendiği ile ilgilidir ve zekâ tercihleri, cinsiyet, kültür veya öğrenme stilleri gibi unsurlardan etkilenir. Çoğu insan birçok şeyi birden fazla yolla öğrenebilir.

2. BÖLÜM

2. Farklılaştırılmış ğretimde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

İSTASYON	<ul style="list-style-type: none"> ➤ öğrencilerin eş zamanlı olarak çeşitli öğrenme aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri merkezlerdir. <u>Bir konunun farklı alt bölümleri farklı istasyonlarda hazırlanır.</u> (ğrenme istasyonu, uygulama istasyonu, proje istasyonu, sanat istasyonu, müzik istasyonu vb.) ➤ <u>İstasyonlar, aynı ortamdadır.</u> ➤ öğrenciler farklı hazır bulunuşluk düzeylerine göre farklı öğrenme görevi ve aktivitesine yönlendirilir. ➤ Böylece bir konuda kazanmış oldukları üzerinde durmayarak kendi açılarından boşa vakit geçirmemiş olur. ➤ öğrenciler farklı istasyonlardaki aktivitelerle o konuda pratik yapabilir, bazen arkadaşlarına öğretebilir, bazen de konuyla ilgili proje hazırlayabilir. Öğrencilerin hangi istasyona gideceği ğretmen tarafından belirlenebileceği gibi uygun yönlendirmelerle öğrenciye de bırakılabilir.
MERKEZLER	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kısmen istasyonlara benzemektedir. İstasyonlarda olduğu gibi merkezler <u>de aynı ortamda ver alır.</u> ➤ <u>Fakat merkezlerde aynı konunun farklı yollarla öğrenilmesi amaçlanır. Bu da istasyondan ayrılan yönüdür.</u> ➤ Pratikte, ilgi ve öğrenme olmak üzere <u>iki merkez türü kullanılmaktadır.</u> <u>1: ğrenme merkezleri,</u> ğrenciye bir konuyu öğretmek ve öğrenilmiş bir konunun pekiştirilmesini sağlamak amacıyla sınıfların bir köşesinde hazırlanan etkinlik ve malzemelerin oldukları yerlerdir. <u>2: İlgi merkezleri</u> ise öğrencilerin konu hakkında, kendi ilgi alanlarında çalışma yapmalarını sağlamak amacıyla oluşturulan yerlerdir
ğrenme AJANDALARI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ajandalar stratejisi, <u>her ğrenci için farklı görevlerin verildiği bir uygulamadır.</u> ➤ Bu uygulamada her öğrencinin bir ajandası bulunur. ➤ <u>ğretmen, öğrencilerin ajandalarına coğunlukla iki haftada tamamlanacak görevler yazar.</u> ➤ öğrenciler bu görevleri sınıfta kendilerine ajanda etkinliği için verilen zamanda tamamlar. ➤ Bu stratejinin amacı derse destek olmaktır. ➤ Ajanda stratejisi ile öğrenciler kendi öğrenme hızlarında; kendi öğrenme stillerine,

	<p>çoklu zekâlarına uygun etkinlikleri tamamlar.</p>
KARMAŞIK ÖĞRETİM	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Karmaşık öğretim, birçok özellik açısından birbirinden farklı öğrencilerin grupları için geliştirilmiştir.(Heterojen) ➤ Her türlü zekâ, malzeme, stil, içerik vb. özelliklerden faydalanan küçük grup uygulamasıdır. ➤ Bu uygulama ile öğrenciler birbirlerinin olumlu yönlerinin farkına varmış olur. ➤ Yani her öğrencinin farklı bir yönden çalışmaya katkı yapması sağlanır. ➤ Karmaşık öğretimi ustaca uygulayan öğretmenler, öğrenciler çalışırken gruplar arasında hareket ederler. Öğrencilere çalışma hakkında açık uçlu sorular sorar, öğrencilerin düşüncelerini derinleştirir ve anlamalarını kolaylaştırır. ➤ Ayrıca zamanla öğretmenler öğrencilere kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu ve yetkisini devrederler. Daha sonra otoriteyi iyi yönetmek için gereken becerileri geliştirmede öğrencileri desteklerler
YÖRÜNGE ÇALIŞMALARI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yörünge uygulaması, <u>proje yönteminin bireysel uygulanan şekli</u> olarak tanımlanabilir. ➤ Yörünge ismi, <u>hazırlanan projelerin işlenen konunun yörüngesi etrafından seçilmesinden gelir.</u> ➤ Yörünge çalışmaları derse destek amacıyla kullanılabilir. ➤ <u>Projenin içeriğinde olduğu gibi araştırmasının planlanması ve yürütülmesi ile sunumun nasıl yapılacağı konusunda da karar öğrencilerin kendisine aittir.</u> ➤ Öğrenci proje konusunu -mevcut üniteden olmak kaydıyla- kendisi seçer. ➤ <u>Proje süresi 3-6 hafta olarak belirlenir</u>
GİRİŞ NOKTALARI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Giriş noktaları, <u>üst bilişsel öğrenme kuramlarına</u> dayanmaktadır. ➤ Giriş noktaları stratejisinde öğrencilere aynı anda farklı giriş noktalarından başlama imkânı sunulur. ➤ Bu giriş noktaları çoklu zekâ alanlarına göre tasarlanmaktadır. ➤ Öğrenci, bir giriş noktasında konuyu okuyarak başlarken bir diğerinde bir film izleyerek veya drama yaparak başlayabilir.
ÖĞRENME SÖZLEŞMESİ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğrencilerin eğitim sürecine aktif olarak katılmalarını artırmak, onlara bağımsız çalışma alışkanlığı kazandırmak ve <u>kendi öğrenmelerinden sorumlu olmalarını sağlamak amacıyla kullanılan bir stratejidir.</u> ➤ Öğrenme sözleşmesi, öğrencilerin hazır bulunuşlukları, ilgileri ve öğrenme profillerine göre öğretmen ve öğrenci arasında yapılan bir anlaşmadır. ➤ Öğrenme sözleşmeleri, öğrencilerin kendi öğrenmelerini yapılandırmalarını ve eğitim sürecinde aktif katılımlı öğrenciler olmalarını sağlar.
KATLI ÖĞRETİM	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Katlı öğretim; öğrencilerin <u>hazırbulunuşluk, öğrenme hızları, ilgileri, bilişsel yetenekleri ve öğrenme stillerindeki bireysel farklılaşmanın</u> öğretim ortamında meydana getireceği olumsuzluğu gidermek amacıyla kullanılmaktadır. ➤ Katlı öğretimde bu bireysel farklılıklara göre tasarımın içerik, öğretim süreci, öğretim ürünü ve ortam boyutları kademelendirilmektedir. ➤ Bu şekilde bir tasarımla, örneğin ön öğrenmesi düşük, orta ve yüksek olan öğrencilerin aynı konuları, kendilerine uygun zorluk seviyesinde öğrenmeleri sağlanmaktadır. ➤ Ön öğrenmeye göre farklılaştırmalarda öğretmen, öğrencilerin seviyelerini belirlemekte ve buna göre öğretim sürecini düzenlemektedir. ➤ Katlı öğretim, farklı öğrenme ihtiyaçlarına sahip olan öğrencilerin aynı konu üzerinde fakat farklı karmaşıklık ve soyutluk düzeyinde çalışmalarını sağlar. ➤ Bu sayede odak aynı olmasına rağmen odak noktasına farklı zorluk seviyelerindeki yollardan ulaşılır. ➤ Öğrencilerin seviyelerine göre katlara yerleştirme anlayışına dayanan katlı öğretim yönteminde öğretmenler sınıfta katları belirlerken farklılıklar yaratabilirler. ➤ Hedeflerin zorluk düzeylerine göre, çalışmanın karmaşıklığına göre, kullanılan kaynağın seviyesine göre, sürecin özelliklerine göre ve oluşturulması istenen ürünün özelliğine göre katlar oluşturularak öğrencilerin bu katlara yerleştirilmesiyle etkinlikler gerçekleştirilir.
GRUP ARAŞTIRMALARI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bu stratejide öğretmen öğrencilere konu seçimi konusunda rehberlik eder <u>ve ilgi alanlarına göre sınıfı gruplara ayırır.</u> ➤ Daha sonra araştırmayı planlama, araştırmayı yürütme, bulguları sunma ve sonuçları hem bireysel hem de grup olarak değerlendirmede onlara yardımcı olur. ➤ Öğretmenin rolü, araştırma süresince grup üyelerine yol gösterme amacı ile grup üyelerinin araştırma süresince ulaşabilecekleri kaynaklarla ilgili farkındalık kazanmalarını sağlamaktır.

3. FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİMDE DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

1: ÖĞRETİM ÖNCESİNDE KULLANILAN TEKNİKLER

Köşe Kapmaca	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tekniğin uygulanmasında ilk olarak sınıfın köşelerine üzerinde “neredeyse hiç”, “bazen”, “sıklıkla” ve “kesinlikle” ifadeleri yazan kartlar yerleştirilir. ➤ Öğrencilerden konu ile ilgili bilgisini ifade eden köşeye gitmesi istenir. Kendi köşesine giden öğrenci, konu hakkında ne bildiğini ve neden bu köşede olduğunu açıklar.
Kutu Yapma	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bu teknikte ilk olarak öğrenci bir kâğıda büyük bir kutu çizer, ardından bu kutunun içine küçük bir kutu çizer. ➤ Dıştaki kutuya “Ne biliyorum?” içteki kutuya ise “Ne bilmeliyim?” sorusunu yazar. Sonra da bu sorulara cevap arar
Evet-Hayır Kartları:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğrenciler bir kart alarak bu kartın bir yüzüne “evet” diğer yüzüne “hayır” yazarlar. ➤ Öğretmen, soru sorduğu zaman bu kartlardan kendi durumlarına uygun olanı kaldırmalarını ister.

2: ÖĞRETİM SÜRECİNDE KULLANILAN DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

Parmakla İşaretleme	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğrencilerin başparmaklarını kullanarak öğrenmenin neresinde olduklarına ilişkin bildirim vermeleri sağlanır. ➤ Öğrencilerin konu hakkındaki bilgi düzeylerini değerlendirmeleri amacıyla üç başparmak işaretinden birisini yapmaları istenir. <div><div><div>ÇOK ŞEY BİLİYORUM</div><div>BİRAZ BİLGİM VAR</div><div>ÇOK AZ BİLGİM VAR</div></div></div>
Yumruk Yapma	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bu teknik bir öz değerlendirme tekniği olarak kullanılabilir ➤ Öğrenciler, öğrenmelerini derecelendirmek için bir elinin parmaklarını kullanarak birden beşe kadar sıralar. ➤ Konuyu bilme derecesine göre öğrencinin parmak sayısını artırması istenir. ➤ Bu uygulama için ilk olarak öğrencinin “Bu konuyu ne derece iyi biliyorum?” sorusunu kendi kendine sorması istenir. Sonra parmak kaldırılır. ➤ 5 parmak açık olduğunda: Birisine açıklayabilecek kadar iyi biliyorum. ➤ 4 parmak açık olduğunda: Yalnız başıma yapabilecek kadar biliyorum. ➤ 3 parmak açık olduğunda: Biraz yardıma ihtiyacım var. ➤ 2 parmak açık olduğunda: Daha fazla pratik yapmaya ihtiyacım var. ➤ 1 parmak açık olduğunda: Henüz öğrenmenin başındayım, anlamına gelmektedir.
Gerçekle Yüzleşme	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bu teknikte öğrencilerden konuyla ilgili bilgi seviyelerini duygularıyla cevaplamaları istenir. ➤ Öğrencilere 3 adet kart dağıtılır. Bu kartlara ---mutlu, ---sakin ve --üzüntülü üç adet yüz resmi çizilir. ➤ Öğrenciler konuya yönelik duygularla cevaplanabilecek durumlarda ellerindeki bireysel kartlarda yer alan mutlu, ciddi ve üzgün yüz ifadelerinden birini seçerek havaya kaldırır. Böylece öğrencilerin bilgi düzeylerinin belirlenmesinin yanı sıra duygularını ifade etmelerine olanak tanınır.

3:ÖĞRETİM SONRASINDA KULLANILAN DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

SARMAL OLUŞTURMA	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğrencilere o günün öğrenme konusuna yönelik çeşitli sorular yöneltilir. Sorulan soruların cevaplarını öğrencilerin kâğıda yazmaları istenir. ➤ Sonrasında öğrenciler bir daire oluşturur. <u>Dairedeki her öğrenci dönüşümsel olarak söz hakkı alır ve kâğıda yazdıklarını okur.</u>
SİMİT TEKNİĞİ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğretmen tahtaya bir simit şekli çizer. ➤ <u>Seklin dış tarafına "öğreniyorum" ve iç tarafına "biliyorum" ifadeleri yazılır.</u> ➤ Daha sonra öğrencilerden konu hakkındaki bilgilerini paylaşmaları istenir. ➤ Gelen cevaplar simit şeklinin ilgili yerlerine not edilir. ➤ Bu teknik farklı bir şekilde de kullanılabilir: ➤ Öğrenciler, simit şekli gibi bir iç ve dış daire oluştururlar. ➤ Çemberin içindeki öğrenciler, dışarıdaki öğrencilerle eşleşir. ➤ Her bir öğrenci bildiklerini paylaşır. <u>Paylaşımaya devam etmek için iç daire saat yönünde, dış daire ise saat yönünün tersine hareket eder.</u>
KONUŞMA HALKASI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bu teknikte öğrencilerden <u>üçer kişilik gruplar</u> oluşturulur. ➤ <u>öğrencilere a, b ve c isimleri verilir.</u> ➤ a, belirlenen konu hakkında konuşmaya başlar ve kendisine işaret verilene kadar devam eder. ➤ sonra b, konu hakkında konuşmaya başlar; o da kendisine işaret verilene kadar konuşmaya devam eder. ➤ sonra c, konu hakkında konuşur. ➤ <u>Bu şekilde öğrencilerin konu hakkında konuşacak bir şeyleri kalmayıncaya kadar devam edilir.</u> ➤ bu sayede öğrencilerin konu hakkında ne kadar bildikleri ya da öğrendikleri tespit edilmeye çalışılır.
DÖNGÜSEL YANSIMA	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sınıfın farklı yerlerine <u>üzerine konuların yazılı olduğu kâğıtlar asılır.</u> ➤ Öğrenciler küçük gruplara ayrılarak köşelere giderler ve <u>burada bulunan kâğıtlara konu hakkındaki düşüncelerini yazarlar.</u> ➤ Gruplar kendilerine verilen işaretle bir sonraki konunun yer aldığı bölüme giderler. Öğretmenin işareti ile gruplar bir sonraki köşeye geçerler. ➤ Öğrenciler döngüsel olarak sınıfın köşelerinde hareket etmeye devam eder ➤ <u>Sonrasında gruplar en son bulundukları köşedeki kâğıtları alarak kâğıttaki konu ile ilgili yazılanları sınıfta okurlar ve tartışırlar.</u>
PORTFOLYO	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Portfolyolar, hedeflenen kavram ve becerilerin uygulanması ve anlaşılmasının kanıtını destekleyen ölçütlere dayalı çok özel amaçlarla öğrenci çalışmalarının bir araya getirilmesidir. ➤ <u>Portfolyolar katedilen ilerlemeyi gösterebilir, başarının kanıtlarını sunabilir, ölçme ve değerlendirmeyi destekleyebilir ve hangi ek öğrenmelerin gerçekleşmesi gerektiğini gösteren bölümler sunabilir.</u> ➤ <u>Öğrenme süreci boyunca devam eden geri bildirim ve yansıtma sürecini kolaylaştırmanın bir yoludur.</u> ➤ E-portfolyo; öğrencilerin çalışmalarını, projelerini, raporlarını ve hedeflere ulaşma yollarını gösterdiği; diğer belgeleri sergileyebildiği, dijital bir koleksiyondur. Öğrenci kişisel geri bildirimler ve düşüncelerle kendi kendini değerlendirir ➤ .Genellikle portfolyo, <u>PORTFOLYONUN İÇİNE KONACAK ÜRÜNLERİN SEÇİMİNDE HEM ÖĞRENCİNİN HEM DE ÖĞRETMENİN YER ALDIĞI BİR ORTAKLIKTIR.</u> ➤ Öğretmen, seçim kriterleri belirleyecek ve öğrencilerin çeşitli tercihlerini yapmalarına izin verecektir. ➤ Bazı öğretmenler dâhil edilen ürünleri tanımlamak için renkli noktalar kullanır. Bu renklerin kullanımı; ----<u>öğrenci tarafından seçilen ürünlerde "kırmızı nokta"</u>, ----<u>öğretmen tarafından seçilen ürünlerde "sarı nokta"</u>, ----<u>öğretmen ve öğrencinin birlikte seçtiği ürünlerde "yeşil nokta"</u> şeklinde olabilir.

PORTFOLYONUN AŞAMALARI:

ilk aşaması ürünlerin toplanması aşamasıdır	➤ Ürünler yılın başından itibaren toplanır. Bunlar ev ödevleri, projeler, yazılı metinler, zihin haritaları, testler, ödevler, videolar, mektuplar, grafik düzenleyiciler, laboratuvar raporları, şiirler, eleştiriler, ses dosyaları ve kitap incelemeleri olabilir.
ikinci aşaması ürünlerin seçimidir.	➤ Öğrenciler kurallara göre parçaları seçerler. Kriterler şunlar olabilir: gurur duyulan en iyi parça/en iyi ürün, devam etmekte olan bir iş, öğrenci/öğretmen seçimi, en ileri düzey/zorlu ürün ve özel veya özgür seçim.
Portfolyo sürecinin üçüncü aşamasında	➤ öğrenciler niçin bu parçanın seçildiğini ve hangi kriterleri sağladığını açıklar. Zamanla öğrenciler son parçadan daha fazla gelişme gösterebilecek veya diğerlerinin yerini alabilecek başka parçalar eklerler. Her ürün mutlaka en iyi eser olmayabilir ancak ileride gelişmeyi gösterecek temel kanıt olarak dâhil edilebilir.
Dördüncü aşamada,	➤ öğrenciler bir dahaki sefer ne yapacaklarına, nelere odaklanacaklarına, neyin iyileştirilmesi gerektiğine ve takdir edileceklerin neler olacağına karar verebilirler. ➤ Portfolyo görüşmeleri, öğrencilerin gelişimini başkalarıyla paylaşmanın etkili yollarıdır. Öğrenciler belirledikleri hedefleri ve öğrenmelerini arkadaşlarına ve diğer önemli kişilere açıklarlar.

İÇERİK FARKLIlaştırma

İçerik, öğretim sürecinin “**girdisi**”dir. Bu girdi, öğretilmesi beklenen konuların bütünüdür. İçerik, öğretim programları tarafından tanımlanmaktadır. **Ancak içeriğin belirlenmesindeki en kritik faktörlerden biri öğretmenin hem konu hem de öğrencileri hakkındaki bilgisidir.**

İçeriğe erişimi farklılaştırma yollarından bazıları şunlardır:

- Öğrencilerin bireysel farklılığına hitap edecek farklı okuma düzeylerinde metin veya roman kullanma,
- Bilgiyi hem bütünden parçaya hem de parçadan bütüne yaklaşımlarıyla sunma
- Farklı seviyelerdeki okuma malzemeleri ile çalışan öğrencileri destekleme ve onları cesaretlendirme,
- Bir konu ile ilgili desteğe ihtiyacı olan öğrencilerle aynı konuda ileri düzeyde olan öğrencilere seviyelerine uygun çalışmalar verme,
- İçeriği hazır bulunuşluk düzeylerine göre farklılaştırmanın amacı, öğrencilerden öğrenmeleri istenen temel bilgi ve beceriyi öğrencinin okuma ve anlama kapasitesiyle eşleştirmektir.
- İlgi alanlarına göre farklılaştırmanın amacı, mevcut öğrenci ilgileri üzerine inşa edilen veya öğrenci ilgi alanlarını genişletebilen fikirlerin ve öğretim araçlarının programa dâhil edilmesidir.
- İçeriğin öğrenme profillerine göre farklılaştırılmasının amacı ise bir öğrencinin tercih ettiği öğrenme yöntemine uygun öğretim araç gereç ve uygulamalarının

Farklılaştırmanın Temel Öğeleri

Etkili bir farklılaştırmadan söz edebilmek için öğretmenlerin; öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine, ilgilerine veya öğrenme profillerine göre farklılaştırabileceği çeşitli öğeler bulunmaktadır. Bu öğeler: **icerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamıdır.**

İçerik	İçerik, öğretim sürecinin “GİRDİSİ”dir . Bu girdi, öğretilmesi beklenen konuların bütünü oluşturur. İçerik, öğretim programları tarafından tanımlanır. Ancak içeriğin belirlenmesindeki en kritik faktörlerden biri öğretmenin hem konu hem de öğrencileri hakkındaki bilgisidir.	İçeriği Farklılaştırırken <ul style="list-style-type: none"> • Kelime hazinelerini geliştirir. • Farklı zorluk düzeylerinde kaynaklar sunar. • Konuyu desteklemek için çeşitli ek materyallerden yararlanır. • Öğrencilerin sorumluluk becerilerini geliştirir.
Süreç	Bir öğrenme deneyiminde, öğrencinin bilişsel olarak yapması beklenen temel kavramlar, genellemeler ve beceriler süreç aşamasında anlamlandırılır . Süreç, öğrencilerin bilgiyi aktif olarak işleyip anlamlandırmaya çalışmalarıyla başlar. Bu da okulda genellikle “etkinlikler” yoluyla gerçekleştirilir. Bir öğretim döngüsünün süreç aşamasında yapılan farklılaştırma çok önemlidir. Süreci farklılaştırmanın çeşitli yolları bulunmaktadır.	Süreci Farklılaştırırken <ul style="list-style-type: none"> • Çeşitli öğretim yöntemleri tasarlar. • Tüm öğrencileri üst düzey düşünmeye güdüler. • Eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme, araştırma, karar verme becerilerini geliştirir. • İşbirliğine dayalı öğretim sağlar. • Bağımsız,grupla çalışma ve öğrenme merkezleri kullanır.
Ürün	Ürün, öğrencilerin öğrenmelerinin hedeflendiği temel bilgi ve becerileri süreç içerisinde öğrendiklerini, anladıklarını ve yapabildiklerini göstermenin yollarıdır . Başka bir deyişle ürün, öğrencinin bildiğini ortaya koymaya yönelik bireysel yorumudur. Öğrencilerin öğrendiklerini ortaya koyabilecekleri deneme, makale veya diğer yazı türleri gibi ürünler yazılı ürünlerdir . Bu ürünler özellikle dilsel zekâ odaklı öğrencilere farklılaştırılmış ürün alternatifi sunmaktadır	Ürünü Farklılaştırırken <ul style="list-style-type: none"> • Poster, kitapçık, makale ve sunum apma gibi otantik ürün seçenekleri sunar. • Öğrencilerin farklı yollarla kendilerini ifade etmelerini sağlar. • Öğrencilerin ürünlerini sergiler. • Çoklu ortam kullanımını öğretir.

1: FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİMDE ÖĞRETMEN ROLLERİ

Öğrenciler okula Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde ana hatlarıyla belirlediği hem bilişsel hem de duyuşsal ihtiyaçlarla gelirler. Öğretmenler bu ihtiyaçlara farklı yollarla cevap verirler. Bir öğretmenin öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik tepkisini ve öğrenci faydaları açısından kalitesini belirleyici faktörlerden biri, öğretmenin eylemlerini şekillendiren felsefedir. İkinci faktör ise öğretmenin belirli bir eylem planını oluşturma ve takip etmeye yönelik yetkinlik düzeyidir. Genellikle bu iki faktörü "istek" ve "beceri" olarak düşünülür

Davet mesaj	Burada olmanızdan, sizi daha iyi tanıyacak olmaktan çok memnunum ve sınıfa önemli deneyimler ve özellikler getirdiğinizin farkındayım. Burayı sizin için değerli bir öğrenme ortamı yapmak için elimden geleni yapmak istiyorum.
Yatırım mesaj	Bu sınıfta ve dünyada önemli olduğunuzdan, olabildiğince hızlı ve çok büyümenize yardımcı olmak için çok çalışacağım. Başarınız çabanızdan kaynaklanacağı için sizden de çok çalışmanızı isteyeceğim.
Kahıclık mesajı	Her zaman ilk denemenizde her şeyi doğru yapamayabilirsiniz. Ben de sizin için ve sizinle birlikte başarınızı geliştirecek yaklaşımlar bulmak için çalışacağım. Sizden asla vazgeçmeyeceğim.(CESARET)
Fırsat mesajı	Gençsiniz ve dünyada var olan olasılıkları yeni öğreniyorsunuz. Kendinizi çeşitli ortamlarda, çeşitli rollerde ve çeşitli içeriklerle görmemiz için sizlere fırsatlar sunmak istiyorum. Bu, geleceğe hazırlanmanız ve sizin için var olan olasılıkları görüp heyecanlanmanız için bir fırsattır.
Düşünme mesajı	Sizi dinleyeceğim, sizden öğreneceğim, sizi sınıfımızda çalışırken gözlemleyeceğim, ilerlemenizi inceleyeceğim ve rehberliğinizi isteyeceğim. İsmini ve sizin için nasıl çalıştığımı mümkün olduğunca sık düşüneceğim. Daha bilinçli ve etkili bir öğretmen olabilmek için kendimden bunu bekliyorum. Daha bilinçli ve etkili bir öğrenci olabilmemiz için sizden de aynısını isteyeceğim.

2:FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİMDE DUYGULAR VE ÖĞRENME

Tüm öğretim sürecinde olduğu gibi farklılaştırılmış öğretim sürecinde de **duygular, dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur**. Korku içerisinde yaşayan öğrenciler öğrenemez. Öncelikli gereksinimi güvenlik olan öğrenciler, öğrenme etkinliğine katılmayabilirler. Stres düzeyi yükseldikçe üst düşünme seviyelerine erişme azalır ve hayatta kalma tepkisi olarak “Savaş ya da kaç!” hissi artar. Bu nedenle öğrencileri strese sokmadan kendi becerilerine uygun seviyelerde zorlamamızı sağlayacak planlar yapmamız gerekir. Sınıftaki güvenlik, fiziksel güvenliğin yanında düşünsel güvenliği de içerir. Stres durumunda beyindeki duygusal merkez, bilişsel merkezi kontrolü altına alır ve böylece beynin düşünsel kısmı etkili çalışmaz ve öğrenmeye ket vurulmuş olur.

- Öğrenme ya da etkin öğrenim görme becerisinin güçlendirilmesi için “rahatlatılmış uyanıklık” diye adlandırılan duruma geçebilmek için duygusal iklim ve ilişkiler oldukça önemlidir: Öğrenme bağlamını düzenlemek için kullanılan tüm yöntemler rahatlatılmış uyanıklık hâlini etkiler. **Araştırmalar, ödül ve ceza tarzındaki uygulamaların yaratıcılığı engellediğini, içsel motivasyona müdahale ettiğini ve öğrenmeyi öğrenme olasılığını azalttığını göstermektedir.**

Ödüller ve cezalar, öz güdülenme şansını ve öğrenmeyi bir ödül olarak görmeyi azaltır.

Ödüllerini kullanmanın beş işlevsel alternatifi şunlardır:

- ✓ Tehdidi ortadan kaldırmak
- ✓ Güçlü bir olumlu iklim yaratmak
- ✓ Geri bildirimini artırmak
- ✓ Hedefleri belirlemek
- ✓ Olumlu duyguları harekete geçirmek ve bunlara ilgi uyandırmaktır.

3: FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİMDE SINIF İKLİMİ

- ✓ Farklılaştırılmış bir sınıfta tüm öğrenciler kendilerini, risk alma konusunda ve öğrendiklerini veya eksikliklerini ifade edebilecek kadar emin ve güvende hissetmektedirler
- ✓ Kısacası Her öğrencinin sınıfta kendisini rahat ve güvende hissetmesidir. Başarılı ya da başarısız öğrenciyi sürekli motive edici yaklaşımlar sergilenmelidir.

4: FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİMİ PLANLAMA

1	İlk olarak dersin kazanımlarını göz önünde bulundurarak temel standartları belirlenir. Öğrencilerin bilmeleri gerekenler, yapabilmeleri gerekenler veya öğrenme sonrasında olmaları gereken durumlar açık olmalıdır. Veri toplamak için biçimlendirici değerlendirme stratejisini belirlenir
2	İçeriği, bilgi ve becerileri bütüncül bir şekilde kazandıracak şekilde yapılandırılır
3	Öğrencilerin neyi bildikleri ve neleri öğrenmeleri gerektiği belirlenir. Bu biçimlendirici ön değerlendirme, üniteden 1-2 hafta önce yapılabilir;
4	Öğrencilerin öğrenmeleri gereken bilgi ve beceriler ile bunları kazanmaları için neler gerektiğini belirlenir. Bu aşamada bilginin küçük grupla mı yoksa büyük grupla mı edinileceğine; öğretimin ilgi alanı mı yoksa hazır bulunuşluk temelinde mi olacağına karar verilmelidir.
5	Öğrencilerin bildiklerini göstermelerine fırsat sağlanır.Bunu yaparken onlara seçenek sunulmalıdır.

PROGRAM TÜRLERİ VE PROGRAM GELİŞTİRME

EĞİTİM PROGRAMININ YABANCI EĞİTİMCİLERE GÖRE TANIMI

Bobbit	Latince “yarış alanı” ve “yarış” anlamından yola çıkarak eğitim programını cocuk ve gençlerin yetişkin yaşamında yapılması gereken şeyleri iyice yapmaları ve deneyimlemeleri gereken şeylerin toplamı biçiminde ele almıştır
Tyler	Geçmişte ya da şu anki uygulamalar ile bilimsel ve kuramsal çalışmalardan elde edilen amaçlar doğrultusunda biçimlenmiş öğrenci yaşantılarının bütünüdür
Englis	okul ya da okul sistemi içinde en azından öğretmenlerin öğrencilere öğretmesi gereken içeriği ve kullanabilecekleri yöntemleri içeren bir belge ya da plandır.
Posner	Hem öğretmene hem de değerlendirme sürecine karar vermeye olanak sağlayan öğrenme ürünleri dizisi olarak ele almaktadır.
Ornstein ve Hunkins	kendine özgü temelleri, bilgi alanları, araştırma yaklaşımları, kuramları, ilkeleri ve uzmanları olan bir çalışma alanı olarak tanımlamışlardır.

EĞİTİM PROGRAMININ YABANCI EĞİTİMCİLERE GÖRE TANIMI

Varış	Bir eğitim kurumunun, <u>cocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı millî eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar.</u>
Ertürk	eğitim programını, “ <u>yetişek</u> ” kavramını kullanarak açıklamaktadır ve yetişegi “Belli öğrencileri belli bir zaman süresi içinde yetiştirmeye yönelik düzenli eğitim durumlarının tümü.” olarak tanımlamaktadır.
Sönmez	eğitim programı kavramı yerine “yetişek” kavramını kullanır ve ona göre “ <u>Yetişekler, öğrencide gözlenmeye karar verilen hedef ve davranışları, onların içerikle bağlantısını, eğitim ve sınav durumlarını kapsar.</u>

PROGRAMIN TEMEL ÖĞELERİ

1:amaç/hedef (niçin),

2:içerik (ne),

3:öğretme-öğrenme süreci (nasıl)

4:ölçme ve değerlendirme (ne kadar) olmak üzere dört birbiriyle sıkı ilişkili öge üzerine kurulu bir yapı olduğu söylenebilir.

PROGRAM TÜRLERİ

Resmî program	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Resmî metinlerde açıkça belirtilen biçimde geliştirilen; hedefleri, konuları ve işleniş sırasını; kullanılacak araç gereçleri ve değerlendirmeyi içeren bir programdır.</u> ➤ Ders planı hazırlama konusunda öğretmene temel oluşturan bu program türünün en temel özelliği, belli bir kapsamının ve düzeninin olmasıdır. ➤ <u>Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tüm eğitim basamakları için geliştirilen programlar, resmî programa örnek gösterilebilir ve bu yönüyle de zorunlu bir özellik gösterir.</u>
Uygulamadaki program	<p>Bu program uygulanan, dolaylı, işevuruk, gerçekleşen ya da öğretilen program olarak da adlandırılmaktadır</p> <p><u>Resmî programın uygulanışında ortaya çıkan ve öğretmen tarafından gerçekten uygulanan bir programdır</u></p> <p>Bir başka deyişle öğretmenin gerçekte ne öğrettiğini, önemini öğrenciye nasıl iletildiğini ve öğrencilerin gerçekte nelerden sorumlu olduklarını kapsayan bir program türüdür</p>
Test edilen program	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğretmen, eğitim kurumları ve / veya devlet tarafından hazırlanan sınavlarda ölçülen öğrenmeleri kapsayan program türüdür ➤ Bu programın <u>en önemli özelliği, bu sınavlardaki ölçme araçlarında hangi amaçların öngörüldüğü ve buna davalı olarak bunun hangi sorularla ortaya çıkarılmasının çalışıldığıdır.</u>
Örtük program	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>resmî/formal program dışında yazılı ve resmî olmayan, farklı hedeflerin kazanılmasını sağlayan bir program türüdür.</u> ➤ Resmî programda açıkça belirtilmediği hâlde öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal davranışlarını etkileme özelliğine sahiptir. Eğitim sistemleri, okulun yönetimi ve yapısı, okul kuralları, disiplin anlayışı, okul ile çevre ilişkileri, öğretmen-yönetici-öğrenci arasındaki ilişkiler vb. tutum ve davranışlar örtük programın kapsamını oluşturmaktadır.
İhmal edilen program	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Resmî programda ver almasına karşılık uygulamaya konmayan, göz ardı edilen, üstünkörü geçilen ya da atlanan programdır.</u> ➤ Programın ihmal edilmesinin sınav sistemi, veli, öğretmen beklentileri, okulun fiziki olanakları, okulun bulunduğu bölge gibi çok çeşitli nedenleri olabilir.
Ekstra program	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Okulun dışında yapılması planlanmış her türlü deneyim, etkinlik bu programın içinde yer almaktadır.</u> ➤ Bu tür etkinliklere spor karşılaşmaları, halk oyunları, sinema, tiyatro, konferanslar, sergiler vb. örnek olarak verilebilir.<u>Gönüllülük esasına dayanması ve öğrencilerin ilgilerine cevap verir nitelikte olması nedeniyle de resmî program ile farklılık gösterir.</u>
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Programın desteklenmesi için sağlanan kaynakları</u> (ders kitabı, ders saati, sınıf

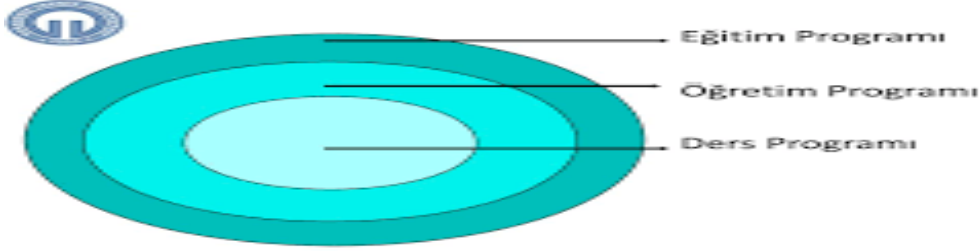
Desteklenen program	sayısı, derse ayrılan süre vb.) içeren bir program türüdür
Önerilen program	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bilim insanları ya da meslek kuruluşlarınca hazırlanan program türüdür. ➤ Türk Eğitim Derneği (TEDMEM, 2015) tarafından hazırlanarak sunulan “Ulusal Eğitim Programı 2015-2022” önerilen program türüne örnek teşkil etmektedir
Karşıt program	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sönmez tarafından oluşturulan bu program, resmî programın hedeflerinin tam karşısını savunan kişileri yetiştirmek üzere oluşturulan bir programdır. ➤ Örtük programdan farklı olarak bu program resmî programa tamamen karşı bir tutum ve eylemi içerir

- Eğitim programlarıyla ilgili bir diğer sınıflandırma ise eğitim, öğretim ve ders programı sınıflandırması şeklindedir.

1: Eğitim programı, genel olarak Millî Eğitim Bakanlığında ve / veya eğitim kurumlarında yer alan kurum içi ya da kurum dışı tüm etkinlikleri kapsayan bir programdır.

2:Öğretim programı, eğitim programı içinde yer alan ve özellikle öğrenme-öğretme etkinliklerinin planlanması ve uygulanmasını kapsayan bir programdır.

3:Ders programı ise öğretim programı içinde yer alan matematik, Türkçe, beden eğitimi gibi bir ders ya da kursun amaçlarını, içeriklerini, öğrenme-öğretme ve değerlendirme süreçlerini kapsayan bir program olarak tanımlanabilir.

PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ

Program geliştirme, **en genel tanımıyla** eğitim programının ögeleri olan **hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme** boyutları arasındaki dinamik ilişkiler bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Programın Planlanması	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Gerekli olacak unsurları, biçimleri belirler ve tüm etkinliğe ya da sürece kuş bakışı bir görünüm sağlar ➤ Bu kısımda uzmanlar, karar veren yetkiler, öğretmenler ve sivil toplum örgütleri temsilcileri bulunur. ➤ Tasarıya temel teşkil edecek İHTİYAC ANALİZİ yapılır.
Program Tasarısının Hazırlanması	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tasarının hazırlanması programın ögelerini kapsar. Bunlar: amaçlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme ve değerlendirmedir.
Programın Uygulanması	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tasarlanan eğitim programının uygulamada amaçlarını ne denli gerçekleştirebildiğini belirlemek için bir deneme uygulamasına gereksinim vardır ➤ Pilot uygulaması yapılır.
Programın Değerlendirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Programın etkililiği hakkında karar verme süreci olarak adlandırılan bu aşama, program geliştirme çalışmalarının sürekliliğinin bir parçasıdır. ➤ Değerlendirme sürecinde programın tüm ögeleri ve bu ögeler arasındaki ilişkiler değerlendirilir, uygulama süreci incelenir ve programın çeşitli açılardan (amaçlara ulaşma düzeyi, içeriğin uygunluğu vb.) uygunluğuna karar verilir. ➤ Bu sürecin sonunda program olduğu gibi uygulamaya konabilir, geliştirilerek uygulamaya başlanabilir ya da sonlandırılabilir.
Programa Süreklilik Kazandırılması	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Program geliştirme, döngüsel bir süreçtir. Değişimin kaçınılmazlığı, gereksinimlerin çeşitlenmesi ve programın dinamik bir yapıya sahip olması; sürekli geliştirilmesinin temel gerekçelerini oluşturmaktadır.

PROGRAM DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Planlama	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Program değerlendirme çalışmalarının ilk basamağında sistematik bir planlama yer alır . ➤ Bilimsel bir sürecin izlendiği bu süreçte; değerlendirme amacına karar verilerek bağlamın tanımlanması, veri toplama yöntemlerine karar verilmesi, ölçme araçlarının hazırlanarak nasıl ve ne şekilde uygulanacağını belirlenmesi gibi kararların alınması söz konusudur.
Uygulama	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Program değerlendirmenin bu aşamasında, planlama aşamasında alınan kararlar işe koşulur. ➤ Uygulama aşamasında hazırlanan veri toplama araçları kullanılarak değerlendirilecek durumun anlaşılmasına yönelik veriler toplanır. ➤ Veri toplama araçları, araştırma yöntemi çerçevesinde belirlenir. Bunlar; sınav sonuçları, ölçekler, testler, gözlemler ve görüşmeler olabileceği gibi konuyla ilgili doküman inceleme de olabilir. Bu süreç tamamıyla bilimsel anlayışa dayalı olarak gerçekleştirilir.
Değerlendirme	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Program değerlendirmenin son aşaması yine değerlendirmedir. Değerlendirmenin değerlendirilmesi aşamasında değerlendirme süreci analiz edilir. ➤ Meta değerlendirme olarak da adlandırılan bu süreç, değerlendirmecilerin de öz değerlendirme yapmalarına olanak sağlaması açısından katkı sağlayıcı bir aşamadır.

Ornstein ve Hunkins (2009: 292) de program değerlendirme yaklaşımlarından bağımsız bir biçimde değerlendirme sürecini, çoğu araştırmacı tarafından kabul gören bir dizi adımlar olarak açıklamaktadır. **Değerlendiricinin bir eylem planı yapmasını gerektiren bu süreçte şu adımlardan söz edilmektedir** (Ornstein ve Hunkins, 2009):

- Değerlendirilecek programdaki **olguya odaklanma**: Bu süreçte değerlendirmecinin neyin değerlendirileceğine ve hangi tasarımın kullanılacağına karar vermesi gerekir.
- **Bilginin toplanması**: Değerlendirmeci bu aşamada gerekli bilgi kaynaklarını tanımlamalı ve buna göre bilgiyi toplamalıdır.
- **Bilginin organize edilmesi**: Bu adım, hedef kitlenin bilgiyi yorumlamasını ve kullanmasını olanaklı kılacaktır.
- **Bilginin analiz edilmesi**: Değerlendirmenin odağına uygun analiz tekniğini seçme ve uygulamayı içerir.
- **Bilginin raporlaştırılması**: Elde edilen sonuçların bilimsel ölçütlere uygun bir biçimde bir rapor hâline dönüştürülmesini içerir.
- **Bilginin sürekli olarak gözden geçirilmesi**: Bu aşama ise program değerlendirmenin sürekliliğini vurgulayan bir aşamadır.

PROGRAM DEĞERLENDİRME TÜRLERİ VE YAKLAŞIMLARI

Fitzpatrick ve arkadaşları tarafından geliştirilen **bes farklı bakış açısı ile bes farklı program değerlendirme yaklaşımları ele alınmıştır:**

Hedefe Dayalı Değerlendirme	Bu yaklaşım, <u>programın hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedefler doğrultusunda gerçekleşen çıktıların değerlendirilmesini temel almaktadır</u> . Burada önceden belirlenen hedefler ile hedeflerin gerçekleşme düzeyini belirleyen ölçme sonuçları karşılaştırılarak durum tanımlanmaya çalışılır.
Yönetime Dayalı Değerlendirme	Bu yaklaşım, <u>yöneticilere ya da program liderlerine bilgi sunmaya odaklanan bir nitelik taşır</u> . Bu yaklaşım, program değerlendirme sürecinde elde edilen bilgilerin özellikle karar vericiler, müdürler vb. yönetim basamağında yer alan kişilerce daha etkili kullanılabileceğini savunur. Dolayısıyla burada önemli olan yöneticilerin kararlarıdır.
Uzman Odaklı Değerlendirme	En eski ve en çok kullanılan yaklaşımlardan biridir. <u>Programın niteliğine o program konusundaki uzman ya da uzmanların karar vermesine odaklıdır</u> . Örneğin eğitim kurumlarında gerçekleştirilen akreditasyon çalışmaları, proje değerlendirme jürileri ya da hakem kurulları, programı yerinde değerlendiren uzmanların uygulamaları bu yaklaşıma örnek gösterilebilir.
Tüketici / Yararlanıcı Odaklı Değerlendirme	Bu yaklaşım eğitim programları, <u>çalıştaylar, hizmet içi eğitimler, eğitim materyalleri gibi ürün ve hizmetler hakkında bilgi toplamakla yükümlü birey ya da bağımsız kuruluşlar tarafından geliştirilen ve desteklenen bir yaklaşımdır</u> .
Katılımcı Odaklı Değerlendirme	Bu değerlendirme yaklaşımında <u>paydaşların, bir diğer deyişle programla ilgisi olanların değerlendirmeye yardım etmek üzere sürece katılması söz konusudur</u> . Çoğulcu bir bakış açısını yansıtmaması, programın çok yönlü değerlendirilmesine önemli katkılar sağlar. Örneğin bir programın değerlendirilmesinde öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve / veya ailelerin katılması programın farklı açılarından ele alınmasına katkı sağlar.

KAVRAMLAR VE KAVRAM ÖĞRETİMİ

Kavram nedir?

Kavram, Türk Dil Kurumuna göre “Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım.” olarak ifade edilmektedir.

Kavramların beş özelliğinden bahsetmektedir:

Öğrenilebilirlik	Kavramlar deneyimler sonucu doğuştan değil sonradan öğrenilir
Kullanılabilirlik	İsteğe bağlı kullanılmak üzere kavramların farklı çeşitte kullanım alanları vardır.
Açıklık	Kavramlar anlaşılabilir ve kavramların anlamları üzerinde ortak bir fikir birliği bulunmalıdır
Genellik	Kavramlar hiyerarşik olarak organize edilir ve genelden başlayarak daha özel hâle geçer.
Güçlülük	Kavram diğer kavramların anlaşılmasına yardımcı oluyorsa güçlüdür

Kavram Öğrenimi ve Öğretimi: Kavram öğrenmede bilgilerin yapılandırılması söz konusudur.

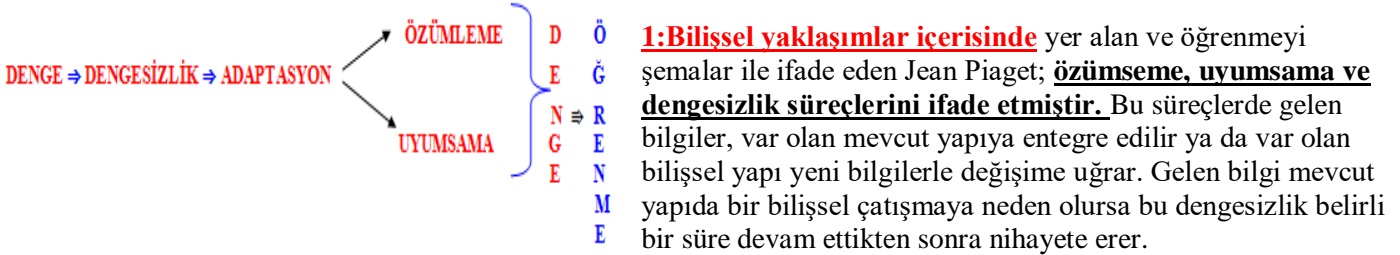
Yaşam boyu devam eder. Kavramlar öğrenilme aşamasında diğer kavramlarla ilişkilendirilebilmelidir

GELİŞTİRME SÜREÇLERİ

Kavram geliştirme sürecinde aşağıdaki yaklaşımlar öne çıkmaktadır.

1. **Genelleme:** Nesnelerin, olayların ya da olguların var olan özelliklerinden yola çıkarak bir genel ilkeye ulaşma sürecidir.
2. **Ayırım:** Benzemeyen özelliklerin vurgulanmasıdır.
3. **Tümevarım:** Genele ulaşma, çıkarım yapma sürecidir.
4. **Tanımlama:** Kavramların özelliklerini açıklamadır.
5. **Tümdengelim:** Örneklerden yola çıkarak genel hâline açıklanma sürecidir.

Kavram Öğrenmede Öğrenme Kuram ve Yaklaşımları

2: Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme bir bilgi yığını şeklinde değil, bir örüntüdür. Bilginin temel yapı taşları inşa edilmektedir. **Bu öğrenme yaklaşımında bireyin buluş yoluyla örnekler üzerinden bir bütüne varmasını Bruner, yapmış olduğu çalışmalarda ifade etmiştir.**

Öğrenciler sınıfa geldiklerinde derste işlenen konu ile ilgili az ya da çok bir bilgiye sahiptirler. Bu bilgileri geçmiş yaşantılarında gazete, TV gibi gerek yazılı gerekse görsel medyadan, diğer derslerden, çevresindeki aile veya arkadaşlarından öğrenmiş olabilmektedirler. **Ancak bu, önceki bilgiler çoğu kez bilimsel doğru olan bilgi ile ters düşmektedir. Bu bilgilere “kavram yanlışları” denir.** Kavram yanlışlarını basit hatalardan ayıran temel özellik, kavram yanlışlarının uzunca bir sürede bireyin zihninde oluşması ve çoğu kez de buna bağlı olarak bu bilgilerin değiştirilmesinin zor olmasıdır. Basit bir hatayı kabullenmek ve bundan geri dönmek daha kolay olurken kavram yanlışlarının değişimine öğrenciler direnç göstermektedir

KAVRAM YANILGILARININ ÇOK ÇEŞİTLİ NEDENLERİ VARDIR VE BUNLARDAN BAZILARI ŞUNLARDIR:

- Sınıf ve laboratuvarlarda verilen eğitim sürecince yanlışların yeterince ele alınmaması,
- Analoji gibi öğretim materyallerinin öğretilmesi istenen kavram yerine geçerek genellemelerin yapılması,
- Öğretim materyali olarak ders kitaplarındaki eksik ifadeler,
- Yazılı ve görsel medya
- Günlük hayatta kullanılan dil

Kavramsal öğrenme bir süreç içerisinde meydana gelir. Kavramlar birey için yeni bilgilerse bunlar mevcut bilişsel yapı içerisine bağlanır. Bu bağlanma olduğu sürece de anlamlı öğrenme meydana gelir. **Var olan yapıdaki kavramların değiştirilebilmesi için aşağıdaki dört koşulun sağlanması gerekir.**

- Mevcut kavramda hoşnutsuzluk olmalıdır.
- Yeni kavramın anlaşılır olması gereklidir.
- Yeni kavram mantıklı olmalıdır.
- Yeni kavram işe yarar olmalıdır.

Kavram öğretiminde ve kavram yanlışları tespitinde kullanılabilecek araçlar şu şekilde olabilir:

1. Kavram haritaları
2. Zihin haritaları
3. Kavram karikatürleri
4. Metaforlar ve analogiler
5. İki / üç aşamalı testle

Kavramların yapı itibarıyla soyut düşünce birimleri olması ve karmaşık bir ilişkisel düzeydeki niteliği nedeniyle öğrenmede zorluklar yaşanmaktadır. Bu sorunu gidermede görsel tasarım araçlarının kullanılması katkı sağlayabilir. Bu bölümde eğitimde sıkça kullanılan görsel araçlardan bazıları ele alınacaktır.

Türü	Geliştiren	Açıklama	Örneği
Kavram haritaları	Joseph D. Novak	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bilgiyi organize edip tek bir akış diyagramı şeklinde gösterir. ➤ Her kavram bir defa yazılır, ➤ özel isimler kavram olarak yazılmaz. ➤ <u>Dersin giriş aşamasında konuyu bütün olarak görmeyi sağlar.</u> ➤ Dersin gelişme aşamasında ise kavramın diğer kavramlarla ilişkisini aşamalı bir biçimde açıklamayı sağlar. ➤ Sonuç aşamasında özetlemeyi kolaylaştırır 	
Zihin Haritaları	Tony Buzan	İlk olarak not alma tekniği olarak ortaya çıkmıştır. Olayların, fikirlerin sistematik bir şekilde görselleştirilmesidir	
V-Diyagramları	D. Bob Gowin	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Başlangıçtaki amacı <u>özellikle fen bilimi alanında laboratuvar araştırmalarının daha etkili olması içindir.</u> ➤ Hazırlanan raporlar da öğrencilerin teorik bilgiler ile uygulamalar arasında bağlantı kurmalarına yardımcı olmaktadır. 	

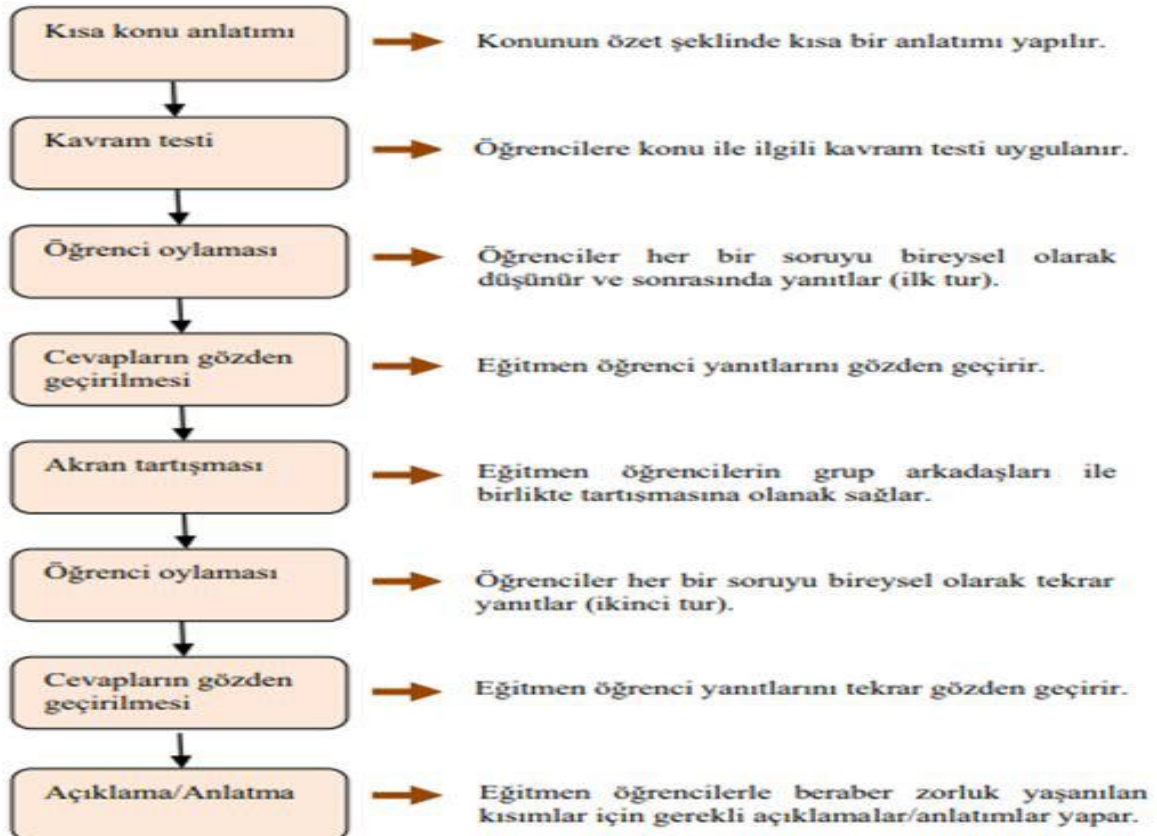

<p>Kavram Karikatürleri</p>	<p>Günlük hayattan bilimsel bir olayı konu alır.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ İnsan ya da hayvan karikatürü şeklinde karakterler gösterilir ve bu karakterler isimlendirilmelidir. ✓ Karakterler olayı tartışır veya diyalog hâlinde olur. ✓ Karakterlerin fikirleri konuşma baloncuklarında ayrı ayrı ve sırasıyla verilmelidir. ✓ Karakterlerin görüşleri kısa, öz ve anlaşılır ifade edilmelidir. ✓ Öğretim kademesi ile ilgili yaygın kavram yanlışlarını içeren konuşma diyaloglarından birisi bilimsel olarak doğru, diğerleri ise geçmiş deneyim ve sezgilerden ortaya çıkan kavram yanlışları düşüncelerini özellikle temsil eder. ✓ Karikatürler dikkat çekici tasarlanmalıdır. ✓ Tüm alternatif fikirler akla uygun ve eşit statüde olmalıdır. ✓ Poster formatında kullanılacaksa öğrencilerin tamamının görebileceği şekilde ve okunaklı olmalıdır. ✓ Öneri: Konuşma balonlarına bir tane boş konuşma balonu ilave edilebilir. 	
-----------------------------	---	--

AKRAN ÖĞRETİMİ

- ✓ **Öğrencilerin pasif bir dinleyici olmasının ötesinde, aktif olarak öğrenme sürecine katılımını sağlayan aktif öğrenme yaklaşımlarından birisi olan akran öğretimi, her branşta uygulanabilir bir yöntemdir.**
- ✓ Öğrenciyi merkeze alan, onun ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran, bir eğitmenin rehberliğinin yanı sıra kendi yaş grubundan, birbirilerini çok daha iyi anlayan “akran”larının desteğinde olan bir süreçtir.
- ✓ Akranlar arasındaki öğrenme sürecindeki öğrenen-öğreten rol değişimi, öğrenme sürecini destekleyici niteliktedir.

AKRAN ÖĞRETİMİNİN ADIMLARI

- ✓ **Öğretmen, öncelikle konunun kısa bir anlatımını yaklaşık 5-10 dakika yapar.**
- ✓ Konu ana hatları ile özetlenir. Bunun hemen sonrasında anlatılan **kavrama yönelik bir kavram testi uygulanır.**
- ✓ Öğrencilere **düşünceleri için bir dakika civarında zaman verilir.**
- ✓ Öğrenciler bu aşamada bireysel olarak cevaplarını verirler.
- ✓ Bu geri bildirim alma işi ilerleyen kısımlarda daha ayrıntılı ele alınacaktır. Öğretmen hızlıca, geri dönüşlere göre sınıfın sorulan soruya verdiği yanıtları değerlendirir.
- ✓ Bu değerlendirmede, eğer tüm sınıf tarafından verilen

- Doğru cevap yüzdesi çok küçük ise (**%30 altı**) yavaşlanır ve konuya geri dönülerek anlatım detaylandırılır.
- Doğru cevap yüzdesi yaklaşık **%30-70** arasında olursa bu, akran tartışması için idealdir ve yukarıda verilen akış şeması aynen uygulanır.
- Doğru cevap sınıfın büyük bir kısmı tarafından verilmiş ise (**%70 üstü**) cevap kısaca açıklanır ve **diğer bir soru veya konuya geçiş yapılır.**

Doğru cevap yüzdesi yaklaşık %30-70 arasında ise akış şemasında olduğu gibi gruplar içerisinde tartışma ortamı oluşturulur ve akranların birbirlerini ikna etmesi sağlanır. Daha sonra öğrenciler aynı soruyu bireysel olarak tekrar yanıtlar. Böylece ikinci tur sağlanmış olur. Bir önceki turda olduğu gibi öğretmen yeniden yanıtları gözden geçirir ve gelen doğru cevap yüzdesine göre sürece devam edilir.

Akran öğretimi yönteminin uygulanmasındaki **en önemli aşamalardan birisi kavram sorusudur.** Kavram sorusunun bazı özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- Sadece sayıların kullanılıp çözüme ulaşıldığı bir soru olmamalıdır.
- Soru çoktan seçmeli ve yeterli sayıda seçenek içermelidir.
- Soru öğrencinin anlayacağı dilde açık ve net olmalıdır.
- Soru ne çok zor ne de çok kolay olmalıdır.
- Soru tek bir kavram üzerinde olmalıdır.

Akran öğretiminin uygulanmasındaki **teknik unsurlardan en fazla dikkat çeken durum, öğrencilerden gelen yanıtların alınması olayıdır.** Alan yazında en fazla kullanılan yöntemler aşağıda sıralanmıştır:

1. El kaldırma: En kolay ve kısa sürede bir şekilde öğrenci yanıtlarını alıp değerlendirme yapılabilecek yöntemdir. İşaret dili alfabesi unsurları kullanılabilir.

2. Flas kartlar: Öğrencilere farklı renk ve formlarda A, B, C gibi kartlar önceden dağıtılarak yapılabilir.

3. Taramaformları: Büyük gruplarda tercih edilebilir.

4. Clickers: Teknolojik bir uygulamadır. Bunun için ayrıca bir uygulama aparatı gerekir. Derste tahta veya herhangi bir perdeye doğrudan cevap oranları yansıtılabilir.

5. Çevrim içi yanıt sistemleri: Günümüz web 2.0 araçları yardımıyla rahat bir şekilde kullanılabilir.

Akran Öğretiminin Avantaj ve Sınırlılıkları

Uygulamadaki bazı aşamalarda **teknolojik uygulamaların tercih edilmesi bir taraftan öğrencinin ilgisini, sürece katılımını olumlu yönde etkileyebileceği gibi bazı öğretmenler için zahmetli ve maliyetli görünebilir.**

Akran Öğretimi Yönteminin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi

Akran öğretimi uygulamaları gerek öğretmenlerin gerekse de öğrenenlerin süreç içerisinde yoğun bir şekilde etkileşimde oldukları bir yaklaşımdır. Bu nedenle karşılıklı eş güdüm önemlidir. **Uygulamaların değerlendirilmesi, bir sonraki uygulamaların niteliğini artırmada ve süreç içerisindeki olası aksaklıkları görmede önemli rol oynayacaktır.** Öncelikle bireylerin kendilerini değerlendirmesi (öz değerlendirme) sonrasında akran ve grup değerlendirmelerini yapmaları istenebilir (akran değerlendirme, grup değerlendirme). Akran öğretiminin ilk uygulamalarına göre günümüzdeki kullanımı oldukça zenginleştirilmiştir. Süreçte kullanılacak gösteriler, öğrenmeye entegre edilecek projeler ve takım temelli öğrenme yaklaşımları gibi yöntemlerin kullanılmasıyla öğrenmedeki toplam etki artırılabilir.

OKUL DIŞI ÖĞRENME

Öğretim programını temel alan ve sınıf dışındaki alanlarda ve kurumlarda gerçekleşen öğrenme, okul dışı öğrenme olarak bilinir. Okul süresi boyunca öğretim programına bağlı olarak okul yapısı dışındaki alanlarda ve kurumlarda gerçekleşen öğrenme anlamına gelen okul dışı öğrenme ile alakalı olabilecek formal öğrenme, non-formal öğrenme ve informal öğrenme Tablo 1’de özetlenmiştir.

Formal Öğrenme	Non-Formal Öğrenme	İnformal Öğrenme
Genellikle okulda	Okul dışı kurumlarda	Her yerde
Motivasyon genel anlamda daha dışsal	Motivasyon dışsal olabilir ama genel anlamda içsel	Temelde içsel motivasyon
Yapılandırılmış	Yapılandırılmış	Yapılandırılmamış
Zorunlu	Genellikle gönüllü	Gönüllü
Öğretmen liderliğinde	Rehber ya da öğretmen liderliğinde	Genellikle öğrenenin öncülüğüyle
Öğrenme değerlendirilir	Öğrenme genellikle değerlendirilmez	Öğrenme değerlendirilmez
Ardışık	Genellikle ardışık değer	Ardışık değer
Genellikle önceden planlanmış	Genellikle önceden planlanmış	Kendiliğinden

- ✓ **Okul dışı öğrenme, başka bir ifadeyle informal ortamlarda formal öğrenme faaliyetlerinin yürütölmesidir.** Yapılan alıőmalar, okul dışı ortamlarında yapılan etkinliklerin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor yönden gelişimine katkı sağladığını ve öğrencilerin motivasyonlarında, tutumlarında ve akademik baőarılarında da olumlu yönde değerikliğe neden olduğunu ifade etmektedir.
- ✓ Öğretimin her kademesinde beklenen, sınıf içi ve okul dışı öğrenme ortamlarının bir arada kullanılması ve bu sayede öğrenmenin zenginleőtirilmesidir. **Okul dışı öğrenme etkinlikleri hazırlanırken içerik-yöntem-ortam iliőkisine dikkat etmek gerekir.**

1:İçerik bileşeni, “ne” sorusuna yanıt verecek niteliktedir. Etkinliğin ne konuda ve hangi kazanımla ilgili olduğunu gösterir.

2:Yöntem içeriğe uygun bir ortamda etkinliğin nasıl gerçekleőtirileceđi ifade eder. “**Nasıl**” sorusuna karşılık gelir.

3:Ortam içeriğe uygun sınıf dışı ortamdır. “**Nerede**” sorusunun yanıtıdır.

OKUL DIŞI ÖĞRENME SÜRECİNİ NASIL ORGANİZE ETMELİYİZ?

Etkinlik Öncesi Hazırlıklar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Organizasyonda gerekli olacak ihtiyaç malzemeleri temin edilmelidir. ✓ Etkinlik planı yapılmalıdır. ✓ Okul yönetimi ve aile izinleri alınmalıdır. ✓ Ulaşım planı yapılmalıdır. ✓ Uygulama ile ilgili planlamalar yapılmalıdır. ✓ Öğrenciler gidilecek ortam, güvenlik ve kurallar konusunda bilgilendirilmelidir. ✓ Veliler faaliyet konusunda bilgilendirilmelidir. ✓ Öğrenci gereksinimleri dikkate alınmalıdır
Etkinliğin Uygulanması Sırasında	<ul style="list-style-type: none"> • Organizasyon kuralları öğrencilere hatırlatılmalıdır. • Grup alıőması yapılacaksa gruplar belirlenmelidir. • Öğrencilerin alıőma kağıtlarını doldurmaları için onlara zaman tanınmalıdır. • Ortamı gezebilecek serbest zaman ayarlanmalıdır.
Etkinlik Sonrası Değerlendirme	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kazanımların ne denli edinildiğini belirlemek için değerlendirme etkinliği yapılmalıdır. ✓ Kavram ya da zihin haritaları oluşturma, metin özömlemesi, bulmacalar, gazete/broőür hazırlama, kompozisyon yazma gibi tekniklerle değerlendirme çalışmaları yapılabilir.

EĞİTİMDE ETKİLİ GERİ BİLDİRİM

Öğrenme sürecine etki eden farklı değişkenler bulunmaktadır. Çocukların;

1: Geçmiş öğrenme deneyimleri,

2: Sosyal ve kültürel yaşantıları;

3: Okul, öğretmen, aile, akran gibi eğitim paydaşlarının çocuk üzerindeki etkileri onların öğrenmeye yönelik tutum ve davranışları üzerinde de etkilidir.

ÖĞRENME SÜRECİNİ BELİRLEYİCİ UNSURLAR

1- Hiçbir şey istek olmadan gerçekleşmez.

2- Çocuklar korku ve baskıyla değil kendi çabalarıyla daha etkili öğrenirler.

3- Öğrenmenin **en önemli itici gücü merak**tır.

4- Öğretim, öğrencilerin bireysel öğrenme özellikleri doğrultusunda farklılaştırılmalı ve zenginleştirilmelidir.

5- Öğretmenlerinin en önemli görevi, çocuklara öğrenmeyi sevdirmek, onların öğrenme çabalarını desteklemek ve öğrenme kararlılıklarını sürdürmelerine yardımcı olmaktır.

6- En **geniş tabanlı öğrenmeler, yaparak ve yaşayarak ulaşılan öğrenmelerdir.**

7- Öğretmenler, demokratik bir sınıf ortamında öğrencileri pasif alıcı olmaktan kurtaran yöntemlere öncelik vermelidirler.

8- Çocukların öz güveni desteklenmelidir.

9- Öğrenme bireyin kendi zihin şemalarını oluşturmaya, mevcut şemalarını güncellemesi, dış uyarıcılardan gelen bilgiyi anlamlandırması ile gerçekleşir.

10- Hatalar öğrenme sürecinin önemli deneyimleridir.

11- Geri bildirimlerin öğrenme sürecinde bireyin bilişsel ve duyuşsal özellikleri üzerinde olumlu etkileri vardır.

12- Geri bildirim kapsamında öğrencinin öğrenme süreçlerine aktif olarak katılımının teşvik

ETKİLİ GERİ BİLDİRİM

Bloom , tam öğrenme modelinde, **öğrenme ürünlerini etkileyen temel unsurları;**

- ✓ **ön koşul öğrenmeleri kapsayan öğrenci bilişsel giriş davranışları,**
- ✓ **duyuşsal giriş özellikleri**
- ✓ **öğretim hizmetinin niteliği (ipuçları, katılma, pekiştirme, dönüt ve düzeltme) olarak tanımlanmıştır.**

Etkili bir öğrenme-öğretme süreç planlaması kapsamında; öğrencilerin ilgili konuya ve üniteye ilişkin ön öğrenmelerinin yoklanması, eksiklerinin giderilmesi; öğrencinin ayrıca ilgisinin, olumlu tutumunun ve akademik motivasyonunun artırılmasına yönelik önlemler alınması sürecin temel öğeleri olarak öne çıkmaktadır.

Geri bildirimler yön açısından pozitif ve negatif olarak gerçekleşebilir.

Pozitif geri bildirimler	Öğrencinin tutum ve davranışlarına yönelik olumlu ifadeler içerirken (Oldukça başarılı, bravo, problemi çözme yaklaşımın doğru vb.) Cesaretlendirici-özendiricidir.
Negatif geri bildirimler	Olumsuz ifadeler içerir (Cevabın yanlış, ödevin oldukça yetersiz, verdiği örnekler eksik vb.) Cesaret kırıcı

UYARI: Öğretim sürecinde sürekli pozitif geri bildirim vermek mümkün olmadığından negatif geri bildirimlerin olumlu jest ve mimikler ile desteklenmesi sağlanmalıdır. Duyguların aktarılmasında söz ötesi davranışların önemi göz önüne alındığında negatif geri bildirimde olumlu jest ve mimiklerin eşlik etmesi, öğrencinin yapmış olduğu hatalara karşı daha duyarlı olmasını sağlayarak öğrenmeye karşı olumsuz tutum ve davranışların geliştirmelerini engelleyebilir.

Geri bildirimler içerik açısından sınırlı veya ayrıntılı olarak gerçekleştirilebilir

Sınırlı verilen geri bildirimlerin	Öğrenme üzerindeki olumlu etkisi de oldukça sınırlıdır (doğru, yanlış, eksik vb.).
Ayrıntılı geri bildirimler	<u>Öğrencinin eksikliklerinin neler olduğunu, neyi doğru ve yanlış yaptığını, nasıl ilerlemesi gerektiğini ortaya koyarak öğrenme üzerinde daha olumlu etkiler sağlar</u> (“Matematiksel işlemlerde hatan var, toplama işlemini gözden geçirmelisin.”, “Yazmış olduğun kompozisyonun başlığı uzun ve kompozisyonunda anlatım bozuklukları var. Kelime sayısını 12 ile sınırlayarak metnin başlığını yeniden gözden geçirmelisin.” vb.). Ayrıntılı geri bildirimler genellikle düzeltmeleri ve yönlendirmeleri de içerir. Bu nedenle verilecek geri bildirimlerin mümkün olduğu kadar ayrıntılandırılması gerekir.

Zamanlama açısından geri bildirimler anlık olabileceği gibi gecikmiş olarak da verilebilir.

Anlık geri bildirimler	<u>Genellikle sınıf ortamlarında ve eş zamanlı gerçekleştirilen uzaktan eğitim ortamlarında verilebilir.</u> Söz konusu geri bildirimler otomatik olarak bir yazılım aracılığı ile verilebildiği gibi öğretmenler veya akranlar tarafından da düzenlenebilmektedir.
Gecikmiş geri bildirimler	<u>Öğrenci ödevlerine, projelerine, çalışma kâğıtlarına verilen dönüt ve düzeltmeler örnek olarak verilebilir.</u> Gecikmiş geri bildirimlerin ayrıntılı olarak verilmesi ve sadece yanlışları gösterme yerine düzeltme de içermesi, geri bildirimin etkililiğini artıracaktır

Geri bildirimler sadece bilişsel değil, aynı zamanda üstbilişsel becerileri ve duyuşsal özellikleri geliştirmeyi de hedeflemelidir. Örnek olarak yapılan bir çalışma içerisinde eksik olan yerlerin belirtilmesi bilişsel, kullanılacak stratejilerle öğrencinin öğrenme etkililiğinin artmasına yönlendirme yapılması üstbilişsel; öğrencinin ilgi, tutum ve motivasyonuna yönelik ifadeler kullanılması ise duyuşsal geri bildirimlere örnek olarak verilebilir.

Geri bildirimlerin öğretim sürecinde biçimlendirici araçlar olarak kullanılmasına öncelik verilmelidir. Yapılandırmacı yaklaşımın temelinde biçimlendirici süreçlerin ön plana çıkması verilecek geri bildirim türünün de bu yaklaşıma uygun olarak düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda geri bildirimin süreç odaklı olması, öğrenci gelişimini ilerlemeye ve farka dayalı olarak göstermesi sürecin daha iyi yönetilmesine olanak sağlayacaktır.

Özetlenecek olursa geri bildirimler:

- Ayrıntılı olarak sunulmalıdır.
- Kişiye değil, ürüne yönelik olmalıdır.
- Açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Süreç odaklı ve biçimlendirici olmalıdır.
- Bilişsel, üstbilişsel ve duyuşsal özellikleri içermelidir.
- İlerlemeyi ve farkı göstermelidir.
- Sözlü ve yazılı olmalıdır.
- Pozitif unsurları içermelidir.
- Pozitif jest ve mimikler geri bildirimle eşlik etmelidir.
- Doğrudan yanıtı değil, düşündürmeye yönelmelidir.
- Sadece eksikliklere ve yanlışlara yönelmemelidir, aynı zamanda düzeltme de içermelidir

Etkili Geri Bildirim Sürecinde Web 2.0 Araçları

Kahoot	Kahoot ile öğrencilere anlık geri bildirim verilebilmektedir. Ağırlıklı olarak <u>hatırlama ve anlama düzeyindeki</u> sorulara yönelik geri bildirim sağlayan sistem, sınırlı geri bildirimler için daha uygundur (doğru, yanlış vb.).
Formative	Formative ile öğrencilere anlık geri bildirim verilebilir, <u>onlar ile etkileşime girilerek yanıtları görülebilir ve ayrıntılı geri bildirimler düzenlenebilir.</u>
Socrative	Socrative’de <u>öğrencilere yönelik çoktan seçmeli, doğru-yanlış ve kısa cevaplı sorular hazırlanabilir, öğrencilere anında onaylayıcı ya da detaylı geri bildirimler verilebilir.</u>
Edmodo	Edmodo, <u>sanal sınıf uygulaması ile öğretmen ve akran geri bildirimine imkân sağlar.</u> Program ara yüzünde video linkleri paylaşılabilir, tartışma forumları açılabilir, öğrencilere ödevler verilebilir, <u>anlık ve gecikmeli geri bildirimler düzenlenebilir.</u> Bununla birlikte öğretmen ve öğrenciler tarafından derslere yönelik sunu materyalleri yüklenebilir ve bu materyallere yönelik geri bildirimler sunulabilir.
Google drive	Google drive üzerinde ortak dokümanlar oluşturulabilir. <u>Her bir öğrenci dokümanlar üzerinde değişiklikler yapabilir ve kendi görüşlerine göre dokümanı düzenleyebilirler.</u> Benzer şekilde öğretmenler de bu dokümanlar üzerinden anlık olarak geri bildirimlerini paylaşabilirler. ✓ Google drive yeni dokümanların oluşturulmasına ve/veya tek bir doküman üzerinde öğrenci ve öğretmenlerin ortak çalışma yürütmesine olanak sağlamaktadır.

ÖĞRENME, ÖĞRETİM VE EĞİTİMDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Öğrenme: Bireyin davranışında ya da bireyin bir davranışı gösterme yeterliliğinde yaşıntısı yoluyla meydana gelen kalıcı izli değişimdir.

Refleks	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Refleks, <u>bireyin doğuştan getirmiş olduğu</u> bir uyarıcıya karşı belli ve basit bir davranış gösterme eğilimi olarak tanımlanır. ➤ Aynı zamanda bir uyarıcıya karşı gösterilen oldukça hızlı ve tutarlı tepki olarak da ifade edilebilir ➤ Refleksler <u>bilinçli tepkiler değildir</u> ve hayati öneme sahiptir. ➤ Ateşe değen elimizi hemen geri çekmemiz, dizimizin belli bir noktasına vurulduğunda ayağımızın kalkması gibi. ➤ Reflekslerin işlevi organizmayı istemli eylemlere hazırlamaktır ve bu işlev yaşam boyu sürer. ➤ <u>Refleksler içgüdüye göre daha basit bir yapıya sahiptir. Refleksler ertelenebilir ancak engellenemez. İçgüdü ise ertelenemez.</u> <u>Refleksin özellikleri incelendiğinde;</u><ol style="list-style-type: none"> 1. Doğuştan getirilmiştir. 2. Belli bir uyarıcısı vardır. 3. Belli bir davranıştır. 4. Basit bir davranıştır. 5. Organizmanın biyolojik donanımında yer alır.
İçgüdü	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>İçgüdü; doğuştan getirilen, türe özgü karmaşık ve öğrenilmemiş olan, kişiliğin gelişiminde rol oynayan temel psikolojik bir güçtür.</u> ✓ Gündelik yaşamda içgüdü bireyin içinden geldiği gibi davrandığında ortaya koyduğu ve <u>bilinçli olarak yapmadığı davranışlardır.</u> ✓ İnsanlarda içgüdü yoktur yalnız içgüdüye uygun şekilde gösterilen davranışlar vardır ve bunlara da “içgüdüsel davranışlar” denir. En bilenen örneği annelik içgüdüünün olduğu yönündeki düşüncelerdir. <u>bir davranışın içgüdü sayılabilmesi için;</u><ol style="list-style-type: none"> 1. Doğuştan gelmesi, 2. Bir türün tüm üyelerinde bulunması, 3. Başka türlerde aynı biçimde bulunmaması, 4. Karmaşık bir davranış örüntüsü olması, 5. Belli bir biyolojik gereksinim ile ortaya çıkmamış olması gerekmektedir.

Yaşantı	<p><u>Bireylerin çevresiyle olan etkileşimi sonucunda bireyde kalan iz olarak tanımlanan kavramdır.</u> İnsan, yaşantıları ile deneyimler elde ederek yeni davranışlar öğrenir. Bireyin yaşantıları ile elde ettikleri sonuçları irdelemesi, bu sonuçlar ışığında yaşamını düzenlemesi ve nasıl davranacağına karar vermesi söz konusudur. Bireylerin yaşantıları ile deneyim kazanmaları, öğrenilen davranışlara yönelik pratiklik edinme bağlamında önemlidir.</p>
Davranış	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Davranış ifadesi davranışçı kuramlar temelinde organizmanın gözlenebilen her türlü etkinliğidir. ✓ Bilişsel kuramcılara göre ise organizmanın gözlenebilen ya da gözlenemeyen açık ya da örtük etkinliklerinin tümünü kapsayan bir süreçtir. ✓ Öğrenme tanımında yer alan davranış ifadesi, organizmanın gözlenebilen tepkilerini; bir davranışı gösterme yeterlilikleri ise öğrenme stratejileri, düşünme biçimleri, tutumları, değerleri kapsar. ✓ Öğrenilen bütün davranışlar performansa dökülemeyebilir. Ayrıca öğrenilen bir davranış sonradan ortadan kalkabilir yani sönebilir. ✓ Davranışları genel olarak üç grupta toplamak mümkündür <p><u>A) Doğuştan Gelen Davranışlar: İlgüdüsel ve refleksif davranışlardan oluşur.</u> Bu davranışlarımızı öğrenme yoluyla değiştiremeyiz. Örneğin kalp kasımızın çalışma davranışını öğrenme yoluyla değiştiremeyiz. Yine göz bebeğinin fazla ışııkta küçülmesi ve az ışııkta büyümesi refleksif bir davranıştır ve bunu öğrenme yoluyla değiştiremeyiz.</p> <p><u>B) Gecici Davranışlar: Alkol, ilaç yorgunluk, hastalık gibi etkenlerle ortaya çıkan; bu etkiler ortadan kalkınca bir daha görülmeyen gecici davranışlardır.</u> Örneğin bir çocuğun yüksek ateşi olduğunda gösterdiği davranışlar veya alkollü bireyin alkolün etkisiyle yaptığı konuşmalar gibi.</p> <p><u>C) Sonradan Kazanılan Davranışlar ya da Öğrenme Ürünü Olan Davranışlar: Doğuştan getirilmeyen, öğrenme yoluyla edinilen, sonradan kazanılan davranışlardan oluşur.</u> Örneğin parmak kaldırdığında öğretmen kendisine söz verdiğini gören öğrenci, başka bir zaman da söz almak istediğinde parmak kaldıracaktır. Ağladığında istediğini elde eden bir çocuk ise başka bir zaman da bir şey istediğinde tekrar ağlama davranışı gösterecektir. Öğrenme ürünü olan davranışlar hemen uygulanabilir ya da daha sonra gerektiğinde uygulamak için saklanabilir.</p> <p style="text-align: center;">Öğrenme ürünü olan istendik davranışlar iki yolla kazanılmaktadır:</p> <p><u>1. Planlı eğitim yoluyla kazanılan davranışlar: Eğitim kurumlarında, örneğin okullarda bir plan çerçevesinde kazandırılmaya çalışılan istendik nitelikteki davranışlardan oluşur.</u> Bunun yanında bazen de eğitimin hatalı yan ürünü olan istenmeyen davranışlar da oluşabilir. Örneğin kopya çekme gibi.</p> <p><u>2. Gelişigüzel kültürleme ürünü olan davranışlar: Yaşam içerisinde kendi kendine kazanılan davranışlardır. Bireyin evde, mahallede çevresiyle etkileşimi sonucunda kazandığı davranışları kapsar.</u> Bu davranışlar bazen faydalı ve istendik nitelikte olabilirken bazen de zararlı, istenmeyen davranışlar olabilir. Örneğin bir çocuğun bulunduğu çevreye göre insanlara saygı duymayı, odasını toplamayı öğrenebilmesi gibi yankesicilik yapmayı, sigara içmeyi de öğrenmesi mümkündür. Öğrenme ürünü olan istendik olmayan davranışlar ise kötü kültürel koşullar altında kazanılan davranışlar ve eğitimin hatalı yan ürünü olan davranışlar olarak nitelendirilebilir.</p> <p><u>Öğretme: Bireyin öğrenmesine yardım/destek/rehberlik yapma işi.</u> Öğrenmeye yardım, bilgi aktarımı değildir. Bilgilerin aktarılamamasıdır. Davranışı modelleme, kaynak sağlama, hangi sıra ile nasıl öğrenileceğini gösterme, dönüt verme; hepsi öğretme davranışlarıdır.</p> <p><u>Öğretim: Planlı/amaçlı öğretme çabası/etkinliklerine “öğretim” ismi verilir.</u> Okul öğrenmeleri söz konusu olduğunda öğretim etkinlikleri, öğretim programları doğrultusunda hazırlanır.</p> <p><u>Öğretim programları:</u> Öğrencilere kazandırılacak özelliklere ulaşmak için planlanan etkinlikleri içeren yazılı dokümanlara verdiğimiz isimdir.</p>

Öğrenme İçin Temel İlkeleri

İLKE	ÖZELLİĞİ
Öğrenme hedefe yöneliktir	Bireyler öğrenme görevlerini rastgele yapmazlar. <u>Neyi, neden yaptıklarını bilemezlerse öğrenmek için harekete geçmezler.</u> Öğrenme sırasında bireyin iki temel hedefi vardır: 1. Yapılan işin anlamını kavramak 2. Kendi öğrenmesini düzenlemek
Öğrenme ön bilgi ile yeni bilgi arasında bağ kurmaktır	Zihnimizde hâlihazırda yer alan bilgilere “ön bilgi” denir. Öğrendiklerimiz zihnimizde depolanmıştır. Temelde üç tip bilgi vardır. Bunlardan birincisi, dünyayı tanımlamamızı sağlayan, tanımlayıcı bilgidir. İkincisi, iş ve işlemlerin yapılışını formüle eden, işlemsel bilgidir. Üçüncüsü ise bir işlemsel bilgiye ne zaman başvurmamız gerektiğini ortaya koyan koşul bilgisidir. <u>Yeni bir öğrenmenin gerçekleşmesi için ön bilgilerin aktive edilmesi gerekir.</u> Bu aktivasyon ilgili bilginin üç açıdan da aktive edilmesini gerektirir. Eğer bu bilgilerden birinde eksiklik ya da yanlışlık varsa yeni öğrenme gerçekleşmez. Bu nedenle öğretim girişimleri öncelikle ön bilginin aktifleştirilmesi ve varsa eksikliklerin giderilmesiyle başlar.
Öğrenme bilginin örgütlenmesidir	Bilgi, dış dünyadan olduğu gibi alınıp bilişe yerleştirilmez. <u>Bilginin kendi içinde anlamı ortaya koyacak şekilde ana noktalarının çıkarılması, yapılandırılması, ilişkilendirilmesi gerekir.</u> Bu işlemler yani örgütlenme kişiye özeldir. Çünkü bireylerin ön şemaları birbirinden farklıdır.
Öğrenme doğrusal olmayan fazlar halinde gerçekleşir	Öğrenme, başlayıp biten bir olay değildir. <u>Her öğrenme bir diğerinin ön öğrenmesidir.</u> Temelde üç fazdan söz edilebilir: Öğrenen önce ön öğrenmeleri hatırlar, sonra yeni gelen bilgiyi seçer; sonra yeni bilgiyle ön bilgiyi örgütler, birleştirir. Böylece yeni bir öğrenme başlar. Bu fazların herhangi birindeki hata ya da eksiklik sonraki öğrenmeleri etkileyecektir
Öğrenme gelişimden etkilenir	Öğrenciler arasında öğrenme hızı, ön öğrenmelerdeki eksiklikler, öğrenme stilleri gibi birçok farklılık vardır. Öğrencilerin fizyolojik gelişimleri de bireysel farklılıklar içerir. Bunların bazıları çevresel, bazıları kalıtsal etmenlerden kaynaklanır. Her öğrenciden aynı öğrenme performansını bekleyemeyiz.
Öğrenme stratejiktir	Öğrenme stratejileri; öğrencilerin yeni bilgi ve becerileri almak, anlamlandırmak, saklamak, gerektiğinde hatırlamak için kullandıkları amaçlı eylem ve düşüncelerdir. <u>Öğrenme stratejilerini farklı şekillerde sınıflayabiliriz. Örneğin etkiledikleri süreçlere göre üçe ayırabiliriz.</u> Bunlar: <u>A) Bilisel stratejiler:</u> Akademik işi tamamlamak amacıyla kullanılan stratejiler (örneğin <u>soru çözme, altını çizme, özet yazma</u>). <u>B) Üstbiliş stratejiler:</u> Öğrenmeyi planlama, izleme ve kontrol amacıyla kullanılan stratejiler (örneğin <u>nasıl öğrenebileceğini düşünme, öğrenip öğrenmediğini kontrol</u>). <u>C) Sosyal ve duyuşsal stratejiler:</u> Başkalarıyla etkileşimi gerektiren ya da <u>bireyin duyuşsal durumunu etkilemeye yönelmiş stratejiler</u> (örneğin kendini ödüllendirme, kendisi için önemini düşünme, arkadaşına sorma). Öğrenme stratejilerinin önemi ve değeri gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü öğrenci artık pasif alıcı değil, aktif işleyen olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bilgi çağında bilgilerin güncelliği çok kısa sürede ortadan kalkmaktadır. Sürekli öğrenme ihtiyacı vardır. Ayrıca öğrenme stratejilerini iyi kullanan öğrencilerin daha başarılı, daha güdülü olduğu bilinmektedir.

ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Öğrenmeyi etkileyen birçok faktör vardır. Bunlar olumlu ya da olumsuz faktörler yani öğrenmeyi kolaylaştıran veya zorlaştıran faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenmeyi doğrudan etkileyen faktörler ve dolaylı etkileyen faktörler vardır.

- ✓ Öğrenmeyi dolaylı etkileyen faktörler, **öğreten (öğretmen) ve öğrenme ortamıdır.**

Öğrenmeyi Doğrudan Etkileyen Faktörler

1.Öğrenmeyi Etkileyen Öğrenenden Kaynaklı Faktörler:

Türe Özgü Hazır Oluş	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Organizmanın bir davranışı gösterebilmesi için biyolojik donanımının yani genetik donanımının uygun olması gerekir. Aynı durumla karşılaşan bir türün tüm üyelerinin otomatik olarak gösterdiği ve nispeten sabitleşmiş davranışlara “türe özgü davranışlar” denilmektedir. ✓ Dünya üzerindeki her canlı kendi türüne özgü davranışları yapabilecek kapasiteyle doğar. Papağana konuşma öğretilir ama kargaya öğretilmez. Aynı şekilde insanlara kuşlar gibi uçmayı öğretemeyiz.
Olgunlaşma	✓ Vücut organlarının kendinden beklenen fonksiyonları yerine getirebilecek düzeye gelmesidir. Yaşın getirdiği belirli davranışların yaşantılar yoluyla kazanılması için bireyin olgunlaşması gerekir. “Olgunlaşma, yaşa bağlı olarak genetik olarak programlanmış değişimlerin ortaya çıkma sürecidir.”
Genel Uyarılmışlık Hâli ve Kaygı	✓ Bireyin dışarıdan gelen uyarıcıları alma derecesidir. Bir öğrenmenin olabilmesi için bireyin uygun uyarılmışlık düzeyine gelmesi gereklidir. Bireyin dışarıdan çok az uyarıcı alması ve uyarıcılara kapalı olması (ör.: uyku hâli) uyarılmışlık düzeyinin düşük, çok fazla uyarıcı alması (ör.: panik hâli) uyarılmışlık düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelir. Her iki durum da öğrenmeyi zorlaştırır. İyi bir öğrenme için orta düzeyde bir uyarılmışlık hâligerekmektedir
Eski Yaşantıların Aktarılması	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Öğrenmenin gerçekleşmesinde, yeni bir bilginin ya da yeni bir becerinin öğrenilmesi, büyük oranda öğrenilecek bu yeni bilgi veya beceriyle ilgili olan ön (eski) yaşantılara bağlıdır. ✓ bireyin önceki bilgileri yeni bilgiler öğrenmesini zorlaştırabilir. Buna öğrenmede “aktarım” veya “transferans” denir. <p>1. Olumlu Aktarma: Bisiklet kullanmayı bilen birinin motosiklet kullanmayı kolay öğrenmesi, araba kullanmayı bilen bir bireyin yeni aldığı başka bir marka arabayı kullanabilmesi gibi.</p> <p>2. Olumsuz Aktarma: İki parmak daktilo kullanan bireyin 10 parmak daktilo kullanırken zorlanması, Q klavye kullanan bireyin F klavyeyi öğrenmede zorlanması gibi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ket vurma, öğrenilmiş bir malzemenin hatırlanması sırasında ortaya çıkan bozucu etkiye denir. İkiye ayrılır: “ileriye ket vurma” ve “geriye ket vurma”.
Güdü (Motivasyon)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ İstekleri, arzuları, gereksinimleri, dürtüleri ve ilgileri kapsayan genel bir ifadedir. <p>Güdüler, organizmayı uyarır ve harekete geçirirken organizmayı belirli bir amaca doğru yönlendirir.</p> <p>Güdülemede 4 önemli kavrama işaret edilmektedir:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İhtiyaçlar (fizyolojik ve psikolojik sağlık için gerekli olanlar), 2. Değerler (bireyin kendisi için faydalı gördüğü ve elde etmeye ve/veya sürdürmeye çalıştıkları), 3. Amaçlar veya niyetler (davranışın amacı veya niyetin ne olduğu), 4. Duygular (Güdü, bir amaca veya değere ulaşmak için duyulan bir istek olduğundan değerleri ve duyguları bütünleştirir.). <p>Güdüler içsel veya dışsal kaynaklı olabilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ İçsel güdülenmede bireyi harekete geçiren durum, kendi içsel ödüllendirme sistemine bağlıdır. Bunlar; açlık, susuzluk gibi fizyolojik dürtüler ya da merak, ilgi, başarıma gibi sosyal güdüler olabilir. ✓ Dışsal güdülenme ise öğrencileri öğrenme esnasında dışsal olarak etkileyen unsurlardır. Ödül alma, cezadan kurtulma, sosyal onay gibi bireyin dışında oluşan güdülenme durumları söz konusudur
Dikkat	✓ Dikkat, kişinin amaçlarına ulaşabilmesi ve bilişsel süreçleri harekete geçirip sürdürmesi için harcadığı sınırlı insan kaynağıdır. Aynı zamanda dikkat, bilincin belli bir noktada toplanması hâlidir.

2: Öğrenmeyi Etkileyen Öğrenme Yöntemleriyle İlgili Faktörler

Öğrenmeye Ayrılan Zaman	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Öğrencilerin öğrenme için ayırdıkları zaman, bireysel farklılık gösteren ve öğrenmeyi etkileyen önemli bir faktördür. ✓ Öğrenciler “aralıklı çalışma” ya da “toplu çalışma” stratejilerini kullanırlar. ✓ Aralıklı çalışmada öğrenmenin daha kalıcı olduğu görülmektedir. Bu noktada uzun süre hatırlanması istenilen bilgilerin aralıklı çalışma yöntemiyle öğrenilmesi, daha sonra işe yaramayacağı düşünülen bilgilerin ise toplu çalışma ile öğrenilmesi iyi sonuçlar vermektedir denilebilir.
Öğrenilen Konunun Yapısı	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Her öğrenme malzemesinin (konu, ders, kitap vb.) kendine özgü bir yapısı vardır. Öğrenme malzemesinin yapısına göre “parçalara bölerek çalışma” ve “bütün hâlinde çalışma” olarak ikiye ayrılabilir. Burada da hangisinin daha faydalı olduğu konuya, derse veya kitaba göre değişmektedir
Öğrencinin Aktif Katılımı	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Burada öğrencinin öğrenme malzemesi karşısındaki duruşundan, öğrenme malzemesi ile ne kadar haşır neşir olduğundan söz edilmektedir. Öğrencinin bir öğrenme durumunda “pasif” olmasından “aktif” olmasına doğru giden süreç dinleme-okuma-yazma-anlatma şeklinde oluşmaktadır.
Geri Bildirim	<ul style="list-style-type: none"> ✓ İyi bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrencinin öğrenip öğrenmediği ya da ne kadar öğrendiği ile ilgili olarak bilgilendirilmesidir. Kısaca öğrenme sonucunun hemen bilinmesidir. Öğrenci eksiklerinin ve/veya hatalarının neler olduğu hakkında hemen dönüt alırsa genellikle çabuk öğrenir

3: Öğrenmeyi Etkileyen Öğrenilecek Malzeme ile İlgili Faktörler

Algısal Ayırt Edilebilirlik:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Genellikle etrafındaki malzemeden kolay ayırt edilebilenler çabuk öğrenilir. Örneğin herkesin siyah takım elbise giydiği bir davette bir kişinin beyaz takım elbise giymesi gibi. Burada önemli olan kavram, dikkattir. Ayırt edilebilirlik dikkati çeker ve bir şeye ne kadar çok dikkat ederseniz o şeyi öğrenmeniz o kadar kolay olur
Anlamsal Çağrışım	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Öğrenilmesi istenen bir konu, bir kavram; birevin önceki bilgi birikimleriyle ve/veya geçmiş yaşantılarıyla ne kadar ilişkili ise öğrenme o kadar kolay olmaktadır. Bir kelime söylendiğinde öğrencinin aklına, geçmiş öğrenmeleri ya da yaşantısıyla ilişkili diğer kelimeler gelebilmektedir.
Kavramsal Gruplandırma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Öğrenilmesi istenilen bir konunun kavramsal benzerliklere ve/veya farklılıklara göre yani özelliklerine göre gruplandırmak konunun öğrenilmesini kolaylaştıracaktır. Çünkü birbirine yakın veya benzer kavramları öğrenmek kolaydır. Ayrıca birbirine yakın veya benzer olan kavramları gruplar hâline getirmek öğrenilebilirliği de artıran bir durumdur.

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

1: SUNUŞ YOLUYLA ÖĞRETİM–ANLAMLI ÖĞRENME (AUSUBEL)

- Öğretmen merkezli bir stratejidir.
- **Tümdengelim yöntemi kullanılır.**
- İçerik genelden özele doğru öğretmen tarafından hiyerarşik bir sırayla sunulur.
- Bilgiler iyi düzenlenmişse zamandan tasarruf sağlar.
- **Kavramların ve soyut konuların öğrenimini sağladığı için daha çok ilköğretim 5. sınıftan itibaren kullanılır.**
- Ardışıklık, aşamalılık, bilinenden bilinmeyene ilkeleri gözetilerek konular işlenir.
- Ön organize edicilerle öğrenci öğrenmeye hazır hâle getirilir.
- Farklı örneklerle öğrencinin bilişsel süreçleri aktif hâle getirilir.
- Öğretmen-öğrenci etkileşimi yoğun ancak öğrenci aktivitesi düşüktür.
- **Kalabalık sınıflar için idealdir.**
- Sıkıcı ve ezbere dayalı öğrenmeler gerçekleştirilebilir.
- Dönüt almak zordur

Uygulama aşamaları:

1. **Ön organize ediciler kullanılır** (Öğrenci öğrenmeye hazır hâle getirilir.).
2. **Konu tümdengelim yöntemiyle sunulur** (Kavram, ilke, bilgi birimi sunulur.).
3. **Farklı örnekler sunularak ilke ve kavramlar ile öğrencilerin bilişsel süreçleri aktif hâle getirilir** (Öğretmen olumlu – olumsuz örnekler sunar, öğrenci öğretmenin verdiği örnekleri açıklar ve öğrenciler kendi farklı örneklerini verirler.).
4. **Sunulan bilgiler özetlenir.**

Dikkat !!! Sunuş yolu öğrenmede öğretmen – öğrenci etkileşimi yoğundur çünkü bu stratejide anlatımın yanında soru – cevap, tartışma teknikleri de kullanılır. Öğrenci aktivitesi düşüktür.

Yararları:

- Kısa sürede çok bilgi aktarılır. Zamanın kısıtlı olduğu durumlarda kullanılır.
- **Kalabalık sınıflar için idealdir. Zor, soyut ve karmaşık konuların öğretiminde kullanılır.**
- Öğrencilerin ön bilgileri yeterli olmadığı durumlarda etkili olur.
- Dersin girişinde, özetlenmesinde, tekrarında kullanılır.

Sınırlılıkları:

- Sadece bilgi düzeyinde hedeflerin öğretiminde kullanılır.
- **Üst düzey hedeflerde kullanılmaz.**
- Öğrenci aktivitesi düşüktür. Ezber öğrenmeler gerçekleştirilebilir.
- Sıkıcı olabilir. Öğrencilerden dönüt almak zor olduğundan hataların düzeltilmesine imkân olmayabilir.

2-BULUŞ YOLUYLA ÖĞRETİM – ÖRNEK KURAL (BRUNER)

- **Öğrencinin bilgiye kendisinin ulaşmasını ve bilginin keşfedilmesini hedefler.**
- Öğrenci merkezli bir stratejidir.
- **Tümevarım yöntemi kullanılır.**
- Öğrenci farklı metot ve tekniklerle ilke, tanım ve genellemelere kendisi ulaşır.
- **Öğretmen öğrencide merak uyandıracak sorularla derse başlar ve gerektiğinde ipucu ve dönütler verir.**
- Öğrenme güdüsünü artırır.
- Öğrencinin sezgisel düşünmesini gerektirir.
- Öğretmenin örnekleri sunması, açıklaması, ek örnekler vermesi, ek örnekleri açıklaması, örnekleri ve zıt örnekleri vererek açıklaması/karşılaştırma yapması, öğrencinin belirlediği ilke ve özellikleri açıklaması, öğrencilerin ilke ve genellemelere ulaşarak tanımı yapması ve öğrencilerin ek örnekler vermesi aşamalarından oluşur.
- Yaparak- yaşayarak öğrenmeyi sağladığından kalıcıdır.
- Üst düzey düşünme becerilerini geliştirir
- Zaman alır ve maliyeti yüksektir.
- Ön bilgiler yoksa amaca ulaşmaz.
- Karmaşık bazı konularda ve olgu öğretiminde etkili değildir.
- **Öğretmen dersin başında çözümü ya da sonucu vermez. Çözümüne ya da sonuca giden öğrencidir.**

Uygulama Aşamaları:

- 1.Öğretmenin örnekleri sunması**
- 2.Öğrencilerin örnekleri açıklaması**
- 3.Öğretmenin ek örnekler vermesi**
- 4.Öğrencilerin ek örnekleri açıklaması**
- 5.Öğretmenin örnekleri ve zıt örnekleri (örnek olmayan durumları) vermesi**
- 6.Öğrencilerin bu zıt örneklerle karşılaştırma yapması**
- 7.Öğretmenin öğrencilerin belirlediği ilkeleri ve özellikleri açıklaması, tamamlaması**
- 8.Öğrencilerin ilke ve genellemelere ulaşması ve tanımlı yapması**
- 9.Öğrencilerin ek örnekler vermesi**

Yararları:

- Yapararak yaşayarak öğrenmeyi sağladığından kalıcı öğrenmeyi sağlar.
- Üst düzey düşünme becerilerini geliştirir.
- Kavrama ve üstü hedef düzeyleri için uygundur.

Sınırlılıkları:

- Zaman alır. -Maliyeti yüksektir.
- Ön bilgiler yoksa amacına ulaşmaz.
- Karmaşık bazı konularda sonuca ulaşmayabilir.
- Olgu öğretiminde etkili değildir.

3-ARAŞTIRMA-İNCELEME YOLUYLA ÖĞRETİM STRATEJİSİ (J. DEWEY)

Öğrenci merkezli bir stratejidir. **Öğrenci etkinliklerine dayalı bir problem çözme sürecidir.** Öğretmenin görevi: Uygun araştırma problemlerini belirlemektir. Bu problemler;

1-Gerçek hayatta karşılaşılabilecek problemler olmalı,

2-Merak uyandırma,

3-Birden çok çözümü olmalıdır.

- **Tümevarım ve tümdengelim yöntemleri kullanılır.**
- **Buluş yoluyla öğretim stratejisinde olduğu gibi öğretmen bir yol gösterici, gerektiğinde yönlendirici bir rehber konumundadır.**
- **Bu stratejide ele alınan problemlerin gerçek hayatta karşılaşılan problem durumları olması gerekir.** Bu strateji, öğrencinin problem çözme becerisini kullanarak bilimsel yöntem sürecini izlemesi gerekir. Bu stratejide **öğretim**, öğrenci etkinliklerine dayalı bir problem çözme sürecidir. **Amaç**, içeriğin aktarılması değil, öğrencilerin araştırma ve problem çözme yönteminin farkında olması ve onu gerektiğinde kullanmasıdır.
- **Bu stratejinin kullanılabilmesi için konunun hedef-davranış boyutu en az uygulama ve daha üst düzeyde olmalıdır.** Dolayısıyla üst düzeyli zihinsel süreçlerin (uygulama, analiz, sentez) geliştirilmesinde en etkili stratejilerden birisidir. Bu strateji sadece sınıf içerisinde değil aynı zamanda laboratuvar, atölye ve okul dışı doğal ortamlarda kullanılabilir.

Stratejinin Uygulanması:

- Problemi hissetme
- Problemi tanımlama
- Problemle ilgili bilgilerin toplanması
- Problemle ilgili hipotezler kurma
- Veri toplama (problemin çözümü için)
- Hipotezleri test etme (Doğru-yanlış)
- Problemin çözümü
- Sonucu raporlaştırma

Yararları: Öğrencilerin bilimsel, problem çözme, yaratıcı, eleştirel gibi üst düzey düşünme becerisini kazanmalarını sağlar, Üst düzey hedeflerde kullanılır. İletişim, sorumluluk alma, kaynaklara ulaşma becerisi kazandırır.

Sınırlılıkları: Maliyeti yüksek, zaman alır, kalabalık sınıflarda uygulanması zor, ön koşul öğrenmeleri eksik olan öğrencilerde uygulanması zor, her yaş ve her hedef düzeyi için uygun değildir; öğretmen sınıf yönetiminde zorluk yaşayabilir.

4-TAM ÖĞRENME STRATEJİSİ (YAKLAŞIMI) (BLOOM)

1. Bilgi birimleri ünitelere ayrılmıştır ve bir ünite tam olarak öğrenilmeden diğerine geçilmez.

2. Tam öğrenme modeli, her okulda ve sınıfta hızlı öğrenen ve öğrenemeyen öğrencilerin bulunduğunu; her öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine göre öğretimin yapılmasını, her öğrenciye ihtiyacı olan **ek öğretim zamanı** ve **nitelikli öğretme hizmeti** (ipucu, katılım, pekiştirme, dönüt) sağlanırsa her öğrencinin öğrenebileceğini ve okulda tüm öğrencilerin başarılı olacağını savunur. “Öğrenemeyen öğrenci yoktur, öğretemeyen öğretmen vardır.”

Öğrencilerin özelliklerini ikiye ayırır.

Değiştirilmez Özellikler	Değiştirilen Özellikler
<ul style="list-style-type: none"> ✓ zekâ ✓ genel yetenek ✓ öğrencilerin kişilik özelliklerini ✓ ailenin sosyoekonomik statüsü	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ön öğrenmeler ✓ derse karşı ilgi, tutum ✓ başarı inancı ✓ ipucu, pekiştirme, katılımı, dönüt, araç gereç ve zaman

Okullar öğrencilerin değiştirilemez özelliklerini değil, değiştirilebilir özelliklerini geliştirerek öğrenmeyi sağlamalıdır.

3. Her ünite **sonunda izleme testi (formatif)** uygulanır.

4. Bloom eğitimdeki **normal dağılım eğrisini reddeder, sola çarpık bir grafik oluşmasını kabul eder.** %90'ın dışında kalan öğrencilerin de önemsenmesi gerektiğini, onların da tam öğrenmelerinin sağlanması gerektiğini savunur. Bu bağlamda öğretmene büyük görev düşmektedir (%95-100'ü amaçlar).

5. Tam öğrenmenin 3 ögesi (değişkeni) vardır: öğrenci nitelikleri, öğretim hizmetinin niteliği, öğrenme ürünleri. Öğrenci nitelikleri ve öğretim hizmetleri, öğrenme ürünlerini etkiler.

Tam Öğrenme Yaklaşımının Uygulama Basamakları:

1. **Öğrenme birimlerinin üniteler şeklinde belirlenmesi**

2. Ünitelerin hedef-davranışlarının belirlenmesi, **ulaşılacak hedef-davranış standardının belirlenmesi (%70)**

3. Ön koşul öğrenme düzeyinin belirlenmesi, varsa ön koşul öğrenmelerdeki eksikliklerin giderilmesi

4. Öğretim ünitesinin işlenmesine geçilmesi (Etkinlikler düzenlenir.)

5. Ünite ya da konunun öğretimi bittikten sonra izlemeye dönük değerlendirmenin (ünite, izleme testi) yapılması (formatif değerlendirme)

a) İstenilen öğrenme standardına (%70) ulaşmayan öğrenciler için **tamamlayıcı ek öğretim etkinliklerinin** yürütülmesi

b) Öğrenme düzeyi iyi olan öğrenciler için zenginleştirilmiş öğretim etkinlikleri düzenleme

6. Sınıftaki tüm öğrencilerin istenen öğrenme standardına ulaşmasından sonra bir sonraki üniteye geçilmesi

7. Birkaç ünite işlendikten sonra summatif değerlendirme yapılması, öğrencilerin öğrenme düzeyinin belirlenmesi

Tamamlayıcı Öğretim Etkinlikleri:

- ✓ Öğretmen veya özel öğretici tarafından bire bir eğitim (özel ders), küçük gruplarla öğretim; okulda, evde ek öğretim (ödev)
- ✓ Programlı öğretim, tekrar (farklı yöntem ve tekniklerle) kaynak ve yardımcı kitaplarla öğretim
- ✓ Eğitsel oyunlarla öğretim, bilgisayarlı öğretim

Tam öğrenmenin 3 temel değişkeni vardır. Bunların yerine getirilmesi gerekir.

TAM ÖĞRENME MODELİ

Değişkenleri 3 tanedir.

NOT: Tam öğrenmenin giriş (öğrenci niteliği) ve gelişme (öğretim hizmetinin niteliği) kısmı **bağımsız değişken** olarak adlandırılırken **sonuç (öğrenme ürünleri) kısmı bağımlı değişken olarak adlandırılmaktadır.**

1. Öğrenci Niteliği: Öğrencinin sürecin başında taşıması gereken özelliklerdir.

a) Bilişsel Giriş Davranışları:

- *Daha önce öğrenilmesi gereken; *Bilgi, beceri ve yetenekler
- *Ön koşul bilgiler
- *Sözel ve işitsel yetenekler
- *Okuduğunu anlama
- *Dinleme becerisi
- *Problem çözme becerisi

b) Duyuşsal Giriş Davranışları:

Öğrencinin öğrenme ünitesine karşı; *İlgisi *Tutumu *Akademik öz güveni (benlik)

2. Öğretim Hizmetinin Niteliği:

Öğretim hizmetinin niteliğini büyük ölçüde dört öge belirlemektedir. Bunlar: **ipuçları, öğrenci katılımı, pekiştirme ve geri bildirim (dönüt) ve düzeltmedir.(PİDE)**

a) İpucu: Öğrenciyi harekete geçiren, istenilen davranışın yapılmasına yardımcı olan mesajlardır. **Bir sınıfta hedef davranışları kazandırmada kullanılan her türlü ileti ipucudur.** Hedefe ulaşmada yol gösterir (soru sorma, açıklama, örnekleme, modeller, gerçek varlıklar, ses tonu, jest ve mimikler, harita, şemalar, grafikler

b) Öğrenci Katılımı: Öğretmen sınıf içi öğretim etkinliklerini düzenlemede öğrencileri aktif kılmak ve öğretim merkezli öğretim yapmak için **etkinlikleri öğrencilerle birlikte planlamalı ve uygulamalı**, bununla birlikte öğretim sürecinde hedeflerden ve içerikten çok **yöntem ve tekniklere** odaklanmalıdır. Yani farklı yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

c) Pekiştirme: Bir davranışın ortaya çıkma olasılığını artıran uyarıcılara “pekiştireç” denir. Öğrencilerin doğru ve beklenene yakın davranışları pekiştirilir. Öğrenme sırasında, öğrencinin gösterdiği olumlu davranıştan sonra öğretmen pekiştireç verirse (aferin, çok güzel, gülümseme, alkış) o davranış kalıcı olur.

d) Dönüt-Düzeltilme (Geri Bildirim): Dönüt, öğrenciye yaptığı bir davranışın sonucu ile ilgili bilgi vermektir. "Düzeltilme" ise yanlışların ve öğrenme eksikliklerinin giderilmesi işlemidir. Öğretmenin “doğru, yanlış, eksik” demesi öğrenci için dönüttür. Öğretim sürecinde dönüt kullanmanın en önemli yönü, **öğrencilere yapmış oldukları davranışların düzeyi hakkında bilgi vermesi ve gerekli uyarı ve düzeltmelerin zamanında yapılmasıdır.**

EĞİTİMDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

YAPILANDIRMACI ÖĞRENME YAKLAŞIMI

Temsilcileri	Piaget, Vygotsky, Dewey, Gestalt, Bruner
Genel özelliği	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yapılandırmacılıkta öğrenme, denevime bağlı anlam oluşturma sürecidir ve bu süreçte öğrenci aktiftir. Anlam oluşturan öğretmen değil, öğrencidir. ➤ Buna göre bilgi yaşantılarını anlamlı bir duruma getirmeye çalışan ve öznel bilgiyi oluşturan yani bilgiyi yapılandıran bireydir (öğrenci). Bu nedenle yapılandırmacılık nesnel bilgiyi reddeder. ➤ Öğrencilerin ön bilgilerinin farkında olmaları, çevre ile etkileşime geçmeleri, üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeleri öğretmen tarafından sağlanmalıdır. Öğretmen bunun için açık uçlu sorular sormalı, açık uçlu tartışmalar yapmalıdır. Öğretmen, öğrencilerin yeni bakış açıları geliştirmelerine ve önceki öğrenmeleri ile bağlantı kurmalarına rehberlik etmelidir. ➤ Öğretmen öğrencileriyle birlikte araştırır ve öğrenir. En önemli özelliği; bireyin bilgiyi yapılandırmasına, oluşturmaya, yorumlamasına ve geliştirmesine fırsat vermesidir. ➤ Yapılandırmacılıkta sınıflar bilgilerin aktarıldığı bir yer değil, öğrencilerin aktif katılımlarının sağlandığı; sorgulama, araştırmanın yapıldığı; problemin çözüldüğü bir yerdir. ➤ Sınıflarda etkin olan öğrencidir. Öğretmen ise asla ne öğrenileceğini söylemez, öğrenenlere bilgiye ulaşma yollarını keşfetmede yardımcı olur. Öğretme-öğrenme sürecinde etkin bir araştırmacıdır ve öğrenciyle birlikte öğrenir. ➤ Ders planları esnek olmalı, öğrenci ihtiyaçlarına göre şekillenmelidir. Konular parçalara bölünmeden bütün olarak ele alınmalıdır. Program, öğrenci sorunlarına yöneliktir ve birincil kaynaklar (somut yaşantılar ve deneyimler) üzerinden öğrenme gerçekleştirilir. ➤ Bireysel farklılıklara önem verilir. Öyle ki tek doğru yerine iki kişi aynı olaya farklı anlamlar yükleyebilir. İş birliğine dayalı öğretim yöntemi kullanılarak öğrencilerin birbirlerinden öğrenmeleri sağlanır. ➤ Öğrenmede çevre etkileşimi önemlidir. Yapılandırmacılıkta kavram öğretimi esastır. Belirlenen kavramların kazandırılması amaçlanmaktadır. Kavramlar tematik öğrenme yaklaşımı ile öğretilmektedir ➤ Değerlendirme, öğretim sonucuna değil de sürecine dönük olarak yapılır (portfolyo). Öğrencinin öğrenme sürecinde ortaya koyduğu her şey değerlendirilir. Süreç değerlendirme, alternatif değerlendirme, otantik değerlendirme, tümel değerlendirme olarak da tanımlanabilir. <p>DİPNOT-1: Yapılandırmacı öğrenme kuramı üç temel grupta ele alınabilir. Bunlar:</p> <p>1-Bilişsel yapılandırmacılık (Piaget): Öğrenme zihinsel yapıda meydana gelen denge (özümseme, uyumsama) süreçlerinden oluşur. Denge (Zihin)</p> <p>2-Sosyal yapılandırmacılık (Vygotsky): Öğrenme, çocuğun çevre ile etkileşime geçmesiyle oluşur. Öğrenme diğer bireylerle paylaşılan etkinlikler sırasında oluşur. Merak (Çevre)</p> <p>3-Radikal Yapılandırmacılık (Von Glasersfeld): Bilginin sadece birey tarafından oluşabileceğini savunur.</p>

PROJE TABANLI ÖĞRETİM YAKLAŞIMI

Temsilcileri	JOHN DEWEY, KİLPATRİCK VE BRUNER)
Genel özelliği	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Proje tabanlı öğretim yöntemi; <u>bilimsel düşünmenin adımlarını öğretmek, öğrencilerin ilgilendikleri bir konuda araştırma yapmalarını, sonuçlarını bir raporla düzenlemelerini ve sınıfta ya da yarışmada sunmalarını amaçlar.</u> ➤ Öğrencilerin bireysel ya da grup olarak gerçek yaşam koşullarına uygun disiplinler arası (konular, etkinlikler, bilimsel alanlar) bağlantı kurarak bir problem ya da senaryo üzerinde yerine getirdiği bir problem çözme etkinliğidir. ➤ <u>Bu etkinliğin sonucunda öğrencilerin bir ürün ya da performans ortaya koyması söz konusudur.</u> ➤ Öğrencilerin bilimsel yöntem süreç becerileri geliştirilir. ➤ <u>Gerçek yaşamda karşılaşılan sorunlar senaryo çerçevesinde öğrencilere verilir ve öğrencilerin bu sorunlara çözümler bulmaları sağlanır.</u> ➤ <u>Öğrenciler problemlerin çözümüne ilişkin yeni, özgün, orijinal ve sentez düzeyinde ürünler ortaya koyarlar.</u> ➤ Öğrencilere bir araştırma konusu verilir ve öğrenci merkezli öğrenmeyi temel alan bu yaklaşımda öğrenci ders senaryoları içerisinde üst düzey düşünme, problem çözme, yaratıcılık, sentezleme, eleştirel düşünme gibi çalışmalar yaparak etkin öğrenmeye ulaşır. Bilişsel, duyuşsal, devinimsel gelişimi destekler. ➤ Proje tasarıları; üst düzey öğrenmeye (problem çözme, eleştirel, yaratıcı düşünme), bilimsel yöntemi kullanmaya, günlük yaşamla ilişkilendirmeye, birden fazla konu alanı ve dersi kapsamaya, farklı kaynaklardan araştırma yapmaya yönelik olmalıdır. ➤ Değerlendirme: Öğretme-öğrenme etkinlikleri ve <u>değerlendirme, ürüne ve sürece yönelik olarak yapılır.</u> Sergi, drama, gazete, pano vb. hazırlanarak ürünler sunulur (Bu anlamda proje yöntemi, sergi tekniği ile birlikte çalışır. Bilim şenlikleri, öğrenci sergileri proje yöntemi sonucu elde edilen ürünler ile gerçekleştirilir.). <p>Proje tasarımlarında bulunması gerek esaslar:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Birden çok çözüm yolu (hipotez, denence) barındırma ➤ Üst düzey zihinsel becerileri (yaratıcı, yansıtıcı düşünme vb.) geliştirmeye yönelik olma ➤ Bilimsel yöntemi (araştırma sistematığını) kullanabilme ➤ Günlük yaşamla ilişkili olma ➤ <u>Birden fazla dersi (disiplini) ilişkilendirme,</u> ➤ farklı kaynaklardan araştırma yapmaya yönelme ➤ Bireysel ve grupla çalışmaya uygun olma ➤ Yaparak ve yaşayarak öğrenme söz konusudur ➤ Öğrenci kendi artı ve eksilerinden sorumludur. ➤ Proje tasarısı, planlama, araştırma, değerlendirme faaliyetleri öğretmen ve öğrenci tarafından birlikte yapılır. <p><u>Sınırlılıkları:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zaman -Sınırın iyi çizilmesi gerekir. Ona göre hedef belirlenir. Yoksa hedeften sapma meydana gelir. ➤ Her zaman orijinal ürün ortaya çıkmayabilir. <p>NOT: Proje tabanlı öğretim yöntemi sonucunda MUTLAKA BİR İŞ, ÜRÜN, PERFORMANS (PROJE) ORTAYA KONMALIDIR.</p>

PROBLEME DAYALI ÖĞRENME YAKLAŞIMI

Temsilcileri	JOHN DEWEY
Genel özelliği	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Probleme dayalı öğrenme yaklaşımı, ilerlemecilik eğitim felsefesi akımı ve araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejini ortaya koyan John Dewey tarafından ortaya konmuştur. ➤ Probleme dayalı öğrenme temelini J.Dewey'in "<u>yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesinden</u>" almıştır. ➤ <u>Bu yöntem çözülmesi gereken bir problemle başlar. Bu problemin gerçek hayatla ilgili olması, ilgi ve merak uyandırması ön koşuldur. Bu, öğrencinin gerçek hayattaki problemlerle daha önceden yüz yüze gelmesini sağlar.</u> ➤ Problem çözme yöntemi, bilimsel araştırma sürecini temele almaktadır. ➤ Öğrencilerin problem çözme sürecinde alternatifler geliştirerek, bilimsel yöntemi ve problem çözme aşamalarını kullanarak öğrenmelerini sağlar. ➤ <u>Asıl amaç mevcut problemi çözmek değil hayat boyu karşılaşılabilecek olan problemlere uygun çözüm stratejileri geliştirmektir.</u> Burada problem araçtır. Asıl amaç belirlenen hedefe ulaşmaktır. Bu hedef, problem çözme stratejileri geliştirmektir. Üst düzey ve karmaşık zihinsel beceriler geliştirilir. ➤ Düşünmenin en yüksek biçimidir. <p>Problem Çözme Yönteminde Kullanılan İşlem Basamakları:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Problemi hissetme 2. Problemi tanımlama 3. Problemle ilgili bilgilerin toplanması 4. Problemle ilgili hipotezler kurma 5. Veri toplama (problem çözümü için) 6. Hipotezleri test etme (Doğru-yanlış) 7. Problemin çözümü 8. Sonucu raporlaştırma <p><u>Problem çözme yönteminde kullanılan problem durumlarında (öğrenme senaryolarında) bulunması gereken özellikler:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ En önemli özellik: Gerçek yaşamla ilgili olmalı ➤ Çok yönlü düşünmeyi gerektirmeli. - İlgi ve merak uyandırmalı. ➤ Probleme dayalı öğrenme senaryoları, birden çok çözüm yolları içermelidir. ➤ Hedefe ulaştırıcı olmalıdır. ➤ Öğrencinin düzeyine (zihinsel yapısına) uygun olmalıdır. ➤ Öğretmen problem üretebilmeli ve problem, günlük yaşam ile ilgili olmalı ve gerekli transferler yapılmalıdır. ➤ Üst düzey düşünmeyi, araştırma-inceleme yapmayı sağlamalıdır. ➤ Asıl olan problemi çözmek değil hedefe ulaşmak olmalıdır ➤ . Kalabalık gruplara değil küçük gruplara uygulanmalıdır (2-6 kişilik). <p><u>Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilere Kazandırdıkları Özellikler:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Problem çözme öğrenmek=Öğrenmeyi öğrenmektir. Çünkü kişi edindiği bilgilerle yaşamda karşılaştığı problemleri, kendi yetenek ve bilgisini kullanarak çözer ve böylelikle kendi kendine öğrenmiş olur. ➤ Yaşamla yüz yüze gelme -Araştırma, çözüm üretme -Ekip çalışması becerileri - Bilimsel düşünmeyi öğrenme -Üst düzey düşünme becerileri geliştirme -İletişim becerileri -İlgi ve güdülenmeyi artırma <p>NOT: <u>İÇERİĞİN AYRINTILARINA FAZLA ÖNEM VERİLMEZ.</u></p>

TEMELLİ ÖĞRENME (NÖROFİZYOLOJİK KURAM)

Temsilcileri	HEBB, CAİNE CAİNE
Genel özelliği	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bu yaklaşım gerçek problemlerin çözümüyle en iyi öğrenmenin olacağını ve öğrencinin öğrenme sürecine etkin katılımının sağlanması gerektiğini savunur. Öğretmen ise rehber rolündedir. ➤ Beyin temelli öğrenme, yapısalcı yaklaşım gibi yaparak-yaşayarak öğrenmeyi savunur. ➤ Öğrenme 5 duyu organına hitap etmelidir, temeli budur. Böylelikle öğrencinin dikkat ve güdülenmişlik düzeyi yüksek tutulur. ➤ Caine and Cain göre beynin her iki lobunun da kullanımı beynin kapasitesini iki kat değil, kat kat artırmaktadır. ➤ Hızlı ve etkili öğrenme için beynin her iki lobunun da koordineli şekilde kullanılması gerekir. <p style="text-align: center;">Beyin Temelli Öğrenmenin İlkeleri</p> <p>1-<u>Beyin paralel bir işlemcidir. İnsan beyni aynı anda birçok işlemi yapabilir. Bu yüzden çeşitli yöntem ve teknikler kullanılmalıdır</u></p> <p>2-<u>Öğrenme fizyolojik bir olaydır. Beyin fizyolojik bir organdır. Öğrenme de nefes almak kadar doğaldır,</u> engellenebilir ve kolaylaştırılabilir. Bireyin fizyolojisini etkileyen her şey beyni de etkiler. Stres, uykusuzluk, ilaç kullanımı beyni etkiler</p> <p>3-Beyin, parçaları ve bütünleri aynı anda algılar. Beynin farklı olan sağ ve sol yarımküreleri birbiriyle etkileşim hâlinde olmalıdır. Hem tümevarım hem de tümdengelim düşünmeli.</p> <p>4-<u>Öğrenme bilinçli ve bilinçsiz süreçleri içerir.</u> Bilinçsiz süreçlerden de yararlanılmalı. Tarihte bir şey öğretirken tarihi sevmesini de sağlayabiliriz.</p> <p>5-En az iki farklı türde belleğimiz vardır: Uzamsal bellek ve ezberleyerek öğrenme. Uzamsal belleğe kaydedilenler unutulmaz. Bilgiler ezber yoluyla değil anlamlı bir şekilde öğretilmelidir.</p> <p>6-Her beyin kendine özgü düzenlenmiştir. Her bireyin öğrenme yolu farklıdır.</p> <p>7-Anlamı araştırma doğuştandır. Anlama arayışı beyin için yaşamsal bir temel ve olgudur. Merak ve keşfetme doğuştan gelen bir özelliktir</p> <p>8-Anlamı araştırma, örüntüleme yoluyla olur. Örüntü, anlamlı organizasyon ve bilgilerin sınıflandırılması anlamına gelir. Beyin karmaşık değil düzenli öğrenir.</p> <p>9-Örüntü oluşturmada duygular önemlidir. Duygular ve biliş, birbirinden ayrılmaz ve birbirini etkiler. Olumlu duygusal atmosfer öğrenme üzerinde etkilidir.</p> <p>10-<u>Öğrenme teşvikle artar, korkuyla azalır. Beynin korku hâlindeyken performansı düşer ve uygun düzeyde teşvik edilirse performansı artar.</u></p> <p>11. Öğrenme hem odaklanmış dikkati hem de çevresel algılamayı içerir. Beyin dikkat ettiği ve farkında olduğu bilgiyi algılar, aynı zamanda dikkati dışında kalan bazı bilgi ve işaretleri de alır. Öğretimde bu nedenle fiziksel uyarıcılara dikkat edilmelidir.</p>

HARMANLANMIŞ ÖĞRENME

Temsilcileri	
Genel özelliği	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Harmanlanmış öğrenme, kelimenin tam anlamıyla etkileşimli bir deneyimdir. ➤ <u>Öğrenciler, her biri belirli bir öğrenme stiline uyacak şekilde tasarlanmış çeşitli farklı içerik ortamları aracılığıyla çevrim içi pratik yaparak çevrim dışı dersleri pekiştirir.</u> ➤ Öğrenciler, etkileşim kurmak istedikleri içerik türünü seçebilir; öğrendiklerini uygulayabilir, eğitmenler ve <u>diğer öğrencilerle istedikleri zaman ve herhangi bir cihazda iletişim kurabilirler.</u> ➤ Topluluk deneyimi, öğrencilerin katılımını sağlar ve öğretmenleri ilerlemeleri ve daha fazla dikkat gerektiren alanlar hakkında bilgilendirir. ➤ Harmanlanmış bir öğrenme modeli, konunuzu zaman değerlendirmeleri, öğrenme teknikleri ve hatta kişisel tercihler için kişiselleştirmenize yardımcı olabilmektedir. ➤ <u>Harmanlanmış öğrenme modelini uygularken web tabanlı hizmetler için titiz davranmak önemlidir.</u> ➤ Uzaktan eğitimleri kolayca ve hızlıca kişiselleştirmek, farklı format uygulamaları sade bir şekilde kullanmak gerekmektedir. ➤ <u>Harmanlanmış öğrenme başka bir ifadeyle web destekli öğrenme ile sınıftaki öğrenmenin avantajlı ve güçlü birkaç yönlerinin birleştirilmesidir. Yeni bir yaklaşım olan bu öğrenme, teknolojinin öğrenme-öğretme sürecinde ve insanın hayatında vazgeçilmez olmasıyla daha da önemli bir duruma gelmiştir. O hâlde harmanlanmış öğrenme nedir?</u> ➤ Harmanlanmış öğrenme kısaca, öğrenme sonuçlarını ve paylaşılan (delivery) program olarak öğrenme sonunda üst amaçları gerçekleştirmek amacıyla birden fazla paylaşım yolu kullanan bir öğretim programı olarak tanımlanabilir. Bu, farklı öğrenme paylaşımlarının kendi başına karıştırılması ve eşleştirilmesi değil; öğrenme ve mesleki sonuçlara odaklanmasıdır. Bu yüzden bu tanımlama şöyle değiştirilebilir. ➤ <u>Harmanlanmış öğrenme; doğru becerilerin, doğru kişiye, doğru zamanda kazandırılması için doğru kişisel öğrenme şekliyle, doğru öğrenme teknolojilerinin esleştirilmesiyle ve öğrenme amaçlarının uygulanmasıyla en yüksek başarıyı sağlamaya odaklanır.</u> <p>Bu tanımlamada gizlenmiş prensipler şunlardır:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Burada paylaşma metodundan çok öğrenme amaçlarına odaklanılır. ✓ Birçok kişisel öğrenme stilleri, geniş kitlelere ulaşmak için desteğe ihtiyaç duyar. ✓ Her birey öğrenme olayına farklı bilgilerle katılır. ✓ Birçok durumda, en etkili öğrenme stratejisi “sadece o an ihtiyaç duyulan şey”dir. <p>Harmanlanmış öğrenme bileşenleri</p> <p>Harmanlanmış öğrenme yeni bir şey değildir. Fakat eskiden harmanlama öğrenme içeriği, sınıf ortamı (sunular, laboratuvar, kitap vs.) sınırlılıklarına sahipti. Bugün okulların seçebilecekleri birçok öğrenme yaklaşımları bulunmaktadır. bunlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Eş zamanlı (synchronous) fiziksel biçim ✓ Öğretmen liderliğinde sınıflar ve öğretmen ✓ Katımlı laboratuvar çalışmaları ve çalıştaylar ✓ Alan gezileri Eş zamanlı (synchronous) çevrim içi biçimler (can✓ Sanal sınıflar ✓ Web seminerleri ve radyo veya TV yayını ✓ Koçluk (coaching) ✓ Mesajla anında görüşme Kişisel hızda farklı zamanlı (asynchronous) biçimler: ✓ Doküman ve web sayfaları ✓ Web/bilgisayar destekli eğitim modülleri ✓ Değerlendirme/test ve anketler ✓ Benzetişimler ✓ Mesleki yardım ve elektronik performans destek sistemleri ✓ Canlı olay kaydı ✓ Çevrim içi öğrenme toplulukları ve tartışma forumları

YAŞAM BOYU ÖĞRENME YAKLAŞIMI

Temsilcileri	
Genel özelliği	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yaşam boyu öğrenme, örgün eğitim ve yaygın eğitimin birleştirilmesidir. ➤ <u>Okul, öğrenmeyi sağlayan tek kurum olamayacağı gibi yaşam boyu gerekli tüm bilgi ve becerileri de kazandıramaz. Bu nedenle öğrenme yalnızca okulda gerçekleşmez, tüm yaşam süresince (ev, müze, kütüphane, etkinliklerde vb.) devam eder. Öğretmenlerin yanında anne-babalar, kardeşler, arkadaşlar vb. kişiler de öğrenmeyi etkiler.</u> ➤ Temel ilkesi, bilinçli ve amaçlı olarak yaşam boyunca öğrenmeye devam etmektir. ➤ Yaşam boyu öğrenmenin temel amacı bireyin öğrenmeyi öğrenmesini sağlamaktır. ➤ Yaşam boyu eğitim; bireyin kişilik alanında, sosyal ve mesleki alanda gelişimini amaçlayan, tüm yaşam süresince devam eden çok geniş bir kavramdır. ➤ Yaşam boyu öğrenme, teknolojik gelişmeler ve bunların yol açtığı değişime uyum sağlayabilme, sürekli olarak kendini yenileyebilme, bilgiyi üretebilme, öğrenmeyi öğrenebilme, iş birliği ve paylaşımı amaçlar. <p><u>Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Yanlış Anlayışlar</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Yaşam boyu öğrenme sadece yetişkinleri kapsamaz. Yaşamın tüm dönemlerinde gerçekleşir. ➤ Yaşam boyu öğrenme sadece meslek, beceri kazandırmaz. Bireysel, sosyal, mesleki vb. her alanı kapsar ➤ Yaşam boyu öğrenme tesadüfi oluşmaz. Birey isteyerek, bilinçli, amaçlı öğrenir.

İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME YAKLAŞIMI

Temsilcileri	J.DEWEY
Genel özelliği	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Geleneksel sınıflardaki öğrencilerin yarışına ve rekabetine son vermeyi amaçlayan ve başarıya birlikte ulaşmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. ➤ İş birliğine dayalı öğretim, öğrencilerin ortak bir amaç doğrultusunda küçük gruplar hâlinde birbirinin öğrenmesine yardım ederek çalışmalarına dayalı bir yaklaşımdır. “Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için” anlayışı hâkimdir. ➤ Öğretmen rehberdir, yönlendiricidir. Öğretmenlerin rolü; 2-6 kişiden oluşan heterojen grupların oluşturulması, gruplarda iş birliği ve verimin artırılmasını sağlamak ve ürünlerin değerlendirilmesindeki tüm aşamaları planlamaktır. ➤ <u>Kubaşık öğrenmede paylaşılmış bir liderlik söz konusudur.</u> Tüm üyeler grup içerisinde liderlik etkinliklerini yerine getirmek için sorumluluklarını paylaşırlar. <p><u>İş birliğine dayalı öğrenmeyi başarılı bir şekilde uygulamak için 6 temel ilkeye uymak gerekir.</u></p> <p><u>Bunlar:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Olumlu bağlılık (bağımlılık): “Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için” anlayışı. Bireyin başarısını gruba, grubun başarısını bireye endeksleme (Grup üyelerinin başarısının bireye, bireyin başarısının gruba yarayacağını; bireysel başarı olmadan grup başarısının olmayacağını algılama.). 2. Yüz yüze etkileşim: Öğrencilerin birbirlerin çalışmalarını desteklemeleri, birbirlerine yardım etmeleridir. 3. Kişisel sorumluluk (ve bireysel değerlendirilebilirlik): Grubun her üyesi kendine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmek zorundadır. Grup üyelerinin her biri önce kendi sorumluluklarını yerine getirmek, sonra da ihtiyaç duyan arkadaşına yardım etmekle yükümlüdür. 4. Sosyal beceriler: Grubun başarılı olabilmesi için kişiler arası iletişim becerilerinin yanında diğer sosyal becerilerin de kullanılması gerekir (liderlik, iletişim, karar verme, karşılıklı güven, uzlaşma vb.). 5. Grup sürecinin değerlendirilmesi: Bireyin ve grubun etkinlikleri değerlendirilir ve eksiler, artılar ortaya çıkarılır. Grup çalışmalarına yön verilir. 6. Eşit başarı ilkesi: Her üyenin gruba katkısı kendi yetenek düzeyine göre değerlendirilmelidir. Her öğrenci eşit fırsatlara, imkânlarla sahip olmalıdır. <p><u>İş Birliğine Dayalı Öğretimin Uygulanması:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Takımların oluşturulması: 2-6 kişiden oluşan heterojen gruplar 2. Isınma teknikleri: Oyun ve etkinliklerle grup üyeleri arasında kaynaşma sağlanır. 3. Takımda konu ve görev dağılımı yapılması: Grup içerisinde görev dağılımı yapılır (lider, raportör, yazıcı) ve konu alt dallara ayrılarak her öğrenciye bir konu verilir. Paylaşılmış liderlik vardır. 4. Takım içi etkinlikler: Takım içerisinde başarı birbirine endeksli olduğundan, performansı düşük öğrenciler için çalışmak, anlaşılmayan yerleri daha yaratıcı yollarla anlatmaya çalışmak gerekir. 5. Değerlendirme: Her grup üyesi birbirinin öğrenmesinden sorumlu şekilde değerlendirilir. Bireyin başarısı, grubun başarısına dönüştürülür ve değerlendirme ölçütleri göre öğretmen ve gruba birlikte yapılır.

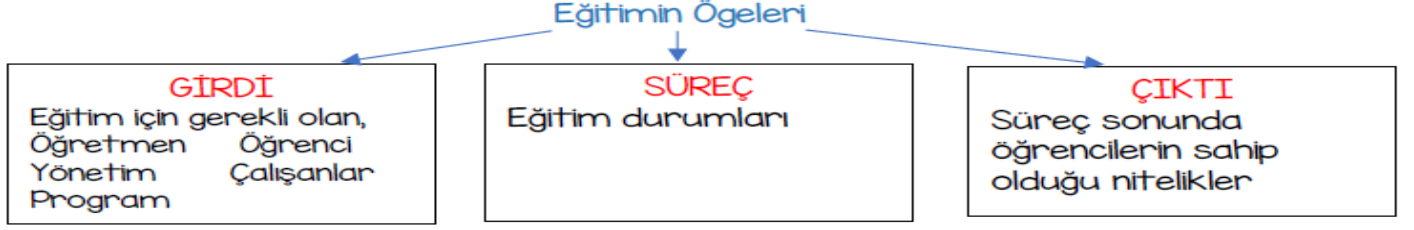
ÖĞRETİM İLKELERİ

ÖĞRETİM İLKESİ	BELİRGİN ÖZELLİĞİ
Düzeğe Uygunluk (Öğrenciye Görelik)	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve öğrenme düzeyinin dikkate alınmasıdır. • Bireysel farkların dikkate alınmasını ve öğretimin bireyselleştirilmesini sağlar. • Öğrencilerin kendi öğrenme düzeylerinin üzerine çıkmalarını ve öğretimin etkililiğini sağlar.
Aktivite (Etkin Katılım)	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin öğretim sürecine olabildiğince çok duyu organı ile dahil edilmesidir. • Öğrencinin öğrenme çabası içerisine sokulmasıdır. Katılım arttıkça kalıcılık artar.
Yaşama Yakınlık (Hayatilik)	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretimde ve içerikte günlük hayatta kullanılabilir ve yararlanılabilir bilgilere yer vermedir. • Kullanılabilir bilginin öğrenciye kazandırılması gerektiğini ifade eder.
Somuttan Soyuta	<ul style="list-style-type: none"> • Gözle görülenden görülmeyene, elle tutulandan soyut olana doğru öğretimin yapılmasıdır. • Bireyler görebildikleri ve dokunabildiklerini daha kolay öğrenirler.
Bilinenden Bilinmeyene	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin daha önceki bilgi ve becerilerinden yola çıkarak bilinmeyenlerin öğretiminin kolaylaştırılmasıdır.
Yakından Uzağa	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin yakın çevresinden başlayarak uzak çevresine doğru ilerlemedir (mahalleden köye, köyden kente).
Ekonomiklik	<ul style="list-style-type: none"> • Bir taşla iki kuş vurma. En uygun zaman, ortam ve etkinlik ile en çok kazanıma ulaşmadır.
Açıklık (Ayanilik)	<ul style="list-style-type: none"> • Açık ve anlaşılır bir dil kullanma, örnekler ve araç gereçlerle öğretimi daha açık hâle getirir.
Bütünlük	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciyi hem fiziksel hem ruhsal tüm özellikleri ile bir arada ele almaktır.
Sosyallik (Otoriteye İtaat ve Özgürlük)	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciye kendi kararlarını verebilme, kendi kendini yönetme, kritik durumlarda özgür kalabilme, hür kararlar verme mutluluğunu ve sorumluluğunu kazandırarak onu sosyalleştirir.
Bilgi ve Becerinin Güvence Altına Alınması	<ul style="list-style-type: none"> • Değişmeyen evrensel gerçeklerin öğretimine verilen önemdir. • Gerçek bilginin birey tarafından bilinmesi gerekliliği ve bilginin bilimselliğinin dikkate alınmasıdır.
Tümdengelim	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretilecek konu, ders ve ünitelerin bütünden parçaya, genelden özele, evrenden bireye doğru verilmesidir.
Transfer (Bilgi)	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin elde ettiği bilgileri başka bir problemi ya da sorunu çözerken de kullanmasıdır.
Aktüellik	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin yaşadıkları hayatın gerçekleri ile yüzleşmelerini, yakın çevre ile ülke sorunlarına ilgi duymayı ve bunları uygun örneklerle sınıf ortamına getirmeyi, ders konularıyla güncel olay ve sorunlar arasında ilişki kurulmasını sağlar.

MODÜL 2 ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

- Eğitimin gerçekleştirme istediği hedefler:

Uzak Hedefler:	Genel Hedefler	Özel Hedefler:
Devletin hedefleridir.	Kurumların hedefleridir.	Ders hedefleri, kazanımlardır.

ÖLÇME, ÖLÇÜT VE DEĞERLENDİRME

Ölçme	Öğrencinin belli bir özelliğini gözleyerek o özelliğe sayı, sembol sıfat/kategori verme işlemidir. Nicelik bildirir. Doruk sınavda 100 puan aldı, vb Konuları: → Akademik başarı → Yetenek → Özel gereksinim alanları → İlgi → Tutumlar
Ölçüm	Ölçme sonucudur.(95) gibi
Ölçüt	Ölçülen özellik hakkında karar alabilmek için dayanak noktası ya da referans aralığıdır. Örnek: Uzman öğretmenlik için ölçüt puanı 70 olması gibi
Değerlendirme	Bir ölçme sonucunu (ölçüm) en az bir ölçüte vurarak ölçülen nitelik hakkında karar verme işlemidir. Nitelik bildirir Örnek:Süleyman uzmanlı sınavından 85 aldığı için sınavı kazandı gibi...

Ölçüt, ölçme ve değerlendirme arasında köprü görevi görür. Ölçüt değişirse değerlendirme de değişir. Örneğin

Ölçme	Ölçüt	Değerlendirme
Irmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) 50 almıştır.	50	Yüksek lisansa başvuru yapabilir.
Irmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) 50 almıştır.	55	Doktora başvuru yapamaz.

YİRMİ BİRİNCİ YÜZYIL DEĞİŞEN EĞİTİM PARADİGMASI

Geçtiğimiz yüzyılın özellikle son çeyreğinde bilgi ve iletişim teknolojisinin öneminin artması toplumlarda, üretimde ve eğitimde bir paradigma değişimine yol açtı. Artık sanayi toplumlarından bilgi toplumlarına hızlı bir dönüşüm baş gösterdi. Değişen tanımlamalar ve kavramlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Değişen üretim paradigması*

Sanayi Paradigması	Bilgi ve İletişim Teknolojisi Paradigması
Enerji yoğun	Bilgi yoğun
Çizim bürolarında yapılan tasarım ve mühendislik	Bilgisayar destekli tasarım
Ardışık tasarım ve üretim	Eş zamanlı mühendislik
Standart tasarım	Sipariş üzerine tasarım
Tahsis edilmiş tesis donanım	Esnek üretim sistemleri
Otomasyon	Sistemasyon
Tek firma	Ağ yapı
Hiyerarşik yapılar	Düz yapılar
Bölünmüş	Bütünleşik
Servisi olan üretim	Ürünleri olan servis
Merkezî yapı	Dağılmış yapı
Özgün beceri	Çoklu beceri
Hükûmet kontrolü	Hükûmetin bilgi, eş güdüm ve üretimi yönlendirmesi
Planlama	Vizyon

Üretimde yaşanan bu değişim eğitim-öğretim ortamlarına da yansımaya başladı. Değişen tanımlamalar ve kavramlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. *Değişen üretim paradigması*

Sanayi Paradigması	Bilgi ve İletişim Teknolojisi Paradigması
Sınıflarda eğitim	Bireysel araştırma
Pasif öğrenme	Yaparak-yaşayarak öğrenme
Bireysel çalışma	Grupla çalışma
Her şeyi bilen öğretmen	Rehberlik eden öğretmen
Sabit içerik	Esnek içerik
Homojen	Heterojen

- Dikkat edilirse PISA, TIMSS ve PIRLS gibi dünyanın en geniş çaplı uluslararası eğitim araştırmalarını yapan örgütler ya doğrudan ekonomi ya da yine siyasi-ekonomik politikaların üretildiği örgütler.

Dünya Ekonomik Forumuna göre 2025 yılında çalışanların sahip olması gereken 10 temel beceri:

- **Analitik düşünme ve yenilik/varatıcılık**
- **Etkin öğrenme ve öğrenme stratejileri**
- **Karmaşık problem çözme**
- **Eleştirel düşünme ve analiz**
- **Yaratıcılık, orijinallik**
- **Liderlik ve sosyal etki**
- **Teknoloji kullanımı**

ÖLÇME TÜRLERİ

TÜR	Özelliği	Örnek
Doğrudan(Temel) Ölçme	Gözleme dayalıdır. Beş duyu organıyla algılanır. Yargı barındırır.	Cinsiyet belirleme, boy ölçme, doğru okuma, diksiyon vb.
Dolaylı (Göstergeyle) Ölçme	Davranışlar aracılığıyla gösteregeye dayalı ölçmedir.	Vergi vermenin iyi bir yurttaş olmanın göstergesi olması vb.
Türetilmiş Ölçme	Ölçülmek istenen özelliğin matematiksel bağıntıyla ölçülmesidir.	Zekâ yaşı hesaplamaları, $Hız = \frac{yol}{zaman}$ vb.

ÖLÇÜT TÜRLERİ

Mutlak Ölçüt

- Grubun özelliklerine bakılmaz.
- Ölçme işlemi öncesinde ölçüt bellidir.
- Paydaşların ölçümleri birbirini etkilemez.

Ehliyet sınavı baraj puanı,
ALES notu
Geçme notunun 60 olması gibi kriterler

Bağıl Ölçüt

- Norm referanslı ölçüttür.
- Grubun belli bir özelliği belirlenir.
- Ölçüt ölçme sonrası belirlenebilir.
- Bireylerin ölçümleri birbirini etkileyebilir.

Aritmetik ortalama, standart sapma,
moda denk gibi kriterler

Mutlak Değerlendirme: Mutlak ölçüt kullanılarak yapılan, öğrenci ile ilgili hayati kararlar alınırken uygulanır. Muafiyet sınavları, sınıf geçme vb.

Bağıl Değerlendirme: Bağıl ölçüt kullanılarak başvuran kişi sayısının çok, alınan kişi sayısının az olduğu sınavlarda, atama durumlarında uygulanır. KPSS, TUS, LGS vb. YKS gibi sınavlarda mutlak ve bağıl değerlendirme birlikte kullanılabilir.

NOT: (Yukarıdaki sablon Funda Menekşe hocanın Notundan alıntı yapılmıştır.)

AMACA GÖRE DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

Tanıma-Yerleştirmeye Yönelik Değerlendirme (Diyagnostik Değerlendirme)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğretim sürecinin başında, öğrencilerin önceki kritik nitelikteki öğrenmelerini belirlemek amacıyla yapılır. ➤ Diğer bir ifadeyle amaç öğrencinin ders bağlamındaki hazır bulunuşluluk düzeyini belirlemektir. AMAC NOT VERMEK DEĞİLDİR. ➤ Bu amaçla uygulanan ölçme araçlarına da “hazır bulunuşluluk testi” adı verilir. ➤ Okul / kurum geneli ölçme ve değerlendirme: Yine öğretim sürecinin başında, öğrenciyi tanımak ve onu uygun olan programa / kura / sınıfa yerleştirmek amacıyla yapılır. Amaçlanan, not vermek değildir. Hedeflenen, öğrencinin niteliklerine uygun grupların oluşturulmasıdır. Zaman, para ve emek tasarrufu sağlar. Muafiyet sınavları ve seviye tespit sınavları buna örnek gösterilebilir.
--	--

<p>Biçimlendirme-Yetiştirmeye Yönelik Değerlendirme (Formatif Değerlendirme):</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Belirli bir konu / ünite vb. sonunda öğrencilerin öğretime konu olan davranışların ne kadarını kazandığını, diğer bir deyişle üniteadaki öğrenme eksiklerini belirlemek amacıyla yapılır.</u> ➤ <u>Amaç yine not vermek değildir. Bu değerlendirme türünde öğrenciye o üniteadaki öğrenme eksikleri bildirilir,</u> bir sonraki kapsama geçmeden öğrenme eksikleri giderilir ya da öğrenme eksiklerinin giderilip giderilmediği denetlenir. ➤ Biçimlendirme-yetiştirme amacıyla yapılacak değerlendirmede kullanılan testlere alanda “izleme testi” ya da “tarama testi” denir. ➤ <u>Not verilmeden yapılan kısa sınavlar (quiz), ünite tarama testleri bu amaçla yapılan ölçme ve değerlendirmeye örnek olarak verilebilir.</u>
<p>Değer Biçmeye / Düzey Belirlemeye Yönelik Değerlendirme (Summatif Değerlendirme)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Belirli bir öğretim sürecinin sonunda, <u>NOT VERMEK AMACIYLA YAPILAN DEĞERLENDİRME DİR.</u> ➤ Değer biçmeye yönelik değerlendirme, öğrencinin belirli bir öğretim süreci sonundaki durum tespiti için çünkü artık hedeflenen öğretim sürecinin sonuna gelinmiştir. Bu amaçla uygulanan testlere “alanda erişim testi” denir. ➤ Bitirme sınavları, sertifika sınavları, üniversitedeki vize ve finaller, eğitim-öğretim kurumlarında not vermek amacıyla uygulanan yazılı yoklamalar bu ölçme ve değerlendirme türüne örnek olarak verilebilir ➤ <u>İlk üç değerlendirme türü öğrenci başarısına odaklıdır, diğer bir ifadeyle öğrencinin akademik başarısının ölçülüp değerlendirilmesi söz konusudur.</u>
<p>Rehberlik Amaçlı Değerlendirme</p>	<p>Rehberlik amaçlı değerlendirme kabaca iki bağlamda ele alınabilir. Bunlar özel eğitim ve mesleki rehberlik hizmetleridir.</p> <p><u>Özel eğitim:</u> Belirli alanlarda özel gereksinimi olan çocuklara uygun eğitim ortamları ve/veya programı uygulamak amacıyla ölçme ve değerlendirme süreçleri işe koşulmaktadır. Eğitsel değerlendirme bağlamında RAM’lar bu konudaki tek yetkilidir.</p> <p><u>Mesleki rehberlik:</u> Öğrencilerin alan seçmelerinde ve özellikle bir üst öğretim kurumuna yönlendirilmesinde, özelliklerine uygun alan / meslek seçmeleri hem öğrenci hem de ülkenin insan gücü kaynağının doğru planlanması açısından çok önemlidir.</p>
<p>Program Değerlendirme</p>	<p>Eğitim programları bileşenlerinin yapısı ve niteliğine ilişkin olarak sistematik bilgi toplama ve değerlendirme sürecidir. Program değerlendirme eğitim programlarının planlanması, mevcut programlar ve/veya ürünlerin etkililiğinin değerlendirilmesi ve eğitim programlarının ve/veya ürünlerin geliştirilmesi amacıyla yapılır</p>

BİR ÖLÇME ARACINDA BULUNMASI GEREKEN PSİKOMETRİK NİTELİKLER

1:Geçerlilik ölçmek istenilen özelliğin, başka özelliklerle karıştırılmadan, doğru ve tam olarak ölçülebilmesidir. Diğer bir ifadeyle ölçme aracından elde edilen puanın amaca hizmet etme derecesidir.

2:Güvenilirlik ölçme işleminden elde edilen puanların TESADÜFİ HATALARDAN ARINIK OLMA DERECESİDİR. Diğer bir ifadeyle puanların kararlı, tutarlı ve duyarlı olmasıdır.

3:Kullanışlılık ise ölçme aracının geliştirilmesinin, uygulanmasının ve puanlanmasının kolay ve ekonomik (zaman, para, emek, araç gereç vb. açıdan) olması ile ilgilidir.

Hata: Ölçme yapan kişilerin dikkati ve titizliği zamandan zamana değişebilir, ölçme aracına ilişkin bazı sorunlar söz konusu olabilir, ölçülen özelliğin doğası gereği bazı sıkıntılar olabilir, test katılımcısı yeterince güdülenmemiş olabilir, ölçme işleminin yapıldığı ortamdan kaynaklı sorunlar vb. olabilir.

HATA TÜRLERİ

Hata	Özelliği	Neleri etkiler
Sabit Hata	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Miktarı ölçmeden ölçmeye değişmeyen, diğer bir deyişle her ölçme işlemine aynı miktarda karışan hatalardır. ➤ Örneğin marketteki terazi, üzerinde herhangi bir nesne yokken terazi -120 g gösteriyorsa ne tartılırsa tartılsın 120 g eksik ölçülecektir. Bir öğretmen, sınavında herkese 10 puan fazla veriyorsa yine karışan hata sabit olacaktır	GEÇERLİLİĞİ
Sistematik Hata	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Ölçülen büyüklüğe, öğretmene ya da ölçme koşullarına göre miktarı değişen hatalardır.</u> ➤ Örneğin marketteki terazi, her bir kilogramda 120 g eksik tartıyorsa üzerine konulan nesnenin ağırlığı arttıkça hata miktarı da artacaktır. ➤ Bir öğretmen, sınavında yazısı kötü olandan puan kırıyorsa yine karışan hata sistematik olacaktır ➤ <u>Gerek sistematik gerekse sabit hatalarda ölçme sonuçlarına karışan hata miktarı, yönü ve kaynağı bellidir.</u> Bu nedenle bu tür hataların ölçme sonuçlarına karışmasını engellemek ya da bu tür hataları düzeltmek görece daha kolaydır.	GEÇERLİLİĞİ
Tesadüfi (Rastlantısal) Hata	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Şansla ortaya çıkan ne yönde ve ne ölçüde karıştığı genellikle bilinemeyen hatalardır.</u> ➤ Ölçmelere tek yönlü olarak karışmaz, ölçme sonuçlarına bazen pozitif bazense negatif yönde etki eder. Sabit ve tesadüfi olmayan hatalar, tesadüfi değişken olma özelliğine sahiptir. Bu nedenle psikometride hata kuramı tesadüfi hatalar üstüne kurulmuştur. ➤ <u>Tesadüfi hataların genellikle dört kaynağı olduğu kabul edilir. Bunlar</u><ol style="list-style-type: none"> 1. Ölçme işlemini yapan kişiden / öğretmenden kaynaklanan hata: 2. Ölçme aracından kaynaklanan hata: 3. Bireyden / öğrenciden kaynaklanan hata 4: Fiziksel ortamdan kaynaklanan hata	GEÇERLİLİĞİ VE GÜVENİRLİĞİ

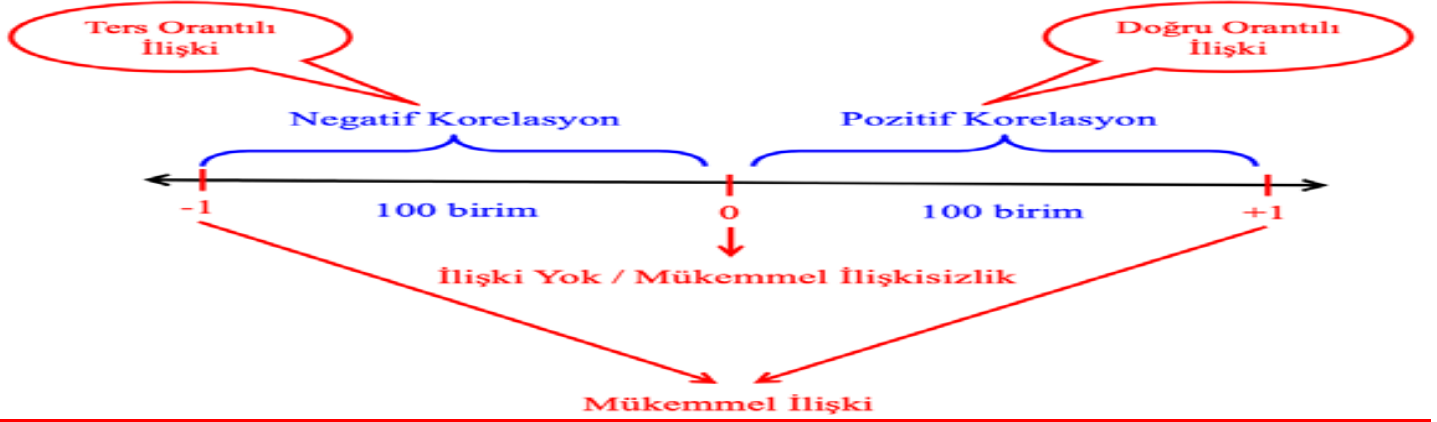
UYARI: GEÇERLİLİK Tüm hatalardan etkilenirken, Güvenirlilik sadece TESADÜFİ hatalardan etkilenir.

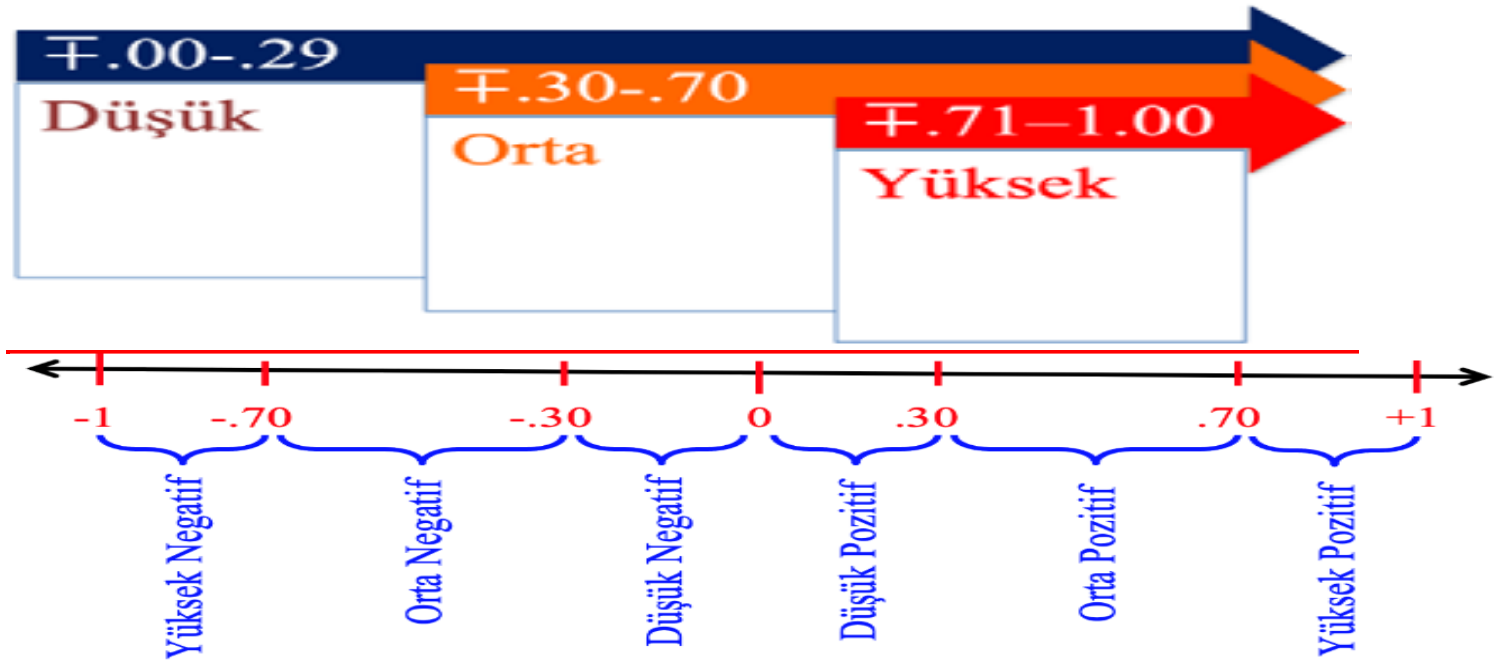
UYARI: Bu nedenle güvenilirlik, geçerlilik için bir ön şart ancak yeterli şart değildir. Diğer bir ifade ile bir testin güvenilir olması onun geçerli olacağı anlamına gelmez ancak bir test geçerli ise büyük olasılıkla güvenilirdir.

KORELASYON

- Geçerlilik ve güvenilirliği belirlemeye yönelik yöntemler genellikle korelasyon temelli analizlere dayanır. Bu nedenle bu aşamada kısaca korelasyon kavramına değinmek gerekmektedir. **Korelasyon (co-relation), en az iki değişken arasında karşılıklı bir ilişki bulunup bulunmadığı, eğer ilişki varsa bu ilişkinin yönü ve miktarı hakkında bilgi veren istatistik bir tekniktir. “r” ile sembolize edilir.**
- **Korelasyon -1 ile 1 arasında değer alır.** Bu iki değer arasında matematiksel olarak sonsuz birim vardır ancak kullanışlılık açısından 100 birim negatif korelasyonda, 100 birim pozitif korelasyonda, sıfır ile birlikte toplam 201 birimlik bir skala üzerinden değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve miktarı değerlendirilir.
- **Pozitif korelasyon iki değişken arasında doğru orantılı ilişki anlamına gelir.** Örneğin ders çalışma süresi ile sınav notu ya da gelir ile tüketim arasında pozitif bir korelasyonun elde edilmesi beklenir.
- **Negatif korelasyon, iki değişken arasında ters orantılı ilişki anlamına gelir.** Örneğin ders süresi ile dikkat ya da yükseklik ile sıcaklık arasında negatif bir korelasyonun elde edilmesi beklenir.
- ± 1 mükemmel korelasyon anlamına gelir ancak 1 mükemmel doğru orantılı ilişki anlamına gelirken, -1 ise mükemmel ters orantılı ilişki anlamına gelir.
- Diğer taraftan sıfır korelasyon iki değişken arasında sistematik bir ilişkinin olmadığı anlamına gelir. Bu duruma mükemmel ilişkisizlik de denir. Örneğin öğretmenlerin boyları ile aylık ücretleri arasındaki korelasyonun sıfır olması beklenen bir durumdur.

Korelasyon katsayısı hakkında kabaca iki tür belirleme yapmak gerekir. Bunlardan birincisi yön, diğeri ise miktardır. Yön, negatif ya da pozitif olarak değerlendirilirken miktar, kabaca düşük, orta ya da yüksek olarak nitelendirilir. Miktar için kesin sınırlar olmamakla birlikte alan yazında genellikle kabul gören aralıklar Şekil 3'te gösterilmiştir.

GEÇERLİLİK SORGULAMA YÖNTEMLERİ

KAPSAM GEÇERLİLİĞİ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kapsam geçerliliği <u>özellikle BAŞARI TESTLERİNDE ARANAN bir geçerlilik sorgulamasıdır.</u> ➤ Eğitimde öğretmen bir program dâhilinde önceden belirlenen davranışları kazandırmayı amaçlar. ➤ Belirli bir zaman sonra davranışların ne kadarının kazanıldığını belirlemek isteyen öğretmen, geliştirdiği testte öğretime konu olan içeriğin testte ne ölçüde temsil edildiğini belirlemek durumundadır. ➤ Bu anlamda kapsam geçerliliği bir testin ölçülmek istenen davranışları ne derece kapsadığıyla ilgilidir Kapsam geçerliliği sorgulama yöntemleri: 1: Mantıksal / rasyonel yöntemler: a) <u>Bu yöntemler belirtke tablosu hazırlanması</u> b) <u>uzman görüşüne başvurulmasıdır.</u> 2: İstatistiksel yöntemler: 	Kısacası soru hazırlanırken işlenen tüm konulardan dengeli olarak hazırlanmalıdır.
ÖLÇÜT DAYANAKLI GEÇERLİLİK	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Ölçme aracından elde edilen puanların ölçüt bir puanla (testin tahmin etmeye çalıştığı ve geçerliliği yüksek bir puan) karşılaştırılarak geliştirilen ölçme aracının geçerliliğine ilişkin nitelendirme yapılır.</u> 	
YORDAMA GEÇERLİLİĞİ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yordama, tahmin demektir ancak her tahmin yordama değildir. Bir tahminin yordama olabilmesi için elde geçerli ve güvenilir bir veri olması ve bu verinin sınanabilir, sayısal nitelikte, belirli analizlere tabi tutuluyor olması gerekiyor. ➤ Diğer bir deyişle yordama, <u>eldeki bu nitelikteki veriden yola çıkarak geleceğe, henüz gerçekleşmemiş bir olguya ilişkin yapılan tahmindir.</u> ➤ Yordama geçerliliğinde <u>geçerlilik katsayısının 0 ile 1 arasında değişmesi beklenir.</u> 	Bunlar <u>SEÇME YA DA YÖNLENDİRME amaçlı kullanılan testlerdir. Seçme amaçlı testlere YKS, KPSS, LGS vb. araçlar; diğer</u> taraftan yönlendirme amaçlı testlere ise yetenek testleri, ilgi envanterleri, mesleki kişilik envanterleri vb. örnek olarak gösterilebilir.
ZAMANDAŞ GEÇERLİLİK- (UYGUNLUK GEÇERİLİĞİ- BENZER ÖLÇEKLER GEÇERLİLİĞİ)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zamandaş geçerlilik sorgulamalarında ölçüt puan eş zamanlı olarak elde edilebilir. Geliştirilen ölçme aracı ile ilişkili olabilecek nitelikleri ölçen ve geçerliliği yüksek bir aracın puanı ölçüt puan olarak ele alınabilir. Daha sonra geliştirilen ölçme aracı ve ölçüt araç aynı zamanda uygulanıp iki araçtan elde edilen puanlar arasındaki ilişki incelenir. ➤ <u>Zamandaş geçerliliğinde geçerlilik katsayısının -1 ile 1 arasında değişmesi beklenir. Ölçüte bağlı olarak geçerlilik katsayısı ∓ 1'e yaklaştıkça artar, 0'a yaklaştıkça düşer.</u> 	
YAPI GEÇERLİLİĞİ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yapı geçerliliği, bir testin dayandığı kuramsal temelleri ne derece iyi örneklediğiyle ilgilidir. ➤ <u>İnsan davranışları ve özellikleri çoğunlukla soyut bir yapıya sahiptir. bu SOYUT DURUMLARI ölçmek için kullanılır:</u> Zekâ, sevgi, merak, sosyal uyum ve ruh sağlığı gibi soyut kavramları psikolojik testler ile ölçmek. 	

GÜVENİLİRLİK

- Güvenilir bir ölçme aracı, aynı özelliklerle ilgili olarak arka arkaya yapılan ölçmelerde **yaklaşık olarak aynı sayısal sonucu verir**; diğer bir ifadeyle bir test, aynı gruba iki ya da üç kez uygulandığında gruptaki her bir kişi bütün uygulamalarda yaklaşık olarak aynı puanı almalıdır.
- Güvenirliğin anlamları; **(Eşdeğerlik-kararlılık-duyarlılık-iç tutarlılık-objektiflik)**
- Psikometride hata kavramı istenmeyen değişkene işaret eder. Ölçme hataları giderilene kadar sürdürülmeli ve böylece gerçek puan elde edilmelidir. Ancak davranış örneği sınırlı olduğu için gözlenen puan gerçek puandan farklılık gösterir. Buradaki farklılık ölçme hatasıdır.

Ölçmenin standart hatası $S_h = s\sqrt{1 - r_x}$ formülü ile bulunur.

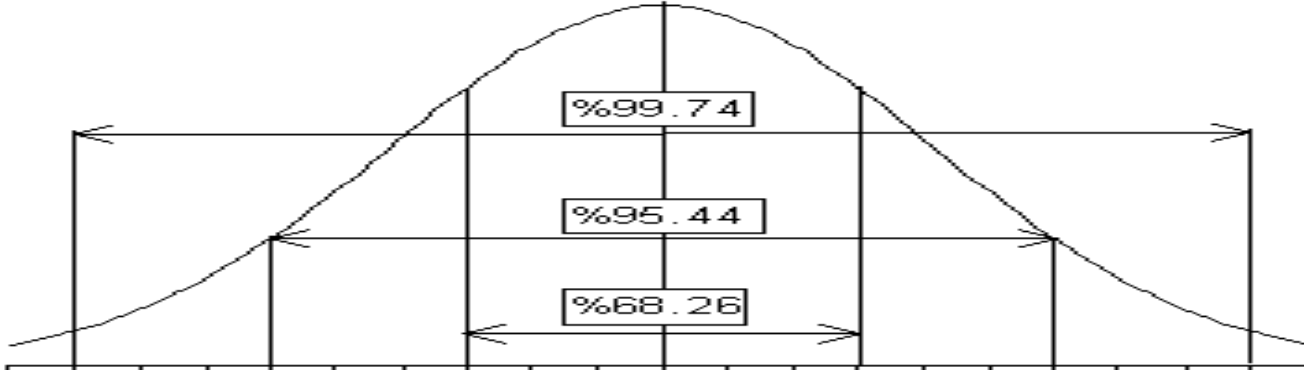
S_h = Ölçmenin standart hatası

s = Standart sapma

r_x = Güvenilirlik katsayısı

Örnek: Bir ölçme işleminde $s=8$ ve $r_x=.75$ ise $S_h=8\sqrt{1-.75}=4$. Bu sonuç bireylerin puanlarına $-/+ 4$ puan hata karıştığı anlamına mı gelir?

- Gerçek puanın tahmin edilmesinde genellikle üç olasılık değeri kullanılır. Bunlar yaklaşık %68, %95 ve %99'dur.
- **%68 olasılık için bireyin puanından bir standart hata çıkarılır ve puanına eklenirken**
- **%95 olasılık için bireyin puanından iki standart hata çıkarılır ve puanına eklenir,**
- **son olarak %99 olasılık için bireyin puanından üç standart hata çıkarılır ve puanına eklenir.**

- **Güvenilirlik katsayısı 0 ile 1 arasında değişir.**
- **Güvenilirlik katsayısı için alanyazında genellikle 0.70 ve üstü ölçütü kabul edilir.**
- Ancak bu değer de çok yüksek bir değer olmadığı, 0.70-0.80 arası güvenilirliğin ancak ön bilgi elde etmek amacıyla kullanılabileceği ifade edilir.
- **Genel yetenek gibi bilişsel özellikleri ölçen testlerde güvenilirlik katsayısının 0.90 ve üzerinde olması arzu edilir.**

GÜVENİRLİLİK YÖNTEMLERİ

- Güvenilirlik, genellikle birden çok uygulamaya dayalı yöntemler ve tek uygulamaya dayalı yöntemler başlıkları altında ele alınır.
- Birden çok uygulamaya dayalı yöntemler altında test-tekrar test ve eşdeğer (paralel) testler yöntemleri,
- tek uygulamaya dayalı yöntemler altında ise eşdeğer yarılar, KR-20, KR-21, Cronbach alfa, Hoyt'un varyans analizi, McDonald omega vb. yöntemler yer almaktadır.

Güvenilirlik

Birden Çok Uygulamaya Dayalı Yöntemler

Tek Uygulamaya Dayalı Yöntemler

Test-Tekrar Test

Eşdeğer (Paralel) Testler

Test Yarılama

KR-20

KR-21

Cronbach Alfa

TEST-TEKRAR TEST YÖNTEMİ

- Bu yöntem ile test güvenilirliğini test etmek için bir test, aynı gruba, belli bir zaman aralığıyla iki kez uygulanır.
- Daha sonra bireylerin birinci uygulamadan aldıkları puanlarla ikinci uygulamadan aldıkları puanlar arasındaki korelasyon hesaplanır. Elde edilen korelasyon katsayısına **kararlılık (devamlılık / istikrarlılık) katsayısı** adı verilir.
- Diğer bir deyişle bu yöntem daha çok iki uygulama arasında kolaylıkla değişmeyen özellikleri ölçen testler için uygundur. Örneğin genel zihin yetenekleri, kişilik testleri, ilgi envanterleri, tutum ölçekleri vb. gibi ...
- Bu yöntem daha çok yetenek testleri, kişilik envanterleri vb. psikolojik ölçme araçlarından elde edilen puanların güvenilirlik kanıtlarını üretmek için tercih edilmektedir,
- Tek uygulamaya dayalı güvenilirlik sorgulama yöntemleri ile “Test kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturur mu?” sorusuna yanıt aranır. Bu nedenle bu yöntemlerin tümünden elde edilen katsayı **iç tutarlılık katsayısı** olarak adlandırılır.

TEST YARILAMA (EŞDEĞER YARILAR / İKİ YARI GÜVENİLİRLİĞİ) YÖNTEMİ

- Bu yöntemle güvenilirliği tahmin etmede uygulanmış bir test iki eşdeğer yarıya bölünür ve bireylerin iki yarıdan aldıkları puanlar arasındaki tutarlılık incelenir
- Buradaki en temel sorunlardan biri testin iki eşdeğer yarıya nasıl bölünmesi gerektiği ile ilgilidir. En sık başvuru yöntemleri: a) ilk yarı ve son yarı b) tek ve çift ve c) rastlantısalıdır. İlk ve son yarı yöntemi her test için uygun değildir.
- Testin tamamına ilişkin bir tutarlılık bilgisi vermez, yarisına ilişkin verir. Testin tümüne ilişkin bir güvenilirlik katsayısı Spearman-Brown formülü aracılığıyla hesaplanır. Elde edilen katsayı testin tamamına ilişkin **iç tutarlılık** bağlamındaki güvenilirlik katsayısı olarak kabul edilir

KUDER-RICHARDSON 20 VE 21 YÖNTEMLERİ

- Kuder-Richardson 20 ve 21 ya da kısaca KR-20 ve KR-21, testin kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturup oluşturmadığı ile ilgili bilgi verir.
- Bu nedenle her iki yöntemle de testin iç tutarlılığı değerlendirildiğinden bu yöntemlerden elde edilen katsayıya **iç tutarlılık katsayısı adı verilir.**
- KR-20 ve KR-21 ile güvenilirlik kestirimi, **PUANLAMAMANIN KATEGORİK OLDUĞU ÖLÇME ARAÇLARI İÇİN UYGUNDUR.**
- Puanlamanın kategorik olması, doğru yanıtlara 1 puan, yanlış ve boş bırakılan maddelere 0 puan vererek puanlamanın yapıldığı ya da maddenin yanıtının iki seçeneği verildiği durumlardır.
- Eğer testteki maddeler farklı ağırlıklarla puanlanmışsa ya da test puanları şans başarısı için düzeltilmişse bu formüller kullanılmaz

CRONBACH ALFA YÖNTEMİ

- Eğer ölçme aracının puanlaması çok kategorili ise KR-20 ile aynı mantık üzerine kurulu Cronbach alfa hesaplanır.
- Elde edilen katsayının ismi yine **iç tutarlılık katsayısıdır.**
- Derecelendirme ölçekleri puanlamanın çok kategorili olduğu araçlara örnek verilebilir

GÜVENİLİRLİĞİ VE GEÇERLİLİĞİ ARTIRMA YOLLARI

- **Güvenilirlik temelde TESADÜFİ HATALARDAN ARINIK OLMA DURUMU ise şüphesiz ki tesadüfi hata kaynaklarını azaltmaya yönelik eylemler güvenilirliği artıracaktır.** Ancak bu

noktada güvenilirliği artıran temel kavramlar ve eylemler konusunun ayrıntılarına girelim:

1. Bir testteki madde sayısı arttıkça birimler küçüldüğünden duyarlılık artar, bu nedenle hata miktarı azalacağından güvenilirlik artar.

2. Bir ölçme işleminde genel bir ilke olarak **puanlayıcı sayısı arttıkça güvenilirlik artar**. Birden çok kişinin yaptığı puanlamanın ortalamasını almak, bir kişinin verdiği puandan daha güvenilir olma eğilimindedir

3. Puanlama nesnelliği, güvenilirliği büyük ölçüde etkiler. Bir testin farklı kişiler tarafından puanlanması ya da aynı kişinin farklı zamanlarda verdiği puanlar arasındaki tutarlılığa **puanlama güvenilirliği** adı verilir

4. KR-20 ve KR-21 yöntemlerinde bahsedildiği gibi testteki maddeler açısından benzeşiklik (homojenlik) arttıkça güvenilirliğin artması, diğer taraftan ayrışıklık (heterojenlik) arttıkça güvenilirliğin düşmesi beklenen bir durumdur.

5. Testten elde edilen puanların güvenilirlik kestirimi için veri elde edilecek grubun (örneklem) büyüklüğü arttıkça grubun heterojenleşmesinden dolayı güvenilirlik artar.

6. Aslında bir üst maddeyle de paralel bir biçimde maksimum performansı ölçen testlerde ortalama güçlüğü yaklaştıkça ($PP\bar{2}=.50$) grup heterojenleşir ve dolayısıyla güvenilirlik artar. Heterojen gruplarda testin ölçmeye konu olan özelliğe sahip olanla olmayanı ayırt etme gücünün artması beklenir. Grubun ölçülen özellik bağlamında heterojenleşmesi, büyük ölçüde örneklem sayısının artmasına ve eğer bilişsel bir özellik ölçülüyorsa testin ortalama güçlüğü yaklaşmasına bağlıdır.

7. **Maddelerin dil bilgisi kurallarına uygun, açık ve anlaşılır yazılması belki de güvenilirliği en çok artıran etmenlerden biridir.**

8. Öğrencilere test uygulaması öncesinde ve gerekliyse süreçte yönerge vermek, test almaya güdülenme ve hazır bulunuşluluğun artması açısından önemlidir. Buna yönelik alınacak önlemler özellikle bireyden kaynaklanabilecek hataları asgariye indirir.

9. Fiziksel ortamın ses, sıcaklık, ışık, koku, dikkat dağıtıcı uyarıcılar, ergonomi vb. etmenler açısından uygun hâle getirilmesi yine güvenilirliği artıran bir başka etmendir. Fiziksel uyarıcılar açısından yanıtlama davranışını etkileyebilecek her türlü etmen güvenilirliği düşürecektir. Bu nedenle test uygulayıcılarının test ortamını düzenleme bağlamında sorumlulukları vardır. Özellikle zekâ, başarı gibi bilişsel özelliklerin ölçülmesinde bu etmenlerin önemi daha da artmaktadır.

10. Eğer süreli bir test uygulaması ise sürenin yeterli verilmesi gerekir. Eğer bir hız testi değilse tüm katılımcıların maddelerin tümüne ulaşması beklenen bir durumdur. Tabii ki hız testleri bu durumdan bağımsız olarak değerlendirilebilir.

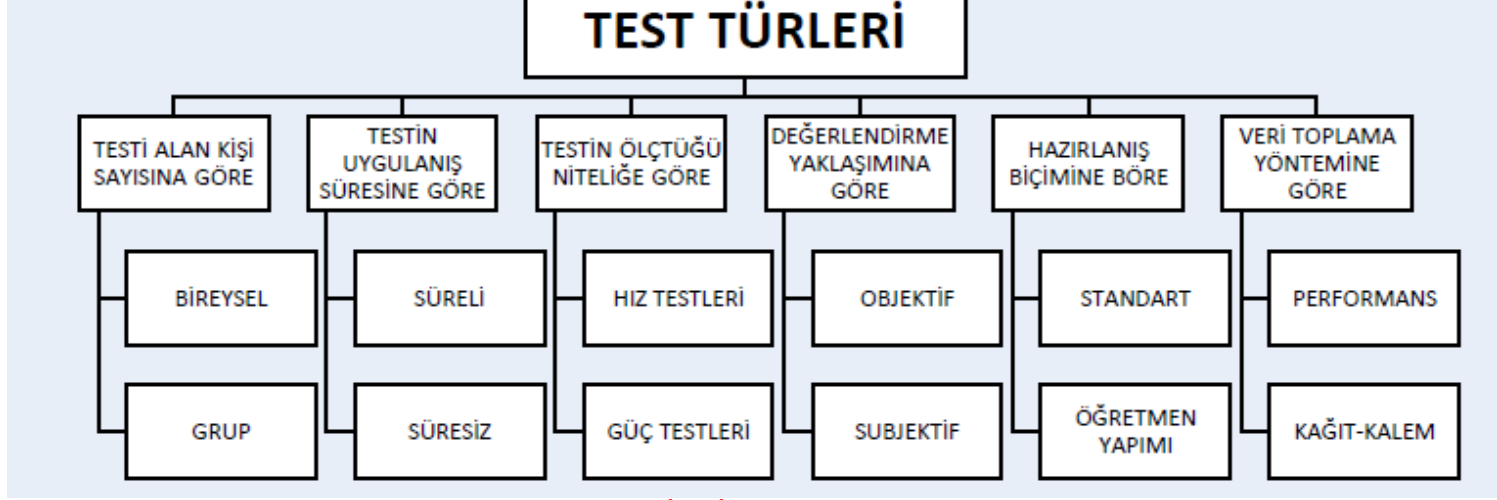
11. Uygulamada bireylerin dikkatini dağıtacak ve/veya kaygısını artıracak davranışlardan kaçınılması, puanlama ya da veri girişi yapılırken dikkatli ve titiz davranılması ölçme işlemini yapan kişiden kaynaklanabilecek hataları azaltacağından dolayı güvenilirliği artırır.

12. Maddelerin teste düzgün yerleştirilmesi, okumayı güçleştirecek bir unsurun bulunmaması; test katılımcısının yaşına, gelişim düzeyine uygun bir punto büyüklüğü kullanılması; baskı hataları bulunmaması vb. etmenler güvenilirliği artırır.

NOT: Güvenilirliği artıran faktörler geçerliliği de artırır. Ancak geçerlilik yalnızca tesadüfi hatalardan değil, aynı zamanda sabit ve sistematik hatalardan da etkilenir. O nedenle öğretmenin tesadüfi hataların yanı sıra sabit ve sistematik hatalardan arındırmaya yönelik alacağı tüm tedbirler geçerliliği de artıracaktır

TEST GELİŞTİRME VE MADDE / SORU TÜRLERİ

Test, eğitimde bireylerin özelliklerini belirlemeye yönelik ölçme araçlarına verilen genel bir kavramdır. Bu terim zaman zaman günlük dilde yalnızca çoktan seçmeli maddelerin bulunduğu ölçme araçları için kullanılsa da test bu belirlemeden çok daha geniş bir anlamda kullanılmaktadır.

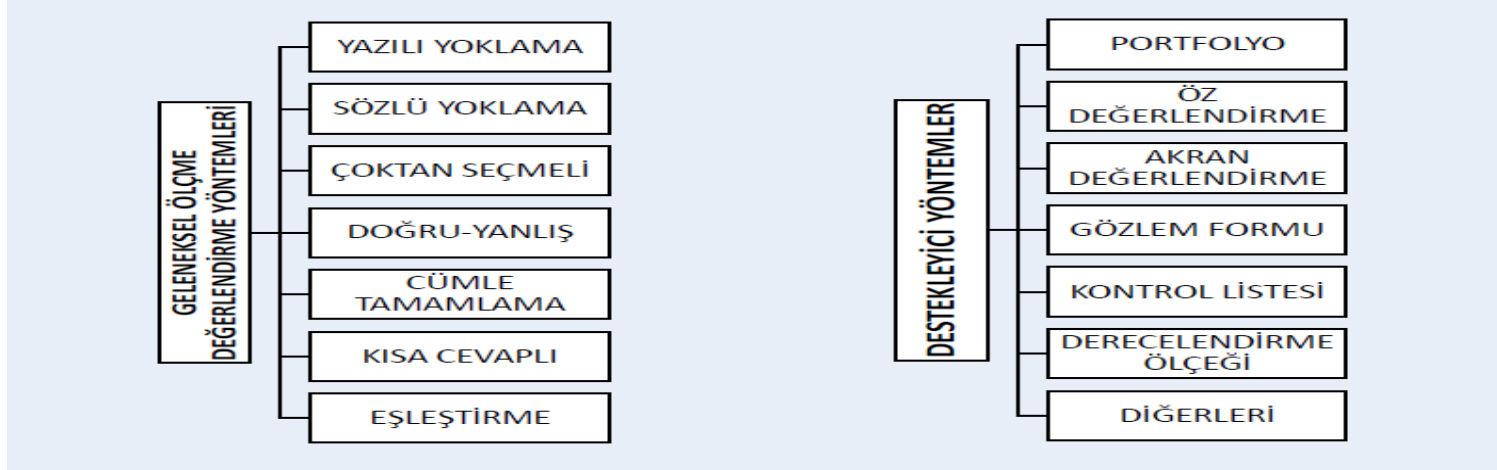

TEST GELİŞTİRME

Test geliştirmede farklı yaklaşımlar olmakla birlikte burada, alanda yaygın kabul gören işlem basamakları üzerinde durulacaktır. **Test geliştirmenin işlem basamakları:**

- Amacın belirlenmesi,
- Kapsamın belirlenmesi ve belirtke tablosunun oluşturulması,
- Denemelik maddelerin / soruların yazılması,
- Maddelerin / soruların gözden geçirilmesi (redaksiyon),
- Denemelik test formunun hazırlanması,
- Testin uygulanması,
- Test ve madde istatistiklerinin hesaplanması,
- Seçilen maddelerden oluşan nihai formun oluşturulması.

BAŞARININ ÖLÇÜLMESİNDE YÖNTEMLER

GELENEKSEL ÖLÇME YÖNTEMLERİ

1:DOĞRU-YANLIŞ MADDELERİ

- Cevaplayıcının verilen ifadelerin doğru mu, yanlış mı olduğunu belirlemesinin istendiği madde türüdür. Doğru-yanlış maddelerinde verilen bir tür “önerme”dir.
- **Coktan seçmeli madde türünden sonra en çok kullanılan ikinci madde tipidir.**
- **Genellikle öğrencinin bilimsel gerçekleri, tarihî olayları, kesin yargıları tanıması ve hatırlaması; olguları ve gerçekleri kişisel yargı ve görüşlerden ayırt etmesi ölçülmek istendiğinde kullanışlıdır.**

Avantajları	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması kolay, diğer bir ifadeyle kullanışlıdır. ➤ Soru sayısı artırılabilir. ➤ SİSTEMATİK HATA KARIŞMA OLASILIĞI PEK YOKTUR.
Dezavantajları	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Şans başarısı olasılığı yüksektir. ➤ İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özellikleri ölçemez. ➤ Öğrenme eksiklerini belirleyemez. ➤ Yanlış üzerinden öğretim yapılmaz. ➤ Her derste/konuda kesin yanlış denebilecek durumlar belirlemek zordur.
<i>Doğru-Yanlış Maddeleri Yazım Kuralları:</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Her madde tek ve belirli bir fikri belirtmelidir. Özellikle aynı maddede biri doğru, öteki yanlış iki fikir ifade etmekten kaçınılmalıdır ➤ <u>Doğru yanlış maddesi, kesinlikle doğru ya da kesinlikle yanlış olmalıdır.</u> Maddenin doğruluğu ya da yanlışlığı, başka bir açıklamaya gerek kalmadan belirlenebilmelidir. ➤ Bir maddenin yanlışlığı önemsiz bir ayrıntıda ya da aldatıcı bir noktada olmamalıdır. Bir yargı temelden yanlış olmalıdır. ➤ Mümkün olduğunca olumsuz ifade kullanılmamalıdır. Özellikle iki olumsuz ifadeden kesinlikle kaçınılmalıdır. ➤ Kanı ifadeleri kendiliklerinden doğru ya da yanlış olmadığından bir kaynağa dayandırılarak verilmelidir. Belli bir kaynağa ya da bir otoriteye dayandırılmadan verilen kanı ifadelerinin yer aldığı maddelerin ayırt etme gücü sıfır ya da negatif olma eğilimindedir. ➤ Bir maddenin ifadesi kısa, açık ve yalın olmalıdır. Madde, onda sorulan ana fikrin doğruluk ya da yanlışlığının belirlenmesi için gerekli olmayan ayrıntılarla şişirilerek uzatılmamalıdır. ➤ Okuduğunu anlama süreçlerinin ilk basamağı, metin içerisinde açıkça verilmiş bilgiden doğrudan çıkarım yapmadır. Bir metne bağlı olarak yanıtlanan doğru-yanlış maddelerinin anlam geliştirme, yorumlama, değerlendirme gibi daha üst düzey okuduğunu anlama süreçlerine yönelik olabilmesi için, metindeki cümleler aynen yazılmamalıdır. ➤ Öğrencinin bir maddede ifadenin doğruluğuna ya da yanlışlığına karar vermesi gerektiğinde öğretmen özellikle vurgulamak istediği bir sözcük / terim vs. varsa onun altını çizebilir. ➤ <u>Doğru-yanlış maddesinin özellikle yanlış olduğu durumlarda, öğrencinin şansa puan almasını engellemek amacıyla ifadeyi düzeltmesi ya da yanlışlığın ne olduğunu belirtmesi istenebilir.</u> ➤ İyi kurgulandığı takdirde doğru-yanlış maddeleri ile üst düzey öğrenmeler de yoklanabilir ➤ Doğru-yanlış maddeleri aynı kapsamdan geliyorsa ortak bir soru kökü altında birleştirilebilir. ➤ Doğru ve yanlış maddeler, testte belirli bir örüntüye göre yerleştirilmemelidir. Bu nedenle doğru ve yanlış maddelerin testteki sıralanışı rastgele olmalıdır. ➤ Doğru ve yanlış maddelerin ifadesi yaklaşık olarak aynı uzunlukta olmalıdır. ➤ Bir doğru-yanlış testindeki doğru ve yanlış maddelerin sayısı, yaklaşık olarak birbirine eşit olmalıdır. ➤ Maddeleri işaretleme yöntemi, öğrenciye açık ve anlaşılır bir biçimde açıklanmalıdır. ➤ Mümkün olduğunca kısa yazılmalı, basit cümle yapısı tercih edilmeli, özellikle “ve” gibi bağlaçlara dikkat edilmelidir.

2:EŞLEŞTİRME MADDELERİ

Eşleştirme maddeleri, iki grup hâlinde verilen ve birbirleriyle ilgili olan bilgi öğelerinin belli bir açıklamaya göre eşleştirilmesini gerektirir.

Yönerge /
Açıklama

Yönerge: Aşağıdaki "A" sütununda Türkiye Cumhuriyeti tarihi ile ilgili bazı önemli olaylar, "B" sütununda ise bu olayların geçtiği yıllar verilmiştir. Bir olayın hangi yılda geçtiğini kararlaştırdıktan sonra, o yılın önündeki harfi, olayın solundaki boşluğa yazınız. "B" sütunundaki bir tarih, bir veya birden fazla kez kullanılabileceği gibi, hiç kullanılmayabilir.

Muhtemel
cevaplar /
Seçenekler

A Sütunu

C	1. Osmanlı Meclis-i Mebusan'ın son toplanması
D	2. Ankara'nın başkent olması
H	3. Tek dereceli seçimlerin ilk kez yapılması
C	4. TBMM'nin açılması
D	5. Lozan Antlaşmasının imzalanması
D	6. Cumhuriyet'in ilanı
C	7. Sevr Antlaşmasının imzalanması

B Sütunu

A.	1918
B.	1919
C.	1923
D.	1925
E.	1928
F.	1930
G.	1934
H.	1936
I.	1946

Avantajları	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması kolay, diğer bir ifadeyle kullanışlıdır. ➤ Soru sayısı artırılabilir. ➤ Sistematik hata karışma olasılığı pek yoktur.
Dezavantajları	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Şans başarısı olasılığı yüksektir. ➤ İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özellikleri ölçemez
Eşleştirme Maddeleri Yazım Kuralları	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Her eşleştirme soru grubunda yönerge/açıklama yazılmalıdır. ➤ Yönergede eşleştirmeye konu olan kapsam belirtilmeli, öncüllere ve seçeneklere nelerin konulduğuna değinilmelidir. Eşleştirmenin nasıl yapılacağı konusunda bilgi verilmelidir. ➤ Seçeneklerin kullanılıp kullanılmayacağı, birden fazla kez kullanma durumu belirtilmelidir. ➤ <u>Bir eşleşme takımındaki öncüller ile cevaplar eşit sayıda olmamalıdır.</u> Eğer eşit sayıda olursa öğrenci, hemen ilk bakışta bildiklerini eşleştirecek; geri kalan öncüllerin cevaplarını da tahmin edecektir. ➤ Eşleştirmede ortaokul ve üstü öğretim kademelerinde öncülün başında bir boşluk bırakılarak öğrenciden seçeneğin harfini yazmaları istenebilir. İlkokul düzeyinde ise öğrencilerden öncüllerle seçenekler arasında oklarla eşleştirme yapmaları istenebilir. ➤ Okul öncesinde, özel eğitimde eşleştirme şekillerle ya da resimlerle / fotoğraflarla yapılabilir ➤ Bir eşleştirme maddesinde yer alan öncüller ile seçeneklerin her biri benzeşik (homojen) öğelerden oluşmalıdır. Diğer bir ifadeyle aynı kapsamdan gelmelidir. ➤ <u>Uzun ifadeler öncül olarak kullanılmalı ve öncüller sütunu sayfanın sol sütununa, cevaplar sütunu ise sayfanın sağ tarafına verleştirilmelidir.</u> Böyle olması, cevaplama zaman kaybını önler ve cevabın seçimini kolaylaştırır. ➤ <u>Bir eşleştirmeli maddeler grubundaki madde sayısı, en az 6, en çok 15 olmalıdır.</u> Madde sayısının 6'dan az olması, salt tahminle doğru cevabın bulunma olasılığını artırır. 15'ten çok madde kullanıldığında ise cevaplayıcıların doğru olarak eşleştirilecek ifadeleri ayıklayıp seçmesi çok zaman alır. Üstelik madde sayısı arttıkça öncüller ile cevaplar takımının benzeşikliğini sağlamak giderek güçleşir. ➤ <u>Maddelerin tümü aynı sayfada bulunmalıdır. Aksi hâlde cevabın secimini güçleştirir.</u> ➤ Bu eşleştirme maddeleri öğrencilerin yalnızca hatırlama düzeyi dışında, kavrama düzeyindeki öğrenmelerinin de yoklanabileceğine ilişkin örnektir. Örneğin grafik / tablo / metin / harita

3:ÇOKTAN SEÇMELİ MADDELER:

Avantajları	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hazırlanması zor ancak puanlaması kolaydır. ➤ Puanlama objektiftir. ➤ <u>Üst düzey bilişsel becerilerle ilgili madde yazmak zordur.</u> O yüzden yazılan maddeler genellikle bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarındadır. ➤ Doğru cevabı içinde barındırması nedeniyle sentez düzeyinde soru sormak olanaklı değildir. Bu nedenle bir test yalnızca çoktan seçmeli maddelerden oluşuyorsa yaratıcılığın denetlenmediği yönünde haklı bir eleştiri vardır. ➤ <u>Doğru cevabı içinde barındırması nedeniyle puanlara şans başarısı karışma ihtimali vardır</u> ➤ Çok sayıda soru sorulabilir. ➤ Sistematik hata karışma ihtimali çok düşüktür. ➤ Çeldirme mantığı temellidir
Eşleştirme Maddeleri Yazım Kuralları	<ul style="list-style-type: none"> ➤ İdeal bir çoktan seçmeli maddede, bilen bir öğrenci, seçenekleri görmesine gerek kalmaksızın doğru cevabı verebilmelidir. ➤ Öğrencinin sözcük repertuvarında bulunmayan, henüz öğrenmediği sözcük, kavram, terim vb. kullanılmamalıdır. ➤ Bir durumun resim ya da fotoğrafla anlatılabildiği durumda, çokça cümle kurmak yerine görsellerden yararlanılabilir. Ancak maddenin cinsiyet gibi alt gruplarda yanlışlık oluşturmamasına dikkat edilmelidir. ➤ Gereksiz görsel kullanılmamasına da özen gösterilmelidir. Görsel çıkarıldığında anlamca bir kayıp oluşmuyorsa o görsel kullanılmamalıdır. ➤ Bir maddeyi okuyan bir öğrenci öğretmenin zihninden geçeni keşfetmek zorunda değildir. ➤ Madde kökünde gereksiz yere sözcük kullanılmamalıdır. Zaman zaman öğretmenler kendi doğrularını ya da önemli yerleri vurgularken bu hatayı yapmaktadırlar. ➤ Seçeneklerde gereksiz sözcük tekrarı kaçınılmalıdır. Tekrar edilen sözcük madde köküne alınabilir. ➤ Bir maddenin doğru yanıtı, başka bir maddenin kökünde ya da seçeneklerinde bulunmamalıdır. ➤ İpucu vermekten kaçınmak gerekir. Özellikle “bazen, çoğunlukla, genellikle, sıklıkla ya da zaman zaman” vb. ifadelerin doğru olma olasılığı yüksektir. Diğer taraftan “hiçbir zaman, asla, daima, hiçbiri, her zaman, tümü” vb. ifadelerin de yanlış olma olasılığı yüksektir. Bu nedenle bu tür sözcükler seçeneklerde kullanılmamalıdır. ➤ Birbirinin tam zıttı olan durumların seçeneklerde verilmesi çoğunlukla uygun değildir. Çünkü genellikle ikisinden biri doğrudur. Şans başarısı artar, geçerlilik ve güvenilirlik düşer. ➤ Seçeneklerin uzunlukları birbirine eşit olmalıdır. Özellikle doğru cevabın daha uzun ya da daha kısa olmamasına özen gösterilmelidir. ➤ Doğru cevaplar teste dağıtılırken dikkat edilmeli, doğru cevapların bir örüntü göstermemesi sağlanmalıdır. ➤ “Hepsi” ve “hiçbiri” bir seçenek olarak kullanılmamalıdır. ➤ Çoktan seçmeli maddelerde seçeneklerin baş harfleri büyük olmalıdır. ➤ Bir madde kökü ile seçenekleri aynı sayfada olmalıdır. Yarısı başka sayfada, yarısı diğer sayfada olmamalıdır. Bu durum ortak köke dayalı maddeler için de geçerlidir. ➤ Eğer ortak köke dayalı madde grubu yazılacaksa hangi soruların ortak köke göre yanıtlanacağı belirtilmelidir. İlkokulda madde sayısını çok artırmamak gerekir.

AÇIK UÇLU SORULAR

Açık uçlu sorular ölçme / psikometri alanyazınında genellikle uzun yanıt gerektiren maddeler ve yanıtı sınırlı maddeler olarak ikiye ayrılır. Ancak bu testler sahada genellikle essay (yazılı yoklama), kısa yanıt, boşluk doldurma (cümle tamamlama) ve sözlü yoklama olarak geçmekte.

1: ESSAY (YAZILI YOKLAMA)

Avantajları	➤ Öğrencinin yalnızca sahip olduğu bilgiyi değil, aynı zamanda zihninin nasıl işlediğini anlama olanağı sağlar.
Dezavantajları	➤ Öğrenci sınırlı bir bilgiye sahipse soruyla ilgisi olmayan, aklına estiği gibi uzun cevaplar yazabilir
Özellikleri	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sınırsız cevap özgürlüğü, anlatım becerisi iyi olan öğrencilere bir avantaj sağlayabilir. ➤ Bu sınav türü, dünyada en eski ve günümüzde de öğretmenlerin hâlâ en çok tercih ettiği testlerden biridir. ➤ Bunun iki nedeni vardır: a. Pratik nedenler: Hazırlaması kolaydır. b. Eğitsel nedenler: ➤ Üst düzey bilişsel becerileri ölçmek için geleneksel yöntemler arasında en avantajlı yazılı test etme yoludur (Sentezde tek yol.). ➤ Yazma, problem çözme, bilgileri organize etme, analiz vb. özgün bir ürün ortaya koyma (yaratıcı düşünme), eleştirel düşünme, yeni durumlara beceriyi transfer etme, analitik düşünme, bilimsel düşünme, hipotez oluşturma ve neden-sonuç ilişkilerini açıklama, veri düzenleme, güçlü ve zayıf yönleri belirleme gibi becerileri ölçmek için çok kullanışlıdır. ➤ Çok fazla soru sorulamaması (Okuma ve yazma eylemlerinin süreler arasında ortalama 10 kat fark bulunmakta.) bir dezavantajdır. ➤ Puanlar sadece öğrencinin sahip olduğu bilgiyi değil; öğrencinin anlatım biçimini, yazı güzelliğini, bilgisini örgütlenme biçimini de yansıtır. Bu ise ölçme sonuçlarındaki sistematik hata miktarını artırabilir. ➤ Puanlama özneliği belki de en önemli dezavantajdır. <p>“Essay”de Nesnelliği Artırma Yolları:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ayrıntılı bir cevap anahtarı çıkarılmalıdır. Öğrenci ne yaparsa kaç puan verileceğinin belirlenmesi gerekir. • Bütüncül (holistik) ya da analitik rubrik hazırlanabilir.

2: KISA CEVAPLI SORULAR

- Kısa cevaplı testler; öğrencinin bir sözcük, bir rakam, bir tarih ya da en çok bir cümle ile cevaplandırabileceği sorulardan oluşur.
- Kısa cevaplı testler, öğrencinin aklının estiği cevabı yazmasını büyük ölçüde engelleyecek bir özelliğe sahiptir. Bundan ötürü maddeleri cevaplandıran bir cevaplayıcının yazacağı cevaplar çok kısadır. İstenen cevapların kısa ve belirgin olması, kısa cevaplı testlerin puanlanmasını genellikle nesnel kılar.
- Kısa cevap, soru cümlesi ya da eksik cümle yapısında olabileceği gibi hatırlama ya da tanımayı gerektiren bir yapıda da olabilir.
- Eğer konu kapsamı bakımında homojen bir yapıda ise gruplandırılarak sorulması daha uygun olacaktır.
- Uzun cevap gerektiren sorularda olduğu gibi bu soru türünde de ayrıntılı bir cevap anahtarı hazırlanmalıdır.
- Öğrencilerin verecekleri cevap çeşitliliğinin öğretmenin cevap repertuarından her zaman daha fazla olacağı göz önüne alındığında, anahtarın zümrece hazırlanması önerilebilir.

Avantajları:

- Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması kolay; diğer bir ifadeyle kullanışlıdır.
- Soru sayısı artırılabilir.
- Sistematik hata karışma olasılığı pek yoktur.
- İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özelliklerin ölçülememesi yine bir dezavantajdır.

3:CÜMLE TAMAMLAMA SORULARI:

Cümle tamamlama, kısa cevaplı / sınırlı cevap gerektiren soru grubudur. Bu tür sorularda öğretmen önemli gördüğü bir cümleyi alır, kritik gördüğü bir ya da birden fazla yeri çıkarır ve yerine bir boşluk koyar. Öğrenciden o cümleyi anlamlı bir biçimde tamamlaması istenir. Cümle tamamlama soruları boşluk doldurma olarak da geçmektedir.

Hazırlanması oldukça kolaydır. Bu yargı, özellikle kim, ne, nerede, ne zaman? sorularına cevap olabilecek olgusal bilgileri ölçmeye yönelik soruların yazılmasında geçerlidir.

Cümle Tamamlama Soruları Yazım Kuralları:

- ✓ Her kısa cevap maddesi, yalnızca tek bir doğru cevabı olacak biçimde yapılandırılmalıdır. Tartışma götürecek, yoruma açık durumların soru yapılmasından kaçınılması ve sorunun ifadesinin açık, net ve anlaşılır olması gerekir.
- ✓ Bir maddenin ifadesinde, o maddenin cevabının bulunmasında işe yarayacak ipuçları vermekten kaçınılmalıdır. Doğru cevabın verilmesinde kullanılabilecek ipucu, maddede verilen gereksiz bir bilgi ya da cümlelerin gramer yapısı olabilir
- ✓ . Cümlelerin gramer yapısı bağlamında ipucu genellikle eklerle verilmektedir.
- ✓ Maddenin cevabında birden çok ayrıntı varsa o ayrıntıların her birine ayrı puan vermek gerekir.
- ✓ İlköğretimde cevapların ayrı bir cevap kâğıdına işaretletilmesi uygun görülmemektedir ancak ortaöğretimde bunun pek bir sakıncası bulunmamaktadır.
- ✓ Bir cümlede çok sayıda boşluk bırakılmamalı ve cümlelerden sadece anahtar niteliğindeki anlamlı ve önemli sözcükler çıkarılmalıdır. Eksik cümle istenileni anlatacak biçimde yapılandırılmış olmalıdır.
- ✓ Herkesçe aynı biçimde algılanacak, öğrencinin “Acaba öğretmenim bununla neyi kastediyor?” sorusunu sormayacağı biçimde soru yazmak gerekir.

3. SÖZLÜ YOKLAMA:

Sözlü sınavlar çok iyi organize edilse / kurgulansa dahi ciddi bir ölçme hatası barındırma potansiyeline sahiptir. Ancak bütün bu potansiyel sınırlılıklarına rağmen sözlü yoklamalar **özellikle dile davalı becerilerin ölçülmesi için geleneksel yöntemler içindeki tek türdür. Örneğin sözlü anlatım, diksiyon, yabancı dil dersinde konuşma, solfej ve şarkı söyleme vb.**

ÖZELLİKLERİ

- Sorular sözlü olarak sorulur ve cevap sözlü olarak verilir.
- Öğretmen ile öğrenci arasında karşılıklı ve devamlı bir etkileşim vardır.
- Bireysel bir test olması nedeniyle her öğrenciye ayrı soru sorma zorunluluğu vardır
- Bireysel bir test olması nedeniyle tüm öğrencileri test etmek için gereken süre oldukça fazladır.
- Öğrencinin cevaplarını gözden geçirme şansı yoktur.
- Cevaplama çoğu zaman üzerinde düşünmeye ve tasarlamaya olanak olmadan verilir.
- Puanlama hemen yapılır. Bu ise cevabın doğruluğunun genel izlenimle yapılmasına neden olur.
- Öğrencinin yerinde ayağa kaldırılması ya da tahtaya kaldırılması kaygı vb. bireyden kaynaklanan hata miktarını artırabilir.
- Öğretmenin ölçme sonucuna sistematik hata karıştırma olasılığı yükselir.
- Sözlü anlatım becerisi iyi olan bir öğrenci, iyi olmayan bir başka öğrenciden daha az biliyor olsa da yüksek puan alabilir.
- Öğrencinin kılık-kıyafeti, diksiyonu, hâl ve hareketleri puanlamaya artı ya da eksi yönde etki edebilir.

Sözlü Yoklama Uygulama Kuralları:

- Sözlü sınavların yapılacağı gün ve saat, yazılı sınavlarda olduğu gibi ilan edilmelidir.
- Sorular önceden hazırlanmalıdır. Soruların seçiminde amaca uygunluğa ve her öğrenciye benzer güçlükte soru belirlenmesine dikkat edilmelidir.
- Cevap anahtarı hazırlanmalıdır.
- Sınavın yapılması aşamasında öğrencilerin kaygısını artıracak davranışlardan kaçınılmalıdır.
- Basit olan sorudan başlanmalıdır.
- Kayıt altına alın(a)mıyorsa puanlama hemen yapılmalıdır.
- Puana ilişkin dönüt hemen verilmelidir.
- Puanlamada sistematik hata kaynaklarına karşı dikkatli olunmalıdır.

DESTEKLEYİCİ DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI

1: PORTFOLYO:

- Öğrencinin bir bütün olarak gelişim ve öğrenme süreci ile ürünlerini gösteren, aynı zamanda değerlendirilmesini de sağlayan sistemli ve amaçlı olarak oluşturulmuş dosyalardır.
- Portfolyolar ile amaçlanan, öğrenciyi çok yönlü olarak ve öğrencinin gelişimini bir süreç olarak izlemek ve değerlendirmektir. Portfolyolar ile öğrencinin öz geçmişi, ilgileri, tutumları, becerileri, yetenekleri, öğrenme biçimi, sosyal özellikleri vb. özelliklerinin tanınması amaçlanır. Sürecin paydaşları; öğrenci, öğretmen, arkadaş, aile ve iletişimde olduğu diğer kişilerdir. Öğrencinin yalnızca okulda değil; aile ortamında, oyun ortamında ve dış çevrede tanınması amaçlanır.

UYARI:

- Portfolyolar öğrencinin yaptığı çalışmaların bir araya getirildiği herhangi bir çalışma dosyası değildir.
- Öğrenciyi başarılı / başarısız olarak sınıflandırmayı sağlayan bir araç değildir.
- Öğrencilerin özelliklerini birbirleri ile karşılaştırmak amacıyla oluşturulmuş araçlar değildir

Öğrenci portfolyosunun kabaca iki türü vardır. Bunlar:

- **a. Süreci yansıtan portfolyolar:** Öğrencinin öğrenme ve gelişim sürecini yansıtır. Başlangıç çalışmalarını, süreçteki çalışmalarını, karşılaşılan güçlükleri ve öğrenme ürünlerini içerir.
- **b. Ürünü yansıtan portfolyolar:** Öğrenme sürecinden çok bitmiş görevleri içerir. Öğrencinin en iyi olduğunu düşündüğü çalışmaları içerir

PORTFOLYONUN İÇERİĞİ:

- • Öğretmen kayıtları (gözlemler, anekdot kayıtları)
- • Öğrencinin çalışmaları
- • Öğrencinin sözel ve psikomotor becerilerini gösteren teyp ve video kayıtları
- • Öğrencinin kendi çalışmaları hakkındaki düşünceleri, günlükler
- • Öğrenciye yazılan mektuplar
- • Öğrencinin yazdığı mektuplar
- • Öğretmenin aileye ve diğer öğretmenlere yazdığı mektuplar

PORTFOLYO OLUŞTURMA SÜRECİ

TOPLAMA: Hangi çalışmaların toplanacağı

SEÇME: Gelişim alanlarını yansıtan çalışma seçimi

YANSITMA: Her bir çalışmayı neden seçtiği, süreçte öğrendikleri

SONUÇ: Bu çalışmayı niçin yaptık? gruba sunum yapılır

PERFORMANS DEĞERLENDİRME

1: ÖZ DEĞERLENDİRME:

- Öğrencinin belirli bir konuda (örneğin bir ürünü ortaya koymada gösterdiği performans vb.) kendi kendisini değerlendirmesine denir
- . Öğrencilerin kendi özellikleriyle (yetenek, ilgi, beceri vb.) ilgili farkındalığının artmasını, zayıf ve güçlü yönlerini keşfetmesini sağlar.
- Öz düzenleme becerisi artar.
- Ölçütlü düşünme becerisi artar.
- Öğrenme motivasyonunu artırır.

UYARI:Öz Değerlendirmenin Olası Dezavantajları: a. Öğrencilerin kendi performanslarını değerlendirirken yanlış davranışları söz konusu olabilir. b. Başlangıçta deneyimsizlik nedeniyle performansın değerlendirilmesinde yanlışlar olabilir.

2:AKRAN DEĞERLENDİRME:

- Öğrencinin ortaya koyduğu performansa ilişkin arkadaşlarının değerlendirmesine denir.
- Akranların değerlendirme sürecine katılması nedeniyle daha katılımcı, aktif bir eğitim ortamı sağlanabilir (Sorumluluk duygusu artar.)
- Öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri artar.
- Öğretmen dışındaki bir kaynaktan dönüt almak öğrencinin performansını artırabilir
- Eleştiri kültürü (olumlu-olumsuz) gelişebilir

UYARI: Akran Değerlendirmenin Olası Dezavantajları: a. Öğrencilerin yanlış davranışları söz konusu olabilir. Kişisel ilişkiler olumlu ya da olumsuz yönde değerlendirmeye etki edebilir. b. Genel izlenimle puan verme söz konusu olabilir.

3: RUBRİK (DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI):

- **Performans ürünlerinin değerlendirilmesinde en sık kullanılan araçlardan biridir.** Amaç, öğretmen tarafından ürünün genel izlenimle puanlamasındaki özneliğini azaltmaktır. Rubrikler ikiye ayrılır: 1:Bütüncül (Holistik) rubrik 2:Analitik rubrik

Ölçüt	Puan
Maketi yaptığı materyal kalitelidir.	10
Ek yerlerinde pürüz bulunmamaktadır.	15
Özgün bir fikir ortaya koymuştur.	20
Maket çevre düzenlemesi gibi görsel öğelerle zenginleştirilmiştir.	15
Renklendirmeler uyumludur.	10
.....	....
.....	....
.....	....
Toplam	100

NOT: BÜTÜNCÜL HOLİSTİK

Ölçüt	1 Puan	2 Puan	3 Puan	Puanı
Maketi yaptığı materyal kalitelidir.	Karton	Kontrplak	Masif	
Ek yerlerinde pürüz bulunmamaktadır.	>0.5 cm	0.3-0.5 cm	<0.3 cm	
Özgün bir fikir ortaya koymuştur.	Ders örnekleriyle aynı	Ders örneklerine yeni öğeler katmış	Tamamen özgün bir fikir	
Maket çevre düzenlemesi gibi görsel öğelerle zenginleştirilmiştir.	Zenginleştirme yetersiz	Ağaç, park vb. yapmış ancak yetersiz	Çevreyi tüm öğeleriyle yansıtmış	
Renklendirmeler uyumludur.	Renklendirmede özensiz	Kısmen uyumlu	Renklendirmeler çok iyi	
.....	.....	.....	.....	
.....	.....	.....	.....	
.....	.....	.....	.....	
Toplam				

NOT:ANALİTİK HOLİSTİK

Analitik rubric'te GÜVENİRLİK daha yüksektir.

Rubrikler performans görevleriyle birlikte öğrenciye verilmelidir.

- Rubriklerin geliştirilmesi uzmanlık gerektirir. Rubrikler için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmalıdır.

4:KONTROL LİSTELERİ:

Aşağıda sözlü sunum becerisine yönelik kontrol listesi yer almaktadır.

Öğrencinin Adı Soyadı:		Tarih:	
Ölçütler	Evet	Hayır	
Dinleyiciyle göz teması kuruyor.			
Beden dilini etkili kullanıyor.			
Anlaşılır bir tonda konuşuyor.			
Yerinde vurgulamalar yapıyor.			
Akıcı konuşuyor.			
Gereksiz sesler çıkarmıyor.			
Düzdün ifadeler seçiyor.			
Gereksiz tekrar yapmıyor.			
Düşüncelerini ifade edebiliyor.			
Bilgiyi organize edebiliyor.			
Sonuç bölümünde özetleyebiliyor.			

http://jeodezi.karaelmas.edu.tr/linkler/akademik/alkan/netcad/olcme_ve_degerlendirme.pdf

➤ **Gözlenen performans ürününün ölçütlere uygunluğunu “evet-hayır”, “var-yok”, “gösterdi-göstermedi” vb. bir biçimde kategorik (1-0) olarak puanlama amacıyla kullanılan araçlardır.**

➤ Özellikle sergilenen performans detaylı ve ardışık eylemler gerektirdiği zamanlarda kullanışlıdır. Örneğin bir deneyin eyleme dökülmesi vb.

➤ Pek çok işlem adımında oluşan performanstaki eksik adımları belirlemek için oldukça uygundur.

5. DERECELEME ÖLÇEKLERİ:

Özbakım Alanı Sayısal Derecelendirme Ölçeği					
1: Çok zayıf	2: Zayıf	3: Orta	4: İyi	5: Çok iyi	
					1 2 3 4 5
Günlük işlerde sorumluluk alır ve yerine getirir.					
Yolda yardımsız yürür.					
Kendi kendine giyinir, soyunur.					
Giysilerinin düğmelerini çözer ilikler.					
Ayakkabılarını bağlar.					
Saçlarını tarar.					
Yemeğini kendi kendine yer.					
Yemek araç gereçlerini yetişkin gibi kullanır.					
Bıçak kullanır.					
Yemek tabaklarını ya da servis tepsisini taşır.					
Dışlerini fırçalar.					
Elini yüzünü yıkar kurular.					
Tuvalet gereksinimini kendi başına karşılar.					
Hava şartlarına uygun giysiler seçer.					

➤ **Bu araçların kullanımında performansa davalı işlemler ilk baştan sonuna kadar listelenir ve davranışın karşısına davranışın gösterilme derecesi en az üçlü [örneğin tam gösterildi (3), kısmen gösterildi (2) ve gösterilmedi (1)] bir biçimde derecelendirilir.**

6: GÖZLEM FORMLARI

Ek 1.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMI (2012) GELİŞİM GÖZLEM FORMU

Sayın Öğretmen

Bu form çocukların aşağıda belirtilen alanlardaki gelişimlerine ilişkin gözlemlerinizi kaydetmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Sizde her çocuğun gelişimsel ilerlemelerini ve desteklenmesi gereken gelişimsel özelliklerini bu forma kaydetmeniz beklenmektedir. Gözlem tarihleri arttıkça formun gözlem sahnı çoğaltılarak kullanılmalıdır. Gözlem yapılan gün içinde hangi gelişim alanında kayda değer/kritik bir özellik varsa daha çok o özelliği belirtmeniz yerinde olacaktır. Çocuğa ait özel bir görüş ve öneriniz varsa ilgili bölüme ayrıntılı olarak yazınız.

Okul Adı : .....

Öğretmenin Adı ve Soyadı : .....

Çocuğun Adı ve Soyadı : .....

Çocuğun Doğum Tarihi : ...../...../20....

Çocuğun Cinsiyeti : .....

Gözlem Alanları	Motor Gelişim	Bilişsel Gelişim	Dil Gelişimi	Sosyal ve Duyumsal Gelişim	Özbakım Becerileri
Gözlem Tarihi					
...../...../20....					
...../...../20....					
...../...../20....					
...../...../20....					
Görüş ve Öneriler					

➤ Öğrenme çıktılarının somut olarak gözlenebildiği bazı alanlarda bu yöntem oldukça kullanışlıdır.

➤ **Özellikle fen derslerinde, meslek liselerinin somut performans ürünlerinin geliştirildiği vb. alanlar için oldukça uygundur.**

➤ Gözlemler öğrenciler hakkında doğru ve hızlı bilgi elde edilmesini sağlar.

➤ Gözlem formları yarı yapılandırılmış biçimde olabileceği gibi tam yapılandırılmış bir formatta da olabilir.

GELENEKSEL VE DESTEKLEYİCİ YÖNTEMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

GELENEKSEL YÖNTEMLER	DESTEKLEYİCİ YÖNTEMLER
Ürün değerlendirilir.	Süreç ve ürün birlikte değerlendirilir.
Öğrencinin ulaştığı noktanın tespiti önemlidir.	Ne öğrendikleri yanında, öğrendiklerini nasıl kullandıklarıyla ilgilenilir.
Essay dışında genellikle üst düzey düşünme becerilerinin değerlendirilmesinde yetersizdir.	Üst düzey bilişsel düşünme becerilerine odaklanır.
Değerlendirme öğrenmeden ayrıdır.	Değerlendirme öğrenmeyle bütünleşmiştir.
Bireyden ziyade gruba odaklıdır.	Odak noktası gruptan ziyade bireydir.
Başarının bireyler arası değerlendirilmesine odaklıdır.	Öğrencinin bireysel olarak gelişimine odaklıdır.
Geçerlilik ve güvenilirlik kontrolü daha kolaydır.	Geçerlilik ve güvenilirlik problemi olabilir.

TEST VE MADDE İSTATİSTİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Ölçme işlemi sonucunda bireylerin toplam puanları üzerinden hesaplanan istatistiklerdir. Eğitimde en sık kullanılan istatistikler merkezî eğilim ölçüleri, değişkenlik ölçüleri, dağılım özellikleri, standart puanlar vb.dir

Ölçme Sonuçları Üzerine İstatistiksel İşlemler

Test İstatistikleri

Merkezi Yığılma(Eğilim) Ölçüleri

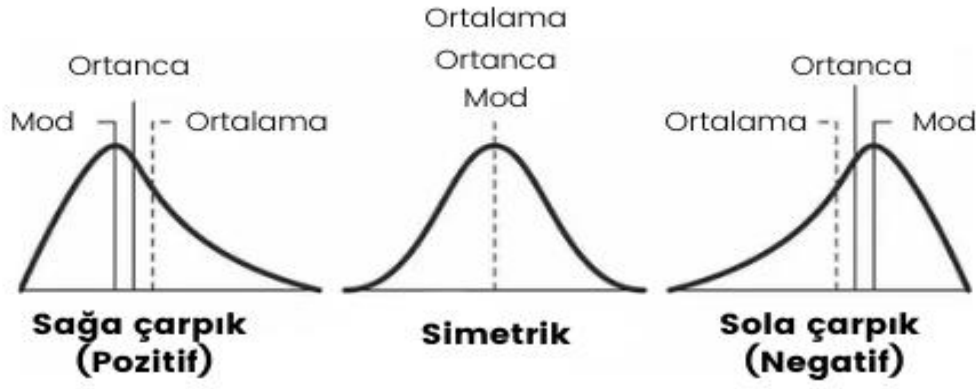
Tepe Değer (mod)
Ortanca(Medyan)
Aritmetik ortalama

Merkezi Dağılım Ölçüleri

Ranj (Dizi genişliği)
Standart Sapma

- Bu üç istatistiğin de temel işlevi bir puan dizisindeki merkezi bulmaktır.
- Merkezi eğilim ölçüleri grubun başarısı hakkında kabaca fikir yürütmemizi sağlar.
- Merkezi eğilim ölçüleri,puan dağılımında verilenlerin hangi puan etrafında bilgi veren ve veri grubunu özetleyen değerlerdir.

- Değişkenlik ölçüleri ranj (dizi genişliği), varyans, standart sapma ve çeyrek sapmadır.
- Değişkenlik ölçüleri grubun kabaca homojen ya da heterojen bir özellik gösterip göstermediği, standart sapma örnek olarak verilirse değişkenliğin ortalama etrafında nasıl dağıldığını gösterir.
- Puanların değişkenliği, grup hakkında biraz daha ayrıntılı bir değerlendirme yapılmasını sağlar.

UYARI:

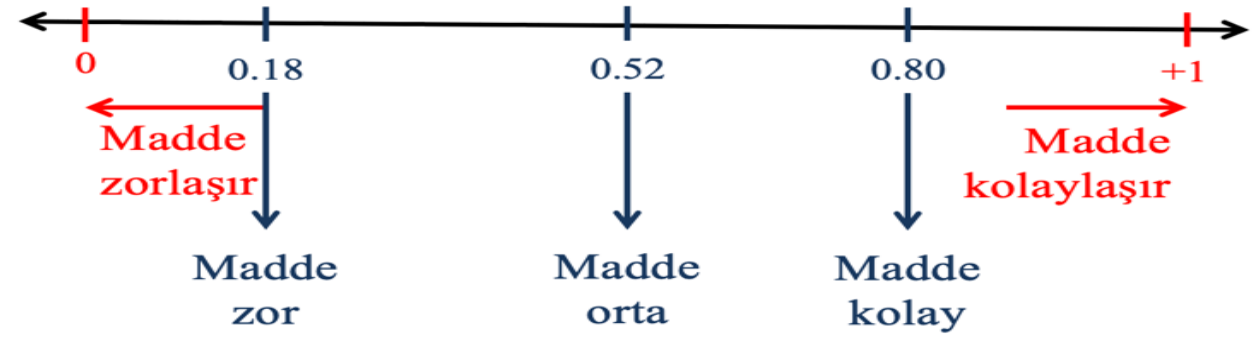
- Sağa çarpık dağılımlarda öğrenciler düşük puanlar almıştır, test zor ya da grup başarısız denilebilir.
- Sola çarpık dağılımlarda öğrenci puanları yüksek, test kolay ya da grup başarılı denilebilir.
- Normal dağılımlarda sorular ve test orta güçlükte denilebilir.

MADDE İSTATİSTİKLERİ

- Ölçme işlemi sonucunda bireylerin madde puanları üzerinden hesaplanan istatistiklerdir. Eğitimde en sık kullanılan istatistikler madde güçlük indeksi, madde ayırt edicilik indeksi, madde güvenilirliği vb.dir.

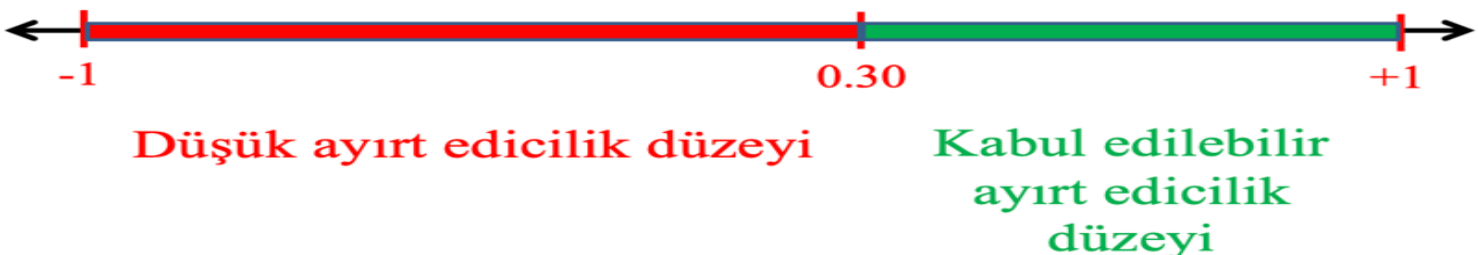
1: Madde güçlük indeksi:

- Madde güçlük indeksi; maddenin kabaca zor mu, orta mı, kolay mı olduğunu gösteren bir istatistiktir.
- Madde güçlük indeksi 1'e yaklaştıkça maddenin kolaylaştığı, 0'a yaklaştıkça zorlaştığı anlaşılır. 0.50 civarı ise ortalama güçlükte olduğu biçiminde yorumlanır.

2: Madde ayırt edicilik indeksi:

- Maddenin bilenle bilmeveni ayırt edip edemediğine ilişkin bir istatistiktir.
- Madde ayırt edicilik indeksi -1 ile 1 arasında değer alır ve genellikle 0.30 ile 1 arası ayırt edici olarak nitelendirilir.

EĞİTİM İZLEME ARAŞTIRMALARI: TARİHİ, ÖNEMİ VE TÜRKİYE'DEN SONUÇLAR

1: PISA (ULUSLARARASI ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRME PROGRAMI)

- OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) tarafından geliştirilmiştir. (Türkiye OECD'nin kurucu üyesidir)
- **3 yıllık periyotlar ile uygulanır.**
- **15 yaş grubunu hedef alır.**
- **Matematik, Fen ve Okuma becerileri** alanlarındaki yeterlilikleri ölçer.
- **2000 yılından beri uygulanmaktadır.** (2000- okuma becerisi, 2003- matematik okuryazarlığı, 2006 fen okur yazarlığı şeklinde sırasıyla çapraz modelleme uygulanır.
- Ülkemizdeki örneklem seçimi ülkenin sosyo-ekonomik farklılıklarını dikkate alan 12 bölge üzerinden yapılmaktadır.
- **Türkiye, 2003 yılından beri katılmaktadır.** 79 ülke katılımı vardır. Hedef OECD (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü) ortalamasına ulaşmak ve geçmektir.

2: TIMSS (ULUSLARARASI MATEMATİK VE FEN EĞİLİMLERİ ARAŞTIRMASI)

- IEA (Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu) tarafında gerçekleştirilmektedir.
- **4 yıllık periyotlar ile uygulanır.**
- **4. ve 8. sınıf düzeylerini hedef alır.**
- Fen ve matematik alanında eğitim programlarından beklenen özelliklere hangi düzeyde sahip olduklarını test eder.
- **İlk defa 1995 yılında uygulanmaya başlanmıştır.**
- Türkiye **ilk defa 1999'da 8. Sınıf düzeyinde katılım gösterdi.** 2011'de hem 8. Sınıf hem 2011'de hem 8. Sınıf hem 4. Sınıf düzeyinde katılmıştır. Ancak diğer ülkelerdeki gibi anasınıfı zorunlu olmadığından 2019 yılından beri 4. Sınıf değil 5. Sınıf öğrencileri sınava katılmaktadır.
- Yedinci döngüsünde 64 ülke yer almıştır.
- Ülkemizde 12 bölgeden tesadüfi örneklemle uygulanır
- **Türkiye TIMSS'de PISA'ya göre daha başarılıdır, çünkü TIMSS eğitim programına davalı ölçme yapar.**

3:PIRLS (ULUSLARARASI OKUMA BECERİLERİNDE GELİŞİM ARAŞTIRMASI)

- IEA tarafından uygulanmaktadır.
- Okuma boyutu ile TIMSS'i tamamlar.
- 5 yıllık periyotlar ile uygulanır.
- Türkiye ilk defa 2001 yılında katılıp, 20 yıl aradan sonra 2021'de tekrar katılmıştır.

4: OECD SOSYAL VE DUYGUSAL BECERİLER ARAŞTIRMASI

- 1- 2017 yılında başlamıştır.
- 2- Ölçümler beş faktörlü kurama (Big five) göre yapılmaktadır.
- 3- Veli-öğretmen- öğrenci veri çeşitlemesiyle veriler toplanır.
- 4- Bu çalışmaya katılan ülkeler ve şehirler şu şekildedir Kanada (Ottawa), ABD (Houston), Kolombiya (Manizales ve Bogota), Portekiz (Sintra), Finlandiya (Helsinki), Türkiye (İstanbul), Rusya Federasyonu (Moskova), Güney Kore (Daegu) ve Çin Halk Cumhuriyeti (Suzhou)
- 5- 10 ve 15 yaş gruplarıyla çalışılmıştır.
- 6- Okula aidiyet, sanat etkinlikleri, yaratıcılık, okul iklimi, empati düzeyi vb. durumlar ölçülerek sosyal ve duygusal becerilere dair veriler elde edilmektedir.

UYARI: Beş faktörlü modeli oluşturan ana alanlar ve bu alanları oluşturan alanlar: **açık fikirlilik (yaratıcılık, hoşgörü, merak), iş birliği (empati, iş birliği, güven), duygu düzenleme (iyimserlik, strese dayanıklılık, duygu düzenleme), görev performansı (sebat, öz denetim, sorumluluk) ve başkalarıyla etkileşimde olma (sosyallik, girişkenlik, enerji)** olarak tanımlanmıştır. Her bir alanı oluşturan alanlar ilişkide ve temelde hepsi kendi içerisinde sosyal dayanağı olan sosyal beceri olarak tanımlanan özelliklerdir.

Bir de birleşik beceriler diye tanımlanan ve bu beşliye dâhil olmayan ama onunla ilişkili olup sosyal beceriler açısından önemli görülen iki ayrı beceri ise **başarma motivasyonu ve öz yeterlik algısıdır.**

- Ulusal izleme çalışmaları kapsamında Akademik Becerilerin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi (ABİDE) araştırması, üst düzey bilişsel becerilere öğrencilerimizin ne kadar sahip olduklarını incelenmekte; **Türkçe-Matematik-Fen Öğrenci Başarı İzleme Araştırması (TMF-ÖBA)** ise öğrencilerimizin eğitim programına bağlı kazanımlara ulaşma düzeylerini belirlemek üzere yapılmaktadır. Son olarak 2019 yılında ilk defa tamamen bilgisayar ortamında gerçekleştirilen okuma, dinleme, yazma ve konuşma olmak üzere dört temel becerinin hepsini kapsayan Türkçe dil becerilerinin izlenmesi araştırması yapılmış ve yaygınlaştırılmaktadır.

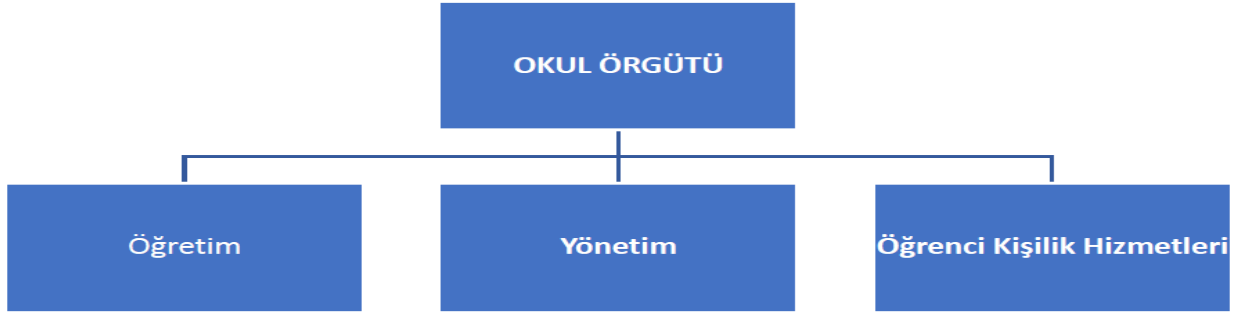
MODÜL 3 ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK

Tarihte yaygın olan eğitim anlayışı:

- Eğitim ve onun görünen yüzü okullar, yazının bulunması ile önemli kurumlar hâline gelmişlerdir. Yazı da Sümerler (M.Ö. 3500 – M.Ö. 2000) tarafından bulunduğu için **okulu da Sümerlerden başlatmak mümkündür.** Fakat Sümerlerdeki eğitim bugünkü eğitimden biraz farklıdır. Konunun öğretimi esastır ancak biraz da fiziksel cezaya başvuruluyordu ve ezbere dayalı bir anlayışla eğitim verilmekte idi
- Sümerlerde başlayan eğitim anlayışı **günümüze kadar evrilerek gelmiştir. Artık okul için özel yerler yapılmakta ve herkese eğitim verilmesi öngörülmektedir.** Bu kapsamda Konu Merkezli Eğitim (KME) anlayışını görüyoruz. **Eğitim kurumu kavramı ortaya çıktığı andan itibaren, eğitim hep öğretim ağırlıklı olmuştur.**
- Rousseau, çocuğun fizyolojik ve psikolojik tabiatının tanınarak eğitimin ona uygun biçimde düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur ve **konu merkezli eğitim anlayışı yerine öğrenci merkezli bir eğitim anlayışının kullanılması gerektiğini öne sürmüştür.** "Öğretmenler, önce çocuğu tanımakla işe başlayın!" diyerek eğitim anlayışındaki devrimi dile getirmiştir.
- İnsanın merkeze alındığı bir dünya anlayışı olarak tanımlanabilecek olan hümanizm, eğitimi etkileyen diğer bir düşünce akımıdır. Hümanist yaklaşımın eğitime katkıları olarak herkese eğitim anlayışı, eğitimin yaygınlaştırılması, eğitimde fırsat eşitliği, eğitimde evrensel değerlerin öğretilmesi sayılabilir.

Günümüz Eğitim Anlayışı:

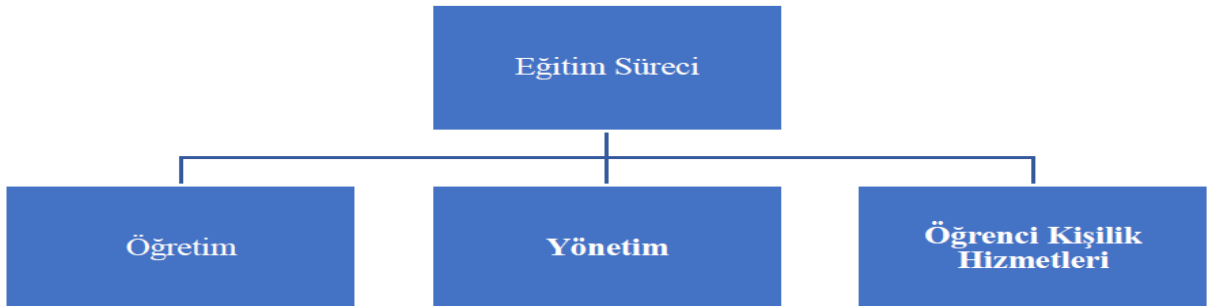
- Eğitimde artık bireysel farklılıklara saygının çok önemli olduğu fikrini aşarak artık sadece saygı değil, bireysel farklılıkların geliştirilmesi ve dikkate alınması gerektiğine dair anlayışlar gelişmeye başlamıştır. **Eğitim sürecindeki bu gelişmeler okul örgütünü de etkilemiştir. Bu anlamda bir kurum olarak okul, çeşitli görevleri yapan kişileri barındırıyor. Öğretmenler, yöneticiler ve diğer hizmetleri sunan kişiler bulunmaktadır.** Bu kapsamda baktığımızda okul örgütünde öğretim hizmetini yapan bireyleri görüyoruz;

- Okuldaki **birinci grup öğretim kadrosu öğretmenlerdir.** Bu gruptaki personel öğrencilere bilgi, tutum ve anlayış oluşturmakla yükümlüdür.
- **İkinci değişken yönetim hizmetleridir ve yönetim hizmetleri okuldaki öğretim ve öğrenci kişilik hizmetlerini yapan kişilerin işlerini kolaylaştırmakla yükümlüdürler.** Okul yöneticileri, memurlar ve aynı zamanda denetçiler de bu gruptadır.
- Okul örgütündeki diğer yapı öğrenci kişilik hizmetleridir. **Öğretim ve yönetim hizmetlerinin dışında kalan, öğrenciye dönük olarak düzenlenen tüm hizmetlere denir.**

Rehberlik ve Eğitim

- Psikolojik danışma ve rehberlik ile eğitim arasındaki ilişki, **eğitim sürecini oluşturan üç boyut bakımından daha belirgin olarak ortaya konabilir.** Eğitim sürecinde üç ana alan, sürecin bütünlüğünü oluşturmaktadır. Bunlar, (1) **öğretim**, (2) **yönetim** ve (3) **öğrenci kişilik hizmetleri alanı** olarak sıralanmaktadır.

1:Öğretim:

- Öğretim, okul örgütünün en geniş boyutudur.
- Akademik öğrenme ile ilgili tüm bilgi ve becerilerin kazandırılması bu alan içine girer.
- Öğretim alanının **en sorumlu personeli öğretmendir.**

2:Yönetim:

- Yönetim alanı, eğitim sürecinin fonksiyonlarını yerine getirebilmesi ve öğrenci kişilik hizmetlerinin sunulması için gerekli olan liderliğin alınması, yetki ve sorumlulukların kullanılması ile ilgilidir.

3:Öğrenci Kişilik Hizmetleri

- Öğrenci Kişilik Hizmetleri (ÖKH) eğitim sürecinde öğretim ve yönetim hizmetlerinin dışında kalan ve öğrencinin kişilik gelişim ihtiyaçlarını karşılamaya dönük tüm yardım hizmetleridir. Bu hizmetler (1) Sağlık hizmetleri; (2) sosyal yardım hizmetleri; (3) rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; (4) özel eğitim ve özel yetiştirme hizmetleri ve (5) sosyal-kültürel hizmetlerdir

1: Sosyal Yardım Hizmetleri:

- Öğrencilere ekonomik yardımlardan yararlanma, barınma (yurt, pansiyon), kredi, burs, yiyecek, giyecek, ulaşım vb. gibi ihtiyaçları temin etmek bu kapsamdadır. Öğrenciler bu tip hizmetleri de talep ediyorlar.

2: Özel Eğitim ve Özel Yetiştirme Hizmetleri:

- Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen hizmetlerdir.
- Özel yetiştirme hizmetleri ise öğrencilerin özelliklerini dikkate alarak alandaki eksik ve yetersizlikleri gidermeye yöneliktir.

3: Sosyal-kültürel Hizmetler:

- Genellikle öğrencilere kendilerini sınavabilecekleri ortamlar sunarlar. Eğitsel kollar öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri şeyleri göstermektedir. Bu sebeple, rehberlik hizmetlerinin bir parçası hâline gelirler.
- Serbest zaman eğitimi verme, serbest zamanlarını değerlendirme olanakları sunma, ilgilere göre çeşitli sosyal ve kültürel etkinlikler planlama, bu kapsamda düşünülen hizmetlerdir. Bu bölümde şu şekle göz atabiliriz:

4: Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri:

- Rehberlik, bireye kendini anlaması, çevredeki olanakları tanınması ve doğru kararlar vererek özünü gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir.

Rehberliğin Eğitim İçindeki Yeri

- Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı ile öğrencinin kişilik hizmetlerinin de eğitimde verilmesi gereken bir hizmet olduğu kabul edilmiştir.
- Okul RPD Programı kapsamında geliştirilen Sınıf Rehberlik Programı incelendiğinde akademik, kariyer ve sosyo duygusal gelişim alanları ve bu gelişim alanlarına yönelik yeterlikler görülecektir.
- Sınıf Rehberlik Programı'nda yer alan üç gelişim alanının değişen eğitim anlayışının bir uzantısı olduğu söylenebilir. Ancak bu noktaya bir anda gelinmemiştir.
- Eğitimde rehberliğin ortaya çıkmasını tetikleyen psikolojik ve sosyolojik temeller vardır.

Rehberliğin Ortaya Çıkmasını Gerektiren Koşullar

- RPD hizmetleri okullara, öğretim hizmetlerinin işlevini yerine getiren öğretmenlerin yetersiz oluşundan dolayı girmemiştir. Öğretim hizmetlerinin etkinliğini artırmak için rehberlik hizmetlerine gerek duyulmuştur.

Rehberliğin ortaya çıkmasını gerektiren koşullar;

1. Meslek seçiminin zorlaşması
2. Bireysel farkların eğitimde dikkate alınma zorunluluğu
3. İlerlemeci eğitim anlayışının benimsenmesi
4. Demokratik toplumlarda bireylere tanınan seçme özgürlüğü
5. Demokratik yasamın karar verme gücüne sahip bireyler gerektirmesi
6. Eğitimde bireyin duygusal yönlerine verilen önemin giderek artması
7. Psikometride gelişmeler
8. Akıl sağlığına verilen önemin artması

Rehberliğin Tarihi, İlkeleri ve İşlevleri

- ✓ Bir meslek olarak okul danışmanlığı, ilk olarak 1800'lerin sonlarında **Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan mesleki rehberlik hareketi olarak başlamıştır. 1907'de ABD'de Boston'da kurulan Meslek Bürosunun amacı iş arayan gençlere meslekî yardım verebilmek ve öğretmenleri meslekî rehberlik alanında yetiştirmektir.**

Günümüzde Rehberlik

- ✓ Rehberlik çalışmaları başlangıçtan günümüze bakıldığında;
- ✓ 1900-1920 yıllar arası **"meslek seçimi ve işe yerleştirme"** ağırlıklı;
- ✓ 1930-1960 yılları arasında **"okula uyum"** ağırlıklı
- ✓ 1960'dan günümüze ise **"kişisel gelişim"** ağırlıklı olarak yürütüldüğü görülür

REHBERLİK MODELLERİ

Parsons Modeli:	Bu modelin özelliği, kişilerin mesleki seçim süreçlerine yardımcı olmak, mesleki rehberlik etmektir
Özellik Faktör Modeli (Klinik Model):	Öğrencilerin ayrıntılı incelenmesini tanınmasını gerektiren ve cok sayıda ölçme aracının geliştirilmesine katkıda bulunan bir modeldir.
Rehberliği Eğitim Süreci ile Karşılaştıran Model	Rehberliği diğer konular gibi eğitim sürecinde öğretilecek bir konu olarak görür. Bu da rehberlik için eğitim programlarının içinde ders saati ayrılmasına katkıda bulunmuştur.
Rehberliği Karar Verme Sürecine Yardım Olarak Gören Rehberlik Modeli	Rehberliğin kişilerin karar aşamasında yararlanacağı bir hizmet olarak görür ancak bu rehberliğin süreklilik ilkesi ile çelişmektedir.
Gelişimsel/Kapsamlı Rehberlik Modeli	Bu en güncel yaklaşım olarak düşünelim. Gelişim süreklidir ve rehberlik de bu süreci destekleyen bir modeldir

Türkiye de Rehberliğin Gelişimi

- ✓ 1951-1956 hareketli yıllardır.
- ✓ 1952 – 1953 Uzmanlar: Türkiye'ye uzman getirme ve yurt dışına uzman gönderme şeklinde devam ediyor süreç. **Bu kapsamda ilk defa: 1953-1954 eğitim-öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü (bugünkü Gazi Eğitim Fakültesi) Pedagoji ve Özel Eğitim Bölümlerinde "rehberlik" ve "rehberlik teknikleri" dersleri programlara konmuş ve okutulmaya başlanmıştır.**
- ✓ **1955 yılında Ankara Demirlibahçe İlkokulunda Psikolojik Servis Merkezi açılmıştır.**
- ✓ Kalkınma Planlarında (1960) ve Millî Eğitim Şuralarında rehberlik konusu ele alındığı ve bu konuda neler yapılabileceğinin tartışıldığı görülmektedir
- ✓ **1953: Test ve Araştırma Bürosu: Öğrencilerin yetenek ve ilgilerine göre testler geliştirmek, uyarlamak ve bunları uygulama amacı ile kurulmuştur.**
- ✓ Rehberlik, MEB Şuralarında gündeme geldikten sonra rehberliğe yönelik kararlar alınmaya başlanmıştır. **9. sınıfın yöneltme sınıfı olması,** 9. MEB Şura'da Rehberlik dersinin zorunlu hâle gelmesi gibi tartışmalar ile gelişim göstermiştir. Bugün Türkiye'de rehberlik hizmetleri illerde Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM), okullarda ise Rehberlik Servisleri şeklinde örgütlenmiştir.

Rehberlik nedir? Rehberlik kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini geliştirmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum yapması ve böylece kendini gerçekleştirmesi için uzman kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımlardır.

Rehberliğin İlkeleri

1	Rehberliğin temelinde insan hak ve sorumlulukları ile yakından ilgili demokratik ve insancıl bir anlayış vardır.
2	Rehberlik uygulamalarında öğrenci ile yakından ilgili olan herkesin anlayış ve iş birliği içinde çalışması gerekir
3	Rehberlik anlayışı, her türlü çalışması ile öğrenciyi merkeze alan bir eğitim anlayışını öngörür
4	Rehberlik yardımının esası, öğrencilerin kendi kişiliklerini daha iyi anlamalarını, problemlerine çözüm yolları bulmada onların kendi kendilerine yeter bir duruma gelmelerini sağlamaktır
5	Rehberlik bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal olan bütün kapasitelerini kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda en uygun bir düzeyde geliştirmesi için öğrencilere yardım etmelidir
6	Öğrencilere rehberlik yardımı verirken onları türlü yönleri ile tanımak gerekir
7	Rehberlik uygulamaları her okulun amaç ve ihtiyaçlarına uygun olan alanlarda yoğunlaştırılmalıdır.
8	Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde gizlilik esastır: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verilmesi sırasında danışmanın mahremiyetine saygı duyulmalı, onun sırlarını saklamaya özen gösterilmelidir.
9	Rehberlik hizmetleri planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel bir düzeyde sunulmalıdır

Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Yanlış Anlayışlar

1	RPD yardımı bireye tek yönlü olarak doğrudan doğruya yapılan bir yardım değildir.
2	RPD yardımının temelinde bireye acımak, onu kayırmak, her sıkıntıya düştüğünde bireye kanat germek gibi bir anlayış yoktur
3	RPD bireyin sadece duygusal yanı ile ilgilenmez.
4	RPD’de kullanılan bütün yöntem ve teknikler amaç değil, sadece araçtır
5	RPD yardımı akademik bir öğrenme konusu ya da ders değildir.
6	Rehberlik bir disiplin görevi değildir; rehberlik yargılamaz ve ceza vermez
7	RPD yardımı her türlü problemi hemen çözebilecek sihirli bir güce sahip değildir

REHBERLİK HİZMETLERİ/İŞLEVLERİ

Psikolojik Danışma

Psikolojik danışma hizmetleri rehberliğin özünü oluşturur, merkezde bunu görebilirsiniz. Dolayısıyla rehberlik hizmetlerinin anlaşılabilmesi ancak psikolojik danışma hizmetlerinin anlaşılmasıyla mümkündür. Psikolojik danışma, bireyin karar verme ve problem çözme ihtiyaçlarını karşılayarak gelişim ve uyumunu sürdürmesine yardımcı olmak amacıyla bireyle yüz yüze kurulan psikolojik yardım ilişkisidir.

Oryantasyon

Oryantasyon hizmetleri öğrencilerin okula ve yakın çevresine uyumlarını ve böylece öğrencilerin eğitim hizmetlerinden en etkili bir şekilde yararlanmalarını, amaçlayan hizmetlerdir. Oryantasyon hizmetlerinde şu çalışmalara yer verilebilir: (1) Okulun kurum olarak tanıtılması ve kısa tarihi, (2) okulun bina ve olanakları, (3) çevre, (4) programlar, (5) program dışı etkinlikler, (6) rehberlik servisi, kurallar vb.

Bireyi Tanıma

Rehberlik bireyin kendini ve çevredeki olanakları tanıması ile başlar. Bu bağlamda, bireyi tanıma tüm diğer etkinliklerin bir şekilde ilişkilendiği rehberlik işlevidir. Bireyi tanıma yoluyla elde edilen bilgiler rehberlik programlarının kendilerini düzenlemesinden, psikolojik danışmaya kadar birçok çalışmada kullanılabilir. Bireyi tanımadan ona verilecek hizmetleri belirlemek mümkün olmadığı gibi, psikolojik danışma yapmak da mümkün değildir.

Bilgi Toplama ve Yayma

Bilgi toplama etkinlikleri **öğrencilerin kendilerine uygun eğitsel ve mesleki tercihler yapmalarına yardım etmeye yöneliktir.** Bu amacı gözden uzak tutmamak gerekir. Rehberlik alanları açısından bakıldığında bilgi toplama ve yayma hizmetleri eğitsel ve mesleki rehberlikle yakından ilişkilidir. Bilgi toplarken okul içi kaynakların dışında başka kaynakları da kullanmak gerekir.

Yönlendirme ve Yerleştirme

Yerleştirme çalışmaları okul içi veya okul dışı olarak sınıflanabilir. Okul sınırları içinde kalan eğitsel ve sosyal konulardaki yerleştirmeler okul içi, okul sınırlarını aşan başka bir okul veya işe yerleştirme çalışmaları ise okul dışı yerleştirme çalışmalarıdır. Başka bir açıdan, **yerleştirmeler eğitsel, mesleki ve sosyal olmak üzere üç gruba ayrılır.** Eğitsel yerleştirmeler eğitim programı, ders, kurs ve başka bir okul gibi yerleştirmeleri kapsar. Mesleki yerleştirmeler öğrencilerin bir iş veya mesleğe yerleştirilmelerini, sosyal yerleştirme ise kültürel, sosyal veya eğitsel kollara yerleştirmeleri kapsar.

İzleme

Rehberlik hizmetleri çerçevesinde yerleştirme ve yönlendirme çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmaların amacına ulaşmış ulaşmadığı veya öğrencilere kazandırdıkları konusunda çalışmalar yapılması gerekir. Bu etkinliklere izleme çalışmaları denir. Okuldan mezun olan öğrencilerin ya da bir alanı tercih eden öğrencinin izlenmesi bu kapsamdadır.

Müşavirlik

Müşavirlik hizmetleri buraya kadar anlatılan hizmetlerden farklı olarak dolaylı yollardan öğrencilere sunulan hizmetlerdir. **Çünkü bu diğer hizmetlerden farklı olarak öğrencilere değil okuldaki diğer personele yöneliktir. Okuldaki yöneticilerin ve diğer öğretmenlerin ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmalarını sağlamaya yönelik olabilir.** Böylece sağlanan ortak anlayış okulda rehberlik hizmetlerini kolaylaştıracaktır.

Araştırma ve Değerlendirme

RPD hizmetlerinin sürekli olarak geliştirilerek iyileştirilmeleri gerekir. Bu geliştirme çalışmaları, yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve ihtiyaç analizleri gibi araştırmalara dayanmalıdır. Bir tür AR-GE çalışması demek olan bu çalışmalar bireylere hizmet verecek olan bir servisin gerçekçi ve etkili olma çabası olarak değerlendirilmelidir.

Çevre ve Veli ile İlişkiler

Okuldaki çalışmalar okul çevresinden ve velilerden destek görmediği zaman etkililiğini kaybeder. Etkili çalışma için çevrenin desteğini almak gerekir. **Bu yüzden rehberlik etkinliklerinde okul çevresinin ve velilerin iş birliğinin sağlanması veya en azından bilgi verilmesi gerekir.**

Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri

Okullarda PDR hizmetlerinin başlangıcından bu yana, bu hizmetlerin nasıl ve hangi içerikte verileceği, psikolojik danışmanların rollerinin neler olacağı gibi konularda, bir başka deyişle okul PDR hizmetlerinin nasıl örgütleneceği konusunda çeşitli modeller uygulanmıştır. Bu modellerden başlıcaları aşağıda kısaca tanıtılmıştır.

Hizmetler Modeli	Bu model 1920'li yıllarda ortaya çıkmıştır ve <u>modelde psikolojik danışmanların etkinlikleri oryantasyon, bireyi tanıma, bilgi verme, psikolojik danışma, yerleştirme ve izleme</u> biçiminde altı kategoride ele alınmıştır.
Süreç Modeli	Bu model de 1920 li yıllarda uygulanmaya başlanmıştır. <u>Psikolojik danışma hizmetinin klinik ve terapötik yönü vurgulanmış,</u> psikolojik danışmanlar psikolojik danışma, müşavirlik ve koordinasyon rollerini üstlenmişlerdir
Görevler Modeli:	Bu modelde <u>psikolojik danışmanların görevleri basitçe listelenmiştir</u>
Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları Modeli	PDR hizmetlerini meslek ya da program seçimi ve kriz durumlarına müdahale ile sınırlayan geleneksel modellere bir tepki olarak bu model kurumsal temelini gelişimsel rehberlik yaklaşımından almıştır. <u>1960'lı yıllarda ortaya çıkan bu yaklaşımda bireyin gelişimsel ihtiyaçları ön plandadır ve rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin içinde bulundukları gelişim dönemlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olması gerektiği savunulur</u>

KAPSAMLI PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK PROGRAMININ SÜREÇSEL ÖGELERİ

1: Bireysel planlama: Öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerinin yanı sıra kendi öğrenimlerini de planlamaları ve yönetmelerine yardımcı olacak etkinlikler içerir. Burada yer alan etkinlikler psikolojik danışman tarafından planlanır ve yönlendirilir. Bireysel planlama hizmetlerinin verilmesinde bireyi tanıma, bilgi verme, yerleştirme ve izleme stratejileri kullanılır.

2: Müdahale hizmetleri: Bu hizmetler çerçevesinde öğrencilerin psikolojik danışma, müşavirlik, sevk ya da sadece bilgi vermeyi gerektiren acil sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik etkinlikler sunulur.

3:Sistem desteği: Sistem desteği, PDR programının oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesini sağlayacak yönetsel ve eğitsel etkinliklerden oluşur. Bu unsur profesyonel gelişimi personel ve çevreyle ilişkileri öğretmenlere müşavirlik danışma kurulları, topluma ulaşma, program yönetimi ve yürütülmesi, araştırma-geliştirme alanlarında yapılacak etkinlikleri içerir.

4: Rehberlik müfredatı: Rehberlik müfredatının amacı, her düzeyden tüm öğrencilere, normal büyüme ve gelişim bilgisi sağlamak ve yaşam becerilerini kazanma ve kullanmalarına yardımcı olmaktır. Rehberlik müfredatının düzenlenmesi ve yürütülmesinden okul psikolojik danışmanları sorumlu olmakla birlikte, müfredatın başarılı bir şekilde uygulanması için okuldaki tüm birimlerin ve personelin iş birliği ve desteği gerekir.

Rehberlik müfredatı öğrencilere sınıf ve grup etkinlikleri şeklinde sunulabilir. Sınıf etkinliklerini psikolojik danışman tek başına ya da öğretmenlerle birlikte gerçekleştirebilir veya sadece öğretmenlere yardımcı olabilir.

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) Hizmetleri Programı

- ✓ Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) Hizmetleri Programı: planlı, programlı, sistemli, örgütlü ve profesyonel düzeyde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin bütünüdür.
- ✓ **Bu programı hazırlamakla görevli ekip yani REHBERLİK HİZMETLERİ YÜRÜTME KOMİSYONU (RHYK) şunlardan oluşmaktadır:**

- 1:Müdür (veya görevlendireceği yardımcısı)**
- 2:Psikolojik danışman,**
- 3:Her sınıf düzeyinden birer sınıf rehber öğretmeni**
- 4: Ödül ve disiplin kurulu temsilcisi,**
- 5:Okul aile birliği başkanı**
- 6:öğrenci temsilcisi,**

NOT: Eğer okulda psikolojik danışman yoksa RAM'dan müşavirlik hizmeti alınarak RHYK tarafından hazırlanır

- Genel olarak birçok aşamada okul psikolojik danışmanı aktif, yönlendirici (müşavirlik) ve esas olarak okul RPD programını yürüten kişidir.
- MEb Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü (ÖRGM) tarafından hazırlanmakta ve örnek etkinlikler yayınlanmaktadır.
- Okul Psikososyal Destek Ekipleri: Millî Eğitim Bakanlığı rehberlik hizmetleri kapsamında, doğal afet, terör, göç, intihar, ölüm-yas, cinsel istismar gibi travmatik ve zorlu olaylar karşısında psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale hizmetleri yürütülmektedir

Okul Psikososyal Destek Ekipleri

- **Siddete maruz kalma, aile üyeleri/bir yakının kaybı, savaş, terör, doğal afetler gibi yaşam koşullarının bozulmasına ve hizmetlere erişimin güçleşmesine neden olan zor ve stres veren olayların yaşanması, bireylerin ve toplumların dengesini, gelişimini, duygusal ve sosyal iyi oluş hâlini önemli ölçüde etkileyebilir.**
- Psikososyal destek, bu tür kriz durumları sonrası ortaya çıkabilecek psikolojik uyumsuzlukların önlenmesi, aile ve toplum düzeyinde ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi, bireylerin kendi kapasitelerini fark etmeleri ve güçlenmeleri amacıyla düzenlenen çok disiplinli hizmetler bütünüdür.
- Psikososyal destek süreçte vurguyu bireyin kırılganlıkları yerine güçlükler karşısında aktif olmasına, kendini toparlamasına ve çevresinde bulunan olanakları harekete geçirilmesine imkân veren bir hizmet sunum modelini benimser ve sürdürülebilir/bütünsel bir yaklaşımı temel alır.

OKUL PSİKOSOSYAL DESTEK EKİPLERİ;

- 1: Okul müdürü veya okul müdürü tarafından görevlendirilmiş bir müdür yardımcısı başkanlığında**
- 2: Varsa rehber öğretmenler/psikolojik danışmanlar**
- 3: Rehberlik hizmetleri yürütme komisyonu üyesi her sınıf düzeyinden en az bir sınıf rehber öğretmeninden oluşur.**

NOT: Okul ekibi birinci dönemin başı, ikinci dönemin başı ve ikinci dönemin sonu olmak üzere yılda üç kez ve ihtiyaç duyulan hâllerde toplanır.

Bildirim Yükümlülüğü

- **Tehdit, şantaj, cinsel içerikli bir istismar, suça veya uyuşturucu kullanımına teşvik durumu varsa tüm okul personelinin bildirim yükümlülüğü bulunmaktadır.** İhmal ve istismar şüphesi bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi için yeterlidir.
- Gizlilik ilkesine dikkat edilerek vaka ile ilgili birimler olaydan haberdar edilmelidir.

İhmal ve istismar vakası şüphesinde başvurulacak yerler;

- İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü Çocuk Büro Amirliği
- Emniyet Genel Müdürlüğü 155 İhbar Hattı
- İl/İlçe Sosyal Hizmetler Merkezi Müdürlüğü
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 183 İhbar Hattı

OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI

- Ülkemizde okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri gelişimsel anlayıştan hareketle genellikle Kapsamlı RPD Programları Modeli teminde planlanmaktadır.
- Kapsamlı RPD programları öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerinin bir bütün olarak desteklenmesini esas alır.
- **Bu programının örgütsel yapısını oluşturan birtakım öncüller vardır. Bunlar aşağıda kısaca belirtilmiştir:**

1:Sonuç temellidir. Tüm öğrencilerin okulda başarılı olmaları, üniversiteye ve/veya iş yaşamına geçiş yapmaları için gerekli olan yeterlikleri kazanmaları için tasarlanır.

2:Standart temellidir. Program tüm öğrencilerin kazanmalarının beklenildiği beceri, yeterlik ve davranışları içerir.

3: Veri tabanlıdır. Program hedeflerine ulaşp ulaşmadığının kontrol edilmesi ve programın öğrenci gelişimine yararlarının kanıtlanması amacıyla öğrenci, öğretmen, veli ve okul yöneticilerinden veri toplanmasına dayanır.

4:Gelişimseldir ve kapsamlıdır. Program öğrencilerin yeterliklere ulaşmalarını sağlamada düzenli, planlı ve sistematik olarak oluşturulmuştur. Rehberlik ve psikolojik danışma programları; bireyi tanıma, bilgi verme, müşavirlik, psikolojik danışma, sevk etme, yerleştirme ve izleme gibi etkinlik ve hizmetleri içeren kapsamlı bir programdır. *Takım çalışmasını gerektirir:* Programın merkezini okul rehber öğretmen/psikolojik danışmanı oluşturur ve öğrenciyle yakından ilişkili okul personeli, ebeveynler ve toplum üyeleri ile iş birliğine dayalı bir ilişki içindedir

Okul Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Programı Hazırlanma Süreci

- Okullarda verilecek RPD hizmetleri önceden hazırlanmış bir programa dayalı olarak yürütülmektedir.
- Bu programın esas olarak 3 hedef doğrultusunda hazırlanır. Bunlar genel hedef, yerel hedef ve özel hedeftir.
- Programın **tasarlanması sürecinde her eğitim öğretim yılı mayıs ayında test ve test dışı teknikler kullanılarak öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin ihtiyaçları belirlenir.**

UYARI: Okul RPD programı psikolojik danışmanın sorumluluğunda, Okul Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu (RHYK) üyeleri ile iş birliği içinde hazırlanır. **Eğer okulda psikolojik danışman yoksa RAM'dan müşavirlik hizmeti alınarak RHYK tarafından hazırlanır.** Genel olarak birçok aşamada okul psikolojik danışmanı aktif, yönlendirici (müşavirlik) ve esas olarak okul RPD programının yürüten kişidir

OKUL REHBERLİK VE DANIŞMA HİZMETLERİ PROGRAMI UYGULAMA SÜRECİ VE DEĞERLENDİRME

- Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; **gelişimsel ve önleyici hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetler** esas alınarak sunulur.
- Okul RPD hizmetinin genel değerlendirmesi için sene sonu rehberlik faaliyet raporu “MEBBİS E-Rehberlik” bölümüne girilir **ARDINDAN OKUL MÜDÜRÜNÜN ONAYI İLE İL/İLÇE RAM'A GÖNDERİLİR.**
- Sınıf rehberlik programının değerlendirmesinde, **sınıf rehber öğretmeni tarafından dönem sonu rehberlik faaliyetleri raporu (her dönem için ayrı ayrı) ve yılsonu rehberlik faaliyet raporu olmak üzere 3 adet değerlendirme aracı tamamlanır.**
- Değerlendirme sürecinin ardından elde edilen veriler bir sonraki yılın RPD programının hazırlanmaya başlandığı aşamadır. Bu aşama bir anlamda “geliştirme” aşamasıdır. Elde edilen verilere göre programın eksiklikleri belirlenir ve güçlendirme çalışmaları yapılır.

EĞİTİM KURUMLARINDA REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİ

Okullarda rehberlik hizmetleri RPD servisi tarafından yürütülür.

1- Resmî ve özel, örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarında RPD hizmetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma servisi kurulur.

2- **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için rehberlik ve psikolojik danışma servisinin;**

(A) Öğrenci, veli, öğretmen ve diğer personelin kolaylıkla ulaşabileceği konumda olması,

(B) Uygun fiziki koşullara sahip olması,

(C) Bilişim, iletişim araçları, gerekli büro malzemeleri, bireysel çalışmalar ve grup çalışmaları için gerekli araç ve gereçler ile donatılmış olması

(D) RPD hizmetleri dışında başka bir amaç için kullanılmaması, gerekir.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ YÜRÜTME KOMİSYONU

1: **Eğitim kurumu müdürünün başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşur:**

2: **Eğitim kurumunda görevli müdür yardımcıları**

3: **Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar**

4: **Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf düzeyinden seçilecek en az birer temsilci**

5: **Okul öncesi eğitim kurumlarında farklı yaş grubundaki çocukların eğitiminden sorumlu en az birer öğretmen**

6: **Ortaöğretim kurumlarında disiplin kurulu ve onur kurulundan; ilköğretim kurumlarında ise öğrenci davranışları değerlendirme kurulundan birer temsilci**

7: **Okul-aile birliğinden bir temsilci**

NOT: Eğitim Kurumu müdürü, müdür yardımcıları ile rehber öğretmen/psikolojik danışman komisyonun sürekli üyesidir. Komisyonun diğer üyeleri her ders yılı başında öğretmenler kurulunda belirlenir.

NOT: Komisyon; birinci dönem başında, ikinci dönem başında ve ders yılı sonunda olmak üzere en az üç defa toplanır. Gerektiğinde rehberlik ve psikolojik danışma servisinin önerisi ile de toplanabilir.

Komisyonun ilk toplantısı, öğretmenler kurulu toplantısının yapıldığı tarihten itibaren en geç bir ay içerisinde yapılır.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu aşağıdaki görevleri yapar:

1) Eğitim kurumuna ait özel hedeflerin belirlenmesinde görüş bildirir. (Özel hedefleri Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketlerinden 'RİBA' elde ettiğimiz sonuçlardan alırız. Mayısta tamamlanan anketler eylülde komisyona sunulur ve bu şekilde özel hedefler belirlenir.)

2) Rehberlik ve psikolojik danışma servisinde hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma programını inceler ve görüşlerini bildirir. Programın uygulanması için gerekli önlemleri alarak yürütülecek çalışmaları karara bağlar.

3) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi sırasında hizmetlere ilişkin çalışmaları inceler, değerlendirir; ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik önlemleri belirler.

4) Eğitim ortamında; öğrenciler, aileler, idareciler ve öğretmenler arasında etkili iletişim kurulabilmesi için yapılacak çalışmaları belirler.

5) Yapılacak çalışmalarda ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliğinin sağlanması için gerekli faaliyetleri planlar.

6) Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimleri ile ilgili yapılacak çalışmalar için görüş bildirir.

7) Okulda gerçekleştirilecek psiko-sosyal destek hizmetlerinin okul rehberlik ve psikolojik danışma programına eklenmesi hususlarında görüş bildirir.

8) İhtiyaç olması durumunda okulda gerçekleştirilecek psiko-sosyal destek hizmetlerinde görev alır. Bu kapsamdaki faaliyetler Bakanlıkça hazırlanan yönerge doğrultusunda yürütülür

E-Rehberlik Sistemi: Bu sistem MEBBİS'in bir uzantısı olarak kullanılmaktadır. Bütün etkinliklerin bir arada görüldüğü, yapılan etkinliklerin kaydedildiği, öğrenciyi tanıma amaçlı pek çok bilginin edinilebileceği bir sistemdir. RAM'a öğrenci yönlendirirken bu sistemde var olan formlar doldurularak işlemler bu sistem üzerinden takip edilebilmektedir. Rehber öğretmenler MEBBİS'teki bu sistem üzerinden program hazırlama, yıllık ve haftalık program giriş ve düzenlemelerini yapabilir, veri raporlama yapabilmektedirler.

➤ **2020 yılında hazırlanan sınıf rehberlik programında da üç basamaklı bir rehberlik sistemi kurulmuştur.**

1. Algıya dayalı değerlendirme: Öğretmen, öğrenci ve velilere uygulanan anketler sonrasında elde edilen kanılara dayanır.

2. Sürec Değerlendirmesi: Bir yıl içerisinde neler yapıldı? sorusuna cevap aranır.

3. Sonuç Değerlendirmesi: A okulunda bir önceki yıla göre devam, devamsızlık/disiplin gibi istatistiki gelişim sonuçları karşılaştırılır

Koordinatör rehber öğretmen/psikolojik danışmanın görev ve sorumlulukları

1) Koordinatörlük görevi verilen rehber öğretmen/psikolojik danışman eğitim kurumunda yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin görevlerinin yanı sıra aşağıdaki görevleri yapar:

2) Rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile eğitim kurumu yönetimi arasındaki koordinasyonu sağlar.

3) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı doğrultusunda yapılan çalışmalarla ilgili öğretmenler kuruluna bilgi verir.

4) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu toplantılarına ait gündemi ve toplantılarda alınan kararları yazılı hâle getirir.

5) Rehberlik ve psikolojik danışma servisi tarafından ortak olarak **e-Rehberlik sistemi üzerinden hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma programını eğitim kurumu müdürüne onaylatır.**

Rehber öğretmen/psikolojik danışmanın görevleri

(1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler;

a) Sınıf rehberlik programı kapsamında rehberlik alanında özel bilgi ve beceri gerektiren etkinlikleri uygular.

b) Bireyi tanıma çalışmaları kapsamında bireyi tanıma tekniklerini uygular, değerlendirmelerini raporlaştırarak öğrencilere geri bildirimde bulunur ve ilgililerle paylaşır.

c) Bilgi verme çalışmaları kapsamında öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarında ihtiyaç duydukları bilgileri bireysel çalışmalar, grup çalışmaları veya yayın hazırlama yoluyla öğrencilerle paylaşır.

ç) Yönlendirme ve izleme çalışmaları kapsamında bireyi tanıma ve bilgi verme hizmeti sunarak öğrenciyi kendine uygun olan eğitim kurumuna, alana, dala, staja, işe, mesleğe, okul içi ya da okul dışı sosyal ve kültürel etkinliklere yönlendirir ve öğrencinin gelişimini izler. Merkezî sınavlara ait tercih dönemlerinde görev alır.

(2) İyileştirici hizmetler;

a) Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerinin desteklenmesi, kendilerini keşfetmeleri, duygusal, düşünsel, davranışsal düzeyde kapasitelerinin güçlendirilmesi, iyileştirme ve geliştirme amacıyla formasyonu uygun olan rehber öğretmen/psikolojik danışman bireysel ve grupla psikolojik danışma yapar.

b) Psikososyal destek hizmetleri kapsamında;

1) Doğal afetler ile kaza, ihmal, istismar, intihar, şiddet, savaş, göç ve salgın hastalıklar gibi zorlu yaşam olaylarında öğrenci, aile ve öğretmenlere psikolojik ve sosyal destek sağlar.

2) Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğa ve çocuğun bakımından sorumlu kişilere hizmet sunar.

3) Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunmaması veya çocuğun herhangi bir eğitim kurumu ile ilişkisinin olmaması durumunda danışmanlık tedbiri uygulamaları il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerinin görevlendireceği, çocuğun ikamet adresinin bulunduğu eğitim bölgesinde görevli rehber öğretmen/psikolojik danışman yerine getirir. Danışmanlık tedbir kararlarına ilişkin görevlendirmelerde rehber öğretmen/psikolojik danışmanların hâlihazırda yerine getirmekte oldukları danışmanlık tedbir kararları da gözetilerek dengeli bir dağılım sağlanır.

c) Sevk çalışmaları kapsamında bireyin, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin müdahale alanı ya da rehber öğretmen/psikolojik danışmanın mesleki yeterlikleri dışında kalan bir uzmanlık alanında yardıma ihtiyaç duyması durumunda, bireyi yardım alabileceği düşünülen daha yetkin uzman kişi, kurum veya kuruluşlara yönlendirir.

(3) Destek hizmetler;

a) Müşavirlik hizmetleri kapsamında, öğrencinin gelişimini desteklemek için öğretmen, veli, yönetici ve okul içerisinde öğrenci ile iletişimde olan diğer kişilere kendilerini geliştirmeleri, ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışı kazanmaları amacıyla çalışmalar yürütür. Sınıf rehberlik programlarının hazırlanmasında, uygulanmasında, sınıf içi rehberlik uygulamalarının geliştirilmesinde sınıf rehber öğretmenlerine müşavirlik eder.

b) Program yönetimi çalışmaları kapsamında;

1) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programını rehberlik ve araştırma merkezine iletilmek üzere en geç ekim ayının ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden hazırlar.

2) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı doğrultusunda e-Rehberlik sistemi üzerinden kendi haftalık programını hazırlar.

3) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenleri tarafından bir örneği rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletilen risk altındaki öğrencilere ait verileri birleştirerek eğitim kurumuna ait risk haritasını oluşturur.

4) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları e-Rehberlik sistemine işler. Danışma sürecinde danışan dosyası aracılığı ile gerekli kayıtları tutar. Elektronik ortama işlenmesi mümkün olmayan çalışmaları dosyalar ve usulüne uygun olarak saklar.

5) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programını ders yılı boyunca sınıf rehber öğretmenleri, öğretmenler ve eğitim kurumu yöneticileri ile iş birliği içerisinde uygular ve programın etkililiğini ders yılı sonunda değerlendirir.

c) Araştırma ve proje çalışmaları kapsamında, sunduğu hizmetlerin etkililiğini ve verimliliğini artırmak amacıyla araştırma, izleme ve değerlendirme çalışmaları yapar. Gerekğinde eğitim kurumunda yürütülen proje çalışmalarına katılır.

ç) İş birliği kapsamında, doğal üyesi olduğu kurul ve komisyonlara katılır, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin görevlerini yerine getirir. Rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından düzenlenen toplantı, eğitim etkinlikleri, proje ve ekip çalışmalarına katılır. Öğrencilerin gelişimsel ihtiyaç ya da sorunlarına yönelik olarak ortak bir amaç ve sorumluluk çerçevesinde veli, öğretmen, idareci, diğer kişi ve kurumlarla iş birliği yapar.

d) Ders saatinde bireysel veya grupla yürütülen çalışmalarda öğrencinin devamsız görünmemesi için okul yönetimi ve ders öğretmeniyle iş birliği yaparak gerekli tedbirleri alır.

e) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının etkililiğini artırmak, mesleki bilgi ve becerileri geliştirmek, mesleğine ilişkin güncel gelişmeleri izleyerek daha nitelikli hizmet sunmak için bilimsel kongre, konferans, panel ve hizmet içi eğitimlere katılır, gerektiğinde hizmet içi eğitim verir.

f) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile ilgili diğer görevleri yapar.

UYARI:

Rehber öğretmen/psikolojik danışman merkezi sınavlarda görev alabilir ve istemesi hâlinde belleticilik görevi yapabilir. Ancak rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara NÖBET GÖREVİ VERİLEMEZ. (Sinan çok üzölmüşü:)

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ İL YÜRÜTME KOMİSYONU

- İl millî eğitim müdürlüklerinde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin il düzeyinde planlanması ve kurumlar arası iş birliğinin sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonu oluşturulur.
- **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonu, biri eylül ayında, diğeri haziran ayında olmak üzere yılda en az iki kez toplanır.**
- Bu komisyonun **sekretarya hizmetleri il millî eğitim müdürlüğündeki özel eğitim ve rehberlik hizmetleri birimi tarafından yürütülür.**

- 1: il yürütme komisyonu, il millî eğitim müdürü başkanlığında;***
- 2: Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinden sorumlu il ve ilçe şube müdürlerinden,***
- 3: RAM müdürlerinden,***
- 4: RAM'nin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölüm başkanlarından,***
- 5: Örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarının her tür ve kademesinden seçilen en az birer müdür ile bu tür ve kademedeki kurumlarda görev yapan en az birer rehber öğretmen/psikolojik danışmandan, oluşur.***

NOT: Bu komisyona gerektiğinde; aile, çalışma ve sosyal hizmetler il müdürlüğü, il emniyet müdürlüğü, il sağlık müdürlüğü, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kurum temsilcileri davet edilir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonunun görevleri (Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ildeki çatı komisyonu bu kurumdur.

Görevleri:

- 1:** Haziran ayında yapılan toplantıda iline ait rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ihtiyaç analizi sonuçları ile e-Rehberlik sisteminde yer alan ilgili eğitim öğretim yılına ait verileri inceler ve değerlendirir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlar doğrultusunda bir sonraki eğitim öğretim yılı için yerel hedefleri belirler.
- 2:** Belirlenen yerel hedeflerin eylül ayının ilk haftasında e-Rehberlik sistemine işlenmesini sağlar.
- 3:** Eğitim kurumlarının rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda aile, öğrenci, öğretmen, yönetici ve diğer kamu personeline yönelik yürütülecek etkinlikleri planlar.
- 4:** Rehber öğretmen/psikolojik danışmanı olmayan eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi için alınacak tedbirleri karara bağlar.
- 5:** Haziran ve eylül aylarında yapılan her iki toplantıda alınan kararların uygulanmasına yönelik gerekli tedbirleri alır. Tutanağın toplantıların yapıldığı ay içerisinde il millî eğitim müdürlüğünce Bakanlığa gönderilmesini sağlar.
- 6:** **Açılmasına ihtiyaç duyulan rehberlik ve araştırma merkezleri ile ilgili değerlendirmede bulunur ve alınan kararlar doğrultusunda Bakanlığa gönderilmek üzere il millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.**
- 7:** Rehberlik ve araştırma merkezlerinin sorumluluk bölgelerini kapasitelerine göre her yıl değerlendirir. Rehberlik ve araştırma merkezlerinde düzenlemeye ihtiyaç duyulacak hususlarda Bakanlığa gönderilmek üzere il millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.
- 8:** Yıl içerisinde ilin ihtiyacına yönelik düzenlenecek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin mahalli hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirler ve teklifi il millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

Okul Müdürünün Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri

- 1:** Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinden **birinci derecede sorumludur.**
- 2:** Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi için hizmetin gerektirdiği fiziksel şartları ve uygun çalışma ortamını hazırlar, kullanılacak araç gereci sağlar. Kurumda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman olması durumunda fiziksel imkânlar dâhilinde her bir rehber öğretmen/psikolojik danışman için ayrı oda tahsis eder.
- 3:** Eğitim kurumundaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için rehber öğretmen/psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler arasında iş birliğini sağlar.
- 4:** Eğitim kurumunda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunması halinde **bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanı koordinatör olarak görevlendirir** ve gerekli gördüğü takdirde görev değişikliği yapar.
- 5:** Eğitim kurumunda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunması hâlinde program, planlama, araştırma gibi ortak görevler dışında; hizmetlerin yürütülmesinde sınıf ve öğrenci sayıları gibi ölçütlere göre iş bölümü yapar.

6: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonuna başkanlık eder. (Okulda)

7:Eğitim kurumunun özel hedeflerini e-Rehberlik sistemine işler.

8: Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hazırlanmasını sağlar.

9: Rehberlik ve psikolojik danışma servisinde hazırlanan **okul rehberlik ve psikolojik danışma programını en geç ekim ayı ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden onaylamak yoluyla** eğitim kurumunun bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine ulaştırır.

9:Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile haftalık programın uygulanmasını e-Rehberlik sistemi üzerinden izler.

10: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin yürütülen çalışmaların düzenli olarak e-Rehberlik sistemine işlenmesini takip eder.

11: Okul sene başı öğretmenler kurulunda her sınıf için belirlenen sınıf rehber öğretmenini zorunlu olmadıkça öğrencilerin mezuniyetine kadar değiştirmemeyi esas alarak görevlendirir.

12:**Sınıf rehber öğretmenleri tarafından hazırlanan sınıf rehberlik planlarını onaylar ve uygulanmasını izler.**

13: Haftalık ders çizelgesinde yer alan rehberlik uygulamalarına ayrılan saatlerde rehberlik hizmetlerinin sunulması için gerekli tedbirleri alır.

14:İhtiyaçlar doğrultusunda öğrencilere, öğretmenlere, idarecilere ve ailelere yönelik gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi için uygun ortamı ve gerekli desteği sağlar.

15:**Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenlerinin iş birliğinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetince oluşturulan okul risk haritasını eğitim kurumunun bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine ulaştırır.**

16: Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilmiş çocuklara ve ailelerine yönelik rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından sunulacak hizmetlerin yerine getirilmesini sağlar. (Danışmanlık hizmeti eğer okul tarafından yapılacak deniyor ise mutlaka okul psikolojik danışmanına bunun tebliğ edilmesi gerekiyor ki bu okul müdürünün görevidir. Bazen danışmanlık hizmeti yapma görevi aile sosyal hizmetlere de verilebiliyor.)

Sınıf Rehber Öğretmenin Rehberlikle İlgili Görevleri

1:Sınıf rehberlik planını okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile **sınıf rehberlik programı çerçevesinde hazırlayarak en geç ekim ayının ikinci haftasında eğitim kurumu müdürüne onaylatır.** Sınıf rehberlik planının bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile paylaşır. Plan dâhilinde uygulamalarını gerçekleştirir.

2: Sınıf rehberlik programı kapsamındaki etkinlikleri sınıfında uygular.

3:Öğrencilerinin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlarını belirleyerek okul rehberlik ve psikolojik danışma programına yansıtılmak üzere rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.

4:Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yapar.

5:Her yıl kasım ayı içerisinde sınıfında bulunan risk altındaki öğrencilere ait verilerin bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.

6: **Bireyi tanıma tekniklerinden uzmanlık bilgisi gerektirmeyenleri (Sosyometri gibi, kimdir bu gibi etkinlikleri yaparak) rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği yaparak sınıfında uygular, sonuçlarını rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile paylaşır.**

7:Sınıfa yeni gelen veya uyum güçlüğü yaşayan öğrencilerin okula uyum sağlamaları sürecinde rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği içerisinde çalışır.

8:Öğrencilerini rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği yaparak ilgi, yetenek, değer, akademik başarı ve kişilik özelliklerine göre öğrenci kulüplerine, seçmeli derslere ve sosyal etkinliklere yöneltir.

9:Risk altında olan öğrencileri fark ettiğinde, gerekli desteği almaları için rehberlik ve psikolojik danışma servisini bilgilendirir.

SINIF REHBERLİK PROGRAMI (SRP)

SRP Amacı :**Öğrenme yaşantıları yoluyla kendini tanıyabilen, kendinin ve başkalarının duygularını bilen ve ifade edebilen, kişiler arası becerileri ve karakter güçleri gelişmiş, içinde bulunduğu çevre ve topluma uyum sağlayabilen, problem çözme ve karar verme becerilerine sahip, kendine uygun ders, dal/alan ve meslek seçebilen, akademik ve kariyer planlaması yapabilen, yaşam boyu öğrenmeyi alışkanlık haline getiren, çalışarak üretmenin önemini benimseyen ve iyi oluş düzeyleri yüksek bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.**

GELİŞİM ALANLARI

SRP’de **akademik, kariyer ve sosyal duygusal** olmak üzere üç gelişim alanı tanımlanmış ve her bir gelişim alanının amaçları, yeterlikleri ve kazanımları belirlenmiştir.

Akademik Gelişim Alanı Amaçları

- I) Öğrenim gördükleri okula ve okulun çevresine uyum sağlamalarına, eğitsel amaçları çerçevesinde okul ve okulun çevresindeki imkânlardan yararlanmalarına, okul ve sınıf kurallarını benimsemelerine ve okula aidiyet duygusu geliştirmelerine katkı sağlayacak bilgi, beceri ve tutumu edinmeleri,
- II) Akademik çalışmalarında devamlılık, kararlılık ve çaba gösterme, sorumluluk üstlenme, çalışmalarına değer verme ve hayat boyu öğrenme konularına yönelik uygun akademik anlayış ve sorumluluk bilinci geliştirmeleri,
- III) Akademik gelişimleri ve başarıları için gereken bilgi, beceri ve tutumu kazanmaları, onları eğitsel başarıya götüren strateji, yöntem ve teknikleri edinmeleri amaçlanmaktadır.

Kariyer Gelişim Alanı Amaçları

- I) Kariyer gelişimi sürecinde kariyer bilgisini kullanarak kariyer farkındalığı kazanmaları,
- II) Eğitsel süreçleri kariyer amaçları ile ilişkilendirerek kariyer hazırlığı yapmaları,
- III) Kariyer kararı vererek kariyer planını uygulamaya koymaları amaçlanmaktadır.

Sosyal Duygusal Gelişim Alanı Amaçları

- I) Kendilerini tanımaları, duygularını anlamaları ve yönetmeleri, kişiler arası sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri için gerekli bilgi, tutum ve davranışları edinmeleri,
- II) Kararlar vermeleri, amaçlar oluşturmaları, amaçlara ulaşmak için gerekli önlemleri almaları ve bu yönde çaba göstermeleri,
- III) Kişisel güvenliğini sağlamaları ve yaşam becerileri geliştirmeleri amaçlanmaktadır.

Sınıf Rehberlik Programı’nın Temel İlkeleri

1. Programda tek bir modele dayanmak yerine özellikle gelişimsel, güçler temelli, problem odaklı ve kültürel farklılıkları dikkate alan bir yaklaşım benimsenmiştir.
2. Akademik, kariyer ve sosyal duygusal gelişim alanlarında bilişsel ve psiko-motor (devinsel) davranışların kazandırılması amaçlanmış olsa da duyuşsal davranışların kazandırılmasına daha çok odaklanılmıştır.
3. Program gelişimsel bir yaklaşımla geliştirilmiş olup her üç gelişim alanındaki kazanımlar birbirinin temeli ve birbirini tamamlayan bir yapı içermektedir.
4. Programda tüm kazanımların oluşturulmasında bireysel farklılıklar dikkate alınmıştır.
5. Bu program Millî Eğitim Bakanlığının tüm eğitim ve öğretim kurumlarındaki öğrencilere yöneliktir.
6. Gelişim ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır.
7. Programda dördüncü sanayi devriminin sonucu olarak bireyin göstermesi (sergilemesi) beklenen “21. Yüzyıl Becerileri” olarak adlandırılan yeni nesil becerilere odaklanılmıştır. **Bu amaçla, akademik, kariyer ve sosyal duygusal gelişim alanlarına bu yeni nesil becerilerle ilgili yeni yeterlik alanları ve kazanımlar eklenmiştir.**
8. Program hazırlanırken hem bireye hem de topluma karşı sorumluluklar gözetilmiştir.
9. Program öğrenci merkezli bir anlayışı temel almaktadır.
10. Bu programda kazanımlar öğrenciyi aktif kılan ve yansıtıcı düşünme gerektiren niteliktedir.

Sınıf Rehberlik Programı’nın Uygulanmasına İlişkin İlkeler

1. Programın uygulanmasında bilimsellik esastır.
2. Bu program bireysel farklılıkları temel alır.
3. Program büyük ölçüde sınıf rehber öğretmenlerinin katılımıyla uygulanmakla birlikte bazı kazanımlar okul rehberlik öğretmenlerinin eş güdümüyle yürütülür.
4. Program öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilerin iş birliği ile yürütülür.
5. Program öğrenci merkezli anlayışa sahiptir.
6. Program uygulanırken kazanımlar haftalara dağıtılmış olsa da uygulayıcılar ihtiyaç duydukları takdirde kazanımların sırasını öğrenci, okul ve bölge özelliklerini dikkate alarak değiştirebilirler

BİREYİ TANIMA ALANLAR

Bireyin tanınması için gerekli özellikler:

1:Sağlık Durumu

Sürekli veya geçici bir hastalığının olup olmadığı varsa sürekli kullandığı ilaçlar bu ilaçların neler olduğunun bilinmesi onların temin ve kullanılmasına karşı anlayış ve hazırlık gerekmektedir

2:Yetenekler

Öğrencinin tanınması dendiğinde ilk akla gelen özelliklerden biri onun yetenekleridir. Çünkü okulla ve okul başarısı ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülür. Yetenek temelde doğuştan getirildiği kabul edilen bir özelliktir. Yetenek, öğrencinin ulaşabileceği sınırları gösterir..

3:İlgiler

İlgi kişinin belli bir nesneye veya nesne türüne bağlanması ona yönelmesidir. Kişi neye ilgi duyuyorsa onunla kendisini ilişkilendirmiş kendisini ona bağlamış demektir.

4:Kişilik

Özellikle orta öğretim ve sonrasında öğrencinin kişilik özellikleri belirlenebilir. Ancak genellikle yapılması gereken, ortaya çıkan özelliklerinin bilinmesi ve not edilmesidir. Başka bir ifadeyle küçük sınıflarda öğrencilerin kişilik özellikleri henüz belirginleşmemiştir. Dolayısıyla kapsamlı bir kişilik ölçümü yapılmaz..

5:Benlik Tasarımı ve Değerler

Öğrencinin kendisini nasıl gördüğü de bilinmesi gereken diğer bir özelliktir. Öğrencinin nelere önem verdiği, nelere önem vermediği öğretmenlerin öğrenciyi güdülemede işlerini kolaylaştırabilir.

6:Çevre ile İlgili Bilgiler

Kişinin nasıl bir ortam ve çevrede yaşadığı bilinmesi gereken diğer bir özelliktir.

BİREYİ TANIMA: TEKNİKLER VE UYGULAMALAR

Rehberlikte bireyi tanıırken göz önünde tutulması gereken bazı ilkeler vardır. Yıldırım (2018) bu ilkeleri şöyle belirtmektedir:

- 1: Bireyi tanıma hizmetlerinde temel **amaç bireyin kendini anlaması**, yeteneklerinin, ilgilerinin, güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerinin farkına varması ve kendisiyle ilgili edindiği bilgiler çerçevesinde kararlar almasına yardımcı olmaktır.
- 2:Geçerlik ve güvenirlik katsayıları ne kadar yüksek olursa olsun, **sadece bir ölçme aracı bireyi tanımak için yeterli değildir.**
- 3:Bireyi bütün yönleri ile tanımak mümkün değildir. Ancak, amaç bireyi olabildiğince farklı yönleriyle tanımaya çalışmak olmalıdır.
- 4:Geçerlik ve güvenirlik katsayıları ne kadar yüksek olursa olsun, birey hakkındaki bilgilere ek bilgiler sağlamayacaksa o tekniği uygulamanın gereği yoktur.
- 5: Bireyi tanıma tekniklerinin değişik zamanlarda uygulanıp elde edilen bilgileri ayrı ayrı yorumlamak yerine bu teknikleri birlikte veya kısa zaman dilimi içinde uygulayıp sonuçlarını birlikte yorumlamak daha yararlıdır.
- 6:Bireyi tanıma teknikleri arasında her durumda herkese uygulanan ve herkes tarafından kabul edilen bir teknik yoktur.
- 7: **Bireyi tanıma çalışmaları bütün öğrencileri kapsar.** Ancak bireyi tanıma tekniklerinin hepsini bütün öğrencilere uygulamak zorunlu veya gerekli değildir.
- 8: Bireyi **tanıma teknikleri birer araçtır. Araç uygulamak amaç hâline getirilmemelidir.**
- 9:Bireyi **tanıma hizmetleri sadece duygusal sorunu olan öğrencilere değil, tüm öğrencilere yönelik olmalıdır.**
- 10:Öğrencileri tanıma hizmetleri süreklidir.
- 11:Bireyi tanıma çalışmaları bütün öğrencileri kapsar. Ancak bireyi tanıma tekniklerinin hepsini bütün öğrencilere uygulamak zorunlu veya gerekli değildir.
- 12:Öğrencileri tanıma hizmetleri süreklidir

Rehberlikte bireyi tanımak için kullanılan teknikler iki gruba ayrılır: Testler ve test dışı teknikler

Testlerin Özellikleri

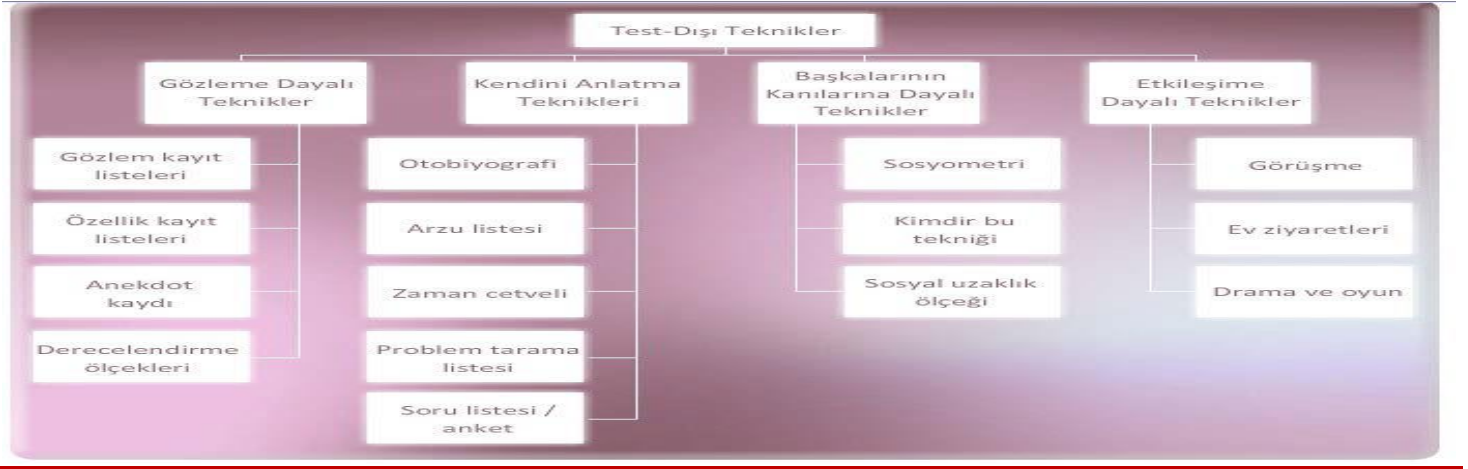
İyi bir testin sahip olması gereken 4 özellik vardır:

- **Geçerlik**: Ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı şeyi eksiksiz, tam olarak ölçmesidir.
- **Güvenirlik**: Ölçme aracının ölçmek istediği şeyi hatasız ve doğru olarak ölçmesidir.
- **Kullanışlılık**: Ölçme aracının kullanılmasının kolay olmasıdır.
- **Ekonomiklik**: Ölçme aracının ekonomik olması, çok pahalı ve masraflı olmamasıdır.

Rehberlikte Kullanılan Testler

Yetenek Testleri	Bireyin gerek zihinsel ve gerekse akademik yeteneklerini saptamak amacıyla kullanılan testlerdir
İlgi Testleri	Bireyin ilgilerini belirlemek amacıyla kullanılan testlerdir. Birden fazla ilgi aynı anda değerlendirildiği ve değerlendirmenin belli bir ölçüt çerçevesinde tüm ilgileri kapsadığı düşünüldüğü için envanter olarak isimlendirilir. Ülkemizde ilgi ölçmek için kullanılan en yaygın ölçek, Kuder İlgi Alanları Envanteri'dir.
Kişilik testi.	Kişilik testleri bireyin kişiliği ile ilgili olarak bilgi toplamaya yarayan ölçeklerdir. Bazı kişilik testleri tek bir boyutta kişiliğin ölçümünü verirken bazıları da birden fazla boyutta aynı anda değerlendirme yapmaktadır. ÖRNEK: Hacettepe Kişilik Envanteri • Rotter Cümle Tamamlama Testi...
Tutum	Kişilerin belli bir nesne ya da duruma yönelik duygusal, düşünsel veya davranışsal eğilimlerini belirlemeye yönelik testlerdir. Hemen hemen her nesne, durum veya düşünceye yönelik olarak tutum testi geliştirilebilir

Test dışı teknikler

AİLELERLE İLİŞKİLER

“En iyi ve akıllı ebeveynler kendi çocukları için istediklerini, toplumun bütün çocukları için istemelidir. Okullarımız için diğer idealler dar fikirli ve sevimsiz olur; demokrasimizi yok eder.” **John Dewey**

Ebeveyn Katılımı: Çevre deyince ilk akla gelen aile olmaktadır. Ailenin çocuğu yetiştirirken ona karşı olan tutumu, konuşmaları, yaklaşım biçimi ve uyguladığı disiplin tarzı çocuğun kişiliğini ve diğer bireysel özelliklerini biçimlendirmektedir.

Ebeveynlik Tarzını Bulmak

1. Demokratik anne-baba:

Bu tür anne-baba çocuklarını bağımsız olmaya teşvik eder ama yine de eylemlerine sınırlar ve kontroller getirirler. **Kural koyarlar ama kuralların mantığını açıklarlar ve eleştirileri dinlerler.** Sevgilerini hissettirirler ve çocukla iletişim kurarlar.

2. Otoriter anne-baba:

Bu tür ana babalar çocuklarını kontrol ederler **ancak onları dinlemezler**, çocuklarıyla daha az ilgilenirler, bazen soğuk ve katı olurlar. Ceza ve emirleri oldukça sıkıdır.

3. İzin verici anne-baba:

Bu tür anne-babalar çocuklarıyla **yakından ilgilenir ancak onlardan pek bir şey istemezler, kural koymazlar**, cezalandırmadan kaçınırlar. Genellikle tutarsız ve güvensizdirler.

4. İhmalkâr anne-baba:

Bu tür anne-babalar, **çocuklarının yaşamıyla son derece ilgisizdirler.** Anne-babaları ihmalkâr olan çocuklar, anne-babalarının yaşamlarının diğer yönlerinin kendilerinden daha önemli olduğu duygusu geliştirir

REHBERLİKTE ETİK VE BİGİLERİN SAKLANMASI

Temel İlkeler

Yetkinlik. Yetkinlik psikolojik danışmanların sınırlılıklarını bilmeleri demektir. Kendilerini aşan konularda başkalarından yardım talebinde bulunurlar.

Dürüstlük. Psikolojik danışmanlar gerek kişiler arası ilişkilerinde gerek bilimsel ve akademik çalışmalarında, sonuç olarak tüm mesleki ilişkilerinde dürüstlüğü, doğruluğu ve gerçekçiliği ilke edinirler. Kendilerini tanıtırken veya ifade ederken, abartılı ifadeler kullanmazlar, doğru olmayan beyanlardan kaçınırlar.

Duyarlık ve Hoşgörü. Psikolojik danışmanlar danışanların psikolojik danışma hizmetlerinden en üst düzeyde yararlanmaları için çalışırlar. Onların zarar görmemeleri için çalışırlar ve gerekli tüm önlemleri alırlar. Psikolojik danışmanlar yansızlığı benimserler.

Toplumsal sorumluluk. Psikolojik danışma ve rehberlik temelde insana yönelik bir hizmetler bütünüdür. Dolayısıyla, toplumsal sorumluluğu vardır. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde bir yandan bireyin çıkar ve yararı, diğer yandan toplumsal sorumluluk arasında denge sağlanmaya çalışılır.

Mesleki ve bilimsel sorumluluk. Psikolojik danışmanlar etik standartlara bağlı olma, görev ve rollerine uygun davranma sorumluluğu altındadırlar. Hizmet verdikleri kişilerin iyilikleri ve yararları doğrultusunda ilgili kurumlarla iş birliği yaparlar, gerektiğinde danışanları, alandaki başka uzmanlara yönlendirirler. Eğer danışanları alandaki başka danışmanlarla görüşüyorsa bu konuda danışanı özgür bırakır ve sınırlama getirmezler.

Etik Kurallar. Etik kurallar genel olarak psikolojik danışma, ölçme ve değerlendirme, araştırma ve yayın, müşavirlik hizmetleri için geçerlidir. Her hizmet için ayrıca özel kurallar da bulunmaktadır.

Yetkinlik sınırları. Psikolojik danışmanlar sadece eğitim gördükleri ve gerekli formasyona sahip oldukları uygulama ve etkinlikleri yapabilir, onları öğretebilir ve o konularda araştırma yapabilirler.

Sürekli gelişim. Psikolojik danışmanlar RPD alanındaki yeni gelişmeleri takip ederler. Mesleki bilgi ve becerilerini artırmanın yollarını ve fırsatlarını ararlar.

Başkalarına zarar vermeme. Psikolojik danışmanlar öğrencilerine, araştırmaya katılanlara, danışanlarına ve diğer kişilere zarar vermekten ve onlara güçlük çıkarmaktan kaçınırlar.

Gizli bilgilerin muhafaza edilmesi. Psikolojik danışmanlar danışanlarına ilişkin bilgileri korumakla yükümlüdürler. Özel ortamlarda özel şartlarda alınan bilgiler korunur.

Profesyonel kimlik. Psikolojik danışmanlar kimliklerini, çalıştıkları yeri, statülerini ve durumlarını olduğu gibi tanıtır. Ait olmadıkları ve kendilerinin mesleki niteliklerinden farklı bir mesleğin niteliklerine doğrudan veya dolaylı olarak mensup olma iddiasında bulunmazlar.

Rehberlikte Etik ve Bilgilerin Saklanması. Rehberlik bireyler hakkında bilgiler toplar ve onları bireyleri tanımak için kullanır. Ayrıca, psikolojik danışma hizmetleri yoluyla bireylerin özel yaşantıları ve durumları ile ilgili bilgiler edinir. Bu bilgilerin özel ve öznel oluşları dolayısıyla bunların elde edilmesi sırasında dikkatli olunması, bazı kurallara uyulması gerekir. Yoksa kişiler hakkında bilinmesi insan haklarına aykırı olan bilgiler bilinebilir ve bu bilgiler, daha da kötüsü, bireylerin aleyhine kullanılabilir. Kısacası, bilgileri elde etmek bir “iş”tir ve önemli bir iştir. Onun kadar önemli olan diğer bir iş de toplanan bilgilere sahip olmaktır.

ÖZEL EĞİTİM

- Özel eğitim ihtiyacı olan birey, “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” şeklinde tanımlanmaktadır.
- Özel eğitim ise bu bireylerin eğitsel ve sosyal gereksinimlerini karşılamak amacıyla geliştirilmiş bireyselleştirilmiş eğitim programları aracılığıyla özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından uygun eğitim ortamlarında sürdürülen eğitim olarak tanımlanmaktadır.

Örneğin, trafik kazasında ayaklarını kaybeden bir bireyin bedensel durumu

zedelenme, yürüyememesi yetersizlik ve kosma eylemini gerçekleştirmesini beklemek engelliliktir.

ÖZEL EĞİTİM İHTİYACI OLAN GRUPLAR

Zihinsel yetersizliği olanlar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hafif/orta/ağır olarak derecelendirilen, genellikle 22 yaşından önce ortaya çıkan zihinsel işlevlerde sınırlılık hâlidir. ➤ Zekâ puanları 70 ve altındadır. ➤ Motivasyonları düşük, sosyal ilişkileri zayıftır.
Otizm Spektrum Bozukluğu olanlar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nöro gelişimsel bozukluktur. ➤ Göz kontağı kurmakta, beden dil kullanmakta zorlanırlar. İlgileri düşüktür. Aynı nesneyle uzun süre ilgilenebilir ve sallanma-el çırpma gibi tekrarlayan motor davranışlar gösterebilirler. ➤ Değişimden hoşlanmazlar. ➤ Otizm, bir sosyal iletişim bozukluğudur. Otizm spektum bozukluğu olan öğrenciler, sosyal etkileşimin ilk basamağı olan göz kontağından kaçınırlar ya da gözlerinin kenarlarından bakabilirler. ➤ Otizm spektum bozukluğu olan öğrencilerde karşılaşılabilen durumlardan biri de aşırı duyarlılıktır.
Öğrenme güçlüğü olanlar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Normal bir zekâya sahip olmakla beraber bilgileri işlemede zorluk yaşarlar. ➤ Görsel işitsel algıları zayıftır. ➤ Okumada güçlük yaşarken matematikte başarılı olabilirler ya da tam tersi. ➤ Heterojen bir grup olan öğrenme güçlüğü yaygın olarak okuma bozukluğu (disleksi), yazılı anlatım bozukluğu (disgrafi) ve matematik bozukluğu (diskalkuli) olarak sınıflandırılır
Dil ve konuşma bozukluğu olanlar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kekeleme ortaya çıkabilir. Seslerin bazılarını çıkaramayabilirler.
İşitme yetersizliği olanlar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ İşitme kaybı yedi derecede, desibel üzerinden belirlenir. Normal zeka düzeyine sahip olmakla beraber yetersizlik yüzünden başarı düşüklüğü gözlenebilir.
Görme yetersizliği olanlar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dokunarak ve işiterek öğrenirler. Bilişsel gelişimleri ve akademik başarıları etkilenebilirken dil ve iletişim becerileri yetersizlikten etkilenmez.

Rehberlik ve Araştırma Merkezine Yönlendirme

Öğretmenler rehberlik ve araştırma merkezine (RAM) yönlendirmeden önce öğrencinin performans düzeyine ilişkin değerlendirme yapar.

- 1- Öğrencinin sınıf rehber öğretmeni ve rehber öğretmen tarafından **ilk belirleme**
- 2- Bilgi toplama, müdahale programı hazırlama, programı uygulama ve sonuçları değerlendirme basamaklarını içeren **gönderme öncesi süreç**
- 3- Eğitsel değerlendirme, tanılama ve eğitim ortamına yerleştirme süreci
- 4- BEP düzenlenmesi, **izlenmesi ve değerlendirme süreci**

UYARI: Gönderme öncesi süreçte öğretmenin yaptığı düzenlemelere rağmen öğrencide beklenen düzeyde bir ilerleme görülüyorsa ayrıntılı değerlendirme için gönderme süreci başlatılır. **Gönderme kararı sadece sınıf öğretmenin vereceği bir karar olmayıp rehber öğretmen ve ailenin de bu karara onay vermiş olması gerekmektedir.** Okul rehberlik servisi ve ailenin onayıyla birlikte öğrenci ayrıntılı değerlendirme için hastanelere ve RAM'a yönlendirilir. Bu yönlendirme sürecinde öğretmen, gönderme öncesi süreçte öğrenci özelinde uyguladığı müdahale programının içeriği ve sonuçları hakkında bir gönderme raporu hazırlar

Destek Eğitim Modelleri

- Ülkemizde özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin devam edebilecekleri eğitim ortamları ya da yerleştirme seçenekleri **en fazla kısıtlayıcı olandan en az kısıtlayıcı olana doğru aşağıda gibi sıralanmaktadır:**
- Yatılı özel eğitim okul ve kurumları
- Gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları
- Özel eğitim sınıfı
- Yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme
- Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme

Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Hazırlama

BEP'in hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinden okullardaki BEP geliştirme birimi sorumludur. BEP geliştirme biriminde;

- 1: okul müdürü ya da görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında;
- 2: Rehber öğretmen,
- 3: Öğrencinin sınıf öğretmeni,
- 4: Öğrencinin dersini okutan alan öğretmenleri,
- 5: Öğrencinin velisi ve
- 6: Öğrencinin kendisi bulunur.

UYARI: Gerekli durumlarda özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üye ve mesleki eğitim veren kurumlarda meslek derslerini veren bir alan öğretmeni de BEP geliştirme birimine katılabilir

BEP geliştirme biriminin birçok önemli görevi bulunmaktadır.

- BEP'in geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili koordinasyonu sağlamak,
- Öğrencinin gelişim özellikleri ve eğitsel gereksinimlerini temel alarak BEP'inde değişiklik ve düzenlemeler yapmak,
- BEP'in uygulanması sürecinde eğitim ortamlarının düzenlenmesi, materyal hazırlanması ve temin edilmesi konusunda yöneticilere ve öğretmenlere öneriler sunmak,
- Okulda bulunan diğer birimlerle iş birliği ile çalışmak,
- Destek eğitim odasından faydalanan öğrencilere hangi derslerin haftalık kaç saat sunulacağını belirlemek,
- Ayrıştırılmış eğitim ortamları olan özel eğitim okulları ya da sınıflarında eğitimlerine devam eden öğrenciler arasından tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitime uygun olanları belirlemek ve okul yönetimine bildirmek,
- Özel eğitim sınıfına devam eden öğrencilerden, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte ders alabilecek öğrencileri belirlemek ve bu öğrencilerin ders saatlerini planlamak,
- Öğretim ve değerlendirme sürecinde kullanılacak materyal, yöntem ve teknikleri belirlemek,
- Sınavlarda refakat edilmesi gereken öğrencileri belirlemek,
- Özel eğitim okullarında grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin grup eğitimine hazırlanması için bire bir eğitime başlama ve bitirme sürecinin kararını vermek,
- Velinin yazılı isteği doğrultusunda ilkökul döneminde öğrencilerin bir kereye mahsus sınıf tekrarı yapmasına karar vermek şeklindedir

Bireyselleştirilmiş eğitim programının içeriğinde ver alması gereken bazı temel öğeler bulunmaktadır.

Bunlar;

- a) Öğrencinin demografik özelliklerinin tanımı
- b) Öğrencinin eğitsel performans düzeyinin tanımı
- c) Uzun dönemli ya da yıllık hedefler
- d) Kısa dönemli hedefler
- e) Öğretim yöntemleri ve materyaller
- f) Amaçlara ulaşmak için gerekli olan zamanın başlama ve bitiş tarihleri
- g) Uygun değerlendirme yöntemleri ve ölçütleri

Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Kapsamı

Öğretimin bireyselleştirilmesi, öğrenmeye etki eden tüm faktörlerin öğrenci özellikleri çerçevesinde düzenlenmesidir.

Bu düzenlemeleri gerçekleştiren bir öğretmenin sınıf yönetimi de olumlu yönde etkilenecektir.

- a) Fiziksel düzenlemeler (sınıfın genel fiziki yapısı, ısı, ışık, vb)
- b) Sürece yönelik düzenlemeler(sınıf kurallarını tanımlama, sınıf rutinleri oluşturma..)
- c) Sınıf iklimine yönelik düzenlemeler (sınıfın sosyal ve psikolojik özellikleri ile ilgilidir.)
- d) Öğretimsel düzenlemeler(Öğretim yöntemi-öğrenci grupları)
- e) İşleyişle ilgili düzenlemeler(öğrenci gereksinimlerine uygun olarak bireyselleştirilmesi)

ÖZEL YETENEK KAVRAMI VE TÜRKİYE’DE ÖZEL YETENEKLİLERİN EĞİTİMİ

- Özel yetenekli birey **zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi, motivasyon veya özel akademik alanlarda** yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren bireydir
- Özel yetenekliler;
- Asekronize gelişim,
- Akranlarına göre ileri düzeyde ya da erken dil gelişimi,
- Empati ve sorumluluk duygularında, mantık muhakeme becerilerinde erken gelişim,
- Liderlik eğilimi, yaşından öte mizah yeteneği, geniş hayal gücü ve yaratıcılık gösterme,
- Erken okuma, kendiliğinden öğrenme,
- Duygusal hassasiyet eğilimi, geniş ilgi alanları gösterme özelliklerindedirler

Öne Çıkan Özel Yetenek Kuramları

Kuram	Geliştirenler	Bazı temel Özelliği
Üçlü Halka Kuramı	Renzulli (1978)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bu kuram özel yeteneğin bazı bileşenlerden oluştuğunu öne sürer. ➤ <u>Bunlar:</u> 1:ortalama üstü yetenek, 2:yaratıcılık 3: motivasyondur. ➤ Bireyde bu bileşenlerin biri eksik olursa özel yetenek ortaya çıkamaz.
Beşgen Kuramı	Sternberg ve Zhang (1995)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Onlara göre birini özel yetenekli olarak tanımlamak için şu beş ölçüt karşılanmalıdır:<ul style="list-style-type: none"> • Mükemmellik, • Nadirlik, • Kanıt, • Üretkenlik, • Değer.
Bulanık Kuram	Sak (2021)	Kuramda yetenek gelişimi sürecinde hem bileşenlere hem de gelişime değinilmiştir. <u>Kuramın ana bileşenleri</u> 1:yatkınlık, 2uyarıcı koşul 3: etkileşimdir.
Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı	Gagne (205-2013)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Üstün zekâ içsel ve çevresel katalizörler etkisiyle zaman içinde üstün yeteneğe dönüşür. ➤ Bu dönüşümde öğrenme,uygulama ve şans gibi değişkenlerin etkisi vardır.

Özel Yeteneklilerin Tanılanmasındaki Basamaklar

- 1- Aday gösterme
- 2- Tarama aşamasından geçirme
- 3- Detaylı ölçmeye alma
- 4- Bireyle ilgili karar aşaması

Özel Yeteneklilerin Eğitimleri

- 1.Gruplama (Farklı öğrenciler olabilir)
2. Zenginleştirme(Öğretim sürecinde farklı araçlar-yöntemler)
- 3:Hızlandırma (Konuları daha kısa sürede tamamlama)

Türkiye’de Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Kurumlar

Türkiye’de özel yeteneklilere eğitim veren kurumların çıkışı 1960’lı yıllara kadar gitmektedir. Türdeş sınıf denemesi şeklinde başlatılan çalışmalar kısa sürmüştür; 1990’lı yıllardan itibaren yeniden bu öğrencilere yönelik eğitim kurumları açılmaya başlanmıştır. **Günümüzde özel yeteneklilere yönelik eğitim veren kurumlar, okullardaki programlar ve okul sonrası programlar olarak ikiye ayrılabilir. Okul boyutunda genel olarak lise düzeyinde eğitim verilmektedir.(Fen liseleri,Sosyal Bilimler Liseleri İlkokul ve ortaokul düzeyinde ise özel yetenekliler için açılan destek eğitim odalarının sayıları artmaktadır.** Okul sonrası programlar ise Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM), üniversiteler bünyesinde yürütülen programlar ve bazı özel yetenek programlarıdır

Türkiye’de 1992 yılında üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Şubesine bağlı olarak Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) kurulmuştur.

Özel Yeteneklilerin Öğretmenleri

Öğrencinin görevlerini onun düzeyine ve hızına uygun vermelidir.

- Ödevlerde tekrarlara ve alıştırmalara ağırlık vermemelidir.
- Farklı öğrenme ve öğretme teknikleri, malzeme ve araç-gereç kullanmalıdır.
- Tartışma, proje ve drama çalışmalarına önem verilmelidir.
- Analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren çalışmalar yapmalıdır.
- Grupla olduğu kadar bireysel çalışmalara da önem vermelidir.
- Öğrencileri zaman zaman liderliklerini geliştirmeye teşvik etmelidir.
- Başarılarını çocuğun kendi performansı içerisinde değerlendirmelidir.
- Öğrencinin akademik ve sosyal-duygusal gelişimiyle ilgili anne ve babalarla sürekli iş birliği içerisinde olmalıdır.
- Akademik konuların dışında sanat ve spor gibi alanlardaki bilgi ve becerilerinin de gelişmesini desteklemelidir.
- Çocuğun başarılarını mutlaka ödüllendirmelidir

Türkiye’de Özel Yeteneklilerle Çalışan Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

- Özel Eğitim Öğretmenliği lisans programı 2015-2016’dan itibaren ÖSYM kılavuzuna alınmıştır.
- BİLSEM öğretmenleri en az üç yıllık öğretmenler arasından, kriter belirleme ve sözlü mülakatla seçilirler.
- ÜYEP öğretmenleri ise lisansüstü eğitimini bu alanda alanlar ya da bu alan lisansüstü derslerinde yer alanlar arasından seçilir.
- Lisansüstü dersler ve hizmet içi eğitimlerle de yetiştirmeler yapılmaktadır

MODÜL 4 EĞİTİMDE ARAŞTIRMA VE AR-GE ÇALIŞMALARI

Bilimsel yöntem nedir?

- Bilimlerin ortaklaşa kullandıkları betimleme ve açıklama yollarını kapsayan bir yanı ile **eylemsel diğer yanı ile düşünsel bir süreçtir.**
- Literatürde sıklıkla rastlanan sınıflandırmada **bilimsel yöntemin aşamaları genel olarak şu şekilde açıklanmaktadır.**

- 1:problemin fark edilmesi,
- 2: problemin tanımlanması,
- 3: çözüm önerilerinin tahmini,
- 4: araştırma yönteminin geliştirilmesi,
- 5:verilerin toplanması ve analizi,
- 6:karar verme ve yorumlama.

Araştırma Fikri, Araştırma Konusu, Araştırma Problemi

Bilimsel araştırma **bir problem ile başlar.** Problem, araştırma ile çözüm bulmayı planladığınız sorundur. Bunun için öncelikle bir araştırma fikri bulunmalıdır. **Araştırılabilir nitelikte iyi bir problemin ve soruların özellikleri şunlardır:**

- 1:Akla yatkın olmalıdır.** Çok fazla zaman, para veya enerji gerektirmeden araştırılabilir.
- 2:Anlamlı olmalıdır.** Araştırılmaya değer olmalı ve araştırıldığında ise ilgili alana bilgi ve deneyim veya uygulama adına katkı getirebilmelidir.
- 3:Açık ve anlaşılır olmalıdır.** Okunulduğunda herkes tarafından anlaşılabilir. Problemde yer alan kavramlar veya değişkenler açık ve net bir biçimde ifade edilmelidir.
- 4: Sınanabilir, test edilebilir, ölçülebilir olmalıdır.** Diğer bir deyişle tartışmalı sorular olmamalıdır.
- 5:Çok geniş veya çok dar kapsamlı olmamalıdır.**
- 6:Orijinal ve özgün olmalıdır.** Daha önce cevaplanmış olmamalıdır.
- 7: Etik olmalıdır.** Araştırma alanındaki doğa, kişi ve sosyal çevreye araştırma sırasında fiziksel veya psikolojik zararlar verilmemelidir.

Araştırma problemini tanımlarken kullanılan başlıklar:

- **Giriş bilgisi;** Araştırmanın temel değişkeni hakkında genel bilgiler verilerek problemin bağlamı ve neden önemli olduğu açıklanır.
- **Gelişme (Detaylandırma):** Çalışmanın kurumsal çerçevesi ve ilgili araştırmalar özetlenir. İlgili araştırmaların sonuçları tartışılarak sunulur. Konu sınırlandırılarak önemli görülen araştırmalar daha detaylı sunulur.
- **Bilgileri özetleme:** Sınırlandırılan konuya ilişkin çalışmaların sonuçları özlüce sunulur.
- **Problem durumuna işaret etme:** Cevap aranan problem tanımlanır. Neyin araştırılacağı kısaca açıklanır. Araştırmanın amacına işaret eden problem cümlesi oluşturulur.
- **Araştırma fikrinin kaynakları:** Günlük yaşam, uygulama, geçmiş araştırmalar ve kuramlardır.

Alan yazın Taraması

- Araştırma probleminin doğru şekilde tanımlanabilmesi için detaylı bir alanyazın taramasına ihtiyaç vardır.
- **Alanyazın taraması; araştırma problemini sınırlandırmaya yardımcı olur, araştırmanın önemini belirlemeye katkı sağlar, yöntemin geliştirilmesine katkı sağlar, yapılacak araştırmanın sonuçlarının yorumlanmasına yardımcı olur.**
- **Alanyazın taraması sürecinde temel amaç mümkün olduğunca birincil kaynaklara ulaşmaktır.**

Birincil kaynaklar	İkincil kaynaklar
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Araştırma raporları, ➤ tezler, ➤ araştırma makalelerinin yayınlandığı dergiler, ➤ özgün kitaplar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ansiklopediler, ➤ çeşitli kaynaklardan üretilen kitaplar, derleme makaleleri vb.)

Araştırma Probleminin Tanımlanması

1:Değişken Tanımlama: Araştırma kapsamında bir ilişkinin cevabı aranıyorsa, neden sonuç ilişkileri sorgulanıyorsa değişken kavramını bilmek gerekir. **Değişken, bir durumdan diğerine farklılık gösteren bir özelliktir.**

nicel değişken	Değişkenin özelliği sayı ve miktar olarak açıklanabiliyorsa buna nicel değişken denir. ➤ Sınav puanı, kardeş sayısı ve ağırlık ölçüleri nicel değişkendir
nitel değişken	Eğer değişkeni sayısal olarak ifade edemiyor, sınıflandırıyorsak buna nitel değişken denir. ➤ Cinsiyet, uygulanan öğretim yöntemleri, medeni durum, doğum yeri, öğrenim görülen bölüm
Süreksiz değişkenler	Ölçülen özellik ile ilgili sadece sınırlı sayıda değer alır. Örneğin medeni durum sadece bekar ve evli değerleri alabilir.
sürekli değişkenler	iki ölçüm arasında sonsuz sayıda değer alabilirler. Bireyin yaşı sürekli değişkendir.
Bağımsız değişken	Araştırmacının bağımlı değişken üzerinde etkisini test etmek istediği değişkendir. (NEDEN)
Bağımlı değişken	Bağımsız değişkenin etkisi incelenen değişkendir. (SONUÇ)

Bağımsız değişkenler 4 başlıkta sınıflandırılırlar.

Sınıfı	Tanımı	Örnek
Değiştirilebilen	Araştırmacının müdahale ettiği, değiştirdiği bağımsız değişkendir. Nitel bir değişkendir.	Öğretim yönetimi, Tedavi türü
Seçilmiş	Araştırmacının müdahale etmediği, ortamda var olan, seçilen bağımsız değişkendir. Nitel veya nicel olabilir.	Cinsiyet, Yaş, Okula devam durumu
Düzenleyici	Bağımlı değişken ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi düzenleyen veya etkileyen değişkendir. İkinci düzey bağımsız değişken de denir.	Sınav kaygısının sınav performansına olan etkisinin incelendiği çalışmada sınav deneyimi
Dışsal (Kontrol)	Bağımlı değişkenle ilişkisi olan ancak araştırmada etkisi test edilmeyen değişkendir.	Çevrim içi destekli eğitimin başarıya etkisinin incelendiği çalışmada SED

2) Araştırmanın amacı/sorusu ve hipotez oluşturma

İki düzeyde tanımlama yapılır. **Genel amaçlar** çalışmanın hedefini genel hatlarıyla ortaya koyan ifadelerdir, **alt amaçlar** ise genel amaca ulaşma basamaklarını ifade eder. **Hipotezler** araştırmalarda test edilmek üzere oluşturulan ifadelerdir.

Araştırma sorularının niteliği:

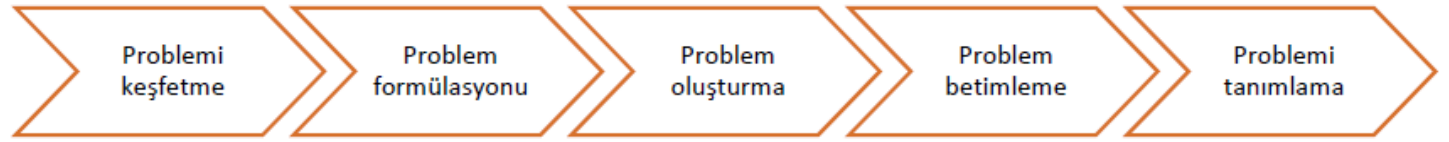
- **Betimsel** olmalı, “NEDİR?” sorusuyla tanımlama yapılmalıdır.
- **Korelasyonel** olmalı, ilişkileri sorgulamalıdır. (İlişki var mıdır)
- **Karşılaştırmalı** olmalı, farkları sorgulatmalıdır. (Fark var mıdır.)

Araştırmanın Önemi, Sayıltıları, Sınırlılıkları, Tanımlar

Sayıltı	Araştırmaya <u>temel alınan ve doğruluğunun ispatlanmasına gerek duyulmadan kabul edilen önermelerdir</u>
Sınırlılıklar	<u>Araştırmacının kontrol edemediği ancak araştırma sonuçlarını negatif olarak etkileyebileceğini düşündüğü noktalardır</u>
Tanımlar	Araştırma kapsamında pek fazla bilinmeyen veya yoruma açık olabilecek kavramlar tanımlanır

Yaratıcı Problem Bulma/Çözme ve Etkili Arama Stratejileri

- Getzels, için bir problem (a) belirli bir durumda istenen bir eylem engellendiğinde ortaya çıkan ve (b) sorgulama için sorulan bir soru olarak bir problem şeklinde sınıflandırılmaktadır.
- Getzels problem bulmayı 10 düzeyde tanımlar. Bunun ilk basamağı çözümü belli bir problem verilip çözümünün istenmesi en üst basamağı ise henüz çözümü belli olmayan bir problem yaratılıp çözümünün beklenmesidir.
- Osborn, bevin fırtınasını ilk bulan kişidir.
- Yaratıcı düşünme deyince akla ilk gelen isimlerden biri de Torrance'tır. Torrance yaratıcı düşünmede orijinallik, esneklik, ayrıntıllık olması gerektiğini dile getirir.
- Yaratıcı problem bulma stratejilerini sıralayacak olursak;
  - Temel ihtiyaçların araştırılması
  - Kasıtlı sınırları olan bir problem alanı tanımlamak
  - Probleme kasıtlı olarak farklı bakış açıları uygulamak
  - Sorgulamayı bir problemin bağlamına ve paydaşlarına doğru genişletmek
- Abdulla ve Cramond (2018), Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisini şu şekilde sıralamaktadır: problemi keşfetme, problem formülasyonu, problem oluşturma, problem betimleme ve problemi tanımlamadır.
- Osborn-Parnes yaratıcı problem çözme süreci aşağıdaki aşamalara göre sınıflandırılır: 1. Problemin alanını tanımlama aşaması olan nesnede bulma. 2. Veri elde etme aşaması olan gerçeği bulma. 3. Problemi doğru tanımlama aşaması olan problemi bulma. 4. Problemdeki çözümlerin genelleştirilmesi aşaması olan fikir bulma. 5. Olası tüm çözümlerin değerlendirilmesi ve aralarından seçim yapılması aşaması olan çözümü bulma. 6. Seçilen fikirlerin uygulanma aşaması olan kabulü doğru bulma.
  - Sternberg'in (2020) artırılmış başarılı zekâ kuramı, dört ayrı unsurun her birinin aynı yürütme süreçleri veya üst bileşenler tarafından hizmet edildiğini düşünür. Bu kuramdaki yedi üst bileşen: (1) bir problemin varlığının farkına varma, (2) problemi tanımlama, (3) problemin çözümüne kaynak ayırma, (4) problemi zihinsel olarak temsil etme, (5) problemi çözmek için bir strateji formüle etme şeklindedir. (6) stratejinin kullanılırken başarısının izlenmesi ve (7) stratejinin uygulandıktan sonra değerlendirilmesidir.
  - Abdulla ve Cramond (2018) Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisini şu şekilde sıralamaktadır.

Örnekleme Yöntemleri

Evren	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği büyük gruptur. ➤ Araştırma sonuçlarının geçerli olacağı evrenin sınırlandırılmış parçasına ise evren birimi denir
Evren birimi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Araştırma sonuçlarının geçerli olacağı evrenin sınırlandırılmış parçasına ise evren birimi denir
Parametre	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Evrenden elde edilen verilerden hesaplanan ve evreni betimlemek için kullanılan değerlere evren değer ya da parametre denir
Sayım	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Evrenin tüm birimlerine ulaşarak bilgilerin toplanmasına ise sayım denir.

UYARI: Evren; hedef evren ve ulaşılabilir evren olmak üzere ikiye ayrılır.

- **Hedef evren:** Araştırmacının ulaşmak istediği ancak ulaşması güç olan ve ideal seçimini yansıtan soyut evrendir.
- **Ulaşılabilir evren:** Araştırmacının ulaşabileceği, gerçekçi seçimi olan somut evrendir.

Örneklem nedir?

- Özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan **evrenden seçilen onun sınırlı bir parçasıdır.**

Örnekleme Yöntemleri

Örnekleme yöntemleri evren biriminin seçiminin seçkisiz olup olmama durumuna göre “**seçkisiz örnekleme yöntemleri**” ve “**seçkisiz olmayan örnekleme yöntemleri**” şeklinde sınıflanır.

Seçkisiz örnekleme yöntemleri

Basit seçkisiz örnekleme	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Örnekleme birimlerinin, evren listesinden seçkisiz olarak çekilmesidir. ➤ İlkokul öğretmenlerinin web 2.0 araçlarını kullanma düzeylerinin araştırıldığı bir çalışmada, kodlanarak oluşturulan okul listesinden belirlenen sayıda okulun seçkisiz (kura ile) seçilmesi basit seçkisiz örneklemeye örnek olarak verilebilir.
Tabakalı örnekleme	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tabakalı örneklemede amaç; evrendeki alt grupların ağırlıkları oranında örneklemede temsil edilmelerinin sağlanmasıdır. ➤ Örneğin öğretmenlerin web 2.0 araçlarını kullanma düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek istediğinizde cinsiyete göre dağılım önemli olacaktır. Bu durumda evreni cinsiyete göre tabakalara ayırdıktan sonra evrendeki ağırlıklarına göre seçim yapılabilir.

Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemleri

Sistematiik örnekleme	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sistematiik örneklemede, örneklem için birimler belli bir sistematiik izlenerek seçilir. ➤ Seçim sürecinde, evren, örneklem büyüklükleri için «N/n» oranı belirlenir; 1’den itibaren k genişlikteki aralıktan seçkisiz olarak bir sayı belirlenir; bu değer çekilecek ilk örnekleme birimidir, örneklembüyüklüğüne ulaşıncaya kadar başlangıç noktasından ileriye doğru k aralık kadar atlanarak birimler çekilir.
Uygun örnekleme	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zaman, para ve is gücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir. ➤ Kendi çalıştığınız okuldaki öğrenciler üzerinde uygulama yapma vb.
Amaçlı örnekleme	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir. Sık kullanılan bazı amaçlı örnekleme türleri verilmiştir. Sık kullanılan bazı amaçlı örnekleme türleri verilmiştir 1- Aykırı, örneklemin, problemle ilgili olarak birbirine aykırı (uç) durumlardan, örneklerden oluşturulmasıdır. 2- Maksimum çeşitlilik, örneklemin problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik farklı durumlardan oluşturulmasıdır. 3- Benzeşik, örneklemin, araştırmanın problemiyle ilgili olarak evrende yer alan benzeşik bir alt gruptan veya durumdan oluşturulmasıdır. 4- Tipik durum, örneklemin araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıdaki durumdan sıra dışı olmayan, tipik olan bir durumun belirlenerek çalışma yürütülür. 5- Tabakalı amaçsal örnekleme, örneklemin ilgilenilen belli alt grupların özelliklerini göstermek, betimlemek ve bunlar arasında karşılaştırmalar yapabilmek amacıyla tanımlanan alt gruplardan oluşturulmasıdır. 6- Ölçüt örnekleme, bir araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelerya da durumlardan oluşturulabilir

NİCEL ARAŞTIRMALAR

- Araştırmalar, temel aldıkları felsefeye, bakış açısına göre **nicel (quantitative)**, **nitel (qualitative)** ve **karma (mixed) araştırmalar** olmak üzere üçe ayrılır.
- Gerçekliği araştırmacıdan bağımsız gören, kendi dışında olan gerçeğin de nesnel olarak gözlenip, ölçülüp analiz edilebileceğini kabul eden pozitivist görüş nicel araştırmaları tanımlamaktadır. En basit anlamda nicel verilerin toplanmasını ve analizini gerektiren çalışmalardır.

1:TARAMA ARAŞTIRMALARI

- Bir konuya veya olaya ilişkin var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmak amacıyla katılımcıların demografik özelliklerinin, görüşlerinin, yeterliklerinin veya ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği **genellikle diğer araştırmalara göre görece daha büyük örneklem** **üzerinde yapılan araştırmalara tarama araştırmaları** denir.

ÖRNEK: *Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü pandemi süreci sonrasında ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin dijital yeterliliklerini artırmaya yönelik olarak bir hizmet içi eğitim planlıyor. Eğitim öncesinde öğretmenlerin dijital yeterliliklerini belirlemek ve eğitim sürecini buna göre planlamak istiyor. İşte, Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülecek olan bu çalışma tarama araştırmasıdır.*

- Tarama araştırmaları **anlık, zamana bağlı değişim (kesitsel, boylamsal), boylamsal, geçmişe dönük** tarama araştırmaları **olmak üzere dört başlıkta incelenebilir.**

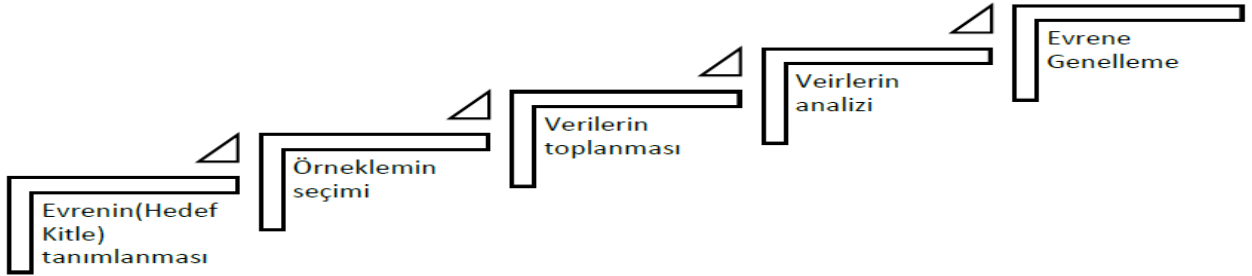
1:**Anlık** tarama araştırmalarını belli bir zamanda mevcut durumun var olduğu şekliyle betimlenmesi amacıyla yürütülen çalışmalar olarak tanımlamaktadır.

2:**Kesitsel** araştırmalarda betimlenecek değişkenler bir seferde ölçülür.

3:**Boylamsal** tarama araştırmalarında araştırma değişkenlerinin zamana bağlı değişimlerini incelemek üzere farklı zamanlarda yinelenen ölçümler yapılmaktadır. Boylamsal tarama araştırmaları eğilim belirlemek, ortak özelliği olan bir grubu incelemek ya da aynı kişilerin zamana bağlı değişimlerini, eğilimlerini araştırmak amacıyla yapılabilir.

4:**Geçmişe dönük tarama** araştırmaları ise geçmişte yaşanan olayların yaşayan kişilerin görüşlerine, beyanlarına dayalı olarak yürütülen çalışmalardır.

Tarama Araştırmalarının Süreci

UYARI: *Denek kaybı (anketi cevaplamama, eksik cevap), verilerin toplandığı ortamın ve şartların katılımcıların samimi görüşlerini belirtmeye olanak tanımaması, veri toplayan kişinin tutumu ve cevaplanacak soru sayısının çok fazla olması, yönergelerin anlaşılır olmaması gibi yapısal sorunlara bağlı cevaplama motivasyonunun düşmesi tarama araştırmalarında dış ve iç geçerliği etkileyen durumlardır.*

2:KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Korelasyonel araştırma, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmalardır.

ÖRNEK: *Okul yöneticilerinin liderlik özellikleri ile öğretmenlerin stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek*

- Korelasyonel araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişki, hesaplanan uygun bir korelasyon katsayısı ile gösterilir. **Bu katsayı +1 ile -1 aralığında değişir.** Katsayının pozitif olması bir değişkende artış meydana geldiği zaman diğer değişkende de artış olduğunu, negatif olması ise bir değişkende artış görülürken diğerinde azalma meydana geldiğini göstermektedir. Korelasyon katsayısının ± 1 olması mükemmel bir ilişkiyi, 0 olması ise iki değişken arasında hiç ilişki olmadığını gösterir.

3: NEDENSEL KARŞILAŞTIRMA ARAŞTIRMALARI

- Nedensel karşılaştırma araştırması, ortaya çıkmış/var olan bir durumun veya olayın nedenlerini, bu nedenleri etkileyen değişkenleri veya bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma türüdür.

ÖRNEK: Hüseyin Öğretmen, üç farklı sınıfın kimya dersine girmektedir. Yaptığı sınav sonunda iki sınıfın hem ödev puanlarının hem de sınav sonuçlarının daha yüksek diğer sınıfın ise daha düşük olduğunu görmüştür. Ortaya çıkan bu durumun nedenlerini araştırmak istemektedir

NİCEL ARAŞTIRMALAR

1.DENEYSEL ARAŞTIRMALAR: Deneysel araştırmalar, kısaca araştırmacı tarafından oluşturulan farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini test etmeye yönelik çalışmalardır. Deneysel desenlerde temel amaç değişkenler arasında oluşturulan neden-sonuç ilişkisini test etmektir.

- Deneysel Araştırmaların Türleri :

- a)Deneysel desenler bağımsız değişken sayısına göre tek faktörlü ve çok faktörlü olarak
- b)deneme koşullarına göre gruplar arası, gruplar içi ve karışık desenler olarak
- c) denek sayısına göre ise tek ve çok denekli desenler olarak sınıflandırılmaktadır.

2:TEK DENEKLİ ARAŞTIRMALAR: Tek denekli araştırma sadece bir ya da çok az sayıda deneye ilişkin bulguların yorumlandığı yarı deneysel bir araştırma türüdür.

- Tek denekli araştırmalarda iç geçerlik bağlamında tek/az sayıda denekle çalışılması hem denegin hem de deneysel işlemlerin kolay kontrol edilmesini sağlar ancak aynı denek üzerinde çok sayıda işlem yapılması veri toplama araçlarının etkililiğini azaltabilir. Dış geçerlik bağlamında ise seçkisiz örneklem alınmaması, çok az sayıda denekle çalışılması dış geçerliği azaltır. Sonuçların genellenebilmesi için aynı desen birçok kez ve farklı deneklerle çalışılmalıdır.

Nitel Araştırmalar

- Nitel yaklaşımda araştırmacılar doğal ortamdaki veri koleksiyonuna tümdengelim ve tümevarım yoluyla örüntü ve temalar kuran veri analizini kullanır. Nitel araştırmalar psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili nicel araştırma yöntemlerine göre daha derinlemesine bilgi sağlar.

Nitel ve Nicel Araştırmalar Arasındaki Farklar

Özellik	Nitel	Nicel
İzlenen yol	Tümevarımsaldır.	Kavram oluşturmak ve belli kişi ve gruplara ne ve niçin olacağını tahmin etmek için kuramsal bilgilerden yararlanır.
Araştırma deseni	Genellikle esnek ve dinamiktir.	Çok istenmese de bazen değişime gidebilir.
Araştırma süreci	Ne doğrusal ve ne ardışıktır.	Genellikle doğrusaldır.
Hipotezler	Çalışmanın gelişme sürecinde ortaya çıkması tercih edilir.	Başlangıçta belirlenen hipotezlere sadık kalınır.
Amacı	Nelerin başkalarının nasıl anlamlandırıldığının anlaşılmasıdır.	İlişkileri tanımlamak ve tahmin etmektir.
Genellenebilirliği	Yoktur.	Vardır.
Veriler	Sözel ifadelerle betimlenir.	Sayısal değerlere indirgenir.
Güvenirlilik	Sonuçların uygunluğuna bakılır.	Araçlardan elde edilen değerlere daha çok önem verilir.
Geçerlik	Bilgi kaynaklarının sağlaması yapılarak gerçekleştirilir.	Ölçümler istatistiksel indekslerle bağlı yapılır
Örneklem	Alan uzmanları belirler.	Seçkisiz seçim yöntemleri tercih edilir.
Prosedürler	Anlatılarak betimlenir.	Kesin olarak tanımlanmıştır.
Konu dışı değişkenler	Mantıksal analizler tercih edilir.	İstatistiksel olarak kontrol edilmesi tercih edilir.
Ön yargılar	Özel desensel kontroller tercih edilir.	Araştırmacıya güvenilir.
Sonuçlar	Sözel ifadelerle anlatılarak özetlenmesi tercih edilir.	İstatistiksel olarak özetlenmesi tercih edilir.
Karmaşık olay ve olgular	Bütününtün tanımlanması tercih edilir.	Analiz sürecinin yönetilmesi için küçük parçalara bölünür.
Karmaşık olgu ve olaylar	Dışarıdan müdahale edilmez.	Amacı doğrultusunda yönlendirilebilir.
Sonuç	Alternatif görüşler üretir.	Kesin ifadelerle sonuçlanır.
Araştırmacılar	Kendilerini araştırma dışında tutmaları mümkün değildir.	Kendilerini araştırılan konunun dışında tutmaları mümkündür.

Nitel araştırmaların aşamaları;

- 1:çalışılacak olan konunun saptanması,
- 2:çalışmadaki katılımcıların belirlenmesi,
- 3: hipotezlerin üretilmesi,
- 4:verilerin toplanması,
- 5:verilerin analizi
- 6: analizin yorumlanması şeklinde sıralanabilir.

- Nitel araştırmaların türleri ise durum çalışması, eylem araştırması, fenomenoloji çalışmaları, etnografi araştırması, anlatı araştırması, tarama araştırması, tarihî araştırma, kuram oluşturma çalışmalarıdır.

1: DURUM ALIşMASI:

Durum çalışmalarını (örnek olay çalışmaları/case studies) kendi gerçekliği içinde çalışan ve içinde bulunulan içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı bir veya daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun veya diğer birbirine bağlı sistemlerin ve bunların derinlemesine incelendiği araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır.

Tablo 4. *Durum alışmasının Özellikleri*

Özellik	Açıklaması
Durum	Birey, küçük grup, kuruluş, ortaklık, topluluk, ilişki, karar verme, proje olabilir.
Amacı	İçsel bir durum (benzersiz bir durumu) veya araçsal bir durum (seçilmiş durumu) ele alabilir.
Veri	eşitlendirilmelidir.
Veri analizi	İrdelenecek durumun birden fazla birimi veya tamamı olabilir.
Betimleme	Temalar, konular, belli durumlar seçilebilir. Çapraz durum analizi veya kuramsal model sunulabilir.
Sonuç	ıkarımlar (Stake, 1995); model veya açıklamalar (Yin, 2009) şeklinde sunulur.

Durum alışmalarının Olumlu Yönleri: •Yaşamın bir kesiti ile ilgili doğrudan ve derinlemesine bilgi sağlar. •Okuyucunun kendi bulunduğu durumla verilen durumu karşılaştırma şansı olur. •Alışık olunmayan durumları ayrıntılı irdeler. •Araştırmacı önceden belirlenen soru ve veri toplama yöntemlerini güncelleyebilir

Durum alışmalarının Olumsuz Yönleri: •Sonuçların genellenebilirliği düşüktür. •Kurum veya kişilerin kimliklerini gizlemek zordur. •Raporlaştırmada dil becerisi önemlidir. •Durum içinde kaç durum olduğunu belirlemek araştırmacı için zordur.

2: EYLEM ARAşTIRMASI

Eylem araştırmaları (action research), *bilimsel araştırma yönteminden daha çok mesleki gelişim modelidir.* Eylem araştırması kişilerin kendi mesleki eylemleri hakkında araştırma yapmaları ve değişim için eyleme geçmeleri temelinde gerçekleşen sistematik bir müdahale sürecidir

- Eylem araştırmasının aşamaları;

- 1:plan, eylem,
- 2:veri toplama ve
- 3:yansıtmadan oluşan döngüsel bir süreçtir

- Eylem araştırmalarında veri toplama araçları; görüşmeler (bireysel ve odak grup), gözlemler (gizli gözlem, açık gözlem ve katılımlı gözlem (tam veya kısmi) ile belge (doküman) analizidir.

ÖRNEK:

Araştırmanın Amacı:

Sosyal bilgiler dersinde çokkültürlü eğitimin amaçları ile uyumlu olarak hazırlanan etkinliklerle, öğrencilerin farklılıklara saygı değerini ve araştırma becerisini geliştirmek

Araştırma soruları:

1. İlkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde, çokkültürlü eğitim çerçevesinde hazırlanan etkinlikler farklılıklara saygı değerinin gelişimine nasıl katkı sağlamaktadır?
2. İlkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde, çokkültürlü eğitim çerçevesinde hazırlanan etkinlikler araştırma becerisine nasıl katkı sağlamaktadır?
3. Farklılıklara saygı değeri ve araştırma/sorgulama becerisini geliştirmeye yönelik çokkültürlü eğitim çerçevesinde hazırlanan etkinliklerin uygulamasında karşılaşılan sorunlar nelerdir ve bu sorunlara olası çözüm önerileri nelerdir?

3:FENOMENOLOJİK ARAŞTIRMALAR

- Görüngübilim çalışmaları olarak da tanınmaktadır. **Görüngü, duvarlarla algılanabilen her şey, fenomendir.**
- **Fenomenolojik araştırmaların amacı bireysel deneyimleri evrensel nitelikte açıklamaya çalışmaktır. Örneğin mutluluk, yaşlanmaya katlanma, küresel salgınla mücadele gibi**
- **Fenomenolojik Araştırmanın Türleri:** Bireysel fenomenoloji, ampirik fenomenoloji, diyaloglu fenomenoloji ve hermenötik (yorumlayıcı) fenomenoloji.deneysel ve yorumlayıcı fenomenoloji olarak sıralanabilir.

Tablo 5. Fenomenolojik Araştırmaların Özellikleri

Özellik	Açıklaması
Fenomen	Tek bir kavram veya düşünceyi işaret eder. Örneğin eğitimde “çalışma alışkanlıkları”.
Örnekleme	Fenomeni deneyimleyen bir grup (büyüklüğü 3-4 kişi ile 10-25 kişi -mümkünse <10 kişi) insan
Felsefi tartışmalar	Yaşanılan deneyimler fenomenle ilgili öznel diğer insanlarla ortak olan nesnel deneyimler söz konusudur.
Araştırmacının rolü	Kendisini araç içerisine alır. Başka bir ifade ile kişisel deneyimlerini ele alarak okuyucunun kişisel deneyimleri ile araştırmayı yönlendirip yönlendirmediği hakkında fikir sahibi olması sağlanır. Her şeyle ilk kez karşılaşmış bakış açısı “aşkın” olarak ifade edilir.
Veri toplama süreci	Genellikle mülakatlar yoluyla olur. Ancak gözlem, günlük, dokümanlar, yazıya aktarılmış konuşmalar, resmî yazılar, drama, film, şiir, müzik veya diğer sanat formlarından da yararlanılabilir.
Veri analizi	Dar kapsamdan (anahtar ifadelerin listelenmesi) geniş kapsama (anlam kümeleri/grupları oluşturma) doğru ilerleyen sistematik bir süreçtir.
Gözlem süreci	Uzun soluklu olmalıdır.
Sonuç	“Neyin” “nasıl” deneyimlendiğini bütünleştiren “öz” betimlenir. Öze ulaşmak için dokusal ve yapısal betimlemeler harmanlanır.

Fenomenolojik araştırmanın aşamaları; **görüngünün sezilmesi ve algılanması, görüğüne odaklanılması ve görüngünün betimlenmesi** şeklindedir.

Ek 8. Fenomenolojik araştırma örnekleri

Örnek 1

Araştırmanın Amacı:

COVID 19 salgını sırasında devlet okulu öğretmenlerinin yaşadığı deneyimleri incelemek

Araştırma soruları:

- (1)Devlet okulu öğretmenlerinin pandemi ortasında yaşadıkları deneyimler nelerdir?
- (2)Pandemi sırasında devlet okulu öğretmenlerini zorlayan deneyimleri nelerdir?
- (3)Pandemi sırasında devlet okulu öğretmenlerinin başa çıkma mekanizmaları nelerdir?

10 Öğretmen

röportaj

4: ETNOGRAFİ ARAŞTIRMALARI •

- Antropologlar tarafından geliştirilmiştir.
- Bir grubun davranışlarını doğrudan gözleme yoluyla bu gruba ilişkin sosyal ve bilimsel betimleme

yapmaktır.

- Etnografi insanların dünyasını ve kökenini belgelendirmektir.
- Etnografi araştırmaları aynı kültürü paylaşan grubun kültürüne ilişkin betimlemeler yapar.
- Yapılandırılmış görüşmelerdir
- Araştırma sonucu genellemeye varmalıdır.

Etnografi araştırmalarının özellikleri şu şekilde sıralanabilir

- Bir grubun ve grubun bir alt kümesinin kültürünün karmaşık ve eksiksiz betimlenmesine odaklanır.
- Grup ile ilgili olarak yalnızca dil değil, zihinsel faaliyetleri, ritüeller, geleneksel davranışlar, bedensel faaliyet modelleri, sosyal ağlar gibi toplumsal örgütlenme modelleri, dünya görüşü gibi düşünsel sistemler de araştırılır.
- Kültürdeki davranışların önemli özelliklerinden biri bozulmadan uzun soluklu devamlılığı ve etkileşim içinde kalmasıdır.
- Veri kaynağı olarak geniş alan çalışması, mülakatlar, gözlemler, semboller, eserler, vb. kullanılabilir.
- Veri analizi için emik, kültürel yorum, etikten yararlanır. Emik; araştırma konusunun, kendi bağlamında değerlendirilmesidir, kültüre özgüldür.
- Araştırma sonunda aynı kültürü paylaşan grubun nasıl çalıştığı, nasıl hareket ettiği, grubun yaşam şekline dair bilgi vermek gerekir.

NOT: Etnografi araştırmalarının türleri: Dini etnografi, yaşam öyküsü, otoetnografi, feminist etnografi, etnografik romanlar ile fotoğraf, video elektronik ortamda bulunan görsel etnografi türleri ile gerçekçi etnografi ve eleştirel etnografi şeklinde listelenebilir.

Ek 9. Etnografik araştırma örnekleri

Örnek 1

Araştırmanın Amacı:

Öğrencilerin bilgisayarı kendi kendine öğrenme süreçlerini bilişsel etnografi yöntemini temel alarak kültürel bağlamda incelemek ve öğrenme sürecinin hangi dinamiklerden etkilendiğini analiz etmek

Araştırma soruları:

- “İlk defa bilgisayar kullanan çocuklar, bilgisayarla baş başa bırakıldıklarında kendi kendine öğrenme süreçleri nasıl ilerlemektedir?”
- Öğrencilere basit ipuçları verilmesi ve merak uyandırmaya yönelik sorular sorulmasının öğrenme sürecindeki etkileri nasıldır?
- Öğrenciler bireysel olarak ve gruplar halinde bilgisayarla baş başa kaldıklarında, kendi kendine ve işbirlikli öğrenme süreçlerini nasıl organize etmektedirler?”
- Çocukların kendi kendine bilgisayar öğrenme süreçleri, demografik özellikleri bağlamında nasıl şekillenmektedir?”

- 6-8 arasında değişen küçük yaş grubunda 15 kişi (11 kız, 4 oğlan),
- Yaşları 9-11 arasında değişen büyük yaş grubunda ise 16 kişi (4 kız, 12 oğlan)
- Gözlem, görüşme, alan notları, sesli düşünme notları, ses-video kaydı, araştırmacı günlükleri

5: ANLATI ARAŞTIRMALARI

- Anlatı araştırmaları , **insanların bir konuya veya duruma ilişkin deneyimlerini yaşamış oldukları hikâyeler ile inceler.**
- İnsanların yaşadıkları olayların ardışık olarak düzenlenmesi, bu olaylar arası ilişkilerin kurulması ve böylece bu olayların belirli hedef kitle için anlamlandırılması sağlanır

Anlatı araştırmasının türleri:

- 1:otobiyografi,
- 2:biyografi, hayat hikâyesi,
- 3:kişisel hikâyeler ve
- 4:sözlü tarihtir.

Farklı nitel araştırmaların karşılaştırılmasını Tablo 6’da inceleyebilirsiniz.

Tablo 6.Farklı Nitel Araştırmaların Karşılaştırılması

Özellik/	Durum	Eylem	Fenomenoloji	Etnografi	Anlatı
Odak	Durum veya çoklu durumlar derinlemesine betimleme	Öğretmenin mesleki gelişimine, öğrencinin öğrenmesine ve eğitimin sosyal meselelerine katkı sağlayacak sosyal bağlamı inceleme	Deneyimin özünü kavrama	Aynı kültürü paylaşan bir grubu betimleme	Bireyin hayatını araştırma
Analiz birimi	Bir olayı, programı, faaliyeti veya birden fazla bireyi araştırma	Araştırmacı bağlamın içinden olmak* koşulu ile eğitimle ilgili olanlarda öğretmen, öğrenci, yönetici, sosyal çevreyi araştırma	Ortak deneyime sahip birkaç bireyi araştırma	Aynı kültürü paylaşan bir grubu araştırma	Bir veya birden çok bireyin hayatını araştırma
Veri toplama şekilleri	Mülakatlar*, gözlemler, dokümanlar, insan ürünü eserler (çoklu kaynak)	Görüşmeler, gözlemler, dokümanlar	Mülakatlar*, dokümanlar, gözlemler, sanat eserler	Gözlemler * ve Mülakatlar* alanda geçirilen süre içinde ulaşılabilen diğer kaynaklar	Mülakatlar* ve Dokümanlar*
Veri toplama stratejileri	Durumun betimlenmesi, durum temaları ve çapraz durum temaları üzerinden veri analizi	Eylem planları yoluyla içerik analizi*, söylem analizi vb. ile bağlamın betimlenmesi, sistematik veri toplama	Önemli ifadeler, anlam birimleri, metinsel ve yapısal betimlemelerle “öz”ün betimlenmesi	Aynı kültürü oluşturan grubu betimleyerek temalar oluşturarak veri analizi	Öyküler için verileri analiz etme, öyküleri “yeniden hikâyeleme” ve temalar geliştirme, kronolojiye başvurma
Yazılı rapor	Bir veya birden çok durumun detaylı analizi	Mesleki gelişime katkı sağlayacak bağlamın genelleme kaygısı ile betimlenmesi ve raporun yaygınlaştırılması	Deneyimin “öz”ün betimlenmesi	Aynı kültürü oluşturan grubun nasıl çalıştığını betimleme	Yaşam öyküleri hakkında anlatı geliştirme

Ek 10. Anlatı araştırması örnekleri

Örnek 1

Araştırmanın Amacı:

Mevcut Covid-19 küresel salgını ve bunun aşağı yönlü etkisi göz önüne alındığında coğrafya öğretme ve öğrenme üzerindeki etkileri nelerdir?

Araştırma soruları:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ideal vatandaşlık anlatıları nasıldır?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmen eğitimi süresince ideal vatandaşlıkla ilgili deneyimleri nasıldır?

- Eleştirel bir anlatı
- Yazarın en önemli dergi olan International Research in Geographical and Environmental Education'in yardımcı editörlerinden biri olan coğrafi eğitimdeki gelişmelerde katılımcı bir gözlemci olarak bakış açısı üzerine inşa edilmiş.
- Yazar, özellikle coğrafya eğitimi alanında müfredat, alan çalışması, teknoloji, ölçme-değerlendirme ve öğretmen eğitimi konularında daha önce yapmış olduğu çalışmalara atıfta bulunmuş ve coğrafya eğitimi alanında aktif bir üye olarak bunları perspektiften yansıtmış.

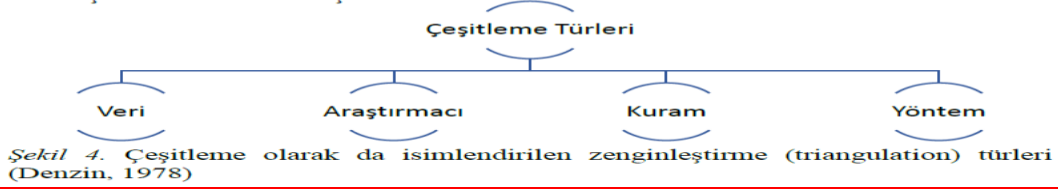
Nitel Araştırmaların Özellikleri

- 1: doğal ortamda çalışılır;
- 2: verilere doğrudan kaynağından ulaşılır;
- 3: detaylı betimlemeler ile bağlam ve olgular derinlemesine anlaşılır şekilde ele alınır;
- 4: olgu ve davranışların nasıl ve neden gerçekleştiğine odaklanılır; elde edilen bilgiler sentezlenir ve ikna edici genellemelere gidilir;
- 5: katılımcının anlamasına ve anlamlandırmasına odaklanılır.
- 6: Araştırma deseni, çalışmanın gerçekleştiği duruma göre gelişir ve değişir.

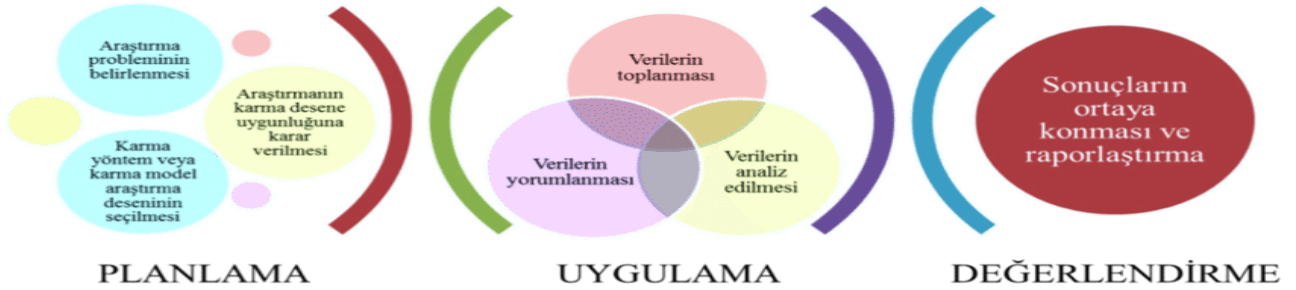
KARMA ARAŞTIRMALAR

- Araştırmacıların, nicel ve nitel yöntemlerin, yaklaşımların veya kavramların karışımlarını veya kombinasyonlarını tek bir araştırmada veya bir dizi araştırmada kullanması karma araştırmayı işaret eder.
- Ne var ki aynı çalışmada hem nicel araştırma hem de derinlemesine nitel araştırmalar yapmak oldukça zor bir süreçtir. Bu tür çalışmalar, bazen ne nicel araştırma süreçlerine ne de nitel araştırma süreçlerine uygun olmaktadır.
- Genel olarak karma yöntem araştırmalarının kullanım yerleri ve amaçları şu şekilde sıralanabilir
  - 1: ölçek, anket formu ve diğer veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesinde,
  - 2: geliştirme, uygulama ve değerlendirme çalışmalarında,
  - 3: verilerin onaylanması ve çapraz doğrulamasında,
  - 4: aynı konuların farklı yönleriyle incelemesinde,
  - 5: farklı açılardan karmaşık olguların keşfedilmesinde ve
  - 6: tek bir yöntemle elde edilen bulgularının araştırılması veya test edilmesinde.

Karma araştırmalarda çeşitleme oldukça önemlidir. Denzin'in (1978) ifade ettiği çeşitlenme türleri Şekil 4'te özetlenmiştir.

KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASININ AŞAMALARI NELERDİR?

ÖRNEK:

Araştırmanın Amacı:

eğitim örgütleri bağlamında girişimci liderliğin çok boyutlu kuramsal bir çerçevesini oluşturmak, girişimci liderlik ile öğretmen girişimciliği arasındaki ilişkiyi incelemek, bu ilişkide pozitif psikolojik sermayenin aracılık rolünün olup olmadığını belirlemek ve okul müdürlerinin girişimci liderliği ilişkin deneyim ve algılarını derinlemesine analiz etmek

Çalışmanın nicel bölümünde

- öğretmen, okul müdürü ve okul değişkenlerine ilişkin veriler Kişisel Bilgi Formu; okul müdürlerinin girişimci liderlik davranışlarına ilişkin veriler araştırma kapsamında geliştirilen Girişimci Liderlik Ölçeği;
- öğretmen girişimciliğine ilişkin veriler Van Dam ve diğerleri (2010) tarafından geliştirilen, araştırma kapsamında Türkçeye uyarlanan Girişimci Öğretmen Davranışları Ölçeği
- öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye düzeylerine ilişkin veriler ise Luthans ve diğerleri (2007) tarafından geliştirilen Çetin ve Basım (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan Pozitif Psikolojik Sermaye Ölçeği

Araştırmanın nitel bölümünde, nicel araştırma sonucunda girişimci liderliği yüksek algılanan on beş okul müdürü ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmaların nitel verileri içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir

nicel kısmında ilişkisel tarama modeli, nitel kısmında ise fenomenoloji deseni

BİLİMSEL ARAŞTIRMA ETİĞİ

➤ Etik ifadesi 1830’lu yıllarda Charles Babbage tarafından yayınlanan “Bilimsel Araştırmalarda Sahtekârlık” isimli çalışmasında ele alınmıştır. Charles Babbage bilgisayarın çalışma mantığını ortaya koyan bir bilim insanıdır. “Fark Motoru” isimli hesap makinesi bilgisayarın atası kabul edilebilir.

➤ **Etik; iyi davranış sergileme, toplumsal olarak iyi ve kötünün ayrımını yapma, mesleki olarak benzer iyi davranışı benimseme ve kötü davranıştan sakınma olarak açıklanabilir.**

Bilimsel araştırma etiği sınıflaması

1:genel bilimsel

2: araştırmacı katılımcı etiği

3:yayın etiği olarak

1- Genel bilimsel araştırma etiği: Temel etik ilkeleri Ersay tarafından şu şekilde belirtilmiştir.

- Kişiyi saygı
- Bütünlük ve dürüstlük
- Adalet
- Zarar vermeme
- Yararlılık

2- Araştırmacı-katılımcı etiği:

- Bireye saygı ön planda tutulup katılımcının araştırmaya katılımının seçim hakkının kendisinde olduğunu bilmesi sağlanmalıdır.
- İçerisinde araştırmanın amacı, yapısı ve süresi açıklanmalı; süreç doğru bir şekilde tanımlanmalı; faydaları, riskleri, süreçte ve sonrasında bireye olan etkisi, sürecin herhangi bir anında çekilebileceği gibi bilgileri içeren aydınlatılmış onam formuna sözel veya yazılı onay alınmalıdır.

3- Yayın etiği:

- Bir araştırmanın olmayan verileri üretmek (uydurma);
- sonuçları, materyalleri değiştirmek (çarpıtma);
- başkasının ürünlerini atıf yapmadan kullanmak (aşırma);
- aynı çalışmaya başka başka yerlerde yayımlamak (dublikasyon); bütünü parça parça yayın hâline getirmek (dilimleme);
- araştırma desteğini belirtmemek;
- yazarlarının isim sırasını değiştirmek,
- yazar olmayan birini göstermek;
- yayınlanmamış başka birine ait çalışmayı kendine mal etmek.

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma kapsamında deneklerden elde edilen her tür bilgi **veri** olarak tanımlanmaktadır.

GEÇERLİK: Geçerlik, belli araçları kullanarak elde edilen bilgilerin araştırmanın amaçlarına hizmet etmesidir. Başka bir deyişle geçerlik, ölçülmek istenen özelliğin ölçülebilme derecesidir.

Geçerlik Türleri	
Kapsam Geçerliği	İçeriğin uzman görüşüne dayalı değerlendirilmesi
Ölçüt Geçerliği	Test puanlarının, ölçüt puanları ile ilişkili olması, Eş zaman/hâlihazır/uygunluk geçerliği (ölçüt aynı veya yakın bir zamanda ölçülmüşse) Yordama geçerliği (ölçüt daha sonra ölçülmüşse)
Yapı Geçerliği	Testten elde edilen puanlar, testin ölçtüğünü varsaydığı kavramı/yapıyı ölçüyor mu? Test ölçtüğü özelliği nasıl bir yapısal model içinde ölçüyor?
Görünüş Geçerliği	Teste ilişkin teknik olmayan bir özelliktir. Bir ölçme aracının ismi, açıklamaları ve sorularıyla ölçmeyi amaçladığı özelliği ölçüyor görünmesi durumudur.

UYARI: Geçerliği Etkileyen faktörler

Ölçme sonuçlarının güvenilirliği, ölçme yöntemi ve madde sayısı, puanlayıcı yanlılığı ve uygulama koşulları geçerliği etkileyen faktörlerdir.

GÜVENİRLİK: Aynı ölçme aracının bağımsız ölçümleri arasındaki **tutarlılığı ifade** eder. Güvenirlik elde edilen puanların hatadan ne kadar uzak olduğunun bir göstergesidir. Güvenirliğin yüksek olması, elde edilen puanların hata düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

GÜVENİRLİK KATSAYISININ HESAPLANMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Kuder Richardson	(KR-20), bir test maddesine verilen cevaplar 1 (doğru) ve 0 (yanlış) ile puanlandığında veya evet/hayır gibi iki seçenekli olması durumunda kullanılır.
Cronbach Alpha (α),	Test puanlarının güvenirliliğinin bir alt kestiricisi olarak kullanılır. Özellikle cevapların derecelendirme ölçeğinde elde edildiği durumlarda sıklıkla kullanılır.
Testi yarılama	Eş değer yarılar) yöntemi, testin iki eş (paralel) formundan elde edilen puanlar arasındaki korelasyona dayalı olarak testin tümü için güvenirlilik tahmini yapılmasını tanımlar
Eş formlar yönteminde	Bir aracın iki farklı eş formu aynı gruba aynı zaman diliminde veya kısa aralıklarla uygulanır. İki ölçümden elde edilen puanlar arasındaki hesaplanacak ilişki katsayısı yüksekse güvenirlilik de yüksektir.
Test tekrar test yöntemi, aynı	Aynı aracın aynı gruba belli aralıklarla uygulanmasıdır. Uygulama sonunda iki ölçümden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon hesaplanır. Bu işlemin amacı zamana bağlı değişmezliği göstermektir.
Değerlendirmeciler arası tutarlılık	Çok sayıda objenin belli bir özelliğe ne derece sahip olduğuna ilişkin iki veya daha fazla bağımsız gözlemcinin verdiği puanların güvenirliliğini incelemede kullanılır
Ölçmenin standart hatası	Belli güven düzeyleri için testten alınan puanların gerçek puandan olan sapma miktarını hesaplamada kullanılır.

*Test, ölçek geliştirmenin aşamaları şu şekilde tanımlanabilir

GÖZLEM VE GÖRÜŞME

1:Gözlem, araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin, belli hedeflere odaklanılarak çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması sürecidir. Yapılandırılmamış gözlem, gözlem öncesi yapılandırılmamış ve gözlemciye bilgi toplamada ve kaydetmede özgürlük sağlayan bir tür gözlem yöntemidir. Yapılandırılmış gözlemde ise gözlenecek şeyle ilgili daha iyi bir yapılanma, yönelim ve sistematik bir yaklaşım kullanılmaktadır.

2:Görüşme ise en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir.

Yapılandırılmış görüşmede, araştırmacının belirli bir sırayla önceden hazırlamış olduğu sorular vardır.

BİLİMSEL RAPORUN BÖLÜMLERİ

Başlık	<ul style="list-style-type: none"> ➤ çalışma hakkında okuyucuya bilgi vermektir. Başlık aynı zamanda çalışmanın genel yapısını yansıtmaya açısından da önemlidir Bu nedenle başlıklarda kısaltma kullanılmamalıdır ➤ Her çalışmada yazar/yazarların adı ve yazarlara ilişkin kurum bilgisi yer alır. ➤ <u>Yazar adı verilirken önce ilk adı, varsa ikinci adı ve soyadı yazılmalıdır.</u> ➤ Yazarların unvan bilgisi çalışmalarda verilmemelidir
Özet bölümü	<ul style="list-style-type: none"> ➤ kısa, ayrıntılı ve çok yönlü olmalıdır. Okuyucuların ilk incelediği bölümdür ve çalışma hakkında fikir vermelidir ➤ <u>Özet 120 kelimeyi geçmemeli</u> ve özete en önemli olan bilgiyle başlanmalıdır.
Giriş bölümünde	<ul style="list-style-type: none"> ➤ çalışmanın problemi sunulur, tanıtılır
Yöntem bölümünde	<ul style="list-style-type: none"> ➤ araştırmanın nasıl yürütüldüğüne ilişkin detaylar yer alır. Bu tanıtım okuyucuların, çalışmanın yönteminin ve sonuçların güvenilirlik ve geçerliğinin uygunluğunu değerlendirebilmelerini sağlar.
Bulgular bölümünde	<ul style="list-style-type: none"> ➤ toplanan verilerin analizine ilişkin istatistiksel sonuçlar özetlenir.
Tartışma bölümünde	<ul style="list-style-type: none"> ➤ özellikle çalışmanın soruları/hipotezleri ile ilgili değerlendirme ve yorumlar yapılır.
Kaynaklar listesinde	<ul style="list-style-type: none"> ➤ listesinde, çalışmada kullanılan kaynakların tamamı yer almalı ve kaynaklar listesindeki kaynaklara da metin içinde atıf yapılmalıdır ➤ <u>Tüm kaynaklar çift satır aralığı ile yazılır</u> ➤ Kaynaklar bölümü de yeni bir sayfada başlatılır.
Ekler	<ul style="list-style-type: none"> ➤ bir materyalin çalışmanın gövde kısmında detaylı olarak verilmesinin uygun olmayacağı ve dikkati dağıtacağı durumlarda oldukça yararlıdır ➤ <u>Ekler bölümü ayrı sayfada başlamalı, her bir ek ayrı sayfalarda yer almalı ve çift satır aralığı ile yazılmalıdır. Her bir ek büyük harflerle A, B şeklinde sıralanmalıdır.</u>
Yazar notu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ her bir yazara ilişkin kuramsal bilginin, finansal desteğin kaynağının belirtildiği, çalışmaya destek veren meslektaşların belirtildiği bölümdür.

GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK

1: GİRİŞİMCİLİK:

- Girişimcilik ifadesine tarihtede **ilk kez ekonomist olan Richard Cantillon** (1755) ile rastlıyoruz.
- Girişimci, toplumun istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için kaynakları bir araya getiren, bu ihtiyaçları yerine getirirken risk alan, yeni bir ürün veya hizmet üreten kişidir.
- **Öğretmen Girişimciliğini üç başlıkta ele alabiliriz:**
  - 1:Girişimcilik Eğitimi ve Pedagojisi;
  - 2:Girişimde Bulunma, İş Geliştirme ve Kurma;
  - 3:Girişimci Yetkinlik ve Davranışlar.

- **Öğrencilerini girişimci olarak yetiştirmek isteyen bir öğretmenin kendisinin de öğrencilerine rol model olması gerekir.**
- Kendi öğretmenlerinde girişimcilik becerilerini izleme şansına sahip bir öğretmenin bunu öğrencilerine yansıtmaya daha kolay olacaktır.
- Öğretmenlerin, öğrencilerinin yaratıcılık, yenilik becerilerini ve girişimcilik zihniyetlerini geliştirebilecek bazı öğrenme/öğretme yöntem/stratejileri deneyimsel öğrenme, yaratıcı problem

çözümü, probleme dayalı öğrenme, proje temelli öğrenme, disiplinler arası öğrenme, vb. sıralanabilir

- **Öğretmenlerin girişimci davranışları: fırsatları tanıma (risk alma), inisiyatif alma ve risk yönetimi, inovasyon, bir projeyi planlama ve yönetme yeteneği ve dış kaynak arayışı olarak sıralanabilir.**

2: YENİLİKÇİLİK (İNOVASYON):

- **Eğitim araştırmaları açısından yenilik ise belirli bir birey veya grup açısından yeni olan ve benimsenmesiyle/kullanılmasıyla birlikte değişime neden olan şey veya fikirdir**
- İnovasyon toplumsal, kültürel ve idari ortamda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanmasıdır.
- **Yenilik**;bir birey, grup ya da toplum tarafından yeni olarak algılanan bir fikir, uygulama ya da nesnedir.

Yenilik ile ilgili önemli diğer bakış açıları şunlardır:

- bir süreç olabilir;
- kısa süre içinde algılanır;
- ek başına buluş veya Ar-Ge değildir; farklı ve orijinaldir;
- yaşam kalitesini ve refah düzeyini artıran bir araçtır;
- kullanıldıkça yaşamda değişiklik yaratır;
- çevreye uyum sağlamadır;
- sürekli;
- rekabet aracıdır,
- kültürle doğrudan ilintilidir,
- problem çözme sürecidir,
- çevreyle bütünleşmenin bir yoludur;
- yayılmacıdır.

Mohanty'nin (1999) işletmelere göre ele aldığı yeniliğin var olma durumunu okullara yorumlayacak olursak:

- • Teknolojik yenilikler, teknolojik olmayan yeniliklere göre daha hızlı benimsenmektedir.
- Tamamen yeni/önceden denenmemiş yenilikler olabileceği gibi sadece o okul için yeni olan yenilikler yapılabilir.
- • Okullarda gelişigüzel yenilik yapılmaz; okulun mevcut ve geçmiş olanakları dikkate alınır.
- • Yenilikler okulun içerisinde geliştirilebileceği gibi dışarıdan da alınabilir.
- • Yeniliğin kabullenilmesinde, onun nitelikleri belirleyici olacaktır.
- • Yenilikler, okul içinden çıkıyorsa, benimsenmesi daha kolay olacaktır çünkü kaynağına güvenmek kolay olacaktır.
- • Okulun ekonomik koşulları ve iç politikaları yeniliklerin benimsenmesinde etkisi vardır.
- • Okulun yapısı ile çok uyumlu bir yeniliğin benimsenmesi çok kolay gerçekleştirilir.
- • Eğer okulun yenilik ya da teknoloji politikası, çalışanların ilişkilerini bozma ihtimali varsa yeniliğin benimsenmesini zorlaştırır

WALTERS'A GÖRE BİR OKULDA İNOVASYONUN VARLIĞI ŞU BAŞLIKLARDA ARANMAKTADIR:

- 1:Okul müdürünün desteği,
- 2:yenilikçiliğin ödüllendirilmesi,
- 3:gerekli yatırımların yapılması,
- 4:sinerji,
- 5:örgütsel merak,
- 6:daha yakın ve iş birliğine açık bir yapı,
- 7:özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile iş birliği,
- 8:veli desteği

PROJE YÖNETİMİ

Proje nedir? Özgün bir ürün, hizmet veya sonucu yaratmak için yürütülen geçici bir girişimdir. **İnsan ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetlerin üretimini sağlayacak yeni birimlerin oluşturulması amacıyla kaynakların belli bir sistematik çerçevesinde harcanmasıdır.**

Neden projeye ihtiyaç duyulur?

- Birden çok işletmenin ve çok kişinin iş birliği yapması gereken durumlarda,
- Birbirinden farklı fakat birbiriyle ilişkili olan kişilerin görevlere ayrılmasında
- İlk kez yapılacak olan işlerin planlama ve uygulamasında,
- Belirli bir sürede bitirilmesi zorunlu işlerde projeye duyulan ihtiyaç artar ve önem kazanır

Projenin Özellikleri:

1. Geçici – Tanımlanmış bir başlangıç ve bitişi vardır. Projenin süresi yalnızca bir hafta olabilir ya da yıllarca sürebilir ancak her projenin bir bitiş günü vardır.

2. Girişim (Caba) – Faaliyetlerin yürütülmesi için insan gücüne, kaynağa ve ekipmana ihtiyaç vardır. Girişim bir takım ya da kuruluş tarafından yürütüldüğü için projeler amaçlı ve planlı olaylardır.

3. Özgün ürün, hizmet – Projenin sonucu olarak elde edilen değer sadece bir kere yaratılır.

4. Projeler, faydalı mal ya da hizmet üretiminde kullanmak amacıyla yeni ya da **ek üretim kapasiteleri** yaratır.

5. Rutin yapılan işlerden farklı olması gerekir.

Proje Yönetiminin Faydaları:

- Amaç ve hedeflere ne zaman ve nasıl ulaşılacağını önceden gösterir.
- Sürekli raporlama ihtiyacı minimuma iner.
- Zaman önceden belirlenir.
- Maliyet önceden belirlenir.
- Gerekli kaynaklar ortaya çıkar.
- Kontrol sisteminin kurulmasını sağlar.
- Görevlerin organizasyon şemasını gösterir.
- Ekip üyelerinin proje süreci konusunda gelişmesini sağlar.

UYARI: Başarılı bir proje için; paydaşları iyi belirlemek, ihtiyaçlarını tanımlamak, bu ihtiyaçları etkili bir şekilde yönetmeye çalışmak gerekir.

Proje Yöneticisi : Bir projeyi yönetmek üzere görevlendirilen ve projeyi mümkün olan en yüksek üretkenlik, en düşük belirsizlik ve risk ile yürütmekten sorumlu kişidir.

Proje Yönetimi Sürecindeki Bilgi Sahaları -Temel Bilgi Sahaları

- Kapsam Yönetimi
- Zaman Yönetimi
- Maliyet Yönetimi
- Risk Yönetimi
- Entegrasyon Yönetimi
- İletişim Yönetimi

Destekleyici Bilgi Sahaları

- İnsan Kaynakları Yönetimi
- Kalite Yönetimi
- Tedarik Yönetimi

PROJE YAŞAM DÖNGÜSÜ

Başlangıç	Proje fikrinin ortaya atılarak tartışıldığı, değerlendirildiği ve şekillendirildiği dönemdir.
Planlama	Bu aşamada projeye ilişkin her tür planlama ayrıntılarıyla yapılır. Başlangıç aşamasında belirlenen proje fikri detaylandırılır. Proje sürecinde yapılması gereken tüm faaliyetler, bu faaliyetlerin zamanlanması, bütçelendirilmesi ve kaynakların belirlenmesi bu aşamada yapılır
Uygulama	Bu aşamada proje planının uygulanmasına odaklanılır. Plan insan ve tüm kaynakların koordine edilmesi ile gerçekleştirilir. Uygulamanın aşamasında ekip olarak çalışacak kişiler bir araya gelir ve projede verilen görevi yerine getirir
Kontrol	Bu aşamada proje kapsamındaki ilerleme, değişik izleme ve ölçüm yöntemleri ile düzenli olarak denetlenir. Sapmaların belirlenmesi hâlinde düzeltici önlemlerin alınması ve proje hedeflerinin bütçe çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanır
Kapanış	Bu aşama projeye ilişkin sözleşme ve idari kapsamdaki tüm işlemlerin sonuçlanmasını ifade eder. İdari kapanış ile projenin sonuç ve başarılarının raporlaştırıldığı sunuşlar yapılır.

ÇEVİRİM İÇİ PROJE YÖNETİM ARAÇLARI

Birçok çevrim içi proje yönetim aracı bulunmaktadır: **ClickUp**, **Wrike**, **monday.com**, **Kissflow Project**, **TaskManager**, **Zoho Projects**, **MeisterTask**, **Freedcamp** ve **ActiveCollab** bunlardan bazılarıdır. **MsProject** de bir başka proje yönetim aracıdır.

TÜBİTAK DESTEKLERİ

- TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) Projelerine başvurmadan önce **proje yürütücüsü, araştırmacı ve danışmanların öz geçmişleri, ARBİS** (Araştırmacı Bilgi Sistemi) bilgileri doğrultusunda sistem tarafından otomatik olarak oluşturulması beklenmektedir.
- Türkiye'nin güncel araştırmacı veri tabanını oluşturmak amacıyla **TÜBİTAK** tarafından tasarlanan ve geliştirilen web tabanlı bir uygulamadır.
- **TÜBİTAK'ın Öğretmenler için desteklerine erişmek için <https://www.tubitak.gov.tr/tr/adresinden> Destekler sekmesi ve Sonrasında Bilim ve Toplum Başlığı seçilmelidir.**
- Açılan sayfada ulusal destek listelerini bulabilirsiniz
- **Bu listedeki 4007 Bilim Şenlikleri Destekleme Programı için sadece katılımcı olabilirsiniz.**

TÜBİTAK'TA ÖĞRETMENLERİMİZİN BAŞVURABİLECEĞİ PROGRAMLARDIR.

- **4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları;**
- **4006 TÜBİTAK Bilim Fuarları Destekleme Programı**
- **4008 Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları**

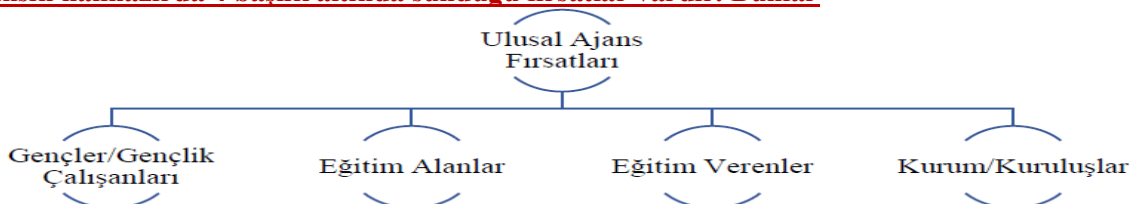
ÖĞRETMENLERİMİZ ÖĞRENCİLERİNİ DE ÇEŞİTLİ ARAŞTIRMA PROJELERİ YARIŞMALARINA YÖNLENDİREBİLİR.

- 2204-B Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması
- 2204-A Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması
- 2204-C Lise Öğrencileri Kutup Araştırma Projeleri Yarışması
- 2204-D Lise Öğrencileri İklim Değişikliği Araştırma Projeleri Yarışması'dır

- TÜBİTAK, alanında uzman bilim insanlarını özellikle dezavantajlı bölgelerdeki öğrencilerle buluşturma ve öğrencilerin bilime ilgisini pekiştirme amacı ile "Bilim Söyleşileri" adı altında etkinlikler dizisi başlatılmıştır. <https://bilimsoylesileri.tubitak.gov.tr/tr/hakkimizda> için sitesinden detaylara ulaşmak mümkündür
- TÜBİTAK destekleri dışında KOSGEB'in (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) Girişimcilik Eğitimlerinden ve AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerlileştirme Destekleri'nden yararlanılabilir. **Ayrıca özellikle meslek liseleri için alt yapı projeleri ile 26 farklı Kalkınma Ajanslarından destek bulunabilir**

AVRUPA BİRLİĞİ DESTEKLERİ

- Türkiye, Avrupa Birliği (AB) topluluk programlarından 1999 yılından beri yararlanmaktadır.
- Bu bağlamda **Türkiye Ulusal Ajansı** (UA) 2002'den beri Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Dairesi altında bu görevi üstlenmiş 2003'te ise tüzel kişiliğe haiz Avrupa Birliği Bakanlığının ilgili kuruluşu hâline dönüşmüştür.
- **2018'de Dışişleri Bakanlığının bağlı kuruluşu olan Avrupa Birliği Başkanlığının ilgili kuruluşu olmuştur.**
- Türkiye Ulusal Ajansı, Eğitim, gençlik ve spor alanlarındaki AB programlarını yürüterek kurum ve kuruluşlar ile vatandaşlarımızın bu programlardan yararlanmasını sağlamayı amaçlar.
- **Ulusal Ajansın hâlihazırda 4 başlık altında sunduğu fırsatlar vardır. Bunlar**

Gençler/Gençlik Çalışanları için Fırsatlar	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Politika yapıcılarla gençleri bir araya getiren Gençlik Diyalogları; öğretmen ve öğrencilere ve gençlere ve hatta gençlik çalışanlarına bir başka ülkede eğitim ve öğrenim imkânı tanır. ➤ <u>18-30 yaş arası gençlere kendi ülkelerinde gönüllü faaliyetlerinde yer almalarını sağlar.</u>
Eğitim Alanlar İçin	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bu başlık altına sunulan fırsatlar <u>öğrencilere, eğitmenlere, gençlere ve gençlik çalışanlarına</u> bir başka ülkede eğitim ve öğrenim görme imkânı yenilikçi politika geliştirme, politika diyalogu ve uygulamasının teşvik edilmesi ve eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında bilgi alışverişinin teşvik edilmesini amaçlar
Eğitim Verenler İçin	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bu fırsat; <u>okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve yükseköğretim alanında çalışan personelin yurt dışında eğitmenlik ve öğretmenlik yaparak mesleki becerilerini</u> geliştirmelerinde farklı hareketlilik ve görevlendirmeler için hibe sağlar.
Akreditasyon	<ul style="list-style-type: none"> ➤ AB Projeleri için <u>akreditasyon, daha sonra yapılacak olan projeler için kurumunuzun tanınırlığını sağlamak üzere belgelendirilmesidir.</u> ➤ Bu belgelendirme, özellikle mesleki ve teknik orta öğretim kurumları için proje kabul edilebilirliği için artı değer olacaktır.

- Okul eğitimi alanında iş birliği programı olan **KA220-SCH** dışında, okul eğitiminde küçük ölçekli ortaklıklar **KA210-SCH**, mesleki eğitim küçük ölçekli ortaklıklar **KA210-VET** ve mesleki eğitim işbirliği ortaklıkları **KA220-VET** Erasmus+ Ülke Merkezli başvurulardandır ve öğretmenlerimize yöneliktir.

FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR

1: FİKRİ HAKLAR:

- Telif hakları veya fikri haklar olarak da bilinen fikri mülkiyet; **edebiyat, sanat, müzik, mimari vb.** gibi eserler üzerinden sahip olunabilecek haklardır.
- Fikri mülkiyet hakkı; kişinin yaratıcı düşünme ürününü ortaya koyduğunda kendisine yasal bazı imkânlar sağlar.
- Fikri mülkiyet, kişiye/kuruluşa ait fikir ürünüdür; bu kişi/kuruluş, bu fikir ürününü dileği zaman bir şarta bağlı kalmaksızın paylaşmayı/kullanıma açmayı belirli biçimlerde kontrol etmeyi tercih edebilir.

Fikri mülkiyet hakları 3 başlıkta sınıflandırılabilir

NOT: Fikri hakların içerisinde **Telif hakları** vardır ve **4 kategoriden oluşur:**

- 1-İlim ve edebiyat eserleri,**
- 2-Musiki eserleri,**
- 3:Güzel sanat eserleri,**
- 4:Sinema eserleri.**

2:SINAI HAKLAR:

- Sinaî Mülkiyet; **SANAYİDE VE TARIMDAKİ** buluşların, yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün çalışmaların ilk **uygulayıcıları** adına; ticaret alanında üretilen ve satılan malların üzerlerindeki üretici veya satıcısının **ayırt edilmesini sağlayacak** işaretlerin sahipleri adına tescil edilmesini ve böylece ilk uygulayıcıların ürünü üretme ve satma hakkına belirli bir süre sahip olmalarını sağlayan gayri maddi bir haktır.

UYARI: Sinaî mülkiyet hakları ise **patent, marka, faydalı model ve tasarım** gibi hakları kapsar.

FİKRİ VE SINAI HAKLARIN

Ortak yönleri	Farklı yönleri
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fikri ve sinai hakların her ikisi de sürelidir. ➤ Her ikisinin ihlali durumunda hukuki işlem hakkı doğar. ➤ Her ikisinin de alınma, satılma devredilme hakları mevcuttur. ➤ İzinsiz çoğaltılması her iki hak için de suç unsurudur, hakka tecavüz, haksız rekabet kabul edilmektedir. ➤ Her ikisinin gaspı durumunda hapis ve maddi ve manevi tazminat ödeme ile karşı karşıya kalınabilir	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fikri haklar da tescil edilmesine gerek YOKKEN sinai hakların VARDIR.) ➤ Türkiye için Ankara’da bulunan Türk Patent ve Marka Kurumuna yurt dışı için PCT (Patent Cooperation Treaty), EPC (The European Patent Convention) gibi kuruluşlara başvuru yapılması gerekir. ➤ Fikri hakların eser olma niteliği, estetik kaygısı varken sinai hakların sanayide kullanılabilir olma zorunluluğu vardır. ➤ Fikri haklar için meslek birliklerinin (Örneğin SESAM [Sinema Eserleri Birliği], MESAM [Müzik Eseri Sanatçıları Birliği] gibi) itiraz etme gibi özel hak ve imkânları vardır. Sinai haklar için bu durum geçerli değildir

- Ülkemizden alınan patent ülkemiz için geçerlidir. Başka ülkelere o ülkenin patent ile ilgili otorite kurumundan ayrıca patent başvurusu yapılabilir.
- Bir okul için patent başvurusunda bulunuluyorsa okul yöneticisinin başvuru yapmak isteyen okul çalışanına yetki devri belgesini onaylayarak yüklemesi gerekir. Sisteme yüklenecek diğer belgeler, tarifname istem ve özettir.

RÜÇHAN HAKKI NEDİR?

Başka bir ülkeden edinilen patente sahip olmanın belgesidir. Bu belgeye sahip olmak, ülkemizden patent almayı kolaylaştırır. Patent için belli bir ücret ödenecektir. Bu ücretin miktarı, patentin içeriğine bağlıdır. Meblağ yüksekse TÜBİTAK desteklerinden yararlanılabilir.

- Patent; **YENİLİK, BULUŞ BASAMAĞI, SANAYİYE UYGULANABİLİRLİK VE KORUMA SÜRESİ** şeklinde dört özelliği vardır.
- Ancak patente başvurmak ve almak meşakkatli bir iştir.
- **BULUŞ BASAMAĞININ OLMADIĞI** veya Tüzüner’in ifade ettiği gibi tekniğin bilinen durumunu aşması gibi bir zorunluluk bulunmayan durumlarda **Faydalı Model Olarak Değerlendirilebilir** ve faydalı model belgesi alınabilir.
- **Faydalı modelin 10 yıl koruma hakkı sağlarken, incelemeli patent 20 yıl, incelemesiz patent ise 7 yıl koruma sağlar.**
- Bununla beraber **Fikrî Haklar, Üreten Kişinin Yaşamı Üzerine + 70 Yıl Olarak Belirlenmiştir.** Kimi ülkelerde bu artı yıl: 50’dir
- Bir ürün, süreç vb. ile ilgili olarak buluşla ilgili veya buluş olmadan sanayide kullanılabilir olmanın yanı sıra ürünün görüntüsünün, tümünün veya bir kısmının süsleme, çizgi, şekil, renk, doku gibi özelliklerinin değiştirilmesi **tasarım** başlığı altında değerlendirilir.
- **Telif hakları, fikir emeği üzerindeki hukuki haklardır** ve **Tescile Gerek Yoktur, eser üretilince kendiliğinden doğar.** Soyuttur. Maddi olmayan malları ifade eder. **Ülkesellik ilkesi geçerlidir. Kişinin yaşamı +70 yılı kapsar.**

MODÜL 5- EĞİTİMDE KAPSAYICILIK

Kapsayıcı eğitim nedir? Kapsayıcı eğitim, **her bir öğrencinin kendi öğrenme ve gelişim özellikleri, ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda eğitime erişimini, eğitim ortamlarına katılımını ve bu doğrultuda onlarla ilgili profesyonellerin desteklenmesine yönelik süreçleri gerektiren bir “anlayış”tır.** Kapsayıcı eğitim bir program, müfredat ya da yaklaşımdan ziyade, her şeyden öte bir anlayıştır.

- Kapsayıcı eğitimin farklı zamanlarda, farklı araştırmacılar tarafından çeşitli özellikler vurgulanarak yapılmış tanımları bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Şekil 1’de yer almaktadır:

Ballard, 1995	Kapsayıcı eğitim, genel eğitim okullarındaki “özel gereksinimli çocukların” ihtiyaçlarını karşılayan “özel” öğretmenlerle ilgili değildir.
Kurth & Gross, 2014	Bir öğrencinin genel eğitim faaliyetlerine ve müfredatına tam olarak katılması için ihtiyaç duyacağı tüm destek ve hizmetlere erişmesinin bir gereklilik olduğu sistemdir.
Hodkinson, 2020	Kapsayıcı eğitim, tüm çocukların “eğer”siz ve “ama”sız genel eğitim sınıflarında bir arada bulunması üzerine inşa edilen bir yapıdır.
Graham, 2020	Engelleri ortadan kaldırmayı, tüm öğrencilerin aynı yaştaki akranları ile öğrenme deneyimlerine ve öğrenme ortamlarına katılmalarını sağlayan temel bir insan hakkı ve eğitimde sistemli bir reform sürecidir.

KAPSAYICI EĞİTİMİN YARARLARI

- Kapsayıcı eğitim uygulamaları, **aynı ortamda eğitimine devam eden hem gelişimsel yetersizliği olan çocuklar hem de tipik gelişim gösteren akranlarının gelişimlerini desteklemekte; akran etkileşim ortamına katkı sağlayarak** çocukların öğrenme süreçlerini yönlendirmeye yardımcı olmaktadır
- Tüm çocukların aileleri kapsayıcı eğitim ortamlarında eğitim alan çocukları vesilesi ile kapsayıcı eğitime yönelik olumlu tutum geliştirmektedir
- Kapsayıcı ortamlarda bulunan çocuklar ayrıştırılmış ortamlarda eğitim gören benzer özellikteki akranlarına göre öğretimsel hedeflerinde bulunan iletişim, sosyal ve akademik becerileri daha kısa sürede öğrenebilmektedir.

KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME FAALİYETLERİ İLE KAPSAYICI EĞİTİM FARKLARI

Kaynaştırma/Bütünleştirme (Integration/Mainstreaming)	Kapsayıcı Eğitim (Inclusive Education)
Özel gereksinimli çocuklara odaklıdır.	Tüm çocukların özelliklerini dikkate alarak eğitimde eşit erişime yöneliktir.
Çocukların eğitim ortamına hazır olmasını gerektirir.	Eğitim ortamlarının çocukların özelliklerine göre yapısal ve işlevsel olarak düzenlenmesi söz konusudur.
Genel eğitim ortamlarında çocukların yarı zamanlı ya da tam zamanlı şekilde bulunmasını içerir.	Tüm çocukların gelişimsel özellikleri ve gereksinimlerine göre öğretimsel uyarlamalar yapılarak eğitim ortamlarına erişim ve katılımlarını içerir.
Çocukların “bireysel farklılıkları” ön plandadır ve çoğu zaman bu durum sorun ya da ayırıcı özellik olarak görülür.	“Çeşitlilik” esastır ve bireysel farklılıklar olağan karşılanarak ayırıcı özellik şeklinde vurgulanmaz.
Ayrıştırılan çocukların bütünleştirilmesine yönelik destek sunulur.	Tüm çocukların okula aidiyeti, katılımı için gerekli tedbirler alınır.

Kapsayıcı eğitimin temel kavramları

- Kapsayıcı eğitim çeşitlilik, katılım, aidiyet, adalet ve hak temelli yaklaşım üzerinde şekillenen bir anlayıştır. Çeşitlilik; yaş, etnik köken, ırk, cinsiyet, engellilik, sosyoekonomik düzey, dil, din, coğrafi konum gibi özelliklerin farklılıklarının doğasını değerlendirmeden ve yargılamadan olduğu gibi kabul etmeyi ve sosyal dışlamayı ortadan kaldırmayı ifade etmektedir.

Kapsayıcı Eğitimin Gereçekleri

1: Eğitimsel gerekçeler :

- Bu bağlamında, kapsayıcı eğitim yaklaşımı işler hâle geldiğinde, **okullarda tüm çocuklar birlikte eğitim alabilir ve bireysel farklılıklara yanıt veren,** tüm çocukların yararlanabildiği öğretim yöntemlerinin kullanılarak tüm çocukların gelişimsel olarak ilerlemeleri desteklenebilir.

2: Sosyal gerekçeler:

- Bu bağlamda, kapsayıcı okullar, tüm çocukların birlikte eğitim almasını sağlayarak **farklılıklara karşı tutumları değiştirebilir, insanları barış içerisinde, bir arada yaşamaya teşvik eden adil ve ayrımcı olmayan bir toplumun temelini oluşturur.**

3: Ekonomik gerekçeler:

- Bu bağlamında ise; kapsayıcı eğitim uygulanan okulları oluşturma ve sürdürmenin belirli özelliklere sahip çocuklara yönelik uzmanlaşmış kişilerle, farklı türde okullarda verilen hizmetlerden oluşan karmaşık bir sistemden daha az maliyetli olabileceği düşünülmektedir. **Tüm öğrencilere etkili bir eğitim sunabilecek kapsayıcı okulların “herkes için eğitim” sunmanın daha uygun maliyetli bir yolu olduğu belirtilmektedir.**

KAPSAYICI EĞİTİMİN İLKELERİ

- Kapsayıcı değerleri eyleme geçirme,
- **Her insanın yaşamına eşit derecede önem verme,**
- Herkesin aidiyet hissetmesine destek olma,
- Çocukların öğrenme ve öğretime katılımlarını sağlama,
- **Dışlanmayı, ayrımcılığı ve öğrenmeye katılıma engel olan durumları azaltma,**
- Çeşitliliği ve herkese eşit derecede saygıyı teşvik etmek için kültürler, politikalar ve uygulamalar geliştirme,
- Öğretim süreçlerinden geniş ölçüde faydalanmak için kapsayıcı uygulamadan yararlanma,
- Çocuklar arasındaki ve yetişkinler arasındaki farkları öğrenme için bir kaynak olarak ele alma,
- Çocukların yerel tabanlı, yüksek kalitede eğitim alma hakkını kabul etme,
- **Çocuklarla birlikte, çalışanlar ve aileler için de okulları geliştirme,**
- Başarıların yanı sıra, olumlu okul ortamı oluşturma ve değerini öne çıkarma,
- Okullar ile okulların değerleri ve bulundukları yakın çevre arasındaki olumlu ilişkileri teşvik etme,
- Kapsayıcı eğitimin, topluma dâhil olmanın bir göstergesi olduğunun farkına varma

Kapsayıcı Eğitim Anlayışı

Kapsayıcı olmak her şeyden öte bir anlayıştır ve öncelikle düşüncelerimizde, kendimizde var olan ayrıştırıcı tutumları ve düşünceleri fark etmemizi gerektiren bir anlayıştır. **Kapsayıcı eğitim anlayışı sınıftaki tüm öğrencilerin öğretmeni olmak ile ilgilidir.**

Kapsayıcı Anlayışın Yansımaları ve Dil

Yetişkinlerden kapsayıcı olmayan dilsel ifadeleri ve tutumları öğrendikçe, çocuklar da çeşitli bakımlardan kendileri gibi olmayana kapsamakta zorlanmaktadır Yetişkinlerin tutumları ve dil kullanımları çocukların gözünde arkadaşlarına yönelik doğrudan fikir oluşturmalarına ve zaman zaman ön yargı geliştirmelerine sebep olabilir.

Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi ve Yasal Düzenlemeler

- Geniş kapsamlı ele alındığında, dünya genelinde kapsayıcı eğitim yaklaşımının tarihsel yolculuğu ile ilgili olarak **uluslararası alanda dört temel süreç yer almaktadır.**

1.İNSAN HAKLARI TEMELLİ SÜREÇ (1948 VE SONRASI)

- Bildirgenin ikinci maddesinde “Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, gelir durumu/mülkiyet, doğuş veya herhangi bir ayırım gözetmeksizin bu bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve özgürlüklerden yararlanabilir.” hususu ifade edilerek hak ve özgürlüklerden yararlanmanın kapsamı belirtilmiştir.
- Bununla birlikte 26. maddede “Herkes eğitim hakkına sahiptir.” vurgusu da yer almaktadır.
- Ülkemizde 27 Mayıs 1949 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile bildirge Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. İnsan hakları temelli sürece ilişkin diğer belgelerde de ayrımcılık gözetilmeksizin haklardan yararlanma ile dışlanmaya sebep olabilecek durumlar ortaya konularak eşitlik ve adalet vurgusu yapılmıştır.

İnsan Hakları Temelli Sürece İlişkin Gelişmeler

- 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- 1952 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- 1960 UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme
- 1966 Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
- 1971 BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi
- 1975 BM Engelli Hakları Bildirgesi
- 1981 UNESCO Sundberg Bildirgesi
- 1982 BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı
- 1989 BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

2.ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK SÜREÇ (1990 VE SONRASI)

- 1990 yılında Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı ile başlayan süreç, özel gereksinimli çocukların kapsayıcı eğitime yönelik çok önemli gelişmeleri de beraberinde getirmiştir.
- Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı, BM Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), BM Nüfus Fonu (UNFPA), BM Kalkınma Programı (UNDP) ve Dünya Bankası tarafından organize edilen, 155 ülkeden temsilcilerin ve pek çok sivil toplum kuruluşunun yer aldığı en önemli küresel eğitim girişimidir.
- Her ne kadar eğitim hakkı, eşitlik, ayrımcılık gözetmeksizin yapılması gereken uygulamalar pek çok uluslararası dokümanda yer alsada da 1994 yılında Salamanca Konferansı sonrasında yayımlanan Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi ile “kapsayıcı eğitim” ilk kez gündeme gelmiştir.
- Salamanca Bildirgesi ile “Herkes İçin Eğitim” temelinde devletlerin “bireysel farklılıklara ve güçlüklerle bakılmaksızın tüm çocukları kapsayacak olanakları sağlamak üzere eğitim sistemlerini geliştirmesi”, “tüm çocukları genel eğitim okullarına kayıt ederek hukuki ve politik bir konu olarak kapsayıcı eğitim ilkesini benimsemesi”, “kapsayıcı eğitimin erken tanı ve müdahale boyutlarını güçlendirmesi” konularında çok önemli kararlar alınmıştır.

Özel Gereksinimli Çocuklara Yönelik Sürece İlişkin Gelişmeler

- 1990 Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı
- 1993 BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği ve Standart Kurallar
- 1994 UNESCO Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi
- 1996 BM Engellilik Strateji Belgesi

3. DEZAVANTAJLI GRUPLARA YÖNELİK SÜREÇ (2000 VE SONRASI)

- 2000’li yıllarda çeşitli dezavantajlı gruplara yönelik düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir 2000 yılında Senegal, Dakar’da toplanan Dünya Eğitim Forumu Dakar Çerçevesi’nde marjinal gruplar; yoksul ve savunmasız bireyler, hapis hanedekiler, mülteciler, ebeveynsiz çocuklar, çocuk işçiler, okuma yazma bilmeyen ve refakatçisi olmayanlar ile çeşitli özelliklerinden dolayı toplum geneline aykırı olduklarının düşünülmesi nedeniyle dışlanmaya maruz kalanlar olarak ifade edilmiştir.
- 26-28 Nisan 2000 tarihleri arasında Senegal, Dakar’da düzenlenen Dünya Eğitim Forumu’nda “herkes için eğitim” hedeflerine ne düzeyde ulaşıldığı ve 2015 yılına kadar hedeflere ulaşılması için yapılabilecekler ele alınmıştır. Erken çocukluk eğitimi, kız çocuklarının eğitim sürecine dâhil edilmesi, yetişkin okuryazarlığının artırılması konuları özellikle vurgulanmıştır.

Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sürece İlişkin Gelişmeler

- 2000 UNESCO Dünya Eğitim Forumu ve Dakar Eylem Çerçevesi;
- Avrupa Komisyonu Engelsiz Avrupa Tebliği
- 2003 BM Engellilik İçin Fırsat Eşitliği
- 2004-2010 Avrupa Komisyonu Engellilik Eylem Planı

4. EĞİTİM SİSTEMLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ (2005 VE SONRASI)

- Kapsayıcı eğitimin tarihsel sürecinde 1900'lü yılların ilk yarısında insan hakları temelli başlayan süreç zaman içerisinde dönüşüme uğramıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde "kapsayıcılık" kavramı geçmişe göre daha çok üzerinde konuşulan bir hâl almıştır ve eğitim sistemlerinin kapsayıcılık odağında dönüşmeye başladığı görülmüştür.

Eğitim Sistemlerinin Dönüşümüne Yönelik Gelişmeler

- 2005 UNESCO Kapsayıcılık Rehberi: Herkes İçin Eğitime İlişkin Erişilebilirliği Sağlama
- 2006 BM Engelli Hakları Sözleşmesi
- 2006-2015 Avrupa Konseyi Engellilik Eylem Planı
- 2008 UNESCO Kapsayıcılığa Yönelik Politika Rehberi
- 2010-2020 AB Engellilik Stratejisi; UNESCO Herkes İçin Eğitim İzleme Raporu
- 2012 UNESCO Eğitimde Dışlanma: Daha Kapsayıcı ve Adil Toplumlar İçin Eğitim Sistemlerini Değerlendirme Rehberi
- 2015 UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi
- 2017 UNESCO Eğitimde Kapsayıcılık ve Eşitliği Sağlama
- 2019-2030 Her Çocuk Öğrenebilir: UNICEF Eğitim Stratejisi
- 2020 UNESCO Salamanca Bildirgesi'nden 25 Yıl Sonra Eğitimde Kapsayıcılık: Mevcut Durum, Eğilimler ve Zorluklar; Küresel Eğitim İzleme Raporu: Eğitimde Kapsayıcılık
- 2021-2030 AB Engelli Haklarına Yönelik Strateji Belgesi
- 2005 yılı sonrasındaki önemli gelişmeleri BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve UNESCO tarafından yayımlanan rehberler ve eylem çerçeveleri oluşturmaktadır.

UYARI: BM Engelli Hakları Sözleşmesi 2006 yılında ortaya konulmuş ve 2008 yılında yürürlüğe girerek 181 ülke bu sözleşmeye taraf olmuştur.

- Sözleşmenin 24. maddede "Taraf devletler, engellilerin eğitim hakkını tanır ve bu hakkın ayrımcılık olmaksızın ve fırsat eşitliği temelinde gerçekleştirilmesi amacıyla her düzeyde kapsayıcı bir eğitim sistemi sağlar." hususu belirtilmiştir. Bu madde ve açıklamaları ile engellilerin kapsayıcı eğitim hakları açıkça ilan edilmiş, engelli olma nedeniyle genel eğitim sisteminden dışlanmaları yasaklanmış ve bireysel gereksinimlerin çeşitli uyarlamalar ve düzenlemeler ile eğitim ortamlarında karşılanması ana hatlarıyla ortaya konulmuştur.

Kapsayıcı Eğitime Yönelik ULUSAL Düzenlemeler

- Ülkemizde kapsayıcı eğitim 1980'li yıllardan itibaren yasal zeminde ele alınmaya başlanmıştır.
- 2021 yılında hâlâ yürürlükte olan 1982 Anayasası'nın 10. maddesinde "Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." ifadesi yer almakta ve ayrımcılık gözetilmeksizin "eşitlik" ilkesi vurgulanmaktadır.
- Bununla birlikte, 42. maddede eğitim ve öğrenim hakkıyla ilgili olarak "Kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılmaz." ifadesi ile tüm bireylerin eğitim hakkı yasal güvence altına alınmıştır.
- Aynı maddede "Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır." hususu belirtilmiştir. Anayasamızda kapsayıcı eğitim ile ilgili ele alınabilecek diğer yasal düzenlemeler ve ilgili maddeler Tablo 1'de yer almaktadır.

Kapsayıcı eğitime yönelik ulusal yasal düzenlemeler

Yasalar	Maddeler
222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961)	Madde 12. "Mecburi ilköğrenim çağında bulundukları hâlde zihnen, bedenlen, ruhen ve sosyal bakımdan engelli olan çocukların eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır." Madde 46. "Her çocuk mecburi ilköğrenim çağına girdiği yılın başında (...) ilköğretim okuluna kayıt ve kabul edilir. Her veli yahutvası veya aile başkanı, çocuğunu zamanında okula yazdırmakla yükümlüdür."
1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973)	Madde 4. "Eğitim kurumları dil, din, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz." Madde 8. "Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır."
573 Sayılı KHK (1997)	Madde 4. "Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamaları yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir." Madde 7. "Tanısı konulmuş özel eğitim gerektiren çocuklar için okul öncesi eğitim zorunludur. Bu eğitim özel eğitim okulları ve diğer okul öncesi eğitim kurumlarında verilir."
5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005)	Madde 15. "Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelli çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlardave engelli olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır."
6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)	Madde 66. "Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır."
6883 Karar Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)	Madde 28. "54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir."

Kapsayıcı eğitimin önemi:

- ❖ Farklı gelişim özelliklerine ve öğrenme gereksinimlerine sahip çocukların öğrenme ortamlarında bir arada bulunmalarını, başkalarına saygı göstermelerini ve toplumun değerli bir bireyi olmalarını sağlar.
- ❖ Çocukların güçlü yanlarını öne çıkarır.
- ❖ Ayrıştıracı eğitim ortamlarının doğurabileceği ayrımcı yaklaşımların önüne geçer.
- ❖ Çocuklar arasındaki farklılıkları gözetmeksizin, okula gelen tüm çocuklara yarar sağlamayı amaçlar.
- ❖ Tüm çocukların gelişimini ve akademik başarısının yükselmesini destekler.
- ❖ Çocukların aile dışındaki ortamlarda sosyal ilişkilerinin ve etkileşimlerinin gelişmesini sağlar.
- ❖ Sivil katılım, istihdam ve toplum hayatını kapsayıcı hâle getirir.
- ❖ Tüm çocukların toplumsal yaşama katılımını sağlar.
- ❖ Tüm çocukların öğretmenleri, ebeveyni ve akranları tarafından desteklenmesini sağlar.

KAPSAYICI EĞİTİM BOYUTUNDA ŞU HUSULARA ÖZELLİKLE DİKKAT EDİLDİĞİNİ GÖSTERMEKTEDİR

1:Erişilebilir ve kapsayıcı öğrenme alanlarının oluşturulması: Okul olanaklarının ve öğrenme araç ve gereçlerinin, tüm çocuklar için fiziksel olarak erişilebilir ve kullanılabilir hâle getirilmesine yönelik çabalar artan oranda devam etmektedir.

2:Kapsayıcı eğitime yönelik eğitimcilerin mesleki gelişimine destek verilmesi: Başta öğretmenler olmak üzere tüm eğitimcilerin kapsayıcı eğitime yönelik tutum, bilgi ve becerilerini geliştirici eğitim faaliyetlerinin sürekli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi için tedbirler alınmaya çalışılmaktadır.

3:Çok sektörlü bir yaklaşımın kullanılması: Okulun içinde ve dışında, çocukları eğitim hizmetlerine erişmekten alıkoyan engellerin belirlenmesi ve kolaylaştırıcı önlemlerin alınması için alternatif çözüm önerileri üretilmektedir.

4:Toplumun sürece dâhil edilmesi: Ailenin ve toplumun diğer üyelerinin, tüm çocukların eğitiminin bir parçası olmasının teşvik edilmesi ve kolaylaştırılmasına yönelik faaliyetler artırılmaya çalışılmaktadır.

Hizmetlere ve hizmet alan gruplara yönelik verilerin toplanması: Okuldaki kapsayıcı eğitim hizmetlerine yönelik verilerin toplanması, çözümlenmesi ve bulguların, hizmetlerin etkililiğini değerlendirmede ve okul gelişimine yönelik yeni stratejiler geliştirmede kullanılmasına yönelik artan girişimler göze çarpmaktadır.

Kapsayıcı Eğitimin Bileşenleri, Kapsayıcı Okulların ve Sınıfların Özellikleri

- ✓ Kapsayıcı eğitim anlayışının net olarak anlaşılabilmesi ve uygulamaya aktarılabilmesi bileşenlerinin anlaşılmasına bağlıdır. **Kapsayıcı eğitim (erişim, katılım ve destek) olmak üzere üç bileşende sekillenmektedir.**

1: ERİŞİM:

- ✓ Fiziksel engellerden arındırılarak **sınıfın her noktasının tüm çocuklar tarafından kullanılabilir olması**, öğrenmeyi desteklemeye yönelik çeşitli türde etkinliklere izin veren şekilde sınıf ortamının düzenlenmesi ve sınıftaki tüm materyallerin çocuklar tarafından bireysel gereksinimleri temelinde kullanılabilir olması ifade etmektedir

2: KATILIM:

- ✓ Oyun ve öğrenme etkinlikleri ile meşgul olma ve her bir çocuk için aidiyet duygusunu teşvik etmeye yönelik çeşitli öğretim ve müdahale yaklaşımları kullanmayı ifade etmektedir. **Cocukların oyun ve öğrenme etkinliklerine katılımlarının en önemli göstergesi fiziksel olarak orada bulunmanın yanı sıra etkinliklerle meşgul olmasıdır.**

3: DESTEK:

- ✓ kaliteli kapsayıcı eğitim uygulamalarının gerçekleştirilmesi için **sistem düzeyinde desteklerin alt yapısının oluşturulmasına yöneliktir.** Okullarda çalışan profesyonellerin mesleki gelişimi, organizasyon yapıları ve kapsayıcı eğitimi destekleyen veri sistemleri ile iş birliğini kapsamaktadır.

KAPSAYICI SINIF EKOLOJİSİ

- ✓ Kapsayıcı sınıf ortamlarının fiziksel ve sosyal özellikleri birbirleri ile ilişkilidir ve içerisinde bulunanların davranış özellikleri ile birlikte “ekolojik” olarak ele alınmaktadır. Sınıf ortamının düzenlenmesi ve tüm çocuklar için yararlı hâle getirilmesinde fiziksel ve sosyal ekolojik özelliklerin bir arada ele alınması önemlidir. **Fiziksel ekolojik özellikler kapsamında materyaller/araçlar, etkinlik ortamı, görseller ve çizelgeler, sınıftaki yetişkin-çocuk oranı yer almakta iken sosyal ekolojik özelliklerde akran etkileşimi, yetişkin-çocuk etkileşimi, materyaller ve ortamlarla etkileşim, sosyal ilişkiler, aidiyet yer almaktadır.**

KAPSAYICI OKUL VE ÖZELLİKLERİ

- ✓ Kapsayıcı okul; **farklılıklarına rağmen tüm öğrencilerin başarabileceğine inanan, ortak bir anlayış geliştirmiş,** kişisel haklara ve eşitliğe değer veren okulları tanımlamakta kullanılan bir kavramdır.
- ✓ Kapsayıcı okul özelliklerine baktığımızda;

1:Liderlik

2: Bireysel Farklılıklar

3:Okul Kültürü

4: Farklılaştırılmış Öğretim

5: İlkeler

İLKELER:

- ❖ Bu okullarda, **özelliklerine veya kişisel koşullarına bakılmaksızın her tür öğrenciye erişim izni verilir.** Eğitim fırsat eşitliği ve adaleti temelinde bir hak olarak görülür.
- ❖ Çocukların yaşam kalitesinin sadece öğrenme düzeyinde değil, her alanda artması hedeflenir.
- ❖ Çocuklar bir **bütün olarak ele alınarak tüm gelişim alanları desteklenmeye** çalışılır.
- ❖ **Öğretmenler, kendilerini sınıflarında sadece bilgi aktarmaya adanmak yerine rehberlik ve destek rolüne sahiptir.** Öğretmenin rol ve sorumluluklarında farklılaşmalar vardır.
- ❖ Kapsayıcı eğitime dayalı okullar, çocuğu, kendi dönüşümünü gerçekleştirebilecek özerk ve yetenekli bir kişi olarak görür. Bireysel farklılıklar bir dezavantaj değil gelişime destek noktası olarak ele alınır.
- ❖ Öğrencilerde eleştirel düşünmeyi teşvik etmeye ve farklı olanları kabul ederken kendi fikirlerini geliştirmelerine izin vermeye çalışılır. Bu demokratik tutumun diğer yaşam alanlarında da hayata geçirilebilmesi için tedbirler alınır.
- ❖ Öğretmenler, öğrencilerin performansını yalnızca akademik sonuçlarına göre değil, yetenekleri veya genel ilerlemeleri gibi diğer faktörlere göre de değerlendirmelidir.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Erişilebilirliği Artırma

- ✓ Çoklu sunum yolları sağlamak(Farklı yöntemler-araçlar-dökümanlar vb.)
- ✓ Öğrenme ortamının çevresel düzenlemeleri yapılarak öğrencilerin erişilebilirliği desteklenebilir.
- ✓ Ortama davranışları düzenleyici görsel ipuçlarının yerleştirilmesi, duyarlılığı olan öğrenciler için ısı, ışık ve ses düzeyinin ayarlanması, öğrencilerin gereksinimlerine göre kural hatırlatıcılarının yerleştirilmesi ile fiziksel çevreye yönelik düzenlemeler yapılabilir.
- ✓ Sosyal çevreye yönelik olarak, küçük grup çalışmalarına yer verilebilir. Akran eşleşmesi yapılabilir.
- ✓ Oturma düzeni farklılaştırılarak öğrenme hedefleri bu doğrultuda çalışılabilir.
- ✓ Görseller oluşturulup çocukların rutinlerini destekleyen şekilde kullanılabilir.
- ✓ Öğrencilerin gereksinimlerine göre kullandıkları materyaller uyarlanabilir.
- ✓ Öğrencilerin öğrenme süreçlerinin desteklenmesi kullanılabilecek materyallerin ve ortamın da gereksinimlerine göre bireyselleştirilmesi ve uyarlanması ile mümkündür.
- ✓ Onların performansları temelinde gözlem yapılarak gereksinimleri fark edilmeli ve buna yönelik destek sunulmalıdır.

Yapılan düzenlemelerin etkisi değerlendirilmeli ve bir güncellemeye gereksinim olup olmadığına karar verilmelidir.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Katılımı Sağlama

- ✓ Kapsayıcı eğitim ortamlarında katılım, **öğrencilerin etkinliğin, derslerin, rutinin aktif bir üyesi hâline gelmesini ve akranları ile bir arada olmasını sağlamaktır.** Bu kapsamda tüm çocuklara yönelik öğrenme içeriğinde, sürecinde ve öğrenme süreci sonunda (ürünlerde) yapılabilecek düzenlemeler çocukların katılımı konusunda önemli yol araçlarıdır

1:Çocukların Tercihleri

- ✓ Çocukların materyal kullanma, öğrenme içeriğinin bir kısmını **kendi seçimi doğrultusunda belirleme** gibi alternatiflerinin olması onların öğrenme sürecine motivasyonlarını artıran önemli bir unsurdur.
- ✓ Sevdiği deftere yazı yazması, **etkinlik sürecinde sevdiği bir oyuncakını yanında bulundurması** onların katılımını destekleyebilir.

2:Etkinlikleri Basitleştirme

- ✓ **Karmaşık bir beceri içeren etkinlikleri onu oluşturan küçük parçalara bölerek veya basamak sayısını azaltarak kapsamını çocuğa göre sınırlandırmadır.**
- ✓ Bu yapılırken çocukların performanslarının dikkate alınması ve onlara özgü, yapabilecekleri şekilde bir aşamalandırmanın olması önem taşımaktadır.

3:Etkinlikleri Çeşitlendirme

- ✓ Tek tip etkinliklere yer vermekten çok çocukları farklı gelişimsel alanlarda desteklemeyi ve bireysel gereksinimleri doğrultusunda ilerlemelerine yardımcı olacak şekilde, **farklı türde etkinlikler yapmayı içerir.**
- ✓ Derslerde yer alan etkinlikleri müzik, sanat ve hareket içeren öğelerle birleştirmek bu kapsamda yapılabileceklerdendir.

UYARI: Ayrıca Öğrenme sürecini farklılaştırmada desteğe gereksinimi olan öğrenciler için YETİŞKİN DESTEĞİ YA DA AKRAN DESTEĞİ sunulabilir.

UYARI: öğrenme sürecindeki etkileşimlerde geri bildirimin kullanılması da oldukça önemlidir. **Geri bildirim öğrencilere kendi davranışları hakkında sunulan bilgidir.** Farklı sınıflamaları ve türleri bulunmakla birlikte, bu kısımda **düzeltilici geri bildirim, betimleyici geri bildirim ve çaba geri bildirim** gibi türleri ele alınmıştır.

A) Düzeltici geri bildirim: Öğrencilere yapması istenilen görevle ilgili sunulan geri bildirimdir. Çocuğun davranışının ya da tepkisinin yanlış ya da uygun olmadığını bilmesini sağlamak ve çocuğa daha uygun bir alternatif sunmaktır. **Örneğin, renklerle ilgili bir etkinlik yapılıyorsa ve öğretmen bir çocuğa mavi renkli bir legoyu gösterip “Bu ne renk?” diye sorduğunda çocuk “sarı” diyorsa, öğretmenin çocuğun tepkisi ardından “Bu mavi” demesi ve 2-3 saniye bekleyerek çocukta “mavi” demesini beklemesi düzeltici geri bildirimdir.**

B) Betimleyici geri bildirim: Öğrencilere davranışlarının bulunduğu ortama ve kişilere etkisi ile ilgili sunulan, olumlu olarak ifade edilen geri bildirimdir. Onlara hangi davranışların sınıf ortamında uygun/kabul edilebilir olduğu konusunda bilgi veren önleyici bir sınıf yönetimi stratejisi olarak da ifade edilmektedir. **Örneğin, serbest oyun zamanında çocuklara “Ayşe ile oyuncaklarını çok güzel paylaştın.”**

3: Çaba geri bildirimi: Öğrencilere öğrenme sürecindeki çabalarına yönelik davranışlarına sunulan geri bildirimdir. **Örneğin, sanat etkinliğinde fırça ile boyama yapan bir çocuğa öğretmenin “Çok çabalıyorsun, boyamanı bitirmek üzeresin.” demesi ya da parkta kumu bir kaptan diğerine boşaltmaya çalışan ve ard arda deneyen çocuğa “Gerçekten çok çalışıyorsun, deniyorsun.” şeklinde vb.**

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme İçeriklerine İlişkin Düzenlemeler

- ✓ **Öğrencilere ne öğretileceğine karar verilirken öğrenme gereksinimlerine, hazır bulunuşluklarına, değerlendirme sonuçlarına ve müfredat kazanımlarına bakılmalıdır.**
- ✓ Değerlendirme sonuçlarına göre elde ettiğimiz öğrenci gereksinimlerine yönelik hareket edilmesi önemlidir.
- ✓ Sınıflarda gereksinimleri, özellikleri, ilgi alanları, kendilerini ifade etmeleri bakımından çok çeşitli bilgi ve beceri düzeyinde olan öğrenciler vardır. Her öğrenci aynı içeriği, aynı şekilde öğrenemeyebilir. Bu nedenle bazı öğretimsel uyarlamalara ihtiyaç duyulabilir. Öğrenme içeriklerinin ve diğer özelliklerinin uyarlandığı sınıflar ile geleneksel sınıflar arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

Geleneksel Sınıflar	Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar
Öğretim öğretmen merkezlidir.	Öğretim öğrenci merkezlidir.
Öğretim genel olarak büyük grup etkinlikleri şeklinde yapılır.	Farklı gruplama formatları (büyük grup, küçük grup, akran eşleme) vardır.
Gruplar oluşturulurken sabit ve öğretmen yönlendirmeli olarak düşük, orta, yüksek başarılarının grupları şeklinde yapılır.	Öğrencilerin öğrenme gereksinimlerine ve ilgilerine göre gruplamalar yapılır.
Öğretmen daha çok orta seviyedeki öğrencilere göre öğretim yapar.	Öğretmen sınıftaki herkesin özelliklerini dikkate alarak öğretim yapmaya çalışır.
Öğretim tek bir şekilde (ders anlatımı yoluyla) sağlanır.	Öğretim birden fazla yolla sağlanır.
Öğretim görevleri, sınıf düzeyindeki standartlarla uyumludur.	Sınıf düzeyindeki standartlarla uyum sağlarken, öğretim görevleri öğrencilerin ihtiyaçlarına ve farklılıklarına hitap edecek şekilde tasarlanmıştır.
Öğretmen bilgiyi sunmak için tek bir kaynağa güvenir.	Öğretmen bilgileri sunmak için çeşitli materyaller (örneğin, birden fazla sınıf düzeyinden ders kitapları, bilgisayar yazılımı) kullanır.
Öğretmen tüm öğrencilere aynı ödevi verir.	Öğretmen birkaç ödev seçeneği sunar.

ÖĞRENCİLERİN İLGİLERİNİ İÇERİĞE DÂHİL ETME STRATEJİLERİ

1:Araştırıyorum stratejisi: Öğrencileri kendi deneyimlerine dayalı olarak kişisel ilgi alanlarına giren bir konuda araştırmacı olmaya teşvik eder.

2:Sorularım var stratejisi: Öğrencileri bireysel olarak ilgilendikleri soruları sormaya, sorularına nasıl cevap bulabileceklerini bulmaya ve bulduklarını akranlarıyla paylaşmanın yollarını tasarlamaya teşvik eder.

3:Bir ders tasarlıyorum stratejisi: Öğrenciler bir ders dönemi veya birkaç ders dönemi boyunca ne üzerinde çalışacaklarına karar verirler. Hedefleri belirlerler, zaman çizelgeleri belirlerler, hedeflerine doğru çalışırlar ve kendi ilerlemelerini değerlendirirler

4:Destekleme stratejisi: Öğrencinin performansına göre sistematik olarak sunulan destek öğrenci bağımsızlaştıkça kaldırılarak aşamalı bir sistem izlenir. Örneğin, öğretmen, öğrencilerin okuduğunu anlamalarına yardımcı olmak için okuma öncesi, sırası ve sonrası stratejileri kullanabilir.

Öğrenme Sözleşmesi

- ✓ Öğrenme sözleşmesi, öğrencinin belirli bir süre içinde tamamlayacağı işi yazılı olarak belirleyen öğretmen ve öğrenci arasında yapılan bir anlaşmadır. Bir öğrenme sözleşmesi, öğretmenlerin müfredatı öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine veya öğrenme profiline göre farklılaştırmasına olanak tanır. Sözleşme düzenlemek üzere yapılan toplantılarda öğretmen ve öğrenci, tamamlanması gereken görevi, ne zaman tamamlanacağını, işin nicelik ve niteliğini, hangi kriterlere göre değerlendirileceğini ve uygun olduğunda elde edilen notu belirtmelidir.

Mini Dersler

- ✓ Öğrenci bilgi düzeyinin değerlendirilmesine dayanarak öğretmen öğrencilerinin bir kısmına yeniden öğretebilir, bir grup öğrenciye öğretmek için başka bir yol bulabilir veya anlayışlarını ve becerilerini genişletmek için başka bir grupla çalışabilir. Mini dersler, içeriği öğrencilerin hazır bulunuşluğuna, ilgi alanlarına veya öğrenme profiline göre hedeflemede oldukça etkili olabilir. Küçük grup çalışmalarında bir grup bir konu ile ilgilenirken diğer gruba mini bir ders yapmak anlamlı bir alternatiftir.

Aileler ve Çocuklarla İletişim

- ✓ Öğrenme içeriğini düzenleme sürecinde aileler ile iletişim de oldukça önemlidir. Kapsayıcı eğitim ortamlarında bu tür uyarlamaların yapılması noktasında geleneksel öğretimden farklı uygulamalar olduğu için, öğretmenler kapsayıcı bir sınıfta neler bekleyebileceklerini öğrenciler ve velilerle konuşabilir, onlara bilgi verebilir

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Süreçlerine İlişkin Düzenlemeler

1:Öğretimin sunum şeklini uyarlayabilirsiniz.

- Farklı görsel araçlar kullanarak,
- Daha somut örnekler planlayarak,
- Uygulamalı etkinlikler yaparak,
- Öğrencileri iş birlikçi gruplara yönlendirerek bunları yapabilirsiniz

2:Öğrencilerin tepkilerini uyarlayabilirsiniz.

- Öğrencinin yönergelere nasıl yanıt verebileceğini;
- Öğrenciler için bir iletişim kitabı kullanarak,
- Öğrencilerin uygulamalı materyallerle bilgileri göstermelerine izin vererek yapabilirsiniz.
- İfade edici dil bakımından katılım özellikleri sınırlı olan öğrencilerin yanıtlarını çeşitli kartlarla göstermesini istemek de tepki uyarlamalarına örnek olabilir.

3: Öğrenme, görev tamamlama veya test etme için ayrılan ve izin verilen süreyi uyarlayabilirsiniz

- Bir görevi tamamlamak için bir zaman çizelgesini kişiselleştirme.
- Bazı öğrenciler için öğrenme süreci hızlandırılabilir ya da azaltılabilir
- Öğrenme, görev tamamlama veya test etme için ayrılan ve izin verilen süreyi uyarlayabilirsiniz.

4: Beceri seviyesini, problem türünü veya öğrencinin işe nasıl yaklaşabileceğine ilişkin kuralları uyarlayabilirsiniz

- Matematik problemleri için bir hesap makinesi kullanılmasına izin verebilirsiniz.
- Öğrencilerin öğrenme sürecindeki ihtiyaçlarını karşılamak için kurallarda tekrar düzenleme yapabilirsiniz

5: Öğrencilere yönelik bireysel destek miktarını artırabilirsiniz.

- Öğrencilerin özelliklerine göre akran arkadaşlar, öğretim asistanları, akran eğitmenler belirleyerek bunu yapabilirsiniz.

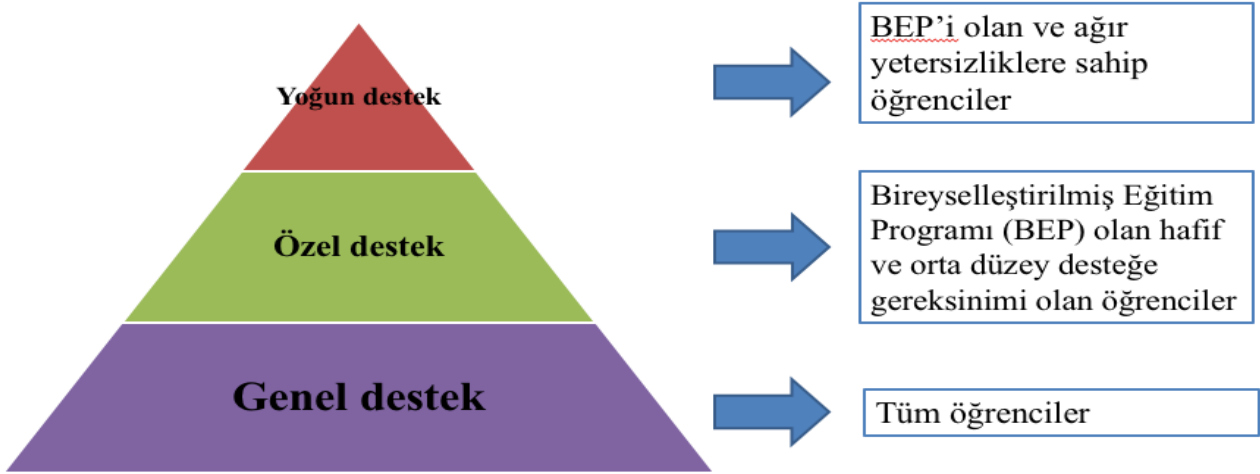
6: Öğrencinin göreve aktif olarak dâhil olma seviyesini uyarlayabilirsiniz.

- Örneğin, coğrafya dersinde, bir öğrencinin dünyayı tutmasını sağlarken, diğerlerinin yerleri işaret etmesi sağlanabilir.
- Bir öğrencinin etkinlikle ilgili materyalleri arkadaşlarına dağıtması sağlanırken diğerinin materyalleri toplaması sağlanabilir.

7: Bir öğrencinin bireysel hedeflerini karşılamak için farklı yönergeler ve materyaller sağlayabilirsiniz.

- Bir görevi tamamlamak için öğrencinin zaman çizelgesini kişiselleştirebilirsiniz. Ne zaman o etkinliği tamamlamış olması gerektiğini ona göre belirleyebilirsiniz.
- Bazı öğrenciler için öğrenme sürecini farklı şekilde hızlandırabilir, ekstra yönergeler sunabilir; bazılarının da minik minik hedefleri gerçekleştirmesine destek olabilirsiniz.

- ❖ Kapsayıcı eğitim ortamlarında tüm çocukların/öğrencilerin çeşitli öğrenme ve gelişim özellikleri bakımından desteğe ihtiyacı olabilir. **Tüm öğrencilerin öğrenebileceğini ve hepsinin “etiketlerinden” ziyade performanslarına göre “desteklenmesinin” önemli olduğunu düşündüğümüzde; zihnimizde kalıp yargıları, ön yargıları büyütmeyp her çocuğun öğrenebilir olduğuna inandığımızda zihnimiz de bu destek piramidindeki gibi çalışmaktadır.**

- Destek kavramını ön plana çıkardığımızda ve **“Sınıfımda şu şu özelliklere sahip bir öğrenci var, ben onu nasıl destekleyebilirim?” sorusunu kendimize sorduğumuzda bakış açımız da değişmekte ve zihnimiz alternatif geliştirmemizi sağlayan pencereler açmaktadır.**
- Özel eğitimde aşamalı yaklaşımlar da dediğimiz sistemde, destek dereceleri bu şekilde ortaya çıkmaktadır.
- Bu sistemde tüm çocukların/öğrencilerin çeşitli bakımlardan desteklendiği genel desteğin sunumu; gelişimsel olarak çeşitli yetersizlik ve sınırlılıklara sahip, tanı almış ve BEP'i hazırlanmış öğrenciler için özel destek dediğimiz hafif/orta düzeyde desteğin sunumu ve ağır yetersizliklere sahip öğrenciler için yoğun desteğin sunumunu yer almaktadır. Yani tüm kademelerdeki kapsayıcı ortamlarda öğrencilerin öğrenme ve gelişim özellikleri bakımından desteğe gereksinimi olabileceği ve bu desteğin onların özelinde, kendilerine yönelik sunulabileceği vurgulanmaktadır.
- Uyarılama yapmaya karar verdiğimizde neler yapmamız gerekiyor? Peki ya uyarılama gereksinimi ortaya çıktığını düşündüğümüzde nereden başlamamız gerekir? Bunların hepsi çeşitli kararlar almayı gerektiren bu süreçtir

Ne öğretileceğinin kapsamının ve içeriğinin belirlenmesi.

Nasıl öğretileceğinin belirlenmesi. Öğrencinin herhangi bir değişiklik yapmadan aktif olarak katılıp katılamayacağının kararına varılması.

Öğretimsel etkinlikler yapılması ve süreç içerisinde katılımın değerlendirilmesi.

Eğer öğrencinin desteklemesi gerekiyor ise uygun uyarlamaların belirlenmesi.

Uyarlamaların yapılması ve amacına ulaşp ulaşmadığının değerlendirilmesi.

- Öncelikle hangi ders kapsamında, hangi kademede öğretmenlik yapıyorsanız ona göre öğrencilere ne öğretileceğinin kapsamını ve içeriğini belirlemeniz, nasıl öğreteceğinizi belirlemeniz ve yaptığınız uygulamaları değerlendirmeniz gerekmektedir. Belirlenen hedeflere/kazanımlara ulaşıldı mı? Çocukların katılımı nasıl oldu, tüm çocuklar etkinliklere katıldı mı? Bu sorulara yanıtlarınızı oluşturduktan sonra eğer bir öğrencinin desteklenmesi gerekiyor ise ona uygun uyarlamaları da belirlemeniz gerekmektedir

KAPSAYICI DEĞERLENDİRME

MEB Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ile Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde ölçme ve değerlendirmeye ilişkin temel esaslar yer almaktadır. Bazı maddelerde de desteklenmesi gereken öğrencilere ilişkin hususlar belirtilmiştir.

- 1: Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler için; Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi tarafından bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlanır ve bu öğrencilerin başarıları, bu programda yer alan amaçlara göre değerlendirilir.
- 2: Öğrencilerin başarıları; öğretim programı öğrenme kazanımları esas alınarak dersin özelliğine göre yazılı sınavlar, uygulamalı sınavlar, performans çalışmaları ve projeler ile işletmelerde beceri eğitiminde alınan puanlara göre tespit edilir.
- 3: Sınav soruları, öğretim programlarında belirtilen genel ve özel amaçlarıyla öğrenme kazanımları esas alınarak hazırlanır.
- 4: Öğretmen, ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçlarıyla öğrencinin programlarda amaçlanan bilgi ve becerileri kazanıp kazanmadığını sürekli izler ve değerlendirir.
- 5: Öğrencilerin durumunu belirlemeye yönelik faaliyetler, ders ve etkinliklere katılım ile performans çalışmalarından oluşur.
- 6: Geleneksel sınavlardaki soruların uyarlanması yönelik dikkate alınması gereken öğrencilerin başarısının belirlenmesinde, eleştirel ve yaratıcı düşünme, araştırma, sorgulama, problem çözme ve benzeri becerileri ölçen araç ve yöntemlere önem verilir.
- 7: Öğrencilerin başarısının ölçülmesinde, geçerlilik, güvenilirlik ve kullanılabilirlik özellikleri açısından uygun ölçme araçları kullanılır. Ölçme aracının özelliğine göre cevap anahtarı, dereceli puanlama anahtarı ya da kontrol listeleri hazırlanır ve kullanılır.
- 8: Kaynaştırma yoluyla eğitim ve öğretimlerine devam eden öğrencilere yönelik ölçme değerlendirmede Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) esas alınır.
- 9: **Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan öğrenciler ile özel eğitim sınıflarında eğitimlerine devam eden öğrencilere başarısızlıklarından dolayı sınıf tekrarı yaptırılmaz.** Ancak; velinin yazılı talebi ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Biriminin kararı doğrultusunda, ilkokulda tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan öğrenciler ile ilköğretim programı uygulayan özel eğitim sınıflarında

Kapsayıcı Eğitim ve Paydaşlar

1: Paydaş Olarak Öğretmenler:

- Okullarda verilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkililiği, **eğitimin en temel paydaşı olan öğretmenin niteliğine bağlıdır.**
- Türkiye’de öğretmenlerde aranan nitelikler ve yeterlikler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Bakanlıkça kurulan komisyon yönetiminde Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri belirlenmektedir.
- Bu kapsamda bu yeterlikler **“mesleki bilgi”, “mesleki beceri” ve “tutum ve değerler”** olmak üzere birbiriyle ilişkili üç yeterlik alanından oluşmaktadır
- **Öğretmenlerin okullarda kullanabileceği ve onların öğrencilerle, ailelerle, yöneticilerle veya gönüllü kişilerle iş birliği ve iletişimde olmalarını sağlayacak bazı öneriler aşağıda listelenmiştir. Bunlar:**

1:Dönem başı ve sonu veli toplantıları; bireysel veli toplantıları

2:Veli katılımı ile gerçekleştirilen sosyal etkinlikler: Tiyatro, opera, müzikal, konser vb., yılsonu toplu doğum günü partisi düzenleme

3:Veli katılımı ile gerçekleştirilen akademik etkinlikler: Diş sağlığı ile ilgili diş hekimi bir veliyi davet etmek vb., sınıf bitkisi yetiştirme

4:Belirli gün ve hafta etkinlikleri: 4 Ekim Dünya Hayvan Hakları Koruma günü için projeler tasarlama

5:Oryantasyon etkinlikleri: Sene başında yeni gelen öğrencilere kendini ve okulu tanıtma, tanışma kokteyli düzenleme

6:Velilerle telefonla irtibatlarını etkin kullanma, ev ziyaretleri gerçekleştirme

7: Yılsonu sunumları/ okuma bayramı/ resmî bayramlar ve törenler: Öğrencilerin yıl boyunca öğrendiklerini sınıf arkadaşlarıyla birlikte sahnelemesi, velileri seyirci olarak davet etme

2: Paydaş Olarak Aileler

- Birçok ülkedeki aile, çocukları için ve çocukları ile birlikte anaokulu seçiminden başlayarak yükseköğretim seçimine kadar farklı eğitim düzeylerindeki eğitim seçeneklerini göz önünde bulundurmaları gereken bir durumla karşı karşıya kalır. Çocukların eğitimine ebeveyn katılımının, anaokulundan liseye kadar tüm öğrenim düzeylerinde akademik ve sosyal başarılarını etkilediği ve çocukların akademik gelişimlerinde kritik bir öneme sahip olduğu görülmüştür. Çocukların üzerinde böyle bir etkisi olan ebeveynlerin çocukların eğitimine dâhil edilmelerinin akademik ve sosyal anlamda önemli çıktılar oluşturduğu belirlenmiştir.
- Okul ve aile arasındaki etkileşimi arttırmak için okuldaki öğrenciler kadar öğrencilerin aile üyelerinin de etkin olması sağlanmalıdır. Bu kapsamda okul tarafından öğrenci velilerine yönelik yapılabilecek etkinlik türleri, **ebeveyn eğitimi, ebeveyn katılımı ve okul-aile iş birliği** olmak üzere üç ana başlıkta sınıflandırılabilir.

3: Paydaş Olarak Okul Yöneticileri

- **Okul yöneticileri, kapsayıcı bir öğrenme ortamının oluşturulmasında ve geliştirilmesinde eğitimin tüm paydaşlarına liderlik edecek pedagojik, yasal ve kültürel bilgi ve becerilere sahip olmalıdır.**
- Okul yöneticilerinin kurumlarındaki ve topluluklarındaki değişiklikleri denetlemesi ve etkili bir şekilde yönetmesi beklenir. Okul kültürü, iletişimin niteliğine ve niceliğine büyük ölçüde bağlıdır ve bundan etkilenir.
- Okullardaki etkileşimi artırmak adına okul yönetimince gerçekleştirilebilecek **ritüeller, seremoniler ve gelenekler** gibi rutin etkinlikler düzenlenebilir.
- Okulların açıldığı ilk günlere özgü önerilen bazı **“karşılama ritüelleri” yapılabilir.** Örneğin,
**Oryantasyon: Öğretim yılının başında yeni gelen öğretmenlere ve öğrencilere okul tanıtılır,
** Veli-öğrenci-öğretmen katılımıyla sene başı pikniği vb
- Okul yönetimince gerçekleştirilebilecek bazı **“kapanış veya sonlandırma ritüelleri”** aşağıda listelenmiştir:Örneğin;

**Bayrak törenleri (pazartesi ve cuma günleri): Her cuma günü sonunda “İstiklâl Marşı”ndan önce okul müdürü geçen hafta ile ilgili yapılan etkinlikler hakkında konuşma,Mezuniyet törenleri: karne günü: Öğrenciler performansı sergilerler vb.

4:Paydaş Olarak Sivil Toplum Kuruluşları

- Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının eğitimle ilgili çalışmalarda etkisinin olduğu düşünülmektedir. Bunun en belirgin örneği, Millî Eğitim Şûra’larında, üniversiteler, resmî kurum ve kuruluşlar ve MEB merkez ve taşra teşkilatlarının yanında sivil toplum kuruluşlarının da görüşlerine yer verilmesidir.

Ülkemizde Kapsayıcı Eğitimin Görünümü Eğitsel Bağlam

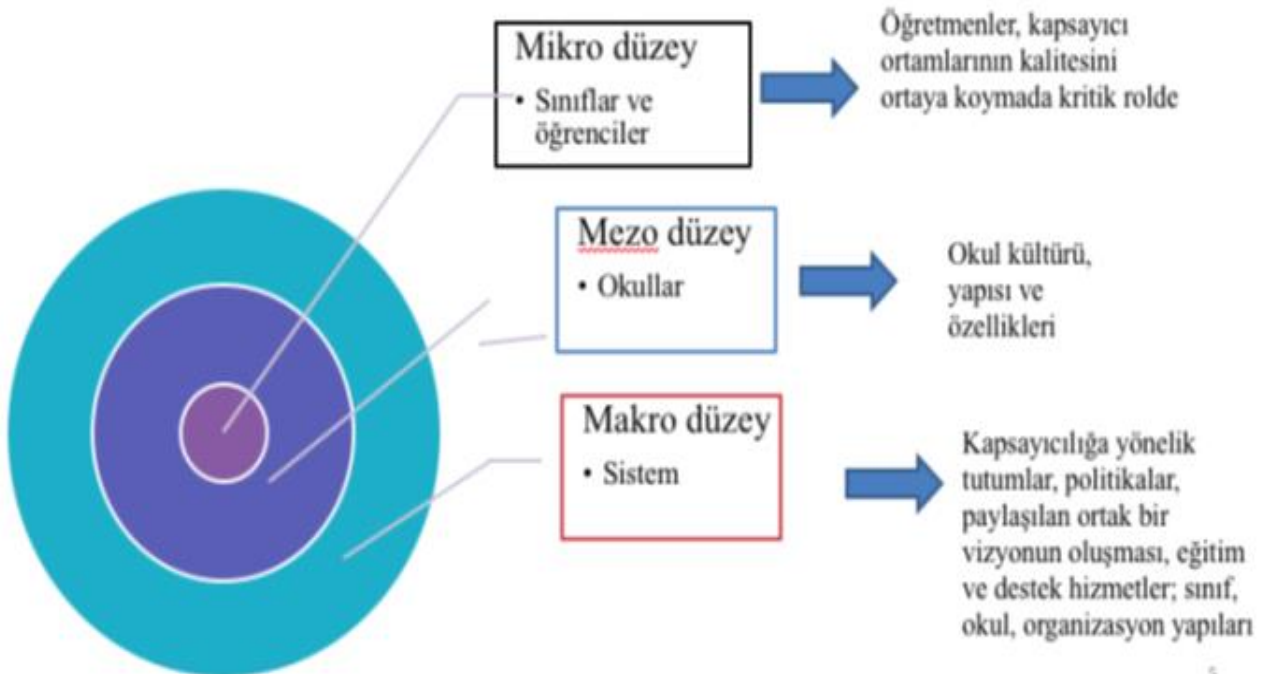
- Sınıfınızda/okulunuzda bu dezavantajların yoğun olarak hissedildiği öğrenci grubunuz hangileri? Türkiye özelinde bakıldığında, **engelli çocuklar, ruhsal ve davranışsal bozukluğu olan çocuklar, istismara maruz kalan çocuklar, az gelişmiş bölgelerdeki/kırsal kesimdeki çocuklar ve gençler, okula gitmeyen/okulu terk eden çocuklar, yoksul kent/mahallelerdeki çocuklar ve gençler, Romanlar, çatışma ortamındaki çocuklar ve gençlere ek olarak anadili Türkçe olmayan çocuklar ve uluslararası göçmenler de dezavantajlı gruplar arasında gösterilmektedir.**
- Bu değerlendirme bir sınıflamaya tabi tutulacak olur ise aşağıdaki gruplandırma örneği ortaya çıkacaktır:

- **Erişim sınırlıkları (mülteciler, coğrafi dağılım)**
- **Dil bariyeri (mülteci ve göçmenler, anadili farklı çocuklar)**
- **Düze çeşitliliği (hazır bulunuşluk, okul öncesi eğitimde okullaşma)**
- **Öğrenme kayıpları (mevsimlik tarım işçiliği, mücbir sebepler)**
- **Sosyal duygusal gelişim sınırlıkları (mülteciler-dönemsel farklılıklar)**
- **Fiziki sınırlıklar (özel eğitim gereksinimi olan bireyler)**

- Son zamanlarda **ülkemiz özelinde gündemde yer alan mülteci grupların eğitimi dikkate alındığında bazı sorunların yaşandığı görülmektedir.**
- Bu sorunların başlıcaları aşağıdaki başlıklar altında ele alınabilir:

- ***Psikososyal (travmalar)**
- ***Uyum (farklı kültür)**
- ***Dil ve iletişim (farklı dil)**
- ***istemsel (farklı eğitim sistemi)**
- ***Ailevi (kayıplar, yoksulluk...)**

- Bu sorunların çözümünde mikro, orta ve makro olmak üzere değişik düzeylerde tedbirlerin alınma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

- Sizce bir öğretmen, bu kadar sistematik sorunları içeren bir konunun çözümüne ne kadar büyük bir katkıda bulunabilir? **Kapsayıcı bakış açısı bağlamında öğretmenin harekete geçeceği nokta, kendi kontrolünde geliştirilebilir olan süreçler özelinde düşünerek bilinçli bir çaba göstermek olmalıdır. Bu da birey ve sınıf düzeyi olarak düşünülebilir.**

Kapsayıcı Eğitim

- Kapsayıcı pedagojiyi temele alan eğitim yaklaşımları, sınıf içindeki çeşitliliklerin ve farklılıkların doğru yönetilememesinden kaynaklandığı düşünülen sorunlara alternatif çözümler sunan esnek ve evrensel bakış açıları içermektedir.
- Eğitim alanında yapılan uygulamalar üç farklı yaklaşımın izlerini taşımaktadır. Bu yaklaşımların genel özellikleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 2. Kapsayıcı pedagoji

Çok Kültürlü Eğitim	Kültürler Arası Eğitim	Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitim
Etnik merkezden uzak, farklılıklara saygı gösteren anlayış	Farklı kültürleri anlamaya çalışan ve saygı duyan bir anlayış	Sosyal entegrasyon kapsamında, bütünleşme bilincine dayalı bir anlayış
Yasal haklar ile tüm bireyler eşit haklar ile sunulan eğitim	Herkesin eğitimi amacıyla farklılıklara odaklanmadan sunulan eğitim	Bireyin kültürel değerlerini, düşünce ve deneyimlerini sürece dâhil ederek üst düzey beceri geliştirme amaçlı sunulan eğitim
Farklı kültürde yaşam becerisi kazanmaya odaklanır.	Evrensel değerleri aktarmaya odaklanır.	Farklılıklardan yararlanarak sosyal ve akademik beceri geliştirmeye odaklanır.

BİLGİ, BECERİ, TUTUM VE DEĞERLER

- Hangi yaklaşım benimsenirse benimsensin genel olarak değerlendirildiğinde öğrenimi çeşitlendirme, motivasyon, kültür, mültecilik ve iletişim/sosyal uyum başlıklarının eğitim ortamlarında dikkate alınması önem arz etmektedir.

Öğrencilerin Katılımını Sağlama

- Gerekli ve uygun ipucu ve yardımı sağlama
- Öğrencilerle iletişimde gerekli ve uygun düzenlemeler (zaman, vurgu, tonlama, konuşma hızı, beden duruşu vb.) yapma
- Cesaretlendirici sözel pekiştiriciler (güçlü yönleri takdir, onay vb.) kullanma
- Her bir öğrenciyle iletişimde uygun (kendilerini değerli hissettirecek) iletişim kanalları (isimleriyle hitap etme, göz teması kurma vb.) kullanma
- Dersin kazanımıyla ilişkili olarak bireysel ya da kültürel birikimlerini paylaşmaları için eşit fırsatlar tanıma

Kültürler Arası İletişim ve Etkileşim

- Her bir öğrenciyle iletişimde kapsayıcılığa uygun sözlü ve sözsüz iletişim yolları kullanma
- Öğrencilerin, öğrenme görevlerini iş birliği/dayanışma/yardımlaşma içinde yapmalarını sağlama
- Etkinliğin gerekli yerlerinde, kazanımla bağlantılı olarak öğrencilerin duygu/düşünce/bilgi veya becerilerini kültürel birikimleriyle (aile, referans çevre, vb.) ilişki kurarak paylaşmalarını sağlama
- Kapsayıcı iletişim kanalları (saygı, hoşgörü, etkin dinleme vb.) kullanmalarını sağlama
- Öğrencileri, kendisinden farklı kültürden olan insanları tanımaya istekli olmaları noktasında, kazanım doğrultusunda teşvik etme
- Öğrencilerin empati, sosyal eşitlik, saygı, adalet gibi konular üzerinde düşüncelerini sağlayacak dersin kazanımıyla ilişkili ortamlar sunma

Kapsayıcı Eğitim ve Dezavantajlı Gruplar

- Kapsayıcı eğitimde dezavantajlı gruplara yönelik bazı kavramlara bakalım

1: Ön yargı: Türkçe Sözlük'te, "bir şeyi yeterince bilmeden varılmış kanı; önceden verilmiş yargı" biçiminde felsefi ve sosyolojik açılardan tanımlanmıştır. **Farklı gruplar veya kişiler arasında sosyal farklılaşmaya veya sosyal uzaklaşmayı körükleyecek tutumlara sebep oluyorsa ön yargı olumsuz bir nitelik kazanır.**

Örneğin, Suriyeli bir göçmenin "tehlikeli" olabileceğini varsaymak ön yargılı bir düşüncedir ve bu düşünce sebebiyle bu kişilerden uzak durmak ön yargılı bir davranıştır.

2: Kapsayıcılığın karşıt terimi olarak kullanacağımız ***ayrımcılık (ya da dışlama)***, en basit hâliyle bir kişiye ya da bir gruba benzer durum ve koşullardaki diğer kişilerden farklı ve eşit olmayan bir muamele yapılması şeklinde tanımlanabilir. **Ortaya çıkabilecek ayrımcılığın farkına varmak ve ayrımcılığı engelleyecek önlemler almak tüm öğretmenlerin öncelikleri arasında yer almalıdır.**

Doğrudan ayrımcılık: Bir kişi veya bir grubun farklılıkları nedeniyle, açık bir biçimde eşit olmayan bir muamele görmesidir. Burada farklı muamele **açıkça alay etmekten bu kişi ya da gruplara yönelik ayrımcılığı kışkırtmayı amaçlayan nefret söylemlerini** yaygınlaştırmaya kadar geniş bir yelpazedeki davranış biçimlerini içerir.

Dolaylı ayrımcılık ise; fark edilmesi güç olan, genelde imalar veya dolaylı ifadeler ile ortaya çıkan ayrımcılık şeklidir. Örneğin "yok sayma" bu tür ayrımcılığın en belirgin biçimlerindendir. **Sınıf ortamında öğretmenin başarısız diye etiketlenen bir öğrenciyi görmezden gelip başarılı öğrencileri daha çok önemsemesi bu ayrımcılık türüne örnektir.**

Pozitif ayrımcılık, toplumda ayrımcılığa uğrayan ve bu sebeble birtakım haklara erişemeyen ya da kısıtlı erişen grupların lehine geliştirilen politika, strateji, yöntem ve uygulamaların bütünüdür. Pozitif **ayrımcılık eşitlik ilkesini bozmaz, aksine eşitlik ilkesinin sağlanabilmesi için dolaylı ayrımcılığı engellemeyi hedefler.**

Ayrımcılığın Nedenleri ve Türleri

- Ayrımcılık çeşitli nedenlerle ortaya çıkmaktadır ve çeşitli türleri bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını inceleyecek olur isek;

1:Etnik köken ayrımcılığı: **İrk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı** her türlü ayırım etnik köken ayrımcılığını ifade eder. Dilde yerleşik ırkçı kalıplar veya okul ortamında farklı etnik kökenden gelen öğrencilere yapılan aşağılama ve tacizler, etnik kökene dayalı ayrımcılığa örnek verilebilir.

2:Dinî inanç ayrımcılığı: Toplumsal yaşamın herhangi bir alanında **bireylerin inançlarından dolayı dışlanması** veya engellenmesidir. Başörtülü bir kadının eğitim hakkının engellenmesi veya farklı dinlere yönelik hakaret anlamı içeren ifadeler dinî inanç ayrımcılığına örnektir.

3:Cinsiyet ayrımcılığı: Toplumsal yaşamda kişilerin **cinsiyetlerinden dolayı dışlanması** ya da engellenmesidir. Kadınların eğitim ve çalışma imkânlarından eşit olarak yararlanamaması veya cinsiyet rollerinin kesin kalıplar şeklinde belirlenmesi bunlara örnek olarak verilebilir.

4:Sosyo-ekonomik düzey: Kişinin toplumsal yaşamda **sosyo-ekonomik düzeyinden dolayı** diğerlerinden farklı muamele görmesini ifade eder. Okulda fakir bir aileden gelen bir öğrencinin öğretmen veya okul yöneticileri tarafından farklı muamele görmesi bu duruma örnektir.

5:Engellilik veya özel gereksinimler: Bireylerin **genetik birtakım problemler ya da hayatlarının belirli bir dönemindeki hastalık veya kaza sonucunda bedensel veya zihinsel olarak ortaya çıkan** özel durumlarından dolayı ayrımcılığa maruz kalma durumudur.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğretmenin kendini değerlendirme çeşitleri

1:Öğretmen Öz Değerlendirme Rubriği

- Öğretmenler haftalık değişimleri grafiklendirerek kayıt altına almak isterlerse, zayıf, orta ve iyi karşılığı olan 1, 2 ve 3 değerleri üzerinden grafik oluşturabilirler. Bu kayıt alma işini geliştirirken toplam puan üzerinden ve göstergeler üzerinden hareket edebilirler. **Böylece öğretmenler, süreç içinde kendi sınıfına dönük değerlendirmesini bir bütün olarak görebilir,** kendi gelişimine yön verebilmesi için odaklanması gereken hususları tespit edebilir.

2: Sevgili Günlük

- **Öğretmen günlükleri keyifli bir öz düzenleme aracıdır. Günlükler, öğretmenlerin sınıfta öğrenme süreçleriyle ilgili sorular sorup hipotezler geliştirmelerine, sınıf ortamında karşılaştıkları problemler üzerine daha ayrıntılı düşüncelerine, zayıf ve güçlü yönlerinin neler olduğunu tespit etmelerine, kullandıkları stratejileri ve amaçlarını belirleyip bunlara ne düzeyde ulaştıklarını görmelerine imkân tanır.** Ayrıca günlükler, bir konu ya da durum hakkındaki duygu ve düşüncelerini yazdıkları kayıt defterleridir. Daha sonra tutulan günlük portfolyo dosyanızın içine konulmalıdır.

3:Benim Eşsiz Sınıfım

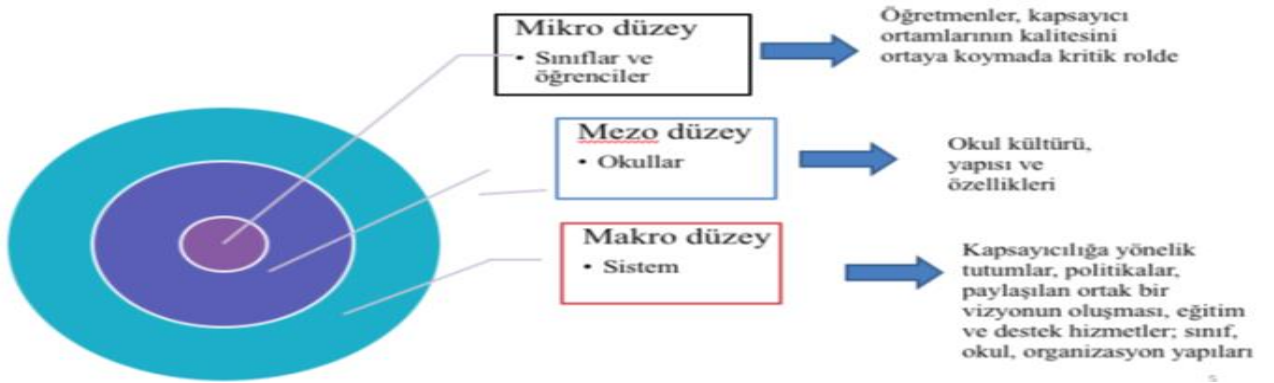
- Özellikle fotoğraflar öğretmenin yoğun iş temposunda etkili ve kolay bir şekilde işe koşulabilir. Hatırlanamayan bir anımızla ilgili albümlerimize baktığımızda olayın ayrıntıları hemen aklımıza gelecektir. **Öğretmenler sınıf içerisinde yaptıkları düzenlemelerin önceki ve sonraki hâllerinin fotoğraflarını alarak değişim konusunda kendilerine veri oluşturabilirler.** Fotoğraf çekerken hangi amaçla çektiğinize dair fotoğraf üzerine ya da telefonunuzda oluşturacağınız albüme bir isim verirsiniz bu hatırlamanızı kolaylaştıracaktır.

4:Sevgili Meslektaşım

- Gereksinim duyulduğunda **sınıfa davet ettiğimiz meslektaşımızın önceden geliştirilmiş kayıt formuna notlar alarak bizi izlemesi, bu notları bizimle paylaşması ve bize yapıcı bir dönüt sağlaması amacıyla gerçekleştirilebilir.**

Kapsayıcı Eğitimin Kalitesi

Eğitimde kalitenin tanımı farklı gruplara göre farklı biçimde şekillenmekte; çocuklar, aileler, hizmet verenler farklı değerler ve ihtiyaçları temelinde kaliteyi farklı biçimde tanımlayabilmektedir. Aynı zamanda kapsayıcı eğitimin kalitesi farklı düzeylerde farklı paydaşlarla ele alınabilmektedir.

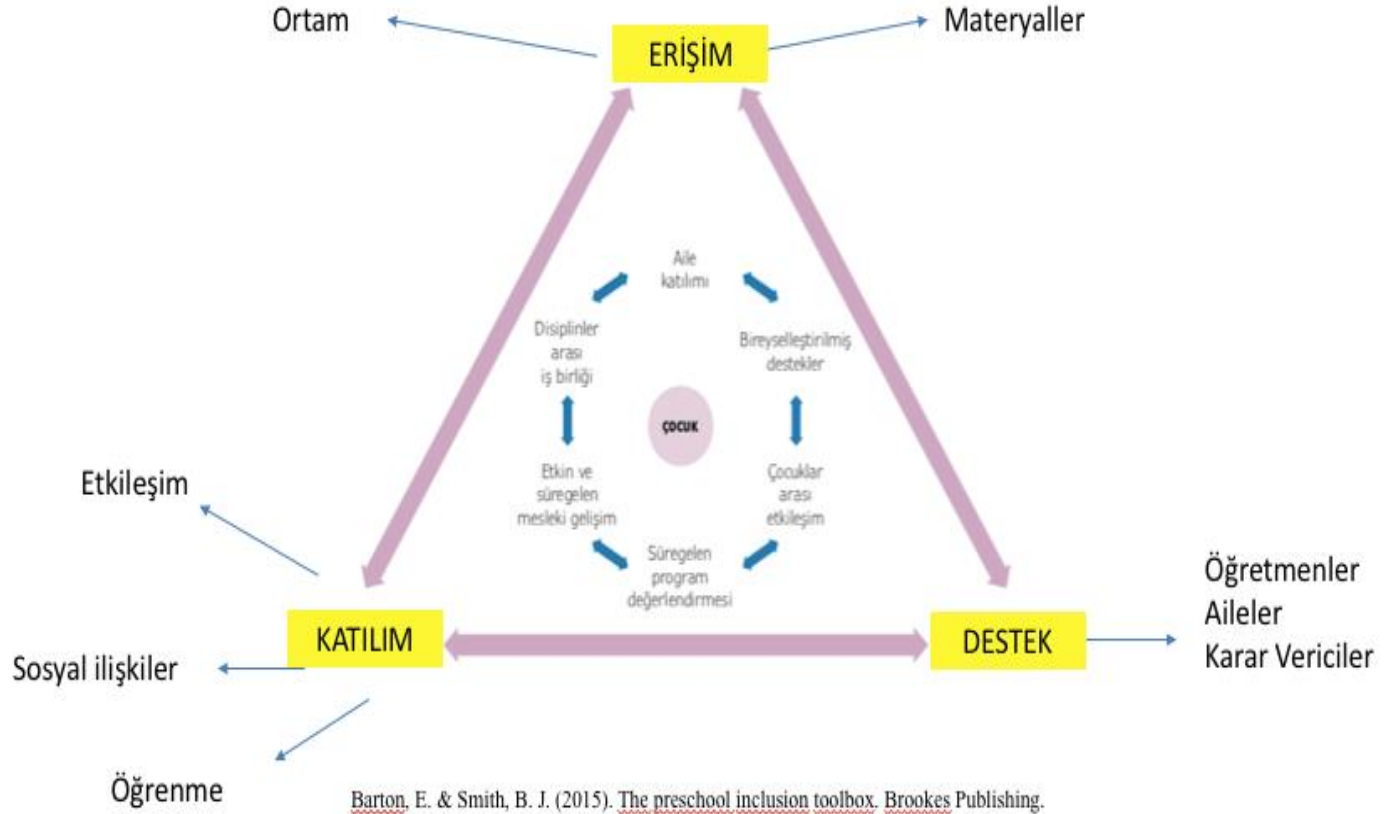
- **Yapısal kalite daha çok düzenlenebilir özellikleri içerirken, süreç kalitesi çevresel özellikleri içermektedir.**
- Yapısal kalitenin ölçülmesi görece daha kolaydır ve görüşmelerle bilgi alınabilmektedir.
- Diğer taraftan süreç kalitesi belli bir zaman diliminde farklı ortamlarda ayrıntılı, uzun süreli ve kapsamlı gözlemler gerektirmektedir.
- **Genel kalite ise; süreç kalitesi ve yapısal kalite ile birlikte kalitenin pek çok boyutu kapsayacak biçimde bütüncül olarak ele alınmasını gerektirmektedir.** Yapısal, süreç ve genel kalite özellikleri daha çok araştırmacılar ve profesyonellerin kaliteye bakış açılarını yansıtmaktadır.

KALİTELİ KAPSAYICI EĞİTİMİN BİLEŞENLERİ

- ❖ Kapsayıcı eğitimin kalitesi, sunulan hizmetlerin niteliği hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir. Daha önceki bölümlerde kapsayıcı eğitim ile ilgili olarak erişimin artırılması, katılımın sağlanması ve öğrenme-öğretme süreçlerinin desteklenmesi boyutunda detaylı olarak kaliteli kapsayıcı eğitimin bileşenlerine yer verilmiştir.

Barton, E. & Smith, B. J. (2015). The preschool inclusion toolbox. Brookes Publishing.

- ❖ Erişim, fiziksel engelleri kaldırarak çocuklara çok çeşitli etkinlikler sunmak ve ortam sağlamak, onların optimum gelişimlerini ve öğrenmelerini desteklemek için gerekli uyarlamaları yapmayı ifade etmektedir.
- ❖ Katılım, çocuklarda aidiyet hissi oluşturarak oyun ve öğrenme etkinlikleriyle meşgul olmalarını sağlamaktır.
- ❖ Destek, yüksek kaliteli kapsayıcı eğitim uygulamaları için sistemlerin alt yapısını oluşturmaya yöneliktir.
- ❖ Kapsayıcı eğitimin kalitesinin değerlendirilmesinin neden gerekli olduğu da üzerinde durulması gereken bir diğer önemli noktadır.
- ❖ Kapsayıcı eğitimden beklenen yararların sağlanması ancak kalitesinin geliştirilmesi ile mümkündür. Kapsayıcı ortamlardaki öğrencilerin uzun ve kısa vadedeki deneyimlerini değerlendirmeye yönelik araştırmalarda kullanılmak üzere, kanıt temelli uygulamalar ve politikalara katkı sağlaması amacıyla, kapsayıcı eğitimin standartlarının geliştirilmesine yönelik, profesyonel gelişimi destekleme, programların etkililiğini geliştirmeye yönelik öz değerlendirme sunma, hesap verilebilirlik ve politika değerlendirme amacıyla kapsayıcı eğitimin kalite değerlendirilmesi yapılması gerekmektedir.

-
- Yükselti (km)**
- Sıcaklık (°C)**
- Hava basıncı (hPa)**
- 180 km'de 400°C**
- Sıcaklık**
- TERMOSEFER**
- İyonlar**
- İyonlaşma**
- Mezopoz**
- MEZOSFER**
- Meteor**
- Stratopoz**
- STRATOSFER**
- Maksimum Ozon**
- İnsan**
- Ağrı Dağı**
- Tropopoz**
- TROPOSEFER**
- Başlangıç koşulları**
- 15°C**
- 1013**

TÜRKİYE İKLİMİ VE KURAK BÖLGELER

Türkiye İkliminin ve İklim Dinamiğinin Ana Çizgileri:

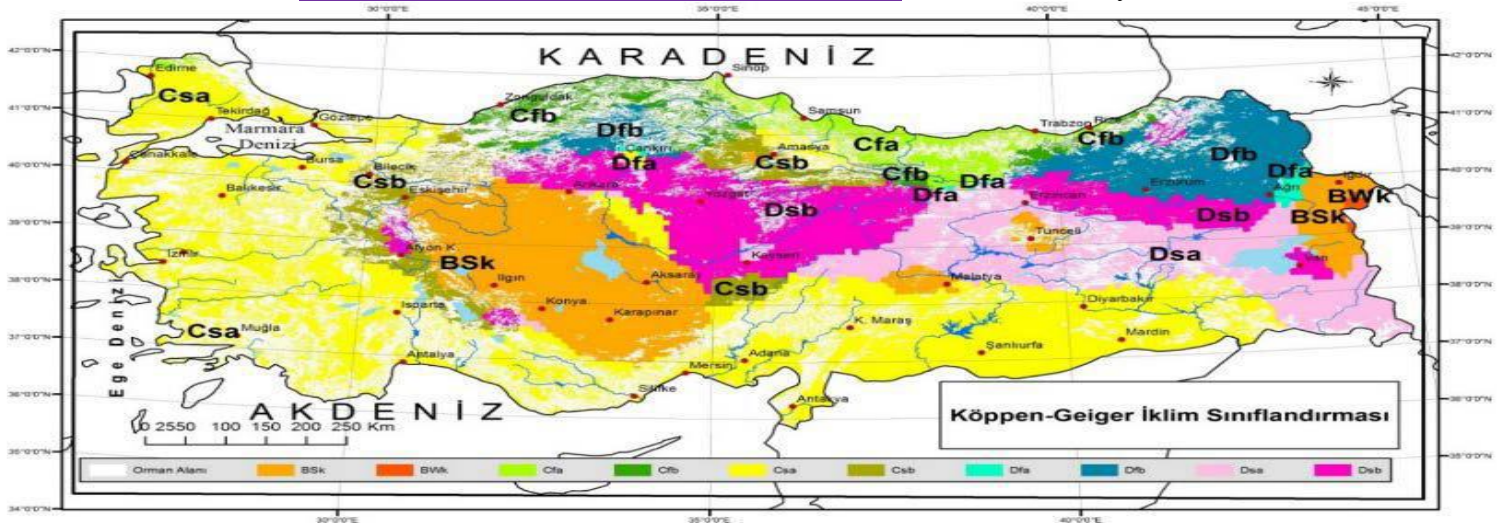
- ❖ Türkiye’de hava ve iklim koşulları, temel olarak, yüksek atmosfer batı rüzgârları kuşağındaki polar jet akımlarıyla ilişkili kuzey Atlantik-Avrupa polar cephesine bağlı gezici alçak ve yüksek basınç sistemleri, tropikal Hadley hücresi dolaşımının alçalıcı koluyla bağlantılı dinamik oluşumlu subtropikal Azor yüksek basıncı (özellikle yazın), termik oluşumlu Sibirya yüksek basıncı (özellikle kışın) ile tropikler arası yaklaşma kuşağının (ITCZ) yazın güney Asya’da 30° kuzey enlemlerine kadar çıkmasıyla etkili olan Muson alçak basıncının alansal ve zamansal değişimleri ve karşılıklı etkileşimleri tarafından denetlenir.
- ❖ Türkiye’deki egemen iklim tipi ise, birçok farklı bölgesel alt iklim ve yağış rejimi tipleri bulunmasına karşın, kışı ılıman/soğuk ve yağışlı, yazı kurak ve sıcak/çok sıcak Subtropikal Akdeniz iklimidir.

Aridite Nedir? Yeryüzünün herhangi bir yerinde egemen olan fiziki coğrafya denetçilerinin ve uzun süreli atmosfer dolaşımı düzeneklerinin oluşturduğu sürekli yağış ve nem açığı koşulları ya da hidroklimatolojik kuraklıktır.”; başka bir deyişle coğrafi ve/ ya da klimatolojik KURAK olma durumudur.

- ❖ Bu koşulların yıl boyunca ya da yılın çok büyük bir bölümünde egemen olduğu arazilere, arid bölge ya da kurak bölge adı verilir.

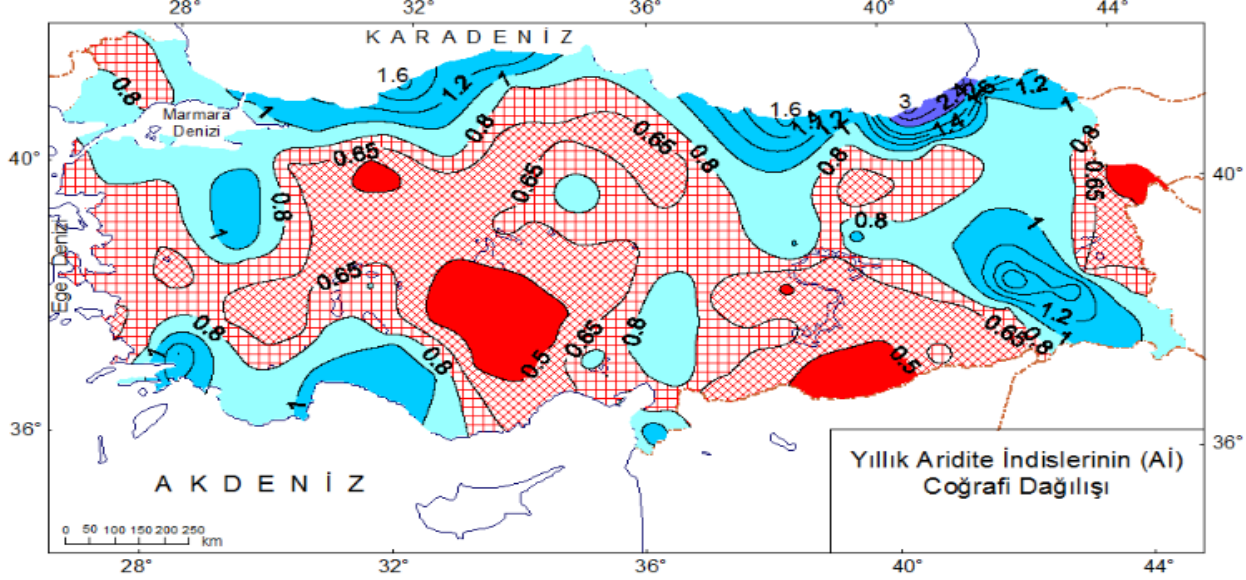
Köppen iklim sınıflandırma sistemine göre ülkemizde iklimlerin dağılımı

- Türkiye’de İç Anadolu Bölgesi’nin orta bölümü ve Doğu Anadolu’nun en doğusunda Van-Iğdır bölümü orta enlem yarıkurak step
- Marmara kıyı bölümü dışında Karadeniz kıyı kuşağı nemli orta enlem (ılıman) iklimlerin kurak mevsimi olmayan yazı sıcak ve çok sıcak nemli subtropikal
- Marmara, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ile İç Anadolu’nun batı ve güney bölümleri yazı kurak sıcak ve çok sıcak subtropikal Akdeniz iklim sınıfına girer.
- İç ve Doğu Anadolu bölgelerinin genel olarak orta-kuzey bölümlerinde uzanan geniş bir kuşak yazı kurak nemli karasal (soğuk),
- Kuzeydoğu Anadolu’nun (Erzurum-Kars Bölümü) ve İç Anadolu’nun kuzeyindeki görece dar bir alan ise kurak mevsimi olmayan nemli karasal (soğuk) iklim sınıfında yer alır.

Köppen iklim sınıflandırma sisteminin birinci, ikinci ve üçüncü harflerine göre, Türkiye’deki iklim tiplerinin coğrafi dağılışı (Türkeş 2013a: Türkeş 2010’e göre yeniden çizildi.). Haritadaki beyazlıklar, orman alanlarını (orman, maki ve çalılıklar karışık) gösterir.

- Aridite İndisi'ne ya da başka iklim sınıflandırmalarına göre çölleşmenin baskın ve tanıtıcı fiziki coğrafya gösterge ve özellikleri (jeomorfoloji, ekolojik biyocoğrafya, hidroloji vb.) açısından, **Türkiye'de gerçek çöllerin ver aldığı çok kurak ve çöl benzeri koşulların yaşandığı gerçek kurak (arid) araziler yoktur**.
- Buna karşılık, Türkiye'de, aridite koşullarına göre, **farklı şiddetlerde çölleşmeye açık ya da çölleşmeden etkilenebilirliği olan, yarıkurak, kurakça-yarınemli ve nemlice-yarınemli bölge ve yöreler vardır.**

Haritada, tam kırmızı dolgu (yarı kurak), çapraz tarama (kurakça-yarı nemli) ve kare tarama (nemlice-yarı nemli) ile gösterilen tüm alanlar, Türkiye'nin klimatolojik olarak yıllık su açığı bulunan, kuraklık ve çölleşmeye eğilimli bölgelerine karşılık gelirken; mavinin tonlarında renklendirilen ancak taranmamış yerlerde, indis değerleri 0.80-1.0 arasında kalan alanlar yarı nemli, (v) 1.0-2.0 arasında kalan alanlar nemli/çok nemli ve (vi) 2.0'den yüksek olan alanlar ise çok fazla (aşırı) nemli bölgeleri gösterir.

Türkiye'nin Bugünkü Su İklimi ve Su Potansiyeli

- Aridite İndisi'ne (Kuraklık dağılışı) göre Türkiye'de çölleşmeye eğilimli **yarıkurak ve kurakça-yarınemli araziler, ülke topraklarının yaklaşık % 30'unu kaplar.** **Nemlice-yarınemli kuraklık sınıfı ile birlikte bu oran % 60'a ulaşır**
- Türkiye'de toplam kullanılabilir **su tutarı, 112 milyar m3 (112 km3) olarak hesaplanmıştır.**
- Türkiye nüfusunun 2019 yılına göre toplam yaklaşık 83 milyon (83,154,997) ve toplam kullanılabilir su tutarının 112 milyar m3 olduğu (TÜİK, 2020; Kalkınma Bakanlığı, 2014; DSİ, 2020) **dikkate alındığında, Türkiye'de kişi başına yıllık ortalama yaklaşık 1350 m3 kadar su düştüğü bulunur.**
- Nüfusun hâlâ artmakta olduğu **Türkiye'de, bu tutar dünya ortalamasının yaklaşık % 18'ine karşılık gelir.** Başka bir deyişle, Türkiye su zengini bir ülke değildir, öyleymiş gibi yaşayan bir ülkedir.

İKLİM VE ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİLER

- Canlı yaşamın başlangıcından bugüne kadar iklim, türlerin evrimi ve çeşitliliği üzerinde en önemli etkenlerden birisi olmuştur. Oldukça yavaş ve zamana yayılmış bir halde gerçekleşen küçük değişimler geçtiğimiz yüzyıla kadar ekolojik denge ile uyumlu bir seyir izlemiştir.
- **İklimde meydana gelen değişikliklerin temel sebepleri arasında;**

- 1: Milankovitch döngüleri
- 2: Güneş'ten gelen enerji miktarındaki değişimler
- 3: Okyanusal ve atmosferik süreçler
- 4: Volkanik püskürmeler
- 5: Atmosferdeki birikimleri insan etkinliklerinden kaynaklanan sera gazlarının (CO2, CH4, N2O, vb.) sayılmaktadır

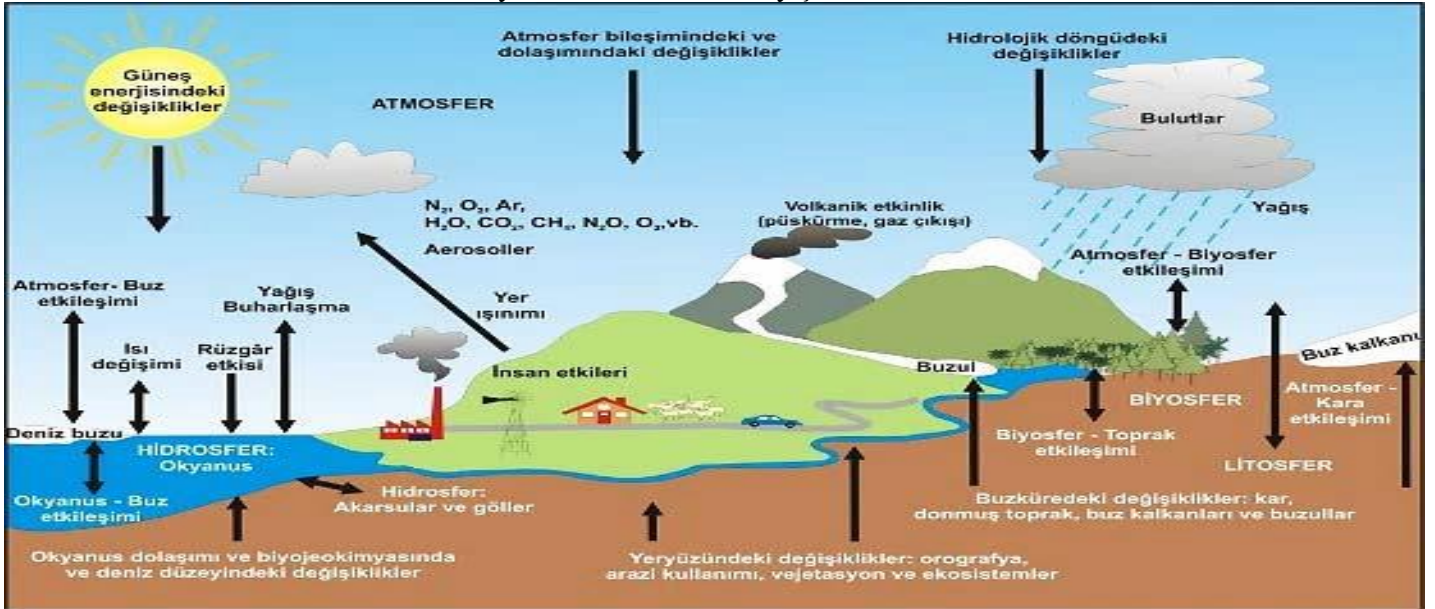
- **Sanayi Devrimi** ile birlikte sera gazı birikimlerindeki (konsantrasyon) hızlı artış ve buna bağlı olarak geliştiği düşünülen küresel ısınma ve yaşanmakta olan olumsuz sonuçları, iklim araştırmalarını çok daha önemli bir konuma taşımıştır.

- Devletlere, iklim değişikliği konusunda bilimsel raporlar hazırlamak için **1988 yılında Birleşmiş Milletler** himayesinde Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ortaklığında **Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kurulmuştur.**
- Sanayi Devrimi'nden bu yana gerçekleşen karbondioksit (CO₂) ve diğer sera gazı emisyonlarının atmosferde birikmesi sonucunda gezegenimizin **yüzey sıcaklığının ortalama yaklaşık 1.2°C derece kadar artış göstermiş olduğu belirlenmiştir.**
- IPCC raporları ve çeşitli araştırmalarda gezegenimizin yüzey sıcaklığının **yüzyıl sonuna kadar en fazla 2°C derece artış göstermesinin kabul edilebilir olduğu** ve önlem alınmaz ise gezegenimizin iklim düzeninin kalıcı olarak değişime uğrayacağı "bilimsel olarak" kanıtlanmıştır. "**Kırmızı alarm**" olarak değerlendirilen IPCC Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli 1988).
- IPCC "İklim Değişikliği 2022: İklim Değişikliği Mücadelesi Raporu" ise **ülkelerin net sıfır emisyonu ulaşmak için gereken politikaları ve eylemleri gerçekleştirme konusunda geride kaldıklarını; mevcut düzende devam edilirse sıcaklıkların, aşırı bir seviye olan 3 dereceye kadar yükselebileceğini** belirtmektedir.
- Dünyanın geri kalanından **iki ila üç kat daha hızlı ısınan ve iklim değişikliğine karşı en savunmasız bölgeler olarak kabul edilen kutuplar hızla erimektedir.** Eriyen buzul miktarındaki artış güneş ışınlarının yansıtılmasını önemli oranda azaltırken, buna bağlı olarak deniz ve toprak daha fazla ısınmaktadır.
- Her yıl iklim değişikliği değerlendirmesi yapan ve Birleşmiş Milletler'e bağlı olarak çalışan Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) 2021 yılı raporunda, sera gazı salımlarının, deniz seviyelerinin, okyanus suyu sıcaklığının ve atmosferdeki birikimi artan CO₂ nedeniyle okyanus asitlenmesinin rekor yüksek seviyeye ulaştığını tespit etmiştir. **Deniz seviyesinin yükseliş oranı son 20 yılda iki katına çıkmıştır. Sanayi Devrimi'nden beri okyanus suyu asitlenme miktarı %30 oranında artmıştır.**
- Atmosferdeki karbondioksitin aşırı düzeye çıkması sonucunda, **okyanusların tuttuğu karbon miktarı da yükselmekte; okyanusların karbon emme kapasitesi azalmakta; birçok deniz canlısının yaşam döngüsü de olumsuz etkilenmektedir. Okyanuslardaki mercan resiflerinin %95'i ölmektedir.**
- İklim değişikliğinin ekolojik dengiyi bozmasının sosyal ve ekonomik hayat üzerinde büyük etkileri bulunmaktadır. "**Sayılarla Kuraklık 2022 Raporu** iklim değişikliği ile şiddetlenen kuraklıkların dünya genelinde en büyük tehditlerden biri olduğunu; **küresel olarak yaklaşık 55 milyon insanın her yıl kuraklıktan doğrudan etkilendiğini ortaya koymaktadır.** Kuraklık dünyanın hemen her yerinde hayvancılık ve tarım için en ciddi tehlike haline gelmektedir. **Raporda 2050 yılına kadar 216 milyon insanın su kıtlığı, kuraklık, tarımsal verimin azalması nedeniyle göç etmesinin beklendiğini söylemektedir**

İKLİM SİSTEMİNİN BİLEŞENLERİ

Fiziksel İklim Sistemi Nedir? Nasıl Çalışır? Küresel iklim, en genel anlamıyla, **(1) atmosfer (hava küre), (2) hidrosfer (su küre), (3) krayosfer (buz küre), (4) litosfer (taş küre) ve (5) biyosfer (yaşam küre)** olarak adlandırılan başlıca beş bileşeni bulunan ve bu bileşenler arasındaki karşılıklı etkileşimleri de içeren çok karmaşık bir sistemdir ve Fiziksel İklim Sistemi ya da daha kısa bir deyişle İklim Sistemi olarak adlandırılır.

- **Tüm atmosfer hareketlerinin enerji kaynağı Güneş'tir.** Güneş'ten gelen kısa dalga boylu enerji (GKDB Güneş ışıınımı) atmosferi geçerek yeryüzüne ulaşır (Şekil 4). Güneş enerjisinin atmosferden geçişi sırasında çok az enerji emilir ve bu da atmosferin ısınmasına harcanır. Ancak, enerjinin çoğu yüzeyde soğurur (emilir) . Önce yüzey ısınır, sonra üzerindeki hava yüzeyden başlayarak ısınır. Bu da yeryüzünü atmosfer için ana ısı kaynağı yapmaktadır. Isınmanın tutarı, günün ve yılın zamanı kadar yüzeyin şekline ve özelliklerine büyük ölçüde bağlıdır.
- Güneş'ten salınan ve yeryüzüne ulaşan enerjinin eşitsiz dağılımı, rüzgâr olarak bildiğimiz yatay hava hareketlerini ve bulutlar ile yağışları oluşturan dikine hava hareketlerinin (konveksiyon) doğrudan oluşmasına neden olur. Sonuç olarak, Güneş'ten gelen ve atmosferde çeşitli süreçlere katılan enerji, uzaya geri döner. İklim sistemini yöneten Güneş enerjisi çeşitli zaman ölçeklerinde değişmektedir. Bu nedenle, iklim de değişmektedir.

Fiziksel İklim Sisteminin Bileşenleri

1:İklim sistemindeki içsel interaktif bileşenler;

- **Atmosferi, okyanusları, deniz buzunu, kara yüzeyini ve özelliklerini** (yer şekilleri, bitki örtüsü, yeryüzünün Güneş ışıınımını yansıtma oranı (albedo), canlı kütle ve ekosistemler, vb.), **kar örtüsünü, karasal buzulu** (dağ buzullarını, Antarktika ve Grönland'daki buzul kalkanlarını) ve **hidrolojiyi** (nehirleri, gölleri, yer üstü ve yer altı sularını) içermektedir.

2:İklim sistemindeki dış bileşenler;

Güneş'i ve enerjisini, yerkürenin eksenini çevresindeki dönüşünü, Güneş-Yer geometrisini, yerkürenin yörüngesini, kara ve deniz dağılımını, karaların fiziki coğrafi özelliklerini, okyanus tabanı topografyasını ve havza şekillerini, atmosfer ve okyanusların temel bileşimini ve kütlelerini içerir.

GÜNEŞ RADYASYONU VE KÜRESEL ENERJİ DENGESİ

Güneş ve Yer Işınımı

- İklim sisteminin **sıcaklık, basınç, rüzgâr, yağış, bulut ve nem gibi tüm öğeleri, yerküre/atmosfer sisteminin içindeki enerji transferi (taşınması) ve dönüşümlerinin bir sonucudur.** Güneş, yerküre ve atmosfer, birlikte muazzam bir ısı motorunu oluşturur. Yeryüzüne ulaşan Güneş ışınları, ekvator ve çevresine yıl boyunca dik ve dike yakın açılarla geldiği için **ekvatorial ve tropikal bölgeler daha fazla ısınır.** Tropikler ile orta enlemler ve kutuplar arasındaki bu enerji ve sıcaklık farkı da genel atmosfer dolaşımı ile hava olaylarının oluşmasına neden olur.
- **Radyant enerji teknik olarak elektromanyetik radyasyona (ışınım) karşılık gelmesine karşın, kısaca Güneş ışıınımı olarak da adlandırılır.**

Yerkürenin Hareketleri ve Yerküre-Güneş İlişkileri

- ❖ Yerkürenin, **rotasyon, revolusyon ve presesyon** olarak adlandırılan başlıca üç hareketi vardır.
- ❖

1: Rotasyon: **Yerkürenin kendi eksenini çevresindeki dönüşüdür.** Yerkürenin kuzey ve güney kutup noktalarını birbirine bağlayan eksenini çevresinde 24 saatte tamamladığı bu hareketi sonucunda, gece ve gündüzün günlük döngüsü oluşur.

2: Revolusyon: **Yerkürenin Güneş'in çevresindeki yörüngesini, başka bir deyişle ekliptik düzlemini izleyerek yaptığı dönüş hareketidir.**

3: Presesyon (yalpalama), **Dünya'nın rotasyon sırasında, başını sallayan bir topaç gibi yalpalayarak yaptığı dönüş hareketidir.** Presesyon hareketinin nedeni, Dünya'nın Ekvator bölgesinin şişkin ve ekseninin eğimli olması ve bunun sonucunda Güneş'in ve Ay'ın, yerkürenin çeşitli bölümleri üzerinde farklı çekim yapmalarıdır.

DOĞAL İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ: LEVHA HAREKETLERİ VE MİLANKOVIÇ DÖNGÜLERİ

Levha Tektoniği Nedir? Mantonun litosferden görece daha sıcak ve daha akışkan üst bölümü **astenosfer** olarak adlandırılır. Litosferi oluşturan geniş ve katı levha parçaları, astenosferdeki konveksiyon hücrelerinin oluşturduğu iç dolaşıma bağlı olarak hareket etmektedir. Bu büyük ölçekli düzenek, **levha tektoniği (plaka tektoniği)** olarak adlandırılır. **Levha tektoniği kuramına** göre, litosfer astenosfer üzerinde hareket eden çok sayıda levhaya ayrılır. Volkanik etkinlik, deprem etkinliği ya da volkanik ve deprem etkinlikleri birlikte, çoğunlukla levha sınırlarını işaret eder. Levhalar, bu sınırlar boyunca uzaklaşır (diverjans), yaklaşır (konverjans) ya da yanal olarak hareket eder. Levha hareketleri doğal deniz yollarını açar ve kapatır, okyanus havzalarını oluşturur ve genişletir, sıradağları ve /ya da volkanları oluşturur. Kuşkusuz bunu yaparken Dünya'daki rüzgârları ve okyanus akıntılarını yavaş ama geniş ölçekli ve önemli düzeyde değiştirir.

Levha Tektoniği, İklim ve İklim Değişikliği İlişkisi levha tektoniği, doğal Dünya'daki üç ana iklim zorlama etmeninden biridir. Levha tektoniği, atmosfer, kara yüzeyi ve bitki örtüsü gibi iklime doğrudan etkisi olan bazı etmenlerin tersine, milyonlarca yıl boyunca çok yavaş çalışır. Diğer ikisi, *yerküre ile güneş arasındaki astronomik ilişkiler*, özellikle, *Dünya'nın yörüngesinin şeklindeki ve kendi dönüş ekseninin eğimindeki vb. değişiklikler* şeklinde tanımlanan **orbital zorlama** ve **Güneş enerjisinin şiddetindeki değişikliklerdir**. İklim zorlaması, herhangi bir düzeneğin, örneğin kuvvetlenen ya da değişen sera etkisinin, insan etkinlikleri yüzünden atmosfere salınan ve atmosferdeki birikimleri hızla artan milyarlarca tonluk ek sera gazı salımlarının etkisiyle iklimi değiştirmeye zorlamasıdır. Bu bir pozitif insan kaynaklı ışımsal zorlamadır.

İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ: KUVVETLENEN SERA ETKİSİ VE KÜRESEL ISINMA

İşınımsal Zorlama Nedir? “Normal koşullarda” yer/atmosfer sistemine giren GKDB Güneş enerjisi ile geri salınan GUDB yer ışıınımı ortalama koşullarda dengededir. **Yer/atmosfer sisteminin enerji dengesindeki herhangi bir değişiklik ise ışımsal zorlama olarak adlandırılır.**

- **İnsan kaynaklı iklim değişikliğine neden olan başlıca olumsuz insan etkinlikleri** ve eylemleri, hızla artmakta olan insan kaynaklı çeşitli salımların (emisyon) doğal bir sonucu olarak atmosferdeki ışımsal olarak etkin/küresel ısınma potansiyelleri **yüksek olan sera gazlarının** (örneğin karbondioksit (CO₂), **metan (CH₄), diazotmonoksit (N₂O), aerosollerin ve ozon katmanında incelmeye neden olan ozon bozucu maddelerin birikimlerinin (konsantrasyon))** yanı sıra, **arazi kullanımı, arazi kullanımı değişikliği ve ormansızlaşma** gibi pek çok etkinlikte gözlenen sürekli ve geniş ölçekli değişiklikleri ve bozulmaları içermektedir.

Doğal Sera Etkisi :Doğal sera etkisinin oluşumu atmosferin GKDB Güneş ışıınımını geçirme, buna karşılık GUDB yer ışıınımını tutma eğiliminde olmasına bağlıdır.

SERA ETKİSİ, **Atmosferdeki gazların gelen Güneş ışıınımına karşı geçirgen, buna karşılık geri salınan uzun dalga boylu yer ışıınımına karşı çok daha az geçirgen olması nedeniyle, yerkürenin beklenenden daha fazla ısınmasını sağlayan ve ısı dengesini düzenleyen doğal süreç olarak tanımlanabilir.**

- Bu kapsamda, **küresel ısınma, Sanayi Devrimi'nden beri**, özellikle **fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, tarımsal etkinlikler ve sanayi süreçleri** gibi çeşitli insan etkinlikleri sonucunda atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimlerindeki hızlı artışa bağlı olarak, şehirleşmenin de katkısıyla doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi sonucunda, yeryüzünde ve atmosferin alt katmanlarında saptanan sıcaklık artışı şeklinde tanımlanabilir.

KUVVETLENEN SERA ETKİSİ :Çeşitli insan etkinlikleri sonucunda atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimlerinde gözlenen artışlar, yerküre'nin GUDB ışıınım yoluyla soğuma etkinliğini zayıflatarak onu daha fazla ısıtma eğilimindeki bir pozitif ışımsal zorlamanın oluşmasını sağlar.

- **Yerküre/atmosfer ortak sisteminin enerji dengesine yapılan pozitif katkı, kuvvetlenen sera etkisi olarak adlandırılır** **küresel ısınma**, Sanayi Devrimi'nden beri, **özellikle fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, tarımsal etkinlikler ve sanayi süreçleri gibi çeşitli insan etkinlikleri** sonucunda atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimlerindeki hızlı artışa bağlı olarak, şehirleşmenin de katkısıyla doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi sonucunda, yeryüzünde ve atmosferin alt katmanlarında saptanan sıcaklık artışı şeklinde tanımlanabilir.

İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ: FOSİL YAKITLARIN YAKILMASI VE ORMANLAŞTIRMA BAĞLAMINDA KÜRESEL ISINMA SORUNSALI

1:Ormansızlaşma ve Fosil Yakıt Yanmasının İklim Değişikliği Açısından Farklılaşması

- Karbon, kara ve atmosfer arasında her zaman doğal olarak ve insan eylemleri yoluyla karşılıklı değişmektedir.
- Ancak ağaç dikerek ya da ormanlaştırma vb. gibi çeşitli yollarla karbonu atmosferden toprağa geri taşımak, fosil yakıt salımlarını ancak belirli ve küçük bir oranda dengeleyebilir.

Karbon, karasal biyosfer ve atmosfer arasında saniyeler, günler, on yıllar ve yüzyıllar gibi zaman ölçeklerinde karşılıklı olarak değişirken, fosil karbon milyonlarca yıldır yeraltında jeolojik rezerv olarak atmosfere karşı kilitlenmiştir. Bunun tek istisnası, fosil karbonun madencilik ve yanma yoluyla atmosfere salınması ve atmosferdeki birikiminin artmasıdır

- Kuşkusuz, BMİDÇS **Paris Antlaşması'nın küresel ısınma** hedeflerini tutturmak ve giderek hızlanıp şiddetlenen insan kaynaklı iklim değişikliğini azaltmak için ormanları koruyup geliştirerek yutak kapasitesini artırma yoluyla insan kaynaklı karbonu arazide tutmak (negatif salımlar) çok önemli bir iklim değişikliği savaşımı eylem ve politikasıdır.
- Ancak bunlar, **doğrudan fosil yakıt kullanımını azaltma, fosil yakıtlı enerji sistemlerinden 10-15 yıllık bir dönemde (örneğin, kömürlü termik santrallerden 2030'a ya da 2035'e kadar, vb.) vazgeçmek ve güneş ve rüzgâr gibi yenilenebilir enerjilerin birincil enerji kaynakları içindeki payını artırmak** (bol ve yenilenebilir ucuz elektrik), enerji tasarrufu, iklim ve çevre dostu sürdürülebilir tarım ve döngüsel ekonomi gibi çeşitli ölçeklerdeki etkili iklim değişikliği mücadele politikalarının ve eylemlerinin yerini tutmayacaktır.

Ormansızlaşma ve İklim Değişikliği

- Fosil yakıtlardan kaynaklanan yıllık karbon salımları, **sürdürülebilir arazi karbon azaltma yöntemleriyle depolanabilecek yıllık karbon miktarından on kat daha fazladır.**
- Yanan fosil yakıtlar, ormansızlaşma ve diğer etkinlikler nedeniyle karbon yutaklarının yok edilmesiyle birlikte, atmosferde giderek ormanlar gibi mevcut karbon yutaklarından emilebilenden daha fazla CO₂ kalmasına ya da birikmesine katkıda bulunmuştur.
- Fosil yakıtların atmosfere mevcut ormanların emebileceğinden çok daha fazla CO₂ pompalamasıdır.
- Aynı zamanda, iklim değişikliği ilerledikçe ormanlardaki karbon depoları ve diğer doğal karbon yutakları giderek daha kararsız hale gelecektir.
- Bugünkü durumda olanaklı görülmemekle birlikte, Paris **Antlaşması kapsamında sanayi öncesine göre küresel ortalama yüzey sıcaklığındaki artışı 2°C'nin oldukça altında tutarak riskler önemli ölçüde azaltılabilir, ancak bu olumsuzluklardan tümüyle kaçınılamaz.** Bunun için fosil yakıtlardan kaynaklanan küresel sera gazı salım düzeylerini derinden ve hızlı bir şekilde azaltmalıyız.

AŞIRI HAVA VE İKLİM OLAYLARI: SICAK HAVA DALGALARI, ŞİDDETLİ YAĞIŞLAR VE KURAKLIKLAR

- **Karbondioksit (CO₂), metan (CH₄) ve diazotmonoksit (N₂O)** gibi başlıca sera gazlarının atmosferdeki birikimlerinin çeşitli insan etkinlikleri nedeniyle sanayi devriminden beri hızla artması sonucunda kuvvetlenen sera etkisinin en önemli sonucu, yerkürenin enerji dengesi üzerinde ek bir pozitif ışımsal zorlama oluşturarak, Dünya ikliminin daha sıcak ve daha değişken olmasını sağlamasıdır.
- İnsan kaynaklı iklim değişikliğinin, Dünya'nın her yerindeki birçok hava ve iklim ekstremlerini (aşırılıklarını) şimdiden etkilediğini görüyoruz. **Sıcak hava dalgaları, daha kuvvetli ve şiddetli yağışlar, kuraklıklar ve tropikal siklonlar gibi aşırı olaylarda gözlemlenen değişikliklerin ve özellikle bunların insan etkisine atfedilmesinin kanıtları yaklaşık son 10 yılda daha da güçlenmiştir.**

İKLİM DİPLOMASİSİ, BİRLEŞMİŞ MİLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ VE KYOTO PROTOKOLÜ

İKLİM DİPLOMASİSİ: Bilim, teknoloji, coğrafi temsil (coğrafi çeşitlilik ve zenginliğin temsili), politik süreçler, yasalar, etik, denkserlik (hakkaniyet) ve felsefe gibi zengin bir çeşitlilik barındıran çok disiplinli ve disiplinler arası bir düzlemden gelen ve/ya da bir bilim-politika ara yüzünden beslenen girdilere dayalı uzun soluklu ve çok taraflı bir politika alanı ve yaklaşımı olarak tanımlanabilir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

- ❖ Sera gazı salımlarını belirli bir yıl düzeyinde tutma ya da belirlenen bir yıla kadar istenen oranda azaltma girişimlerinin en önemlisi, **Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)** oldu.
- ❖ Sözleşme'nin hazırlıkları BM **Hükümetlerarası Görüşme Komitesi (INC)** tarafından sürdürüldü. **Haziran 1992'de Brezilya'nın Rio kentinde gerçekleştirilen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (UNCED)** imzaya açılan sözleşmeyi, çok kısa bir sürede **Haziran 1993'e kadar 166 ülke ve Avrupa Topluluğu (AT) imzaladı.**
- ❖ **Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girdi.**
- ❖ 1996 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) sunulmuş olan "BMİDÇS'ye Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı", 2003 yılında ilgili komisyonlarca kabul edildikten sonra, TBMM Genel Kurulu'nda da uygun bulunarak, 21 Ekim 2003 tarih ve 25266 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı. Sözleşme kuralları gereğince, **Türkiye BMİDÇS've, 24 Mayıs 2004'te 188. (AB dikkate alındığında 189.) taraf ülke olarak kabul edildi**

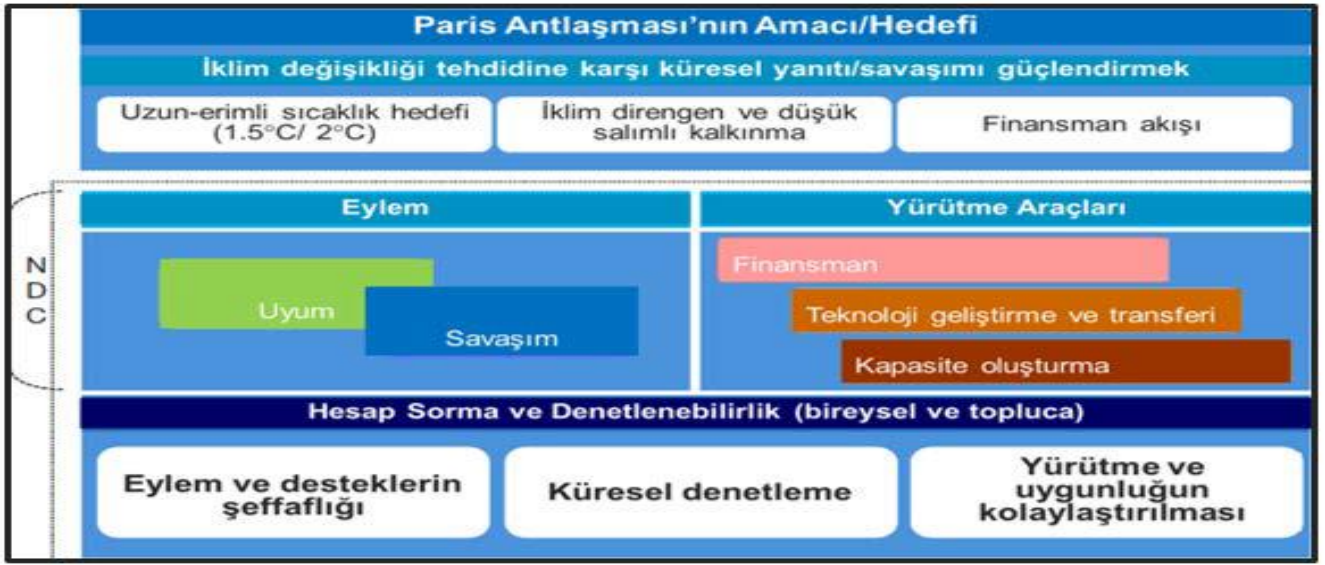
BMİDÇS Kyoto Protokolü

- Küresel düzeydeki insan kaynaklı sera gazı salımlarını 2000 sonrasında azaltmaya yönelik yasal yükümlülükleri **BMİDÇS Kyoto Protokolü (KP)** düzenlemektedir.
- KP'nin ve Kyoto düzeneklerinin uygulanmasına ilişkin yasal kuralların çerçevesi, **Temmuz 2001'de kabul edilen Bonn Anlaşması ile çizildi.**
- **Türkiye 2009 yılında bu protokole katılmıştır.**

BMİDÇS PARİS ANTLAŞMASI VE SONRASI Paris Antlaşması Ana İlkeleri ve Hedefleri

- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) Paris Antlaşması, **30 Kasım-13 Aralık tarihlerinde Paris'te gerçekleştirilen BMİDÇS 21. Taraflar Konferansı'nda, ülkelerin çok büyük bir bölümünce imzalanarak kabul edildi.**
- **12 Aralık 2015'te 196 taraf ülkece kabul edilen BMİDÇS Paris Antlaşması, çok kısa sürede 4 Kasım 2016'da yürürlüğe girdi.**
- **Paris Antlaşması**, tarafların 2020 yılından başlayarak küresel iklim sistemini koruma, iklim değişikliğiyle savaşımlar ve/ya da sınırlandırmaya yönelik salımlar azaltım yükümlülüklerini daha doğrusu “**niyetlerini**” kapsayan yasal olarak bağlayıcı bir küresel antlaşma olarak kabul gördü.
- Paris Antlaşması'nda -BMİDÇS ve Kyoto Protokolü'nden **farklı olarak** taraf ülkelerin ekler aracılığıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler şeklinde ayrılarak farklı yükümlülükler verilmemiş olması, başka bir deyişle tüm tarafların gönüllü katkılarının alınmasının amaçlanmış oluşu yatmaktadır.

- Paris Antlaşması'nın ana amacı, **küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi düzeylerinin 2oC'nin olabildiğince altına çekmek ya da olanaklıysa 1.5oC'de sınırlandırmanın** yanı sıra, sırasıyla düşük sera gazı salımlı ve iklim direngen bir toplum ve kalkınma yoluyla uyumlu finansman akışının sağlanması olarak belirlenmiştir.
- **Türkiye Cumhuriyeti, 10 Kasım 2021 tarihinde BMİDÇS Paris Antlaşması'na resmi olarak taraf oldu.**
- Türkiye 2015 yılında sunmuş olduğu -bir referans senaryoya (BAU) göre sera gazı salımlarını **2030 yılında % 21 oranına kadar azaltma hedeflerini içeren-** Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı'ndaki **önceki hedefini “2035'te % 45'e kadar” şeklinde değiştirmiştir.**
- Ancak bu beyanına ulaşabilmek için hızla kömürlü termik santralleri devreden çıkarmalı, fosil yakıtlara verdiği her türlü desteği kesmeli, rüzgâr ve güneş başta olmak üzere yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanan -daha güvenli, bol ve ucuz- elektrik enerjisinin birinci enerjinin içindeki payını artırmalıdır.

Glasgow Konferansı'nın Ana Sonuçları ve Glasgow İklim Pakti

- ❖ 1-13 Kasım 2021 tarihlerinde İskoçya'nın Glasgow kentinde gerçekleştirilen **BMİDÇS 26. Taraflar Konferansı**'ndan , konuyla ilgili tüm kesimlerde, bilim dünyasında, STK'larda, BM kuruluşlarında ve taraflarda beklenti çok yükselmisti.
- ❖ **Glasgow Konferansı'nda ülkeler bazı konularda ilerleme sağlamakla birlikte, iklim değişikliği savaşımı ve Paris Antlaşması'nın 1.5 °C ve 2 °C küresel ısınma hedeflerinin tutturulması vb.** yaşamsal konularda gerekli olan ve ısrarla gerçekleştirilmesi beklenen “*daha güçlü, daha azimkâr sera gazı azaltım yükümlülüklerinin kabulü*”, “*fosil yakıtların özellikle kömür kullanımının hızla terkedilmesi*” ve “*etkilenebilirliği yüksek gelişmekte olan ve az gelişmiş yoksul ülkelerin gereksinim duyduğu iklim finansmanının sağlanması*” vb. konularında olması gereken ilerleme sağlanamadı, birçok konudaysa başarısız olundu.
- ❖ **Paris Antlaşması**'nın kendisinin de bu düşünsel yaklaşımla oluşturulmuş ve yaygın bir kabul görmüş olmasına benzer şekilde, “*En kötü anlaşma/uzlaşma hiç anlaşma/uzlaşma olmamasından daha iyidir.*” ön savı temel alınarak “**Glasgow İklim Pakti**” taraflarca kabul edildi.
- ❖ **Hükümetler 2015 Paris Antlaşması'nı kabul ettiğinden beri başta güneş, rüzgâr, piller ve diğer yenilenebilir teknolojilere 2.2 trilyon Amerikan dolarından fazla para harcadı.**
- ❖ Bu, elektrikli arabalardan elektrik şebekelerine kadar tüm endüstrileri değiştirebiliyor. **Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) Dünya Enerji Görünümü 2021 Raporu**'nun (IEA, 2021) “*Teknoloji ve Bölgelere Göre 2020-2050 Dönemindeki Seçilmiş Temiz Enerji Teknolojileri İçin Kestirilen Pazar Payları*” bölümündeki kestirimlere göre, **2050'ye Kadar Net Sıfır Salım Senaryosu** altında **2050'ye kadar en fazla yatırım gerektiren teknolojiler, büyüklük sırasıyla:**
  - 1: bataryalar (piller),
  - 2: açık deniz rüzgâr enerjisi
  - 3: yakıt hücresidir
- ❖ **Tek başına pillerin, kestirilen toplam 1.2 trilyon Amerikan dolarlık pazar payının % 70'ine ulaşacağı öngörülüyor.**
- ❖ Öte yandan, toplumun iklim değişikliğiyle savaşmak için hiçbir şey yapmadığı ve yüzyılın ortasına kadar **küresel ortalama yüzey sıcaklıklarının 3.2 °C yükseldiği** daha ciddi bir senaryoya göreyse küresel ekonomi, ısınmanın olmadığı bir dünyadan % 18 daha küçük olacaktır.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

- ❖ IPCC'nin açıkladığı raporlar, **insan faaliyetleri sonucunda atmosfere bırakılan sera gazlarının insanlık tarihindeki zirve değere ulaştığını, küresel sıcaklık artışının +1.5°C ile sınırlandırılması için insan kaynaklı küresel net karbon salımlarının 2030 yılına kadar 2010 yılı değerlerine kıyasla yüzde 45 oranında azaltılması gerektiğini belirtmektedir.**

Veriler, küresel sera gazı salımlarının sektörel bazlı analizinde tüm sektörlerde artışların yaşandığını; salımların

1	% 25'inin elektrik ve ısı üretimi,
2	% 24'ü tarım, ormancılık ve diğer arazi kullanımları,
3	% 21'i sanayi,
4	% 14'ü ulaştırma
5	% 6'sı binalar
6	% 10'unun elektrik ve ısı üretimi dışındaki - diğer enerji etkinlik ve süreçlerinden

kaynaklandığını göstermektedir

- Sera gazlarının salımlarının azaltımında, salım yoğunluğu açısından **ulaştırma sektörü, enerji sektörü, binalar, sanayi, yerleşme, şehirleşme, tarım, ormancılık ve arazi kullanımı** gibi sektörler ön plana çıkmaktadır .Söz konusu sektörler Sanayi Devrimi'nden bugüne kadar geçen süreçte insan faaliyetlerinin en fazla gerçekleştiği sektörler olup; bu sektörlerdeki hammadde, malzeme ve enerji kullanımı hem çevre kirliliğine hem de atmosfere salınan sera gazı emisyonlarına neden olmaktadır.
- Konutlar, hizmet binaları ve ticari binalardan oluşan **bina sektörünün bulunduğu inşaat sektörü** (2020 yılı verilerine göre) **enerji kullanımının % 36'sından, karbon salımının ise %37'sinden sorumludur .**

*****İklim değişikliği ile mücadele için teknoloji transferi, finansman, ormanlaştırma ve yeniden ormanlaştırma ve kapasite geliştirme gibi temel politika alanları bulunmaktadır.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNDEN ETKİLENEBİLİRLİK VE UYUM

- **İklim değişikliğinden etkilenebilirlik**, “bir topluluk ya da sistemin (fiziki coğrafyaya ilişkin ve ekolojik sistemin ya da sosyoekonomik sektörün) iklim değişikliği stresinden etkilenme ya da etkiye açık olma derecesi, gerilimi karşılama ya da yanıtlama düzeyi (duyarlılık) ve iklim değişikliklerine uyum düzeyi ya da uyum kapasitesi arasındaki ilişki” şeklinde tanımlanabilir.

1. Ekosistemlerin ve İnsanların Etkilenebilirliği: Ekosistemlerin ve insanların iklim değişikliğine karşı etkilenebilirliği, kesişen sosyoekonomik kalkınma kalıpları, sürdürülemez okyanus ve arazi kullanımı, eşitsizlik, marjinalleşme, sömürgecilik ve yetersiz yönetim gibi tarihsel ve süregelen eşitsizlik kalıpları tarafından yönlendirilen, bölgeler arasında ve içinde önemli ölçüde farklılık gösterir. Günümüzde yaklaşık 3.3 ila 3.6 milyar insan iklim değişikliğine karşı oldukça savunmasız durum ve koşullarda yaşıyor.

2. Geleceğe Uyum Seçenekleri ve Fizibiliteleri: İklim riskini azaltmak için uyumun etkinliği, belirli bağlamlar, sektörler ve bölgeler için belgelenmiştir ve artan ısınma ile azalacaktır. Bu kapsamda, sosyal eşitsizlikleri ele alan, iklim riskine dayalı yanıtları farklılaştıran ve sistemler arası geçişi sağlayan kamucu, sosyal, bütüncül, çok sektörlü çözümler, birden çok sektörde uyumun fizibilitesini ve etkinliğini artırır.

3. İklim Direngen Kalkınma: Herkes için sürdürülebilir kalkınmayı ilerletmek için uyum önlemlerini ve bunların etkinleştirme koşullarını iklim değişikliği mücadelesiyle bütünleştirir. İklim direngen kalkınmayı geliştirme yolları, sürdürülebilir kalkınmayı ilerletmek için iklim değişikliği savaşımı ve uyum eylemlerini başarılı bir şekilde bütünleştiren kalkınma yollarıdır. Özellikle küresel nüfusun yaklaşık % 11'i (896 milyon kişi) 2020'de Alçak Uzanımlı Kıyı Kuşağı'nda yaşadığı ve 2050 yılına kadar potansiyel olarak 1 milyarın üzerine çıkacağı düşünüldüğünde, kıyı şehirleri ve yerleşim birimleri daha yüksek iklim direngen kalkınmaya doğru ilerlemede kilit bir rol oynamaktadır. İkinci olarak, kıyı şehirleri ulusal ekonomiler ve iç bölge toplulukları, küresel ticaret tedarik zincirleri, kültürel değişim ve yenilik merkezlerindeki yaşamsal rolleri aracılığıyla iklim direngen kalkınmaya önemli düzeylerde katkıda bulunur.

4. Biyoçeşitliliğin ve Ekosistemlerin Korunması: Biyoçeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması, iklim değişikliğinin kendilerine getirdiği tehditler ve bunların uyum ve etkileri hafifletmedeki rolleri ışığında iklim direngen kalkınmanın temelidir. Küresel ölçekte biyoçeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin dayanıklılığının korunmasının, doğala yakın ekosistemleri de içeren Dünya'nın kara, tatlı su ve okyanus alanlarının yaklaşık % 30 ila % 50'sinin etkin ve adil bir şekilde korunmasına bağlı olduğunu göstermektedir. Biyoçeşitliliğin iklim değişikliğine karşı direngenliğini oluşturmak ve ekosistem bütünlüğünü desteklemek, geçim kaynakları, insan sağlığı ve esenliği, gıda, lif ve su sağlanması dâhil olmak üzere insanlara olan yararların yanı sıra afet riskinin azaltılmasına, iklim değişikliğine uyum ve savaşıma da katkıda bulunabilir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ VERİMLİLİĞİ

- **Atmosferdeki sera gazı salımlarının yüzde 77'si; petrol, kömür, doğal gaz** gibi fosil yakıtların yanmasıyla oluşur.
- Günümüzde, başlıca sera gazlarından olan CO₂'nin atmosferdeki miktarı, doğanın kabul edebileceğinden çok daha hızlı artmaktadır.
- Bunun sonucunda, **veryüzünün ortalama yüzey sıcaklığı sanayi öncesi döneme oranla yaklaşık 1.2°C artmıştır.**
- Enerji üretiminde ve tüketimindeki tüm süreçlerde açığa çıkan emisyonlar, iklim değişikliğinin en önemli nedenidir.
- Buna ek olarak kömür ve doğal gaz gibi yakıtların kullanımı, sera gazlarının yanı sıra azot oksitleri (NO_x) ve sülfür oksitler gibi zehirli gazları açığa çıkarmakta, bu gazlar asit yağmuru gibi yarattığı hava kirliliği yoluyla birçok sağlık ve çevre sorununa neden olmaktadır.
- Sürdürülebilir Kalkınma Amacı olan "**Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacı,**" 2030'a kadar küresel enerji verimliliği ilerleme oranının iki katına çıkarılması ve enerji verimliliği için yatırımların artırılması çağrısında bulunmaktadır.
- Türkiye'de nüfus ve refah düzeyindeki artışa bağlı olarak, enerji tüketim miktarı ve ülkenin enerji ihtiyacında dışa bağımlılığı artmaktadır. Türkiye'de enerji ekonomisi bakımından çeşitli arz-talep politikaları geliştirilmiş olsa da dışa bağımlılığın önüne geçilememiştir.
- **Avrupa Birliği İstatistik Ofisi'nin (Eurostat) verilerine göre enerjide dışa bağımlılıktaki Türkiye 36 Avrupa ülkesi içinde 9. sırada yer almakta ve kullandığı enerjinin yüzde 71'ini ithal etmektedir.** Enerji tedariğinde dışa bağımlı olan ve enerji kayıplarının fazla olduğu ülkelerde, enerji tasarrufu ve enerji verimliliği için devlet politikaları oluşturulmakta ve enerji verimliliğinin artırılmasına yönelik yatırımlar hayata geçirilmektedir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE KENTLER

- Kentler özellikle iklim değişikliğine neden olan insan faaliyetlerine kaynaklık etmektedir.
- Bugün yaklaşık **3.9 milyar insanın yaşadığı** kentlerin toplam yüzölçümü **veryüzünün sadece % 2'sini kaplamaktadır.** Buna karşın kentler, barındırdıkları nüfus, üretim ve tüketim faaliyetleriyle sosyal ve ekonomik hayatın merkezi konumundadır.
- Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi'nin tahminlerine göre **2050'ye kadar 2.5 milyar kişinin daha kent nüfusuna eklenmesi ve dünya nüfusunun %70'inin kentlerde yaşaması öngörülmektedir.**
- Günümüzde **dünya enerji tüketiminin % 60 ila % 80'i kentlerde** gerçekleştirilmektedir.
- İklim değişikliğinin başlıca sorumlusu olarak değerlendirilen **karbondioksit salımlarının % 75'i kentlerde gerçekleştirilen etkinliklerden** kaynaklanmaktadır.
- Dünyanın en büyük 40 kenti, gezegenin fosil yakıt kaynaklı CO₂ salımlarının **üçte birinden sorumludur.**
- Kentlerdeki sera gazı salımları ağırlıklı olarak **sanayi, ticaret, inşaat, ulaşım, binaların inşası ve kullanımı gibi** kent içi faaliyetlerden kaynaklanmaktadır.
- Kentlerde **binalar sektörü küresel enerji tüketiminin yüzde 30'undan ve enerji kullanımından kaynaklanan karbon salım üretiminin yüzde 28'inden sorumludur.**
- Dünya nüfusunun **% 30'u yılın en az 20 günü insan sağlığını tehdit eden seviyelerdeki hava sıcaklıklarına maruz kalmakta;** bu oranın 2100 yılında %74'e çıkması beklenmektedir.
- İklim değişikliğinin neden olduğu bir diğer tehdit aniden başlayan ve hızla yayılarak kontrolden çıkan yangınlardır. Yangınlar, kent ve kent civarında yaşam alanlarını tehlikeye sokmaktadır.
- Kentlerde iklim değişikliği ile mücadele için toplumun, karbon ayak izinin azaltılması konusunda bilinçlendirilmesi ve iklim değişikliğine bağlı afet risklerine karşı hazırlanması gerekmektedir.

KENTLERDE BU OLUMSUZLUKLARI AZALTMAK İÇİN

Ağaçlandırma, Yağmur suyunun yönetimi, taşkın parkları, bitkilendirilmiş yağmur suyu hendekleri, geçirgen yer kaplamaları, yeşil kaldırımlar, yeşil çatılar, yeniden doğal haline kavuşturulan su kanalları, yağmur bahçeleri ve kent ormanları gibi yeşil altyapı uygulamaları ile kentlerin iklim afetlerine dirençlilikleri artırılmaktadır. sıfır atık uygulamalarının yaygınlaştırılması önemlidir. Gürültü, hava kirliliği ve sağlık sorunlarıyla mücadelede yaya, bisikletli ulaşım ve mikromobilité seçenekleri; toplu taşıma araçları ile yerel servis ve iş imkânlarına erişimin sağlanması önemlidir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE YEŞİL ÇATILAR

Yeşil Çatı Nedir? Son yıllarda, şehirleri daha sürdürülebilir ve iklim değişikliğine karşı daha direngen hale getirmek için küresel bir hareket ortaya çıktı. **Şehirler daha fazla park ve yeşil alan oluşturuyor, araçlara ve diğer kirlilik biçimlerine sınırlar koyuyor ve binalar için enerji verimliliği önlemleri alıyor.** Bu kapsamda, ötekilerin yanı sıra, kentlerde geniş alanları kaplayan bina (bireysel konutlar, apartmanlar, gökdelenler, AVM'ler, kamu ve yerel yönetim binaları, organize sanayiler, vb.) çatılarından, hatta duvarlarından yararlanmaya yönelik yaklaşımlarla ve sonuçlarıyla daha sık karşılaşırız.

Yeşil Çatıların Başlıca Çevresel İşlev ve Yararları

1. Kentin Havasını Soğuturlar: Şehirler, onları çevreleyen kırsal alanlardan daha sıcaktır. Asfalt yollar ve beton binalar Güneş ışığını emdikten sonra ısı enerjisi yayar; araç egzozları ve klimalar ek ısı üretir. Buna “***kentsel ısı adası etkisi***” denir ve bu etki şehir merkezlerini komşu kırsal ya da yarı kırsal alanlardan birkaç derece daha sıcak yapabilir. **Oysaki yeşil çatılar bu afetsel etkiyi azaltabilir;** şehirleri iklime daha dayanıklı – direngen hale getirebilir ve sıcak dalgaları riski en yüksek olan insanları koruyabilir.

2. Enerji ve Sağlık Bakım Maliyetlerini Azaltırlar: **Yeşil çatıların serinletici etkileri enerji maliyetini azaltabilir.** Yaz aylarında yeşil çatılar tüm binaları serinletir, bu da soğutma (klima) gereksinimini azaltır. Yeşil çatılar yalıtımı iyileştirdiği için, soğuk aylarda binalarda ısı tutulmasını da artırabilir.

3. Kentsel Selleri Önlerler: Kuvvetli yağışlar, özellikle şiddetli sağanak ve gök gürültülü sağanak yağış fırtınaları sırasında şehirler sel baskınına önlemek için drenaj sistemlerine güvenir; ancak şiddetli yağış fırtınaları ve sağanaklar kanalizasyonları ve boru hatlarını tıkayarak sokakların su altında kalmasına neden olabilir.

4. Suyu Süzerler: Kirlilik, drenaj sistemleriyle ilgili başka bir sorundur. Bir şehre yağmur yağdığında, su kirleticilerle dolar. Bu kirleticiler daha sonra yeraltı boru ağlarıyla nehirlerle ve göllere taşınır; bu da yeraltı ve yerüstü içme suyu kaynaklarının kirlenmesine neden olabilir. **Yeşil çatılardaki bitkilerse, yağmur suyunu filtreleyerek zararlı toksinleri uzaklaştırır ve içme suyunun kirlenme riskini** azaltır.

5. Gıda Güvenliğini Geliştirirler: Görece yeni bir alan olmasına karşın, **çatı çiftçiliği giderek daha popüler hâle geliyor.Çatı çiftliklerini uygulamak, standart az bakım gerektiren yeşil çatılardan daha zordur,** ancak birçok yararı vardır. Çatı çiftlikleri, sürekli bir ürün arzı sağlayarak bir şehrin gıda güvenliğini destekleyebilir.

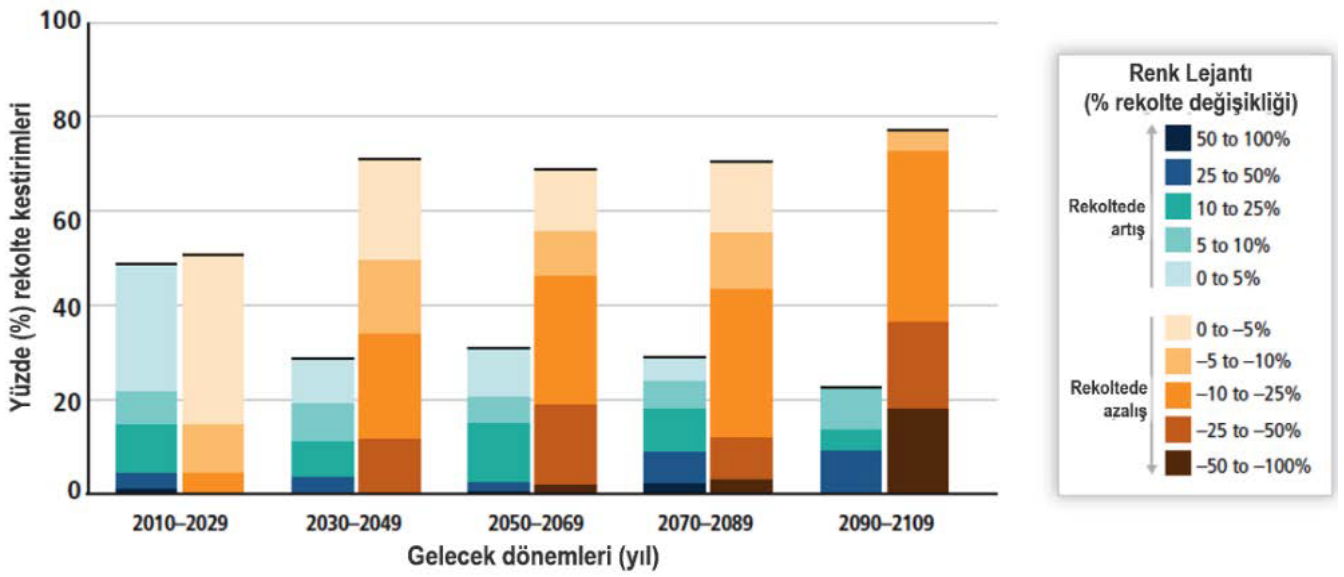
6. Sosyal Uyum ve Savunuculuğu Sağlarlar: Yeşil çatılar, başka türlü bitki örtüsüne erişimi olmayan şehir sakinleri için hoş bir rahatlama sağlar. Yeşilliklere yakın olmanın stresi azaltmaktan hafızayı ve sağlığı geliştirmeye kadar sayısız psikolojik ve fizyolojik yararı vardır. Yeşil çatılar aynı zamanda insanları çatılarında sosyalleşmeye teşvik etmektedir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TARIMA ETKİSİ

Öngörülen İklim Değişikliğinin Etkileri:

- İklim değişikliğinin tarımsal ürün ve karasal gıda üretimi üzerindeki **olumsuz etkileri olumlu etkilerinden daha açık ve yaygındır.**
- Pozitif etkiler bazı yüksek enlem bölgelerinde belirgindir.(Daha yetişmeyen ürünlerin yetişmesine imkan sağladığı için)
- Tüm bu etkilerin özellikle bazı gelişmekte olan tropikal ülkelerdeki etkilenebilir toplumlar açısından besin ve gıda güvenliği üzerindeki olumsuz etkilerinin süreceği beklenmektedir.
- Bazı bölgelerdeyse, sucul gıda üretimine daha uygun koşullar ortaya çıkabilecektir. Bazı çalışmalar, günlük en yüksek hava sıcaklıkları ya da günlük yüksek sıcaklık ekstremeleri 30 °C ve üstüne çıktığında ürün rekoltelerinin ciddi bir negatif etkilenebilirliği olduğunu belgelemiştir.
- **Tropikal ve ılıman iklim bölgelerindeki buğday, pirinç ve darı gibi ana ürünler açısından, yerel hava sıcaklığı 21. yüzyılın son dönemlerine göre 2 °C ve daha fazla arttığında uyum olmaksızın iklim değişikliği üretimi negatif olarak etkileyecektir.**
- Öngörülen etkiler ürün ve bölgeler ile uyum senaryolarına göre değişir. Örneğin 20. yüzyılın son dönemiyle karşılaştırıldığında, 2030-2049 dönemi için gerçekleştirilen kestirimlerin yaklaşık % 10'u ürün rekoltelerinde % 10'dan daha fazla artış gösterirken, kestirimlerin yaklaşık % 10'u % 25'ten dahafazlerekolte kaybının olacağını göstermektedir.

Atmosferdeki artan CO₂ birikimi, ki **CO₂ gübrelemesinden** (atmosferdeki birikimi Sanayi Devrimi'nden beri hızla artmakta olan fazla CO₂'nin neden olduğu fotosentez oranındaki artış) sorumludur, bazı herbisitlerin (yabani ya da yabancı ot ilaçları, kimyasalları) etkisinde azalmaya neden olabilecektir. İklim değişikliğinin hastalıkların gıda üretimi üzerindeki baskısına ilişkin etkileri belirsizliğini korumaktadır. Zararlı hastalıkların coğrafi dağılışı desen ve aralıklarındaki değişiklikler belirgin olmasına karşın, hastalık şiddetindeki değişiklikler daha az belirgindir.

İklim Değişikliği Koşullarında C3 ve C4 Bitkilerinin CO₂ Gübrelemesine Farklı Yanıtları

- ❖ Farklı bitki türleri, atmosferik CO₂'nin organik karbona dönüştürüldüğü fotosentez sırasında oluşan biyokimyasal süreç olan farklı karbon asimilasyon (özümleme) düzeneklerine sahiptir. Günümüzde tüm karasal bitkilerin yaklaşık % 95'ini içeren çoğu fotosentetik (fototrof) organizma, **Calvin Döngüsü** adı verilen biyokimyasal bir yolla karbonu sabitler. Calvin Döngüsü, organizmaların - özellikle bitkiler ve alglerin - havadaki CO₂'den enerji ve yiyecek oluşturduğu süreçtir. Genellikle fotosentezin bir parçasıdır ve ototroflar (örneğin yeşil bitkiler) için ana besin kaynağıdır. Calvin döngüsünün ilk adımı, üç karbon atomu içeren kararlı bir ara bileşik (3-fosfoglisarik asit) üretimini içerir. **Bu nedenle, bu işleme C3 fotosentezi ve bu şekilde metabolize olan buğday, pirinç, pamuk, soya fasulyesi, şeker pancarı ve patatesler vb. bitkilere C3 bitkileri denir.**
- ❖ Bununla birlikte, **mısır, şeker kamışı ve birçok tropikal çayırı içermek üzere bazı bitkiler, dört karbonlu bir bileşik üreterek fotosentetik işleme başlar.** Aslında, **mısır ve şeker kamışı**, genellikle böyle düşünmememize karşın, birer ot türüdür. Bu tip bitkilere **C4 bitkileri** denir.
- ❖ **C4 bitkileri CO₂ artışlarına C3 bitkilerine göre daha az tepki verir.** Bu nedenle, **CO₂ gübrelemesinin** (atmosferdeki birikimi Sanayi Devrimi'nden beri hızla artmakta olan fazla CO₂'nin neden olduğu fotosentez oranındaki artış) **C3 bitkilerinin** büyüme hızı üzerinde önemli bir etkisi olabilirken, **C4 bitkileri** üzerinde büyük bir etkisinin olması beklenmemektedir.
- ❖ En yüksek gübreleme yanıtları yumrulu ürünlerde gözlenir. Bunlar yer altındaki organlarında fazla karbonhidrat depolama açısından önemli kapasiteye sahiptir.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

- ❖ **Sürdürülebilir kalkınma**, insan ile doğa arasında denge kurarak doğal kaynakları tüketmeden, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân verecek şekilde bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlama anlamını taşımaktadır.
- ❖ Sürdürülebilirliğin bir kavram olarak **tarım, ormanlar ve balıkçılık gibi yenilenebilir kaynaklar konusunda ortaya çıktığı görülmektedir**. Sürdürülebilir kalkınma çevresel, toplumsal ve ekonomik boyutları olan bir kavramdır.
- ❖ **1983’de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuştur.**
- ❖ Sürdürülebilir kalkınma kavramı **ilk kez, 1987 yılında** Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’na hazırlanan **Brundtland (Ortak Geleceğimiz) Raporu**’nda “*Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma*” olarak tanımlanmıştır.
- ❖ 2000 yılında toplanan **Bin Yıl Zirvesi**’nde ilan edilen **BM Binyıl Kalkınma Hedefleri**’nin temel amacı aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak olmuştur. Ayrıca cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların güçlendirilmesi, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve kalkınma için ortak hareket etme gibi hedefler belirlenmiş, bu hedeflerin 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.
- ❖ Eylül 2015’te Dünya hükümetleri, 2030 yılına kadar **yoksulluğun sona erdirilmesinden, cinsiyet eşitliğine, iklim değişikliğinden, eşitsizliklerin azaltılmasına ve finansal açıkların kapatılmasına kadar** Dünya’nın **17 başlık altında toplanan büyük sorunlarını çözmek ve ülkelerin sürdürülebilir gelişmesine katkıda bulunmak üzere anlaşmaya varmıştır.**

17 AMAÇ ŞU ŞEKİLDE SIRALANMIŞTIR.

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu 8, 9, 10 ve 12 numaralı Amaçları kapsar	8: İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 10: “Eşitsizliklerin Azaltılması 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim	Ekonomik büyüme, verimlilik, üretim süreçleri ve yatırım gibi konular ile ilgilidir.
Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ; 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11 ve 16 numaralı Amaçları kapsar	1: Yoksulluğa Son”: 2: “Açlığa Son”: 3: Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam 4: Nitelikli Eğitim 5: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği 7: Erişilebilir ve Temiz Enerji” 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 16: Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	Toplumsal değerlerin, ilişkilerin ve kurumların geleceğe yönelik devamlılığı ile ilgilidir.
Sürdürülebilirliğin cevresel boyutu , 6, 13, 14 ve 15 numaralı Amaçları kapsar	6: Temiz Su ve Sanitasyon 13: İklim Eylemi 14: Sudaki Yaşam 15: Karasal Yaşam”:	Doğal kaynakların, biyoçeşitliliğin korunması ve doğal yaşamın sürmesi ile ilgilidir

HAVA, SU, TOPRAK KİRLİLİĞİ VE ÇEVRE KİRLİLİĞİNİN KONTROLÜ

- İnsan faaliyetleri sonucunda doğanın ve yaşam alanlarının kirlenmesine çevre kirliliği denir. Çevre kirliliğinin birçok çeşidi vardır. **En çok bilinen kirlilik çeşitleri; hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliğidir.**
- Özellikle fosil yakıtların yanması ya da fosil yakıtların verimli kullanılmaması/yakılmaması neticesinde **hava kirliliği** yüksek konsantrasyonlara (birikimlere) ulaşabilmektedir. Karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO₂) ve azot oksitleri (NO_x) gibi partikül maddeler hem çevre kirliliğine neden olmakta hem de insan sağlığı üzerinde solunum ve kalp yetmezliği gibi hastalıklara neden olmaktadır.
- Diğer bir çevresel kirlilik **su kirliliğidir**. Su kirliliği, zararlı maddelerin akarsu, nehir, göl, okyanus gibi su kaynaklarımızı kirlletmesi ve kalitesini düşürmesidir.
- Su kirliliği; genel olarak **enerji, endüstriyel ve tarımsal faaliyetler ile sanayi ve evsel atıklardan kaynaklanabilmektedir**. Kanalizasyon ve kirli fabrika atık sularının arıtılmadan akarsu ve denizlere boşaltılması, evlerden ve sanayi kuruluşlarından çevreye bilinçsizce atılan atıklar (deterjan ve sıvı yağ gibi), **hava kirliliği sonucunda havaya karışan zehirli gazların, yağışlarla birlikte yeryüzüne inmesi sonucu yer üstü ve yer altı sularına karışması, petrol taşıma tankerlerinin ve gemilerin denizlere petrol sızdırması ve zehirli atık taşıyan varillerin okyanus diplerine atılması gibi nedenler su kirliliğine neden olmaktadır.**
- Birleşmiş Milletler, bilim ve iş dünyasını, sivil toplumu ve politika yapıcılarını ortak araştırma ve teknolojik yenilik programı etrafında harekete geçirmek ve okyanus bilimlerindeki uluslararası işbirliğini artırmak üzere 2021-2030 dönemini **Uluslararası Okyanus Bilimleri On Yılı** olarak ilan etmiştir.
- Diğer bir çevresel kirlilik **toprak kirliliğidir**. Toprak, en önemli doğal kaynaklardan birisi olup; tarım dışı amaçlar ile kullanılması, ağır metallerle kirlenmesi ve erozyon sonucu oluşan etkilerle kayıplara uğraması sonucunda verimi düşmekte ya da yok olmaktadır. Kaybedilen toprakların ise yeniden kazanılması çok zordur
- Toprağın 1 cm’lik üst tabakası, ancak birkaç yüzyılda oluşabilmektedir. Dünyadaki toprakların ancak 1/10’unda üretim yapılabilir. Özellikle tarımdaki **kimyasal gübre veya tarım ilaçlarının kullanılması, toprak kirliliğini tetikleyebilmektedir**. Bununla birlikte **belediye ve evsel nitelikli atıklar veya kullanılmayan malzemeler** de toprak kirliliği üzerinde bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Verimli tarım arazilerindeki **depolamalar, tarım arazilerinin tarım dışı faaliyetlerde kullanılması** da toprak kirliliğine neden olmaktadır. Sanayiden kaynaklanan **atıklar, atık sular, sanayinin atık suları ve sanayinin kanalizasyonu da eğer arıtılmadan karasal eko sistemlere deşarj ediliyorsa toprak kirliliği tetiklenebilmektedir.**
- Türkiye’de kirliliğin kontrolüne ilişkin mevzuata örnek olarak Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğini Önleme Yönetmeliği verilebilir. Ankara Gölbaşı’nda bulunan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Sürekli İzleme Merkezi ve merkez bünyesinde çalışmalar yürüten Çevre Referans Laboratuvarı, “Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı”, “Evsel ve Endüstriyel Kirlilik İzleme Programı”, “Denizlerde Bütünleşik Kirlilik İzleme Programı”, “Sürekli Atık Su İzleme Sistemi” ve “Sürekli Emisyon Ölçüm Sistemi” kapsamında 81 ilde kurulan istasyonlar ile toprak, su ve havanın güncel durumunu izlemektedir.

ATIK YÖNETİMİ VE SIFIR ATIK

- Dünya madde açısından bakıldığında kapalı bir sistemdir. Bir başka deyişle Dünya’da bulunan kaynaklar sınırlıdır. Kaynaklar tükendiğinde yenisini bulmak mümkün değildir. Dünya’da çoğu element kullanabileceğimizden çok daha fazla miktarda bulunur ancak tüm yer kabuğuna dağılmış olan bu elementleri ve bileşikleri çıkartıp kullanıma hazır hale getirmek çok masraflıdır. Bu nedenle **“Dünya’nın kaynakları sınırlıdır”** denmektedir. Sınırlı kaynakların gelecekteki bir teknoloji ile sınırsız hale getirilmesi de pek mümkün görünmemektedir.
- Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’ndan **Açlığa Son** , **Nitelikli Eğitim** , **Temiz Su ve Sanitasyon** (, **Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar**, **Sorumlu Üretim ve Tüketim** , **İklim Eylemi** , **Sudaki Yaşam ve Karasal Yaşam** Amaçları, atık yönetimi ve sıfır atık konusu ile doğrudan ilgilidir.
- Bu kapsamda, küresel ölçekte ve her ülkede, 2030’a kadar, atık oluşumunu önleme, azaltma, geri kazanım ve tekrar kullanım yollarıyla atıkların en aza indirilmesi, gıda kayıplarının azaltılması, kişi başına düşen yiyecek israfının yarıya düşürülmesi, açlığın dünyanın her yerinde sonlandırılması, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin ve verimli kullanımının sağlanması gerekmektedir.
- Çevreyi kirleten atıklar, gaz, sıvı ve katı halde bulunabilmektedir. **Örneğin günümüzün en büyük sorunlarından biri olan ve katı atık kategorisinde değerlendirilen plastik atıklar kontrolsüz bir artış içindedir.**
- **Deniz kirliliğinin %80’i karasal kirleticilerden oluşmaktadır.** Barselona Sözleşmesi kapsamında yapılan çalışmalar, Akdeniz Havzası’na günde yaklaşık 730 ton plastik ile kirlendiğini ortaya koymaktadır,
- **Plajlardaki deniz atıklarının yüzde 60’ı, tek kullanımlık plastiklerden oluşmaktadır.** Veriler denizlerdeki güncel plastik oranının 150 milyon tondan fazla olduğunu belirtmektedir.
- Bu atıklar denizlerde yaşayan canlıların yaşamını ve suyun temizliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Aynı şekilde doğaya atılan plastik maddeler de uzun yıllar kaybolmadığı için toprak kirliliğine neden olmaktadır. Sanayi tesisleri, taşıtlar ve diğer alanlarda fosil yakıt kullanımı, gaz atıklarının en büyük sebepleri arasındadır. Gaz atıkları başta hava kirliliği olmak üzere küresel ısınma, bitki örtüsünün zarar görmesi, istenmeyen kokular ve yangınlarla çevreye zarar vermektedir .
- **“Sıfır Atık”**; israfın önlenmesini, kaynakların daha verimli kullanılmasını, atık oluşum sebeplerinin gözden geçirilerek atık oluşumunun engellenmesi veya en aza indirilmesi, atığın oluşması durumunda ise kaynağında ayrı toplanması ve geri kazanımının sağlanmasını kapsayan atık yönetim felsefesi olarak tanımlanan bir hedeftir.
- **İsrafi azaltmak ve çevreyi korumak amacıyla Türkiye’de 2017’den beri Sıfır Atık başlığını taşıyan bir atık politikası yürütülmektedir.**
- Sıfır atık politikası kapsamında israfın önlenmesi, kaynakların daha verimli kullanılması, atık miktarının azaltımı ve oluşan atığın geri dönüştürülmesi amaçlanmaktadır.
- Sıfır Atık anlayışı, tüketicilerin tüketim alışkanlıklarını, atık oluşumuna sebep olan tüketimlerini gözden geçirmelerini, atık çıkarmanın azaltılması ve atıkları değerlendirme konusunda insanlara yeni bir bilinç kazandırmayı hedeflemektedir.
- **İlk sıfır atık uygulaması Cumhurbaşkanlığı Külliyesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nda başlamış;** ardından kamu kurumları başta olmak üzere limanlar, havaalanları, otogarlar, tren garları, eğitim kurumları, alışveriş merkezleri, hastaneler ve turizm tesisleri gibi kalabalıkların yoğun olduğu noktalarda adım adım proje yaygınlaştırılmıştır. 2017’den bu yana, sıfır atık yönetim sistemini uygulamaya başlayan kurum ve işletme sayısı 140 bine ulaşmıştır.
- Projenin hayata geçirildiği 2017’den 2022 yılı Ocak ayına kadar geçen sürede toplam 24.2 milyon ton geri kazanılabilir atık ekonomiye kazandırılmıştır. **Bunun 16,5 milyon tonunu kâğıt-karton atıkları oluşturmuştur. 4.1 milyon ton plastik, 1.7 milyon ton cam, 0.4 milyon tonun metal** atıktan ekonomik kazanç elde edilmiştir.
- Geri dönüşümü sağlanan atıkların 1.5 milyon tonu da organik ve diğer geri dönüştürülebilir atıklardan oluşmuştur. **Projenin ilk başladığı 2017 yılında geri kazanım oranı yüzde 13 olup; halkın da bilinçlenmesiyle 2020 yılında bu oran yüzde 22.4’ve yükselmiştir. 2023 hedefi ise bu oranı yüzde 35’e kadar çıkarmaktır.** Sıfır Atık Projesi kapsamında devam eden **“Sıfır Atık Mavi” çalışması ile deniz ve kıyıların korunması da ulusal bir öncelik haline getirilmiştir.** Sıfır Atık Mavi Hareketi, denizlerin, akarsuların, göllerin korunması için Türkiye’nin deniz koruma seferberliğidir.

NOT: Johan Rockström öncülüğünde bir grup bilim insanının 2009 yılında yayımladığı “Gezegenin Sınırları: İnsanlık İçin Güvenli Alanı Araştırmak” isimli bilimsel makale, gezegenimizde yaşamın sürmesi **için 9 kritik eşik belirlemiştir** **1:biyolojik çeşitlilik, 2:iklim değişikliği, 3:yeni kimyasallar, 4:ozonun incelenmesi, 5:atmosferik aerosol yükselmesi, 6:denizlerin asitlenmesi, 7:biyojeokimyasal döngüler, 8:tatlı su kullanımı, 9:arazi kullanımıdır.**

Bu eşiklerden 5 tanesinde eşik aşılmamış ve güvenli iken 4’ünde eşik aşılmıştır. Sıfır Atık aşılacak eşiklerin geriye döndürülmesi veya en azından durdurulmasına doğrudan katkı sağlayabilecek eylemlerden biridir

MODÜL 7 SOSYAL ETKİLEŞİM VE İLETİŞİM

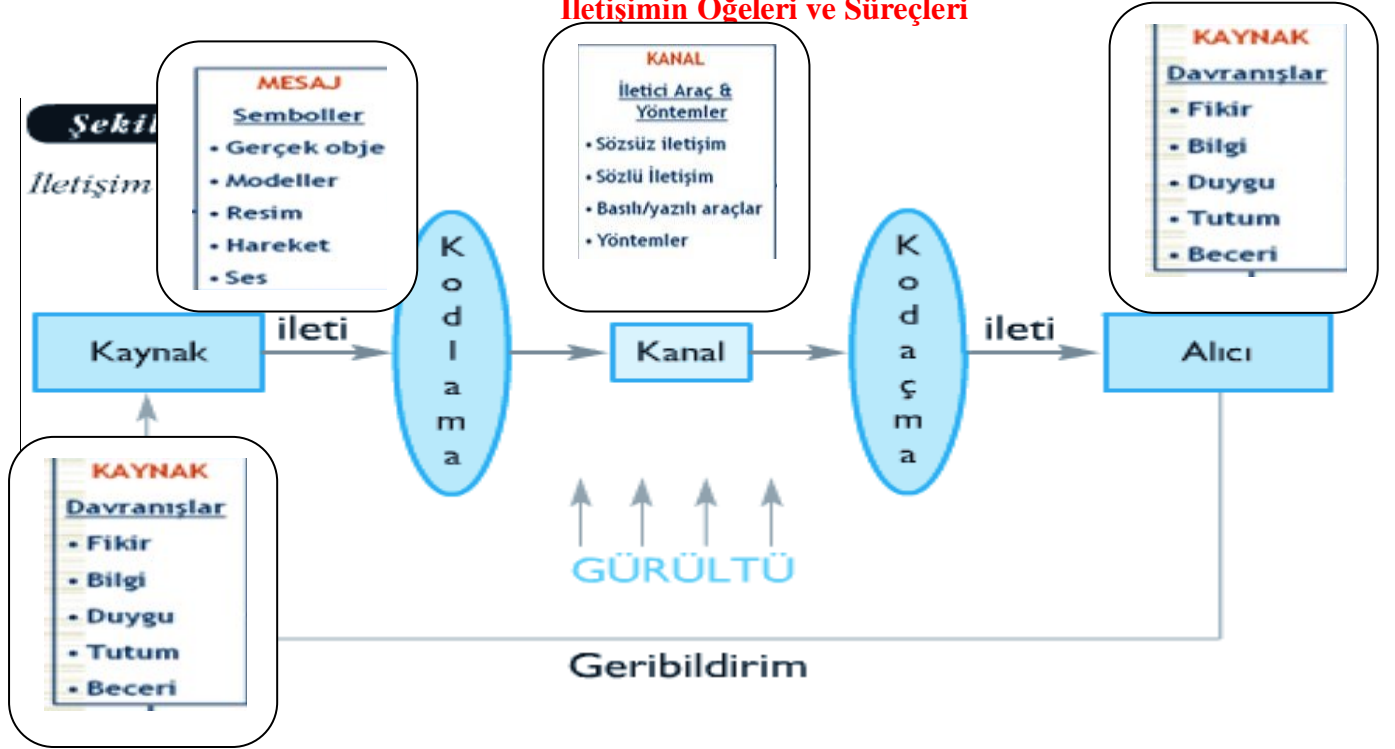
İletişimin Önemi ve İletişim Becerileri: İletişim kavramı birçok farklı disiplin tarafından farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Farklı iletişim tanımlarının bazıları şunlardır :

- İletişim düşüncenin sözel olarak karşılıklı değiş tokuşudur.
- İletişim, sayesinde dünyayı anlamlı kıldığımız ve bu anlamı başkaları ile paylaştığımız insani bir süreçtir.
- Duygu düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması ve haberleşmedir.
- İletişim, insanların çevreyi etkileyebilme, varlığını ifade edebilme, amaçlarını gerçekleştirebilme ve gereksinimlerini karşılayabilme aracı olarak tanımlanabilir.
- Bu tanımlar artırılabilir. Tanımların ortak özelliklerine bakıldığında;
- Kişiler arası iletişimde en az iki kişi vardır. İletişim tek yönlü değil, karşılıklıdır ve iletişim hem psikolojik hem de sosyal/kültürel bir olgu ve süreçtir.

“Sen ne kadar bilersen bil, senin bildiğin başkasının anladığı kadardır.”

MEVLANA

İletişimin Öğeleri ve Süreçleri

İletişimin öğeleri

- İletişimin kaynak, hedef, mesaj-ileti ve kanal olmak üzere dört ögesi vardır. Bu öğeler etkileşimsel iletişim modeli ile açıklanmaktadır.

1:Kaynak ve hedef: Kişiler arası iletişimde kaynak mesajı gönderendir. Gönderilen mesaj karşıdaki kişiye ya da kişilere olabilir. Hedef mesajı alır, anlamlandırır ve kaynağa farklı bir mesaj gönderir.

2: Mesaj-İleti: İletişim sürecinde hedefe iletilmek istenen her şey mesajdır. Hedeften kaynağa, kaynaktan hedefe gelen anlamdır mesaj

3: Kanal: İletişim sürecinde kişiler karşılıklı mesajlarını farklı yollarla iletirler. Söz, beden dili ve yazı bu yollardan bazılarıdır.

İletişim Süreçleri

- Kodlama, kod açma ve yorumlama, geri bildirim ve gürültü iletişim süreçlerini oluşturur

1: Kodlama: Mesajın işaret hâline dönüşmesinde kullanılan simgeler ve simgeler arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların tümüne kod denir. En çok kullanılan kod sistemi dildir.

2: Kod açma ve yorumlama: Kod açma, kaynaktan gelen mesajın içeriğinin alınıp çözülmesi, anlamın anlaşılmasıdır.

3:Geri bildirim: İletişim sürecine sistem yaklaşımı ile bakıldığında, geri bildirim kişilerin arası iletişimdeki işlevi de karşılıklı gidip gelen mesajların doğru algılanıp algılanmadığını test etmektir.

4: Gürültü: Kaynaktan çıkan mesajın hedef tarafından tam ve doğru olarak alınmasını etkileyen şey gürültüdür. Gürültü kişilerin birbirini duyabilmesini engeller. Mesafe, ortamdaki gürültü ya da her türlü fiziksel engel gürültü olarak tanımlanabilir.

İletişimin İşlevleri

- İletişim daha önce de belirtildiği gibi hem **bireysel** hem **toplumsal** hem de **kültürel** işlevleri olan bir süreçtir.
- İletişimin **bireysel işlevi**, insanın sosyal bir varlık olması ve iletişim kurma ihtiyacında olmasıyla açıklanabilir.
- İletişimin **toplumsal işlevleri** arasında sosyalleşme, bilgi sağlama, bilginin aktarılması ve paylaşılması sayılabilir.
- Kültür, toplumdan topluma ve kuşaktan kuşağa sözlü ya da sözsüz kurulan iletişim sayesinde aktarılır. Bu da iletişimin **toplumsal işlevleri** arasında sayılabilir.

İletişimin Sınıflandırılması

- İletişim, kullanılan koda göre de sınıflandırılmıştır; sözlü, sözsüz ve yazılı iletişim olmak üzere. Sözlü iletişimde, kullanılan kelimeler, ses tonu ile beden dili öneme sahiptir. Kullanılan kelimeler aynı olsa bile ses tonumuz ve beden dilimiz anlam kaymasına neden olabilir. **Bu konuda yapılan araştırmalar göstermektedir ki sosyal etkileşimde sözsüz iletişim sözel iletişime oranla çok daha etkili olmaktadır.** İnsanlar iletişim sırasında anlamsal gerçekliği daha çok sözsüz kodlardan edinmektedir. **Bu nedenle, iletişimde etkinlik açısından yapılan karşılaştırmalarda sözsüz kodların % 55 oranla en etkin araçsalığı ortaya koyduğu saptanmıştır.** Buna karşın, sözel kodların etkililik oranı % 7 olarak tespit edilirken, ses tonunun % 38 oranında etki yarattığı belirtilmektedir. Duruş ve ses tonu alaycı, ima eden ya da sağlıklı kurulan bir iletişimin göstergesi olabilir.

- İki Amerikalı psikolog, Joseph Luft ve Harrington Ingham, **1950 yılında Johari Penceresi Modeli'ni geliştirerek, insanın sosyal ilişkilerinde kendisi ile ilgili aktarımda bulunduğu alanlarının yanı sıra paylaşımda bulunmadığı, bulunmak istemediği alanları da ortaya çıkarmışlardır.**
- Böylece kişilerin kendilerini tanımları sağlanmış,, başkaları tarafından da nasıl görüldükleri tanımlanabilir hâle gelmiştir. Bireyler Johari Penceresi'nde yer alan; açık alan, kör alan, gizli alan ve bilinmeyen alanları hakkında bilgi sahibi olabilir.

Şekilde açıklanan Johari Penceresi'nde bulunan dört alanın anlamı:

1:Açık alan: Kişinin kendi tarafından da başkaları tarafından da bilinen alandır. Bu alanda insanlar umutlarını, beklentilerini ya da korkularını çekinmeden diğer insanlarla paylaşmaktadırlar.

2:Kör alan: Bu alan **başkaları tarafından bilinen ancak kişinin bilmediği alanıdır**. Başkalarının bir kişi hakkında edindiği izlenimlerle ilgilidir.

3:Gizli alan: Bu alan **kişinin bildiği ancak başkalarının bilmediği alandır**. Kişi, bilinçli olarak bazı yanlarını gizlemek istemektedir.

4:Bilinmeyen alan: Bu alan ise **kişinin de başkalarının da bilmediği, karanlık** alandır.

- Bu alanların büyüklüğü kişiden kişiye değişmektedir. Burada kişinin kendini derinlemesine tanıması, başka insanların da aynı şekilde kişiyi tanıması önemlidir. Bunun farklı yolları vardır. Ailede ve okulda -eğitimin tanımından da kaynaklı olarak- gizil güçleri ortaya çıkarmak, kendini keşfetme süreci, birey olabilme gibi- bu yolların nasıl kullanılacağı ve kullanıldığında bireyin hem kendisi ile hem de başkalarıyla kuracağı iletişimin niteliği değişebilir. Burada önemli olan olumlu ve yapıcı bir geri bildirim sürecinin yürütülmesidir.
- Eğitim ile iletişim arasında bir bağ kurmamız gerekirse, eğitim bir etkileşimdir ve etkileşimin aracı ise iletişimdir. Bu sebeple okulda iletişim süreci hem eğitsel faaliyetler için hem de yönetsel faaliyetler için temel bir gerekliliktir.
- **Okul ortamlarında “formal” ve “informal” olmak üzere iki tip iletişim türü kullanılır.**
- **Formal iletişim, iletişimin kademeli olarak aşağı ve yukarı yönlü hiyerarşik aktarımıdır.**
- **İnformal iletişim ise okullarda daha sık gördüğümüz kişi ve grupların tutumlarına bağlı olarak değişen ve okula dair düzensiz yaklaşımları olan bir iletişim türüdür.**
- Türk milli eğitim sistemi içerisinde okulların yapılarına bakıldığında okullarda **informal ilişkilerin baskın olduğu ve hiyerarşinin görece az olduğu görülmektedir.** Aynı zamanda okullar bürokratik yapılar da değildir. Kamu ve özel okulların yapıları bu anlamada farklılaşabilmektedir. Ama okulların geneli itibariyle yukarıda söylenenler genellenebilir.

İletişim Becerileri

1: Saygı duymak iletişimin temelinde olan bir değerdir. **Saygı insanlara yalnızca insan oldukları için değer vermektir.** Aynı zamanda karşı tarafı kabul etmekle ve olduğu gibi kabul etmekle de ilgilidir. Din, dil, ırk, sosyoekonomik durum, cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi vb. gibi farklılıklara saygıyı da kapsar. Özellikle sınıfta ve okulda kapsayıcı bir dili kullanmayı da içerir.

2: Empati. Rogers, “Empatinin etkisini, birinin sizin hakkınızda peşin hüküm vermeden adınıza sorumluluk almaya veya sizi belli bir kalıba sokmaya çalışmadan dinlemesi gerçekten iyi hissettirir.” şeklinde açıklar.

Empati, Rosenberg’e göre dünyamızı/dünyayı yeni bir bakış açısıyla yeniden algılayabilmemizi ve yola devam etmemizi sağlar. İletişim kazaları ya da engelleri nedeniyle çatışma yaşadığımızda, bize söylenenlere, kişilere verdiğimiz değer doğrultusunda tepki verebiliriz.

- **Çocuklarda Empatiyi geliştirmek için araştırmalar, çocuğa karşı sıcak ve destekleyici bir yaklaşım sergileyen ve rol modeli olan anne-babalar ile öğretmenlerin olumlu davranışlarının** çocukların empatik becerilerini geliştirmelerine yardım ettiğini ortaya koymaktadır. Empatiyi geliştirmek için kullanılan etkinliklerin içinde **oyun ve drama yöntemlerinin kullanımı** da yer alır. Rol değişimi, duygu ve ihtiyaçların dile getirilmesi empatiyi geliştirebilir. Yaratıcı drama tekniklerinin sınıf içerisinde kullanılmasının empatiyi geliştirdiğine dair araştırma sonuçları vardır. Öykü, masal ve çocuklar ve yetişkinler için felsefe araçlarının öğretim yöntem ve tekniklerinin arasında olması bunun için bir zenginlik yaratabilir

3: Etkin dinleme Dinleme, her türlü öğrenme sürecinde ve sosyal çevrede insanın karşısına çıkan, bazen farkında olarak bazen olmayarak kullanılan bir dil becerisidir. İletişimin niteliği ise dinlemenin niteliğiyle de ilgilidir. Bu nedenle **etkin dinleme becerisini, alıcı açısından iletişimdeki gürültüyü azaltma ve mesajı tam ve doğru olarak alma etkinliğidir/becerisi olarak da tanımlamak mümkündür.**

- Dinleme, beynin her iki tarafının kullanılmasını gerektiren bir faaliyettir. Bu açıklamaya göre, **sol bevinle içerik ve olguları, sağ bevinle ise duyguları, beden dilini, ses tonunu ve bütünü** dinlediğimiz belirtilmektedir.

İyi bir dinlevicinin özellikleri:

1. Dinlemenin amacını ve yöntemini belirler,
2. Ön bilgilerini harekete geçirir,
3. Dinlediklerini ön bilgilerinin ışığında inceler,
4. Konuşmacının aktardığı bilgilerle ön bilgileri arasında bağ kurar,
5. Bir olay ve düşünce arasındaki farkı belirler,
6. Ana ve yardımcı düşünceleri belirler,
7. Konuşmacının amacını belirler,
8. Propaganda, abartı ve ön yargıları belirler,
9. Zihinsel yapısını düzenler ve geliştirir,
10. Konuşmayı, konuşmanın içeriğini değerlendirir.

Dinleme alanları işlem, etkileşim ve sözlü anlama olmak üzere üç boyutta incelenmektedir.

<u>1:İşlem boyutu</u> Bu süreçte hem fiziksel hem de zihinsel çeşitli işlemler yapılmaktadır. Bu işlemler işitme, anlama ve zihinde yapılandırma olmak üzere üç aşamada ele alınmaktadır.	a) İşitme	Seslerle sözler fiziksel olarak alınarak algılanmakta ve beynimize iletilmektedir. Bu süreçte ses, ses telleri, ses dalgaları ve kulak yer almaktadır
	b)Anlama	İşitilenlere dikkat yoğunlaştırılmakta, ilgi duyulan ve gerekli görülenler seçilerek anlamlandırılmaktadır. Dikkat yoğunlaştırma bütün anlama sürecini etkilemekte, işitilenlerin seçilmesi, işlenmesi ve anlamlandırılması belirleyici olmaktadır.
	c)Zihinde yapılandırma	Anlama sırasında seçilen bilgi ve düşünceler çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilerek işlenmektedir. Sıralama, sınıflama, ilişki kurma, düzenleme, sorgulama, değerlendirme gibi zihinsel işlemler yapılmaktadır. Daha sonra yeni bilgiler bireyin zihinsel yapısına göre ön bilgilerle bütünleştirilmekte ve zihnine yerleştirilmektedir.

<u>2. Etkileşim boyutu</u> Konuşmacı ile dinleyici arasında sözlü konuşmalar, aktarılan bilgiler ve iletişimin gerçekleştirildiği ortamla gerçekleşmektedir.	a) Fiziksel etkileşim	Konuşmacının sesi, ses tonu, konuşma hızı, kullandığı kelimeler, beden dili, yüz ifadesi, göz teması, duruşu, jestleri, fiziksel mekân, araç-gereç, dinleme ortamı, gürültü, ışık, ısı, renk gibi durumlarla etkileşimi içermektedir
	b) Zihinsel etkileşim	Dinleyicinin konuşmacının düşüncelerini öğrenmesi, anlaması, kendi bilgileriyle karşılaştırmasıdır

<u>2.Sözlü anlama boyutu:</u> Anlama işlemi hem süreçsel hem de etkileşimsel olarak gerçekleşmektedir.	a)Etkileşimsel süreçte	Dinleyicinin özellikleri, konuşmacının aktardıkları ve iletişimin gerçekleştiği ortam etkili olmaktadır
	b) Süreçsel anlama	Dinleme sırasında çeşitli bilgilerin alınması, zihnimizde işlenmesi ve anlamlandırılması aşamalarındaki işlemleri kapsamaktadır.

DİNLEME TÜRLERİ

Takdir edici dinleme	Söylenenden keyif almaya odaklanılan dinlemedir
Kapsamlı dinleme	Öğrenme ve bilgiyi hatırlamaya odaklanılan dinlemedir
Kritik değerlendiren dinleme	Duyulanı yargılayan ya da değerlendirmeye odaklanılan dinlemedir
Vurgulu dinleme	Diğerlerinin duygularını anlamaya odaklanılan dinlemedir
Katılımcı dinleme	Kişiler arası iletişimde etkili dinlemenin temeli aktif katılımdır. Katılımcı dinleme, dinleyen kişinin duyduklarını tekrar etmesi, özümlemesi ve yansıtmasıdır.
Edilgin dinleme	Dinleyen kişinin sözel geri bildirimde bulunmadığı, konuşan kişinin duygularının anlaşılmasına çalışıldığı, vereceği karara güvenildiği, kişinin sorunundan kendisinin sorumlu olduğu gibi mesajlar veren destekleyici bir süreçtir.
Empatik dinleme	Empatik dinlemede amaç kişinin kendisini açması, duygularını daha yoğun yaşaması, kendisinde var olan çatışmaları çözmesi, kendisini kabul etmesi için cesaretlendirmektir.
Yargısız ve eleştirel dinleme	Etkili dinleme hem yargısız hem de eleştireldir; açık bir zihinle, anlamak için dinlemeyi gerektirir.
Derinlemesine dinleme	Yüzeydeki mesajları da önemsemeyi, konuşmacının sözlü ve sözsüz mesajlarına ve bunlar arasındaki tutarlılığa dikkat etmeyi, hem içerik hem de duygu mesajlarını anlamayı, konusmacının dile getirmedığı duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmayı ve anlaşılana dile getirmeyi, konuşmacının mesajlarına yanıt vermeyi içerir.
Çözümleyici dinleme	Kişinin kelimelerini aynen tekrarlamak değildir. Kişinin duygularının ve mesajlarının anlaşılmasına çalışıldığını gösterir
Etkin dinleme	Konuşmacının mesajının sözel ve sözel olmayan yönüne, içeriğine ve duygularına anlam katma yöntemi olmalıdır.
Dikkatle dinleme	Konuşmacının söylediklerini takip etmeyi gerektirir.

Etkili dinlemenin nedenlerini sınıf içine uyarladığımızda öğrenme için de temel olduğunu söyleyebiliriz.

1:Somut konuşmak Kişiler arası ilişkilerde, birey etkin dinleme davranışını gösterdikten sonra konuyla ilgili duygu, düşünce ve isteklerini ifade edebilmeli, ilişkiyi zenginleştirebilmelidir. İfadelerin doğru anlaşılması için açık ve net konuşmak gereklidir.

2:Ego geliştirici dil: Kişiler arası ilişkilerde **benliği olumlu yönde etkileyen bir ifade türü olarak tanımlanabilir.** Bu beceri ile iletişim sürecinde, bireyin olumlu özelliklerine ve performanslarına vurgu yapılarak, ihtiyaç duyulan değişimleri gerçekleştirmesi amaçlanır. Diğer bir ifadeyle, iletişim kurulan kişinin kendisini zayıf ve yetersiz görmesine neden olmadan, yeterlilikleri öncelenerek eksiklikleri dile getirilir ve kişinin böylece eksik yönlerini giderebileceği algılatılmaya ve hissettirilmeye çalışılır. Bunun tersi ego zedeleyici dil olarak adlandırılabilir.

3:Etkin-katılımlı dinleme: Bireyin mesajının anlaşılmasına katkı sağlayacak yeterli motivasyon ve dikkat ile o ana aktif bir şekilde katılma olarak kavramsallaştırılabilir. Bu beceri, iletişimde büyük bir öneme sahip olmakla birlikte etkili iletişimin temelini de oluşturmaktadır. Etkin dinleme dinlenen kişide önemsendiği duygusunun oluşmasına katkı sağladığı için etkileşimin güvenle gerçekleşmesine de yol açmakta ve paylaşımları doyurucu kılmaktadır.

4:Kendini tanıma-Kendini açma: Bu beceri bireyin kendisine ilişkin farkındalığına, düşünce ve duygularıyla yeterli düzeyde ilişki kurmasına ve kendi iradesi ile kendisini açmasına ve şeffaflığına işaret etmektedir.

5:Empati: Bu beceri karşıdaki kişinin öznel dünyasından yola çıkarak onu anlamaya ve böylece anlaşılan duygu, düşünce ve beklentilerinin kendisine aktarılmasına işaret etmektedir. Bu doğrultuda Dökmen (2015), empati kurabilmek için üç temel öğeden söz etmektedir. **İlk olarak, empati kuracak kişi kendisini karşıdaki kişinin yerine koymalı,** olaylara ve durumlara onun bakış açısıyla bakabilmelidir. Bir anlamda kişi empati kuracağı kişinin rolüne girmelidir. Ancak bu rolde fazla kalmadan, karşıdaki kişinin bakış açısından olayları gördükten sonra kişi kendi rolüne tekrar bürünmelidir. **İkinci olarak, empati kurmada karşıdaki kişinin duygularını, düşüncelerini ve beklentilerini doğru olarak anlamaya ihtiyaç vardır.** Son olarak, **empati kuran kişide oluşan anlayışın, karşıdaki kişiye temel ya da ileri düzeyde tepkilerle iletilmesi gerekmektedir.**

6:Ben dili: Kişinin karşılaştığı durum veya davranış karşısında kişisel tepkisini duygu ve düşüncelerle açıklayan bir ifade tarzıdır. Ben dili suçlayıcı, yargılayıcı iken ben dili sadece kişinin kendi duygularını ortaya koyar. Ben dili kullanılırken yargılama, eleştirme, suçlama vb. yapılmaz. Ben dili iletileri yorum içermez, davranışların başkalarını nasıl etkilediğini açıklar, somut etkileri belirtir ve hissedilen duyguyu açıklar.

İletişim Engelleri

1:Fiziksel ve teknik engeller: Bunlar mesaj ile ilgili engeller, kanal ve araçlarla ilgili engeller, gürültü ile ilgili engeller ve dil ile ilgili engellerden oluşmaktadır.

2:Sosyal ve psikolojik engeller: Söz konusu engeller, kişilerin var olan düşünce, duygu ve değer yargılarından, davranış, tutum ve hedefleri, düşünce boyutları, dinleme ve anlama becerilerinden bulundukları sosyokültürel şartların farkındalığından kaynaklanabilir. İletişim amacının belirlenmemesi, ön yargılar, görüş ve algılama farklılıkları, tutum ve davranışlar, sosyokültürel farklılıklar ve sahip olunan bilgi düzeyi ile ilgilidir.

3:Örgütsel engeller: Roller, zaman baskısı, örgütün büyüklüğü, geri bildirim sisteminin yetersiz olması, yönetim tarzı, aşırı bilgi yüklemesi, statü farklılıkları ve hiyerarşi nedenli olabilir.

- Tutar 'a göre ise iletişimin engelleri: **Yapıcı engeller, bozucu engeller, kanal engelleri ve teknik engeller** olmaya üzere dörde ayrılır.

1- Kisisel unsurlar: Alıcının ve vericinin mesajı kodlarken veya iletirken gerekli dikkati göstermemelerinden kaynaklanan engellerdir. Bu engeller; alıcının mesajı yanlış anlayabilmesi ve yorumlayabilmesi, belli ön yargılar nedeniyle mesajı yanlış değerlendirmesi, konuşmacıya karşı ilgisizlik ve farklı olumsuz tutumlardır. İletişim sürecinin iki önemli unsuru olan alıcı ve gönderici, aynı zamanda iletişimi engelleyici rol de oynayabilmektedir. Kişisel amaçlar, duygular, değer yargıları ve alışkanlıklar, gelen mesajlara olumsuz ve kayıtsız bir tutum sergilenmesine sebep olabilmektedir.

2- Fiziksel unsurlar: Kişilerin kendilerinden kaynaklanmayan, **dış kaynaklı ortamlarda oluşan ve iletişimi olumsuz yönde etkileyen unsurlardır.** Fiziksel unsurlar genellikle ortamdan kaynaklı engelleyicilerdir.

3- Semantik unsurlar: Semantik unsurlar, **kullanılan dilden kaynaklı yanlış anlaşmalar ve iletişim engelleridir.** Bazı sembollerin birden fazla anlamı olabilir bunun dışında bir sembol farklı kişiler için farklı anlamlar oluşturabilir.

4- Zaman baskısı: Sosyal bir çevrede, insanlarla iletişim ve ilişki kurmayı hedeflediğimiz zaman birçok engelle karşılaşırız. Bu engellerden biri de zaman kısıtlılığıdır. İş yaşantısı içerisindeki faaliyetlerin birçoğu, belirlenen mesai saatleri içerisinde gerçekleşmektedir. **İş yaşamındaki zamanla alakalı sınırlamalar,** iletişim esnasında örgüt üyelerinin üzerinde zaman baskısı oluşmasına neden olmaktadır.

5- Algılamadaki seçicilik: Algılamada seçicilik olarak tanımlanabilecek bu unsur, bazı iletilerin bilerek yahut bilmeyerek algılanamamasıyla ilgilidir. Kişiler, belirli ön yargılara sahipse vericiden gelecek olan iletileri hiç algılayamayabilirler yahut kastedilenden farklı algılanabilirler.

- **Dilin kullanmayla ortaya çıkan engeller ise aşağıda verilmektedir.** Bu engellerin karşı tarafta nelere sebep olduğu da örneklendirilmeye çalışılmıştır. **Örnekler İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu İletişim Becerileri Düzey 1 Etkinlikleri kitapçığından yararlanılarak verilmiştir:**

	MADDE	ÖRNEĞİ
1	Emir vermek, yönlendirmek, yönetmek.	Korku ya da aktif direnç yaratabilir.
2	Uyarmak, gözdağı vermek.	Gücenme, kızgınlık, isyankârlığa neden olabilir
3	Ahlak dersi vermek.	Zorunluluk ya da suçluluk duyguları yaratır
4	Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek.	Bağımlılık ya da direnme yaratabilir.
5	Öğretmek, nutuk çekmek, mantıklı düşünceler önermek.	Bıkkınlık, nefret uyandırabilir.
6	Yargılamak, eleştirmek, suçlamak	Benlik saygısını azaltır.
7	Ad takmak, alay etmek	Genellikle karşılık vermeye iter
8	Yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak.	Yanlış anlaşılma korkusuyla iletişim kesilebilir.
9	Övmek, aynı düşüncede olmak, olumlu değerlendirmeler yapmak	Övgü yokluğu eleştiri olarak algılanabilir
10	Avutmak, teselli etmek.	Zor görevlerde ben de aynı şeyi hissederdim
11	Sorgulamak, sınamak, sorguya çekmek	Kendini köşe sıkıştırılmış hissetmesine sebep olabilir
12	Alaycı davranmak, şakacı davranmak, konuyu saptırmak	Kendisi ile ilgilenilmediğini, kendisine saygı duyulmadığını düşündürebilir

- Ekolojik sistem yaklaşımı, **bireyi çevre içerisinde yaşayan bir varlık olarak ele alır ve bireyin davranışını değerlendirirken çevreyi de göz önünde bulundurur**. İnsan çevresi ile iç içe dinamik bir varlıktır, insan ve çevre arasında var olan bütünlük insan davranışı üzerinde etkilidir.
- Bireyin yaşam döngüsü içerisinde meydana gelen etkileşimler ve karşılaştığı yaşam olayları **üç temel kategori içerisinde ele alınabilir**.

1:Mikro olaylardır. Mikro olaylar **kişisel olarak her bireyin sahip olduğu yaşam deneyimlerini** ifade eder. Mikro olaylara; **madde bağımlılığı, intihar teşebbüsleri, depresif kişilik yapısı vb.** bireysel yaşantılar ve kişilik özellikleri örnek olarak gösterilebilir.

2:Mezzo düzeydeki yaşam olayları, bireylerin **sosyal çevre içerisinde diğer bireyler ve küçük gruplar ile kurdukları ilişki ve etkileşimler üzerine odaklanır**. Mezzo düzeydeki yaşam deneyimleri bireyin içten ilişkiler içerisinde bulunduğu aile, arkadaş ve iş çevresi ile arasındaki etkileşimleri kapsar.

3:Yaşam olaylarının üçüncü ve son türü makro olayları içermektedir.

Bu sistemleri açıklamak gerekirse;

1:Mikrosistem:Şu anki ortam: Ev, okul, iş yeri vb.

2:Mezgosistem:Mikrosistemlerden oluşan sistem: Komsuluk, toplum.

3:Ekzosistem:Doğrudan bireyi kapsamayan sosyal yapılar: Kamu kurumları, profesyonel kuruluşlar.

4:Makrosistem:Kültürü kapsayan örüntüler: ekonomik ya da siyasal ideolojiler, baskın inançlar ya da basmakalıp düşünceler.

1: Mikrosistemler, günlük yaşamda bireylerle en doğrudan ilişkili sistemlerdir. Örneğin, ev insanların çoğu için öncelikli mikrosistemdir. Okullar, dinî kurumlar, akran grupları ve çalışma ortamları da mikrosistemler içerisindedir. Mikrosistemler insanların yüz yüze etkileşim içinde oldukları ortamlar olarak tanımlanabilir. Mikrosistemler iyi çalıştığında bireyler daha iyisini yapmak ve büyümek için kapasitelerini artırır. Ancak bireyin yakın ilişki kurduğu kişilerle (mikrosistem) olan ilişkilerde bozulma olursa (örneğin ebeveynlerle sağlıklı ilişki kuramaması) çocuğun çevresindeki yaşantıları keşfetme süreci engellenebilir. Bu durum özellikle ergenlik döneminde, antisosyal davranışlar, düşük akademik başarı ve öz denetimi sağlamada problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilir.

2: Mezzosistem, mikrosistemin kişisel oluşumlarını birbirine bağlayan ilişkileri ya da ağları içermektedir. Mezzosistemler, sistemler arasındaki bağlantıların fazla ve nitelikli olması durumunda iyi çalışmaktadır. Zengin bir çevre, birbirine bağlı olan ve bireyleri açık iletişime teşvik eden bir çevredir. **Mezosisteme örnek olarak okul-aile iş birliğinin çocuğun akademik başarısına etkisi ya da aile-akran ilişkilerinin çocuğun ebeveyn denetimine katkısı verilebilir.** Suça sürüklenme ile ilgili yapılan araştırmalarda okul aile arasındaki iş birliğinin ve ebeveyn denetiminin koruyucu bir faktör olduğu belirtilmektedir.

3: Ekzosistem: Sosyal medya, yasal mevzuat gibi bireyin gelişiminde dolaylı etkisi olan birimlerin oluşturduğu katmandır. Genel eğitim politikaları, medya ve kitle iletişim araçları bu birimlere örnek verilebilir.

4:Makrosistem: Yaklaşımın bu katmanında **bireyin yaşadığı toplumun özellikleri yer alır. Kültürel değerler, ırksal ilişkiler, benimsenen din bunlara örnek verilebilir.**

5: Kronosistem: Önceki tüm katmanları kaplayan bu dış katman, yaşanan zaman dilimini ifade etmektedir. Örneğin, savaşlarda ve ekonomik kriz dönemlerinde suç davranışlarında artış olabilmektedir.

- Ekolojik sistem yaklaşımı bireyin davranışını ele alırken birey ve çevresi arasındaki etkileşimin **üç boyutunu birlikte değerlendirir. Bu boyutlar; normal gelişimsel özellikler, genel yaşam olayları ve bireysel farklılıkların** etkileridir.
- Normal gelişimsel özellikler bireyin yaşam süreci içerisinde doğal olarak meydana gelen; biyolojik, psikolojik, duygusal ve entelektüel süreçleri içerir.
- Genel yaşam olayları ise, bireyin karşılanamayan ihtiyaçlarının yaşam döngüsünde meydana gelen değişimlerin (küçük, orta, büyük) şiddetidir.
- Birey ait olduğu grup yapısının toplum içinde yaşayan diğer gruplar ile arasındaki farklardan dolayı çok çabuk ayırt edilebilir. Birey kişisel farklılıklarının etkilerine de yakından bağlıdır.

Okul İklimi ve Ekolojik Sistem Yaklaşımı Arasındaki İlişki

- **Okul iklimi, okulda çalışanların okulu nasıl betimlediği ile ilgilidir.** İklim, okulda zaman içinde şekillenen, her zaman görülemeyen değerler ve kurallar bütününden oluşur.
- Okulun dışarıdan nasıl görüldüğünü de gösterir. Bir okula ilk girdiğinizde hissettiğiniz şeydir iklim ve okul kültürü ile oldukça ilişkilidir.
- İklim, okula kimliğini kazandıran, üyelerin davranışlarını etkileyen ve üyeler tarafından algılanan, okulun tümüne egemen olandır.
- Örgüt iklimi, bir örgütü diğer örgütlerden ayıran ve örgütteki iş görenlerin davranışlarını etkileyen özellikler bütünü olarak tanımlanabilir. İklim kavramı genellikle okulda ve sınıfta yaşam kalitesi olgusunu tanımlamak için kullanılır.
- Halphin ve Croft (1996), yaptıkları araştırmalar sonucunda, **sosyal ilişkileri ifade eden, açık bağımsız, kontrollü, samimi, babacan ve kapalı olmak** üzere altı iklim çeşidinin olduğunu ileri sürmüşlerdir.
- İklim genel olarak iki farklı sınıflandırma içerisinde ele alınır.
- **Birincisi açık iklimdir.** Bu iklimin özellikleri astlara, güven, iletişimde açıklık, anlayışlı ve destekleyici önderlik, çalışanların özerkliği, yüksek verim amaçlarına sahip olma olarak sıralanabilir.
- **Bu iklimin tam tersi ise kapalı ya da tehdit edici iklimdir.** Otoriter önderlerin katılık isteyen davranışları sonucu emir komuta zincirlerine aşırı uyma eğilimi, yakından denetim ile soluklarını astların enselerinde hissettirmeleri ve sıkı sorumluluk politikası isteyen yöndeki çabaları verimde yüksek amaçlar seçilmesine karşın bunların elde edilmesi için engel bir iklim doğurur.

PAKDANEL (1988)'İN SINIFLANDIRMASINA GÖRE İKLİM ÇEŞİTLERİ:

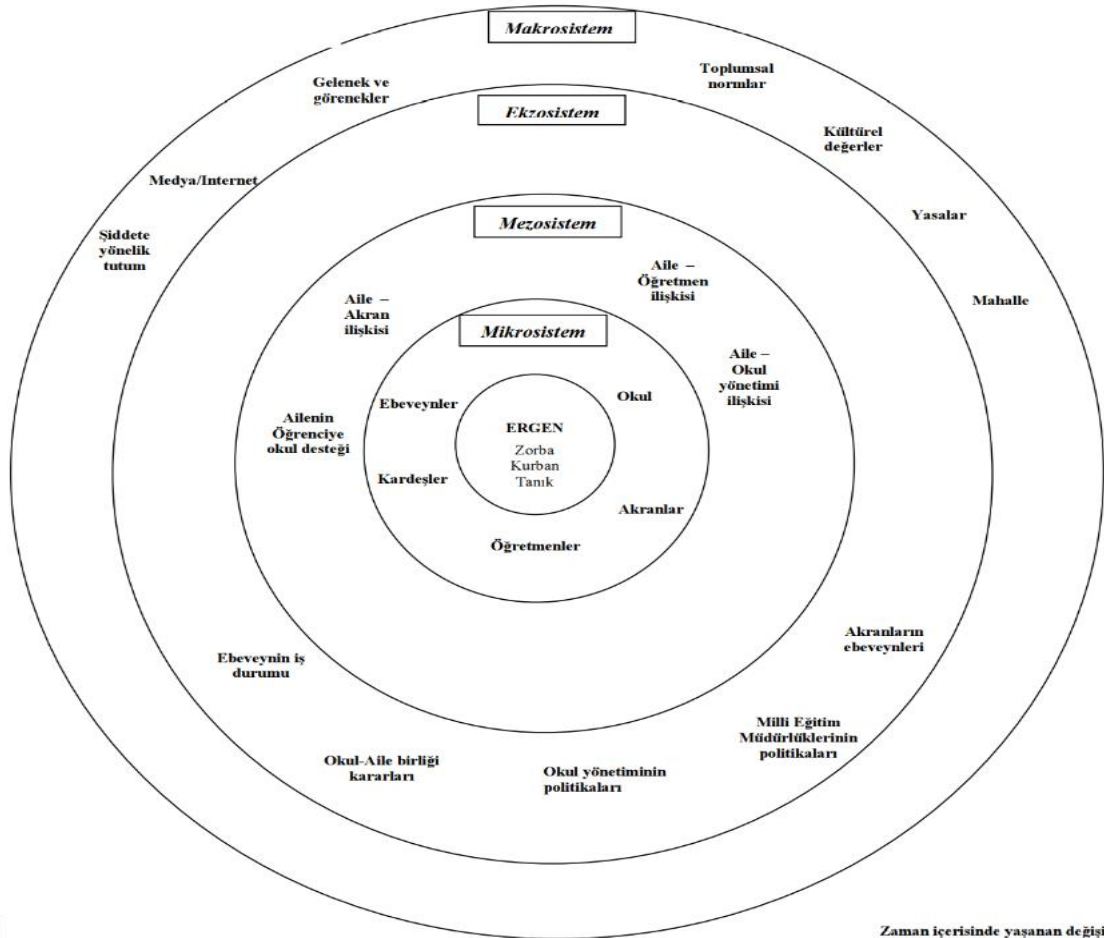
Açık iklim:	Bu iklim türünde, arkadaşça ilişkiler, işleri kolaylaştırıcı, katılımcılığı teşvik gibi faktörler önemlidir ve yönetici örgütte kurmay bir liderlik örneği sergilemektedir.
Özerk (Otonom) iklim	Bu iklimde ise, yönetici örgütte resmî ve sistemli bir iş yapmak için kendini çalışanlarından uzak tutar.
İdareci iklim	Bu iklimi, yöneticinin işi kendisinin yapması, arkadaşça ilişkilerin olmaması, yazılı kurallar ve tatmin edilmeyen sosyal ihtiyaçlar karakterize eder
Samimi iklim	Bu iklimde arkadaşça ilişkiler hâkimdir ve örgüt üyeleri işlerin nasıl yapılacağı konusunda görüşlerini bildirirler.
Babacan iklim	Bu iklim kısmen kapalı bir iklim olup, çalışanların birlikte hareket etmediği, grup içinde bölünmelerin olduğu ve yöneticinin sürekli kontrol edici görevinde olduğu bir iklimdir.
Kapalı iklim	Yöneticinin çalışanları yönlendirmede etkili olmadığı, onların kişisel zenginlikleri ile ilgilenmediği, iş birliğinin olmadığı; grup başarısının minimum düzeyde olduğu resmî bir örgüt iklimi söz konusudur

- **Okuldaki bireylerin birbirlerine güven duyması, öğretmenlerin kendilerini işe adanmış olmaları, iş birlikli olarak çalışmaları, öğretmenlerin birbirlerine karşılıklı saygıda bulunmaları ve yardımcı olmaları, öğretmenler ve yöneticiler birbirlerini desteklemeleri de okuldaki olumlu iklimin yaratılmasında rol oynayan bazı davranışlardır.**
- Ayrıca okulda sağlıklı ve olumlu iklimin kurulmasında katılım ve aile desteği de önemlidir. Bununla birlikte okuldaki çalışanların performansının ve moralinin artması, okuldaki değişimlerin başarılı bir şekilde gerçekleşmesinin sağlanması da olumlu bir okul iklimi oluşturulmasına katkı sağlar. Bu yüzden okullarda olumlu iklim oluşturmak önemli bir yere sahiptir. Olumlu bir okul ikliminin yaratılabilmesinde, okulun verimli ve etkin bir şekilde hedeflerine ulaşabilmesi, paylaşılmış değerlere sahip çıkılması, bu değerlerin sınırlı kaynakları ve yenilikleri etkili kullanmasına bağlıdır.

- **Okul yöneticilerinin** okulda nasıl karar aldığı ve bu kararları nasıl uyguladığı ile ilgili bir araştırma sonucuna **göre yöneticiler, karar verme sürecinde ekzosistem ve makrosistem unsurlarından etkilenmektedir.**
- Ekolojik sistemler kuramı çerçevesinde bakıldığında, yöneticilerin en sık belirttiği faktörler olarak **Millî Eğitim Bakanlığının aldığı karar ve uygulamalar, yasalar ekzosistem içerisinde, etik kurallar ise makrosistem içerisinde yer almaktadır.**
- Kültürel bağlam içerisinde yer alan değerler, inançlar, etik kurallar, normlar, davranışlar ve alışkanlıklar makrosistem içinde değerlendirilebilir.

Eğitim Sistemi İçerisinde Ekolojik Sistemin İşlevi

- **Eğitim sistemi içerisinde karşılaşılan sorunların çözümünde ekolojik sistem yaklaşımının kullanılması sorunların tanımlanmasına ve her boyuttan çözüm önerilerinin getirilmesine neden olabilir.**
  - **Ekolojik sistem yaklaşımı sorunlara çok boyutlu açılardan bakmamızı sağlayabilir.** Bu kuram sayesinde sistemi oluşturan tüm boyutlar ve bu boyutların birbirleriyle olan karşılıklı etkileşimleri incelenebilmekte; olayların ancak bütüncül bir bakış açısı ile açıklamanın olanaklı olduğu kabul edilmektedir.
  - Araştırmacılar eğitim sisteminin önemli sorunlarından akran zorbalığını ve öğrenci devamsızlığını ekolojik sistem yaklaşımı ile tanımlamış ve geniş bir çerçevede ele almışlardır.
  - **Eğitim sistemine dair olan her sorun mikro düzeyden makro düzeye kadar ele alındığında, fotoğrafın tümünü görme imkânı sağlayabilir.**
  - Araştırmalar **akran zorbalığının** çocukların ve ergenlerin bireysel özelliklerinden kaynaklanan **tek yönlü bir problem olmaktan öte aile, okul atmosferi, öğretmen tutumu, arkadaş ilişkileri ve içinde yaşanılan kültürün de rol oynadığı çok boyutlu ve karmaşık bir problem olduğunu göstermektedir. Akran zorbalığı, soyutlanmış ve bireysel bir olay değil, bireysel faktörlerin ergenin ilişkide olduğu kişiler ve ortamla etkileşiminin bir ürünüdür.**
- Şekil 4'te akran zorbalığının ekolojik sistem yaklaşımı ile nasıl tanımlandığı görülmektedir.

Mikrosistem kapsamında akran zorbalığına sebep olabilecek etmenler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- İlgi, sevgi ve sıcaklıktan yoksun bir aile ortamı
- Cezalandırıcı, tartışmacı, düşmanca ve kötüleyici ebeveyn tavırları
- Fiziksel ve duygusal istismar uygulayan ebeveynler
- Okul bahçesi ve oyun alanlarının yetersiz olması
- Öğretmenlerin ve yöneticilerin zorbalık davranışlarını görmezden gelmesi
- Okul yönetimi tarafından fiziksel cezanın uygulanması
- Öğrencilerin okul atmosferi hakkındaki negatif düşünceleri
- Okuldaki akranların saldırgan davranışlar sergilemesi
- Okul mevcudunun fazla olması
- Olumsuz davranışlar gösteren akran gruplarına dâhil olması

Mezosistem kapsamında;

- Okul ve aile arasındaki iletişimin yetersiz veya eksik olması
- Ailenin onaylamadığı arkadaş grupları

Ekzosistem kapsamında

- * İş yerinde yüksek stres ve anlaşmazlık yaşayan babaların evde çocuklarına karşı daha otoriter bir tutum sergilemeleri
- Millî Eğitim Müdürlüğünün eğitim politikaları ve okul yönetiminin akran zorbalığı konusundaki tutumu (rehberlik hizmetinin olup olmaması, okulda meydana gelen saldırgan davranışlara karşı alınan önlemler, disiplin cezaları) öğretmenleri etkileyecek, öğretmen davranışları da dolaylı olarak öğrencileri etkileyecektir.
- Akranlarının ailelerinin ebeveynlik stilleri

Makrosistem kapsamında;

- Şiddetin toplumda kabul görmesi
- Televizyondaki şiddet içerikli programlar
- Mahallenin sosyo-ekonomik düzeyi

- **Ekolojik sistem** kuramına göre **çocuğun içinde bulunduğu en yakın çevresi mikro sistemi oluşturmaktadır.** Bu sistemde **aile, okul, öğretmen** başlıca unsurlardır.
- **Egzosistem** **çocuğun doğrudan etki edemediği ancak gelişimi üzerinde etkileri olan unsurların toplandığı bir sistemdir.** Anne babanın işsiz ya da düşük gelirli olması gibi dezavantajlı durumlar çocuğu doğrudan olmasa da etkileyen unsurlardan bazılarıdır. Bu sistemde çocuğun gelişimini olumsuz olarak etkileyen ve okula devamı engelleyen başlıca nedenler arasında ulaşımdaki güçlükler, zorlu ekonomik şartlar, güvenlik sorunları ve yoksulluk gelmektedir.
- **Son ve en geniş sistem olan makrosistem** ise **kültürel ve ideolojik çerçeveyi** oluşturur. Makrosistemde ülkede olan her şeyin okula devamı nasıl etkilediğine bakılması gerekir. Çocuğa bakış açısından, politikalara kadar uzanan makrosistemde okula devamsızlık sorununun toplumsal gerekçelerinin iyi idrak edilmesi gerekir.
- Toplumsal iş birliği basamağı ise kronik okul devamsızlığını bir toplum sorunu olarak ele almanın yanında çocuğun çevresi tarafından da çözüme ulaştırılması gereken bir olgu olarak görür. Okullar sivil toplum örgütleri, iş dünyası ve vatandaşlarla iş birliği yapabilir. Toplumsal katılımı arttırmak için öncelikle devamsız öğrencilerin ihtiyaçlarının ve problemi yaratan durumlarının iyi analiz edilmesi gerekir.
- Sonuç olarak, ekolojik yaklaşım çerçevesinde planlanmış ya da geliştirilmiş olan **önleyici ve koruyucu müdahale programlarının** çocukların okul devamsızlığını ve terkini ortadan kaldırma sürecinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

MODÜL 8 DİJİTAL YETKİNLİK

1:Dijital Yetkinlik :

Yetkinlik/Yeterlik: Dijital yetkinlik ve dijital yeterlik kavramları farklı kaynaklarda zaman zaman eş anlamlı olarak kullanılmakla birlikte anlam olarak farklılıkları bulunmaktadır. Bu belgede dijital yetkinlik bir üst kavram olarak kullanılmıştır ve dijital yeterliğin bilgi, beceri ve gerektiği gibi kullanımın ötesinde dijital araç, süreç ve olanakların kullanımında içinde bulunulan durumla değerlendirmeyi ve karar verebilmeyi de kapsamaktadır

- ❖ Yetkinlik ve yeterlik terimlerinin literatür ve sözlük anlamları incelendiğinde yetkinlik, “yargılamaya yetkili” veya “konuşma hakkına sahip” anlamına gelmektedir.Öte yandan yeterlik ise Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre “Bir işi yapma gücünü sağlayan özel bilgi veya ehliyet.” ya da “Görevi yerine getirme gücü veren bilgi.” olarak tanımlanmaktadır.
- ❖ Öğretim alanında yeterlikler bizler için öğretimde ulaşılması gereken hedefler olarak karşımıza çıkmaktadır. Hangi seviyede veya bağlamda olursa olsun öğretim faaliyetleri ile hedef yetkinliklerin öğrenenlere kazandırılması beklenir. Dolayısıyla bu yeterlikler öğretimi planlamada hedef ve doğrultu gösteren deniz feneri gibidir.

Öğretimin planlanmasında yeterlikler:

- ❖ Bilgi/beceri tipleri ve seviyelerini belirlemede,
- ❖ Ders içeriklerini oluşturmada,
- ❖ Okul müfredatlarını oluşturmada,
- ❖ Öğretmen adaylarını yetiştirmede,
- ❖ Öğretmen mesleki gelişim programlarını oluşturmada yol göstericidir.
- ❖ Yeterlikler “Ne öğretmeliyiz?” veya “Ne Öğrenmeliyiz?” sorusunun cevabını vermek için program ve öğretim tasarımcılarına yardım eder. Dolayısıyla yeterlikler eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğretene ve öğrenen rolünde olmak fark etmeksizin tüm paydaşları etkiler.

Dijital Yeterlikler ve Öğretmen Yeterlikleri

Dijital yeterlik: geniş anlamda iş, istihdam edilebilirlik, öğrenme, boş zaman, dâhil olma ve/veya topluma katılım ile ilgili hedeflere ulaşmak için Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (BİT'in) kendinden emin, eleştirel ve yaratıcı kullanımı olarak tanımlanabilir.

- Öğretmenlerin eğitim alanında sahip olması gereken en yaygın yeterliklerden biri dijital yeterliktir. Günümüz toplumunun zorluklarına ve taleplerine yeterince hazırlıklı olmak için teknolojiye yeterlik zorunludur. Öğrenciler akıllı telefonlar, tabletler ve sosyal ağ uygulamaları gibi dijital araç ve ortamlarla giderek daha fazla zaman geçirmektedirler. BİT'in hızlı gelişimi ile birlikte yaşama, çalışma ve öğrenme biçimi sürekli olarak değişmiştir.

Dijital Beceriler ve Dijital Okuryazarlık:

- **Dijital beceri**, günlük yaşamda bir sorunu çözmek için bilgi teknolojisi becerisini kullanma ve uygulama yeteneğidir.
- **Dijital okuryazarlık**; günümüz dünyasında çalışabilmek, öğrenebilmek ve eğlenebilmek için iletişim ve etkileşimi bilişim teknolojileri kullanarak etkili, verimli ve güvenli şekilde yapabilecek kadar becerilere sahip olmak demektir.

Dijital Çağ ve İlgili Tanımlar

- **Dijital çağda öğretmenin rolü daha karmaşık ve zordur.** Öğretmenler dijital çağa ayak uydurabilme, değişimin taşıyıcısı ve dönüşümün bir parçası olabilme gibi birçok rol üstlenmektedirler. Dijital ayak izi, dijital ağ ve dijital kimlik gibi yeni kavramların hayat bulduğu günümüzde öğretmenlere büyük rol düşmektedir. Dijital dönüşüm ve beraberinde gelişen teknolojiler, dijital vatandaşlık, e-devlet tanım ve uygulamaları dikkat çeken konulardır.

Dijital Dönüşüm: Bilgi, bilişim ve ağ teknolojilerinin birlikte kullanımıyla bir varlığın özelliklerinde önemli değişiklikleri tetikleyerek ivileştirmeyi / geliştirmeyi amaçlayan bir süreç” olarak tanımlanmaktadır.

- Öğretmenlik mesleği bu dönüşümün bir parçasıdır. Yaratıcılığı ve inovasyonu merkeze alan dijital dönüşüm, geleneksel yöntemlerde daha verimli sonuçlar elde etmek için ortaya çıkmıştır.

Dijital Vatandaşlık: 2008 yılında Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu (International Society for Technology in Education, ISTE), öğretmenler için Ulusal Eğitim Teknolojisi Standartlarını güncellemiş ve dijital vatandaşlığa dikkat çekmiştir.

- Özellikle öğretmenler dijital vatandaşlığı anlamaya ve öğretmeye teşvik edilmektedir. Çünkü teknolojide yaşanan gelişmelerle eğitim, ticaret, sağlık, iletişim, hukuk ve güvenlik gibi vatandaşlık boyutları dijital ortamlara taşınmıştır.
- Öğretmenler öğrencilerini dijital vatandaşlık becerileriyle donatmalı ve öğrencilerin teknoloji okuryazarı olabilmeleri için onlara yardımcı olmalıdırlar.

E-Devlet: E-devlet, daha iyi bir süreç yönetimine ulaşmak için bir araç olarak Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (BİT) ve özellikle internetin kullanılması olarak tanımlanmaktadır.

- **İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)** e-Devlet Projesi bağlamında, **“e-devlet” terimi üç grupta tanımlanmıştır:**

- a. E-devlet, internet (çevrim içi) hizmet sunumu ve e-danışmanlık gibi diğer internet tabanlı faaliyetler olarak tanımlanır.
- b. E-devlet, devlette BİT kullanımına eşittir.
- c. E-devlet, kamu yönetimini BİT'lerin kullanımı yoluyla dönüştürme kapasitesi olarak tanımlanır.

- **e-devlet, vatandaşlara fayda sağlamak için devlet hizmetlerine erişimi ve bu hizmetlerin sunumunu geliştirmeyi amaçlar.** Daha da önemlisi, bir ülkenin kalkınması için sosyal ve ekonomik kaynakları daha iyi yönetmek amacıyla devletin etkili yönetişime ve artan şeffaflığa yönelimini güçlendirmeye yardımcı olmayı amaçlar.

Dijital Teknolojiler ve Hukuksal Boyut

Bilişim Hukuku, Etik ve Telif Hakları:

- **Bilişim etiği, bilgisayar, iletişim ve ağ/internet ortamlarında uyulması gereken kuralları tanımlayan normlardır.**
- Bilişim etiği, **tüm bilişim toplumunun bilgisayar kullanımı sırasında uyulması gereken kuralları** düzenler. Temel amaç, kişilerin azami fayda ve asgari zarar ile bu ortamları kullanmasını güvence altına almaktır.
- **Telif hakkı**, kişinin her türlü fikri emeği ile meydana getirdiği ürünler üzerinde hukuken sağlanan haklardır.
- Telif hakkı, özgün ve yaratıcı eser sahiplerine (yazar, sanatçı, besteci, tasarımcı, vd.) belirli bir süre için yasayla tanınan manevi ve ekonomik haklardır.
- Telif hakları fikirleri değil, fikirlerin ifade etme biçimini koruma altına almaktadır.
- Telif haklarının temelde kişisel ve toplumsal olmak üzere iki amacı vardır.
- **Kişisel amaç**, yaratıcı eser sahiplerini telif hakları aracılığıyla ödüllendirmek ve daha fazla eser yaratmaya teşvik etmektir.
- **Toplumsal amaç** ise özgün ve yaratıcı eserleri belirli bir süre geçtikten sonra toplumdaki herkesin yararlanmasına sunmaktır.

Kişisel Veriler ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

- Kişisel veri, gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi kapsamaktadır. Vatandaşlık numarası, adı ve soyadı, kişinin e-posta adresi, IBAN bilgisi, araç plaka bilgisi, görevine uygun olarak ehliyet bilgisi, kişinin fiziksel özellikleri, öğrencinin almış olduğu not bilgisi, aldığı burs miktarı, hangi yurttan kaldığı gibi bilgiler kişisel veri olarak ele alınabilir.
- Kişisel verilerin korunması, temel bir insan hakkı olan özel hayatın gizliliği ile doğrudan bağlantılıdır. Kişilerin özel hayatının gizliliğini sağlayabilmek için üçüncü kişilerin eline geçmesinde sakınca bulunan verilerinin hukukten korunması gereklidir.
- Anayasa’da öngörülen başta özel hayatın gizliliği olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) 2016 yılında Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kişisel verilerin kullanımında aşağıda belirtilen kurallara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Kişisel verilerin toplanmasında hukuka ve dürüstlük ilkelerine uyulması
- Kişisel verilerin elde edildiği kaynakların açık ve net olması
- Kişisel verilerin doğru ve güncel olması
- Verilerin meşru ve gerekli amaçlar için toplanıyor ve işleniyor olması
- Veri toplama amaçlarının açıklanması ve sadece bu amaçlar için kullanılması
- Verilerin amaç için kullanıldıktan sonra muhafaza edilmemesi ve silinmesi

Dijital Yeterliklerin Oluşum Süreci ve Değerler

2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi:

- Ülkemizde bu yeni dönemin paradigma değişimlerini, küresel rekabette daha güçlü olmayı, sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı ve toplumsal refah artışını sağlamak **amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından “2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi” hazırlanmıştır.**
- Bu belgede, Türkiye’nin “Millî Teknoloji Güçlü Sanayi” vizyonunu gerçekleştirmede yol haritası çizilmektedir. “Yüksek Teknoloji ve İnovasyon”, “Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi”, “Girisimcilik”, “Beserî Sermaye” ve “Altyapı” olmak üzere 5 ana bileşenden oluşan stratejik bir yapı esas alınmıştır.

- Strateji Raporunda Dördüncü Sanayi Devrimi’nin kamu ve özel sektör politikalarının dijitalleşmeye uyumu, küresel tedarik zincirlerine entegrasyon ve iş gücü piyasası yetenek havuzunun ihtiyaçları karşılaması gibi konularda yeni problemleri de beraberinde getirdiği belirtilmektedir. Rapora göre ülkeler ve toplumlar, önceki dönemlerden farklı olarak yeni sınama ve zorluklar ile karşılaşmaktadır. Bir yandan sanayi ve teknolojiye gelişim sağlanırken diğer taraftan bunların yol açtığı yeni nesil problemlere çözüm üretilmesi gerekmektedir. Bu ise çağın gerekliliklerine uygun yeni yaklaşımları elzem kılmaktadır. Eğitim-öğretim süreci ve bunun önemli paydaşı olan öğretmenler, bu dijital dönüşümün bir parçasıdır. Öğretmen dijital yeterliklerini geliştirmek, tüm paydaşlarıyla toplumu harekete geçirebilecek ve devlet politikası ortaya konulan toplumda dijital dönüşümü gerçekleştirebilecek bir girişimdir.

TEDMEM Türkiye’de Öğretmen Dijital Yeterlikleri Raporu

- 2021 yılında TEDMEM bir rapor hazırlayarak “öğretmen dijital yeterlikleri” kavramını incelemiş ve Türkiye’de öğretmen dijital yeterlikleri çerçevesinin oluşturulması sürecine yönelik öneriler geliştirmiştir. Özellikle pandemi dönemi ile birlikte öğretmenlerin dijital yeterlikleri önem kazanmıştır. Mevcut durumun belirlenmesi ve ihtiyaçların ortaya konulması önemli hâle gelmiştir.
- Dijital çağın gerektirdiği becerilere sahip öğretmenler yetiştirmenin ve sayısal uçurumu azaltıp altyapı çalışmalarını hızlandırmanın önemine dikkat çekilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre dijital yeterlik, tüm öğretmenler ve diğer eğitim personelleri için temel bir beceri olmalı ve aday öğretmen eğitimi de dâhil olmak üzere öğretmenlerin meslek gelişiminin tüm alanlarına yerleştirilmelidir.

Avrupa Birliği Dijital Eğitim Eylem Planı (2021-2027)

- Dijital Eğitim Eylem Planı (2021-2027), Avrupa Birliği (AB) üye devletlerinin eğitim ve öğretim sistemlerinin dijital çağa sürdürülebilir ve etkin bir şekilde uyarlanmasını desteklemek için yenilenmiş bir politika girişimidir. Öğretmenlerin dijital yeterliklerine dair en güncel politika belgelerinden biridir.
- Bu plan ile yüksek kaliteli, kapsayıcı ve erişilebilir bir dijital eğitim sunmak, pandeminin teknolojik açıdan fırsatlarını ve zorluklarını ele almak, dijital eğitim konusunda daha güçlü bir iş birliği sağlamak, dijital teknolojilerle ilgili öğretimin kalitesinin ve miktarının iyileştirilmesi, öğretim yöntemlerinin ve pedagojilerin dijitalleştirilmesi için destek, kapsayıcı ve esnek uzaktan öğrenme için gerekli altyapının sağlanması dâhil olmak üzere fırsatlar sunmak hedeflenmektedir.
- Bu hedeflere ulaşmak için **Eylem Planı öncelikli iki alan belirlemiştir.**

1-Yüksek performanslı bir dijital eğitim ekosisteminin gelişimini desteklemek:

- Müdahale alanları ve eylem önerilerinde yer alan stratejik önceliklerden ilki olan bu **öncelikli alanda, öğretmenler ile tüm eğitim personelinin dijital olarak yetkin ve kendine güvenen olması, yüksek kaliteli öğrenme içeriği oluşturulması; altyapı, bağlantı ve dijital ekipman sağlanması ve dijital kapasite planlaması yapılması gerekliliğinin altı çizilmiştir.**
- Eğitim ve öğretim kurumları için dijital dönüşüm planlarının üzerinde durulmaktadır.

Aşağıdaki eylem planlarını içermektedir:

Eylem 1: Başarılı dijital eğitim için kolaylaştırıcı faktörler hakkında Üye Devletlerle Stratejik Diyalog

Eylem 2: Yüksek kaliteli ve kapsayıcı ilköğretim ve ortaöğretim için harmanlanmış öğrenme yaklaşımlarına ilişkin Konsey Tavsiyesi

Eylem 3: Avrupa Dijital Eğitim İçerik Çerçevesi

Eylem 4: Eğitim için bağlantı ve dijital ekipman

Eylem 5: Eğitim ve öğretim kurumları için dijital dönüşüm planları

Eylem 6: Eğitim ve öğretimde yapay zekâ ve veri kullanımı

2-Dijital dönüşüm için dijital becerilerin ve yeterliklerin geliştirilmesi

- İkinci stratejik öncelik olan bu alanda erken yaşlardan itibaren temel dijital beceriler ve yeterliklerin, dezenformasyonla mücadele de dâhil olmak üzere dijital okuryazarlığı teşvik etmenin, yeni teknolojilerin, bilgisayar eğitiminin önemi ve genç kadınların dijital yaşamın bir parçası olması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, eğitim ve öğretimde dijital becerilerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine ilişkin Avrupa Birliği Konseyi tavsiyesi ve dijital eğitimde iş birliğini geliştirmek için Avrupa Dijital Eğitim Merkezi kurulacağı belirtilmiştir.

Aşağıdaki eylem planlarını içermektedir:

Eylem 7: Öğretmenler ve eğitimciler için dijital okuryazarlığı teşvik etmek ve eğitim ve öğretim yoluyla dezenformasyonla mücadele etmek için ortak yönergeler

Eylem 8: Avrupa Dijital Yeterlik Çerçevesi'ni yapay zekâ ve verilerle ilgili becerileri içerecek şekilde güncellemek

Eylem 9: Avrupa Dijital Beceri Sertifikası

Eylem 10: Eğitim ve öğretimde dijital becerilerin sağlanmasının iyileştirilmesine ilişkin Konsey tavsiyesi

Eylem 11: Öğrencilerin dijital becerilerine ilişkin uluslararası veri toplanması ve öğrencilerin dijital yeterliği için bir AB hedefinin tanıtılması

Eylem 12: Dijital Fırsat Stajları

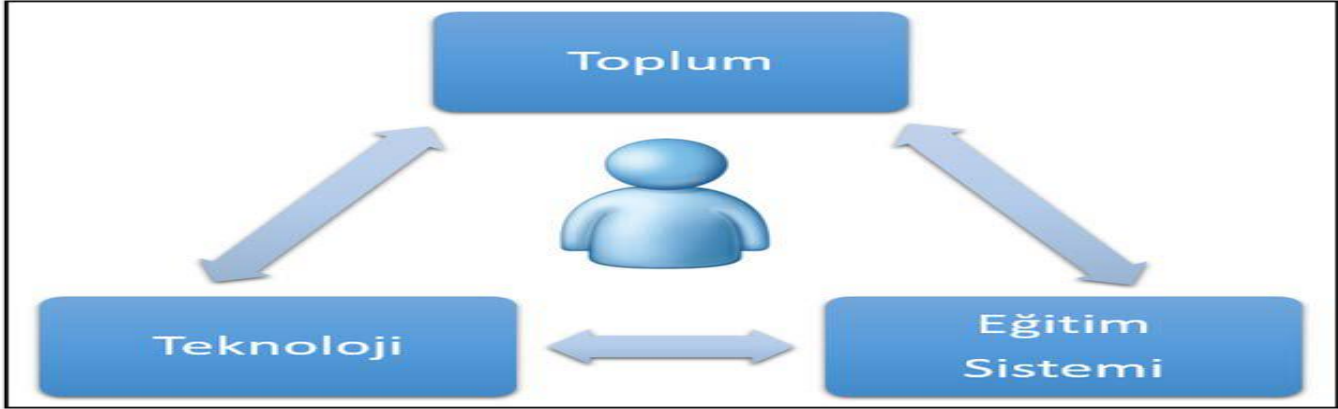
Eylem 13: Kadınların STEM'e katılımı

- 2021-2027 yılları için öngörülen Dijital Eğitim Eylem Planı; öğretme ve öğrenme için dijital teknolojinin daha iyi kullanılması, dijital yeterlikler ve beceriler geliştirmek, daha iyi veri analizi ve öngörü yoluyla eğitimi iyileştirmek öncelikli alanlarına sahip olan ilk Dijital Eğitim Eylem Planı (2018- 2020) üzerine kurulmuştur. Bu eylem planlarında dijital yeterlikler ve beceriler sürekli mercek altına alınan konular olarak görülmektedir. Her eylem planının ana kahramanının öğretmenler olduğu da dikkati çekmektedir. Çünkü öğrencilerle ilgili tüm paydaşların, özellikle öğretmenlerin ve okul liderlerinin kaliteli ve profesyonel olmaları öğrencilerin öğrenme çıktıları üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Öğretmenler tüm öğrenciler için yüksek kaliteli eğitim elde etmede kritik bir rol oynarlar ve bu nedenle yeterliklerini sürekli olarak geliştirmeleri gerekir.

Yeterlikler Nereden Gelmektedir?

- Kaynakların verimli kullanılabilmesi için yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve toplum içinde kullanımlarının yaygınlaştırılması bir gerekliliktir. Teknolojik araçlar ve süreçlerin kullanımı ancak onları kullanım yetkinliklerine sahip bir toplum ve bu toplumu oluşturan bireyler ile mümkündür. Bireylerin bu yeterliklere sahip olması ise sistemik ve sistematik eğitim-öğretim yapılarının -eğitim imkânlarının- varlığı ile mümkündür. Eğitim seviyesi yüksek bir toplum, bir yandan kaynakların verimli kullanılması ile refah seviyesini artırırken diğer yandan bu refahın getirdiği yaşam standartlarını korumak ve iyileştirmek için yaptığı faaliyetlerle yeni ihtiyaçlar ortaya çıkarır. Ortaya çıkan ihtiyaçların da etkili ve verimli olarak çözülmesi yeni teknolojiler ile mümkündür.
- Yeni teknolojileri ortaya çıkaran durum; var olan teknolojiyi kullanmak için eğitim imkânları ile farkındalık seviyesi artan toplum, bu toplumun yeni ihtiyaçlarının oluşması ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçların yeni teknolojiler ile giderilmesi olarak tanımlanabilir. Bu durum Şekil 2’de gösterildiği gibi tüm elemanların birbirini pozitif beslediği bir döngü olarak çalışmaktadır.
- Teknoloji ve toplum etkileşiminde eğitim bir katalizör(başka şeyleri etkileyerek bir oluşuma yol açan ya da bir olayı, oluşumu hızlandıran şey) görevi görerek yeni teknolojilerin yayılımını ve kullanımını artırıp yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına sebep olur.

Tablo 1’de sunulan örnekte taşıma ve ulaşım toplumların temel ihtiyaçlarından biridir. Bu ihtiyacı verimli şekilde giderme yöntemlerinden biri olarak icat edilen tekerlek (devinim); insanlık tarihi boyunca önce at gücü ile çekilen araba, daha hızlı ulaşım için içten yanmalı motor gücüyle çalışan otomobil, daha hızlı ve verimli ulaşım için içten yanmalı motorların iyileştirilmesi, daha az gaz emisyonları için hibrit ve elektrikli araçlar ve son olarak daha güvenli ulaşım için otonom sürüş teknolojilerini ortaya çıkarır.

Tablo 1. Teknoloji, toplum ve eğitim arasındaki ilişkinin örneklenmesi

Farkındalık artması (Eğitim)	İhtiyaç (Toplum talebi)	Çözüm (Teknoloji)
Taşıma ve ulaşımın kolay yapılabilmesi zenginliği artırır.	Daha kolay taşıma ve ulaşım yöntemlerine olan talep	Tekerlek ve at arabası
At arabası kullanarak daha hızlı taşıma ve ulaşım yapılabilir.	Taşıma ve ulaşımın at arabasından daha hızlı yapılması ihtiyacı	İçten yanmalı motor ve otomobil
İçten yanmalı motorlu araçların kullanım ve bakımındaki avantaj ve dezavantajları hakkında bilgilenmek	Kullanımı ve bakımı daha ucuz, konforlu ve hızlı otomobiller	Verimli içten yanmalı motorlar ve güvenlikleri artırılmış otomobiller
Verimli içten yanmalı motorlu araç kullanmanın çevreye verdiği zararlar hakkında bilgilenmek	Çevreyi daha az kirlüten taşıma ve ulaşım teknolojileri	Hibrit ve elektrikli araçlar
Hibrit ve elektrikli araç kullanmanın getirdiği verimlilik ve güvenlik avantajlarını bilmek	Optimik verimli ve güvenli ulaşım	Otonom sürüşlü hibrit ve elektrikli araçlar

Yukarıda bahsedildiği üzere toplumun yaşamın sürdürebilmesi için giderilmesi gereken ihtiyaçları, bu ihtiyaçlara çözüm için üretilen teknolojiler, teknolojilerin kullanımı ve yaygınlaştırılması için eğitim ile toplumun farkındalık seviyesi ve yeterliklerinin artırılması, artan farkındalık ve seviyesinin toplumda yeni ihtiyaçlar ortaya çıkarmasının yanında bu ihtiyaçları teknoloji ile çözecek bilgi birikiminin oluşmaya başlaması ve bu döngünün devam etmesi; teknolojiyi ve toplumun eğitim seviyesini ilerletme durumunu ortaya çıkarır.

- **Makro seviyede bu durum toplumların ekonomi anlamında 3 çağa ayrılması ile ifade edilir: tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumu.** Toplumların bu çağlar arasında evrilerek gelişmesi, her çağın kendi içinde sahip olduğu ihtiyaçları teknoloji ile çözmesi ile gelişen bilgi birikimi, bu birikimlerin eğitim sistemleri yoluyla topluma aktarılması ve yeni yeterlikler kazanan toplumların yeni ihtiyaçlar ve bunları gidermek için yeni teknolojiler üretmesi ile gerçekleşir.
- Benzer ilişki Sanayi Devrimi süreçlerinde de görülmektedir. 18. yüzyılda İngiltere’de **insan ve hayvan gücü ile yapılan işlerin buhar makinesi gücü ile yapılmaya başlanması ile ortaya çıkan 1. Sanayi Devrimi**, kendi ekosistemi içinde oluşturduğu teknolojik yeniliklerle üretim ihtiyaçlarına çözüm geliştirme, bu yeniliklerin toplum içinde yaygınlaşması ve kullanılması için eğitim sistemi geliştirme ve öğretilmesi gereken becerileri tanımlama ve teknolojik yenilikler hakkında farkındalık ve beceri seviyesi artan toplumun yeni ihtiyaçlar ortaya koymasının ardından bu ihtiyaçların teknoloji ile çözülmesi talepleri döngüsü devamında yeni sanayi devrimleri ortaya çıkarmıştır.
- **1. Sanayi Devrimi’nde buhar gücü ile üretim teknolojisi** ön planda iken **2. Sanayi Devrimi’nde içten vanmalı motor ve elektrik teknolojileri** ile üretim, **3. Sanayi Devrimi’nde bilişim teknolojileri ile verimli üretim** ve son yaşadığımız **4. Sanayi Devrimi’nde (endüstri 4.0) ise otonom sistemler** ile üretim kavramları ön plana çıkmıştır.

Yeterliklerin Belirlenme Süreci

- Toplumdaki bireylerin eğitim yoluyla elde edecekleri yeterliklerin belirlenme süreci, bilimsel olarak işletilen bir süreçtir. **Bu süreç çok basamaklı olarak yürüyen ve “ihtiyaç analizi” olarak da adlandırılan bir veri toplama ve analizi süreci olarak gerçekleştirilmektedir.**
- **Meslek yeterliklerinin belirlenmesinde genel olarak 4 basamaklı bir süreç izlendiği belirtilebilir.**

1: Öncelikle yeterlikleri analiz edilecek alan ile ilgili uzun süredir çalışmış kanaat önderleri veya akademisyenlerden söz konusu alanın geleceği ve geleceğinde gerekli becerilerin neler olabileceği konusunda ön bilgiler edinmek gereklidir.

2: Yeterliklerin belirlenmesinde ikinci ana basamak ilgili meslek alanında işveren veya yönetici pozisyonlarında çalışanların meslek yeterlikleri hakkında geliştirilmiş olan anketteki yeterlikleri kendi düşündükleri önem derecesini gösterecek şekilde işaretlemeleridir. Bu çalışmada katılımcıların anketteki sorulara veya ifadelere verdikleri cevaplar her bir yeterliğin ilgili meslekteki varlığını ve ne kadar önemli olduğunu belirler.

3: Üçüncü basamak olarak yeterliklerin ortaya çıkarılmasındaki amaç, bunları topluma kazandıracak eğitim yapılarını oluşturmaktır. Yeterlikleri eğitim ile topluma kazandırmak için müfredat geliştirenler, ortaya çıkan yeterlikler ve alt bileşenlerinden eğitim programları oluşturarak örgün veya yaygın eğitim yapılarında eğitim-öğretim çalışmalarında bulunurlar.

4: Son basamak olarak örgün ve yaygın eğitim yapılarında ilgili yeterlikleri kazandıracak eğitim-öğretim faaliyetleri uygulandıktan sonra eğitimlerin, katılımcıların ve yeterliklerin değerlendirilmesi ve iyileştirilme çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Yeterlikleri sağlamak için geliştirilen bu eğitim programlarında güncel yeterlikleri sürekli izleme ve programlarda iyileştirme çalışmaları yapılır.

Yeterlikler İçin Temel Değerler

- **Teknolojik yeterliklerin çalışılması için temel değerler üç farklı açıdan ele alınmaktadır.** Birinci olarak literatürde ilk defa 1997 yılında Fryer tarafından İngiltere Çalışma Bakanlığına sunulan bir raporda geçen 21. yüzyıl becerileri listesi, yetkinlikleri çalışmak için temel değerleri göstermektedir. 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan bu değerler çalışanlarda ve toplumdaki bireylerde olması gereken yetkinlikleri ortaya koymaktadır. **Güncellenerek günümüze kadar gelen bu değerlerden bazıları:**

1: Eleştirel düşünme: Doğru bilgiye ulaşmak için kaynakları araştırmak ve ulaşılan bilginin doğruluğunu bilimsel yöntemler ile doğrulama becerisidir.

2: Problem çözme: Gerçek hayatta her zaman karşılaşılan iyi yapılandırılmamış problemleri çözebilmek için problem çözme sürecini içselleştirerek kullanabilme becerisidir.

3: Takım çalışması: Farklı yeteneklere, tecrübeler ve görüşlere sahip insanların bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelebilmesi ve beraber çalışmasıdır.

4: Teknoloji okuryazarlığı: Toplum hayatının ortaya koyduğu problemlerin çözümleri üzerinde çalışmak, güncel teknolojileri, özellikle bilişim teknolojilerini yeterli ustalıkta kullanmayı gerektirir. Dolayısıyla yeterlikler geliştirilirken veya çalışılırken güncel teknolojilerden hangileri ve ne kadarı hakkında temel bilgi ve beceri sahibi olunması gerektiğini belirlemek önemlidir. Teknolojinin gelişmesi, toplumun teknoloji okuryazarlığı ile ilgili becerilerinin de gelişmesini ve güncellenmesini gerektirir.

5: Sürekli öğrenme ve gelişim: Öğrenme, bireyin sadece okul hayatı ile sınırlı bir kavram değildir. Teknolojinin ve toplum ihtiyaçlarının bir bireyin etkili çalışma hayatı boyunca hızlı değişimleri, iş hayatındaki bireylerden hizmet yıllarının başından sonuna kadar olan zaman içinde yeni bilgi ve beceriler öğrenmelerini gerekli kılar.

6: Yenilikçilik: Toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için ortaya koyduğu yeni ihtiyaçların daha önceden var olan çözümlerden daha verimli olan yeni çözümlerle giderilmesi gerekir. Yeterliklerin oluşturulmasında temel alınan değer olarak yenilikçilik bu yeni çözümlerin geliştirilmesi için toplumun eğitime katkı sağlamaktadır.

- Yeterliklerin çalışılmasında temel alınan bir diğer değerler grubu **Gardner tarafından “Gelecek İçin 5 Zihin” eserinde açıklanmıştır.** Gardner bu eserinde bireylerin eğitimleri için temel alınan değerlerin kendilerine hayat boyu öğrenme ve gelişim fırsatı sunmasını, bunun da toplum hayatının gelişimine katkı sağlayacağını belirtmiştir.

1: Alan bilgisinde zihin : Günümüzde meslek alanları farklı disiplinlerden gelen bilgiler ile zenginlik kazanmıştır. Herhangi bir mesleği sadece ait olduğu alanın bilgisiyle icra etmek mümkün değildir. Bunu yapabilmek için birden fazla disiplin hakkında bilgi sahibi olmak gerekirken bu disiplinler arasından meslekle doğrudan ilgili olan alanda uzmanlık bilgisine derinlemesine sahip olmak ve meslek yaşamı boyunca düzenli olarak alan hakkında bilgi birikimini artırmak için öğrenme ve gelişim stratejilerinin geliştirilmesi olarak belirtilir

2: Sentezleyen zihin : Bireylerin mesleği ile doğrudan ilgili alanda derinlemesine bilgi sahibi olmasının yanı sıra farklı disiplinlerde de bilgi ve beceri sahibi olması gerekmektedir. Bireyden meslek alanındaki problemleri çözerken veya performansını gerçekleştirirken farklı disiplinlerden bilgiler sentezleyerek çözümler üretmesi beklenmektedir. Örneğin bir kimya öğretmeni, kimya öğretimi ile ilgili alan bilgisine derinlemesine bilgi ve beceri sahibi olarak kimya öğretim faaliyetlerini gerçekleştirirken kimya öğretiminde materyal geliştirme, kimya öğretiminde bilişim teknolojileri kullanımı konularında da farkındalık seviyesinde bile olsa çalışan bilgiye sahip olmalıdır.

3: Yaratıcı zihin : Bireylerin meslekleri ile ilgili ana alan bilgisine ve onun etrafındaki disiplinleri kullanarak kendi alanlarında var olan problemlere çözümler geliştirmesi ve bunları diğer meslektaşları tarafından kullanılabilir hâle getirebilmesidir. Yaratıcı zihin, yeni bilgi üretimi ve geliştirilmesi için bir alanda çalışan bireyler için gereklidir.

4: Saygı duyan zihin: Kendisinininkinden farklı kültüre, yaşam tarzına ve özelliklere sahip bireyleri ve toplumları anlamaya, onlarla beraber çalışma ve yaşama becerilerine değer veren zihindir.

5: Etik zihin: Bireylerin bir insan, çalışan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirirken etik kurallara uygun davranışlar göstermesi gerekmektedir.

- Yeterlikler oluşturulurken temel alınan bir diğer değerler grubu ise **UNESCO tarafından öğretmen yeterliklerini geliştirmek için ortaya konmuş değerlerdir.**
- Öğretmenler için geliştirilen öğretim programlarının bu değerleri yansıtmayı, gelecek kuşaklar için de bu değerlerin yaygınlaşmasına yardım edecektir. Bu değerler:

1: Temel mesleki bilgilerde yetkin olma: Öğretmenler ve öğretmen adayları temel meslek alanlarında yetkin bilgilere sahip olmanın yanında kendi alanları için yan disiplinler olarak değerlendirilen diğer alanlarda da farkındalık seviyesinde bilgiye sahip olmalıdırlar. Böylelikle kendi alanları ile ilgili bir yenilik geliştirebilmek için disiplinler arası sentez yapabilme imkânına kavuşurlar.

2: Kapsayıcı eğitim kültürünü yaygınlaştırma: Genelde küresel toplum, özelde ise belli bir coğrafyayı paylaşan insan toplulukları farklı özelliklere sahip bireylerden oluşmaktadır. Bu farklılıkları anlama, farklılıklara saygı duyma ve bir arada yaşamak için yapılması gerekenler hakkında birlikte çözüm üretebilmek için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması, temel değerlerden biri olarak belirtilmiştir.

3: İnsani becerileri kazandırma: Eğitim, bir bütün olarak bakıldığında toplumun üzerinde anlaşılan değerler ile kültürlenme ve bu değerleri sonraki nesillere aktarma sürecidir. Öğrenenlere yalnızca ilgili alan bilgisinin kazandırılması gelişim için yeterli olmayabilir. Yaşanabilir bir toplum için bireylerin duygusal durum farkındalığı, empati kurabilme, etik değerleri anlama ve bunlara uygun davranışlar gösterme, farklı kültürleri anlama ve bunlara saygı duyma gibi değerleri de kazanması gereklidir.

4: Öğrenme topluluğu ve öğrenen organizasyon olma: Günümüzde her geçen gün daha yaygın olarak kullanılan yapılandırmacı öğrenme uygulamaları ve dinamik web teknolojilerinin katkısı ile birlikte öğrenme ve yenilikçi fikirler geliştirmek hayatın vazgeçilmez bir bileşeni olmuştur. Herhangi bir meslek topluluğu içindeki bireylerin meslekleri ile ilgili sürekli öğrenmeyi mesleklerinin bir parçası hâline getirmesi, kurum ve kuruluşların hedef kitlesine sunduğu ürün veya hizmeti rekabetin en üstünde tutabilmesi için çalışanlarının mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmesi; stratejik bir üstünlük olarak görülmektedir.

- Her ne kadar yukarıda sayılan bu değerler, ayrıntılı olarak bu yetkinliklerin nasıl kazandırılacağı konusunda yol göstermese de eğitim yoluyla kazandırılacak olan yetkinliklerin belirlenmesinde temel alınan değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. **Her üç değer grubu karşılaştırıldığında mesleki yeterliklerin belirlenmesinde ortaya çıkan ortak değerler;**

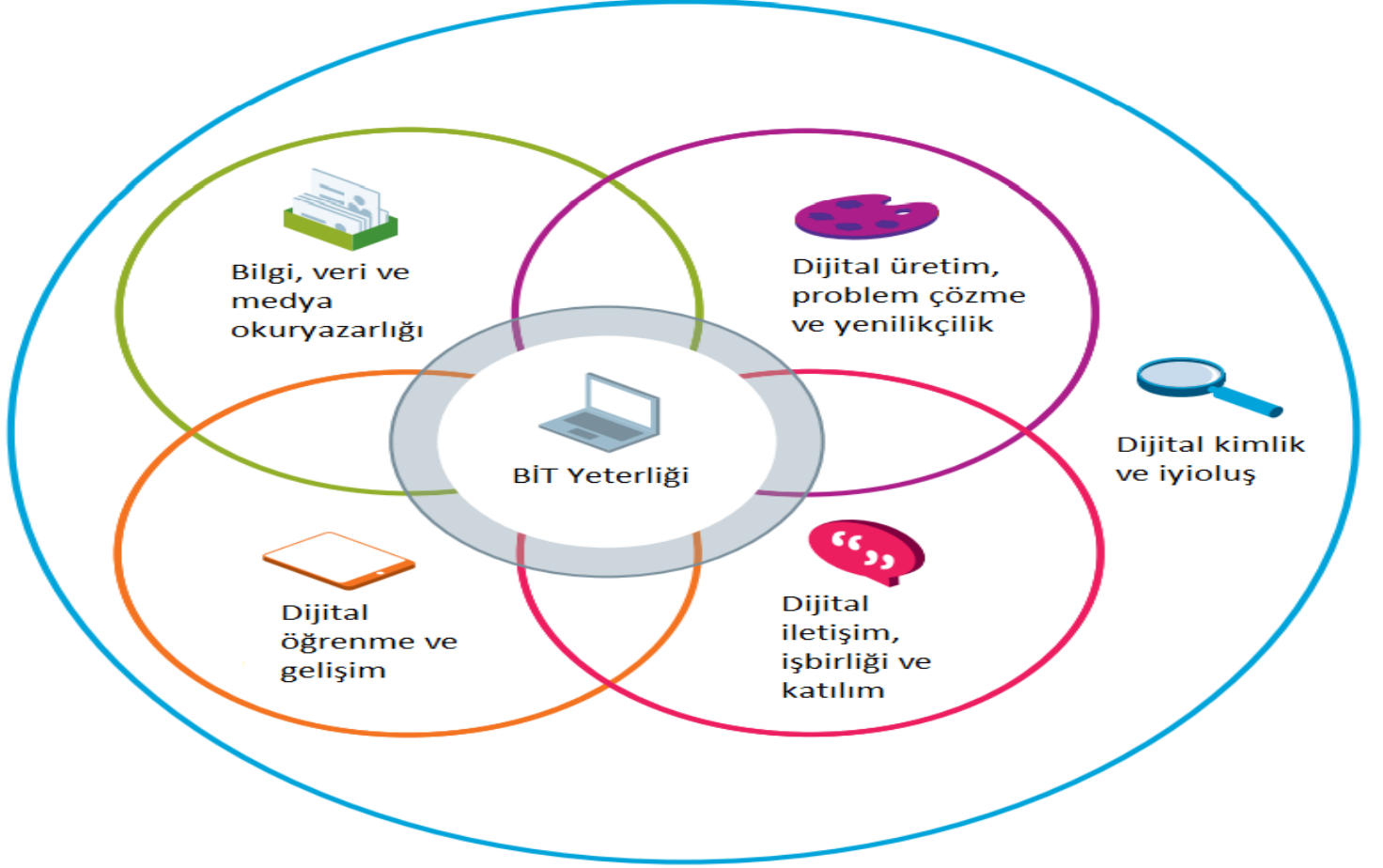
- Problem çözmek için uzmanlık bilgisini ve diğer disiplinlerdeki bilgileri sentezleyen
- Var olan problemleri çözmek için başkalarının da kullanabileceği ürünler veya yöntemler geliştirebilen
- Sürekli öğrenmeyi ve tecrübelerinden ders çıkarmayı sistematik hâle getirebilen
- Farklılıklara saygı duyan
- Mesleki ve günlük hayatında etik ve insani değerleri ön planda tutan bireylerin yetiştirilmesi olarak görülmektedir.

Dijital Yeterlikler Çerçevesi

- Güncel bilişim teknolojilerini güvenli bir şekilde kullanarak amaçları gerçekleştirecek beceriler bu listeye dâhil edilmektedir. Bu çalışmalardan en çok bilinenleri JISC (Joint Information Systems Committee - **Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi**), Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin **Avrupa Çerçevesi** (DigCompEdu) ve **UNESCO Öğretmen Yeterlikleri Çerçevesidir.**
- Bu çerçeveler haricinde Mishra ve Koehler'in (2006) Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Çerçevesi, Falloon'un (2020) Öğretmenler İçin Geniş Tabanlı Dijital Yetkinlikler Çerçevesi, Puente'dura'nın (2006) SAMR (Substitution, Augmentation, Modification, Redefinition - Yerine Kullanma, İşlevini Artırma, Değiştirme, Yeniden Tanımlama) Modeli ve Partnership for 21st Learning koalisyonunun hazırlamış olduğu P21 Learning Framework (2019) yeterlikler çerçeveleri bulunmaktadır

1:JISC (Joint Information Systems Committee - Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi)

- ❖ JISC (Joint Information Systems Committee-(**Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi**) tarafından ortaya konulan dijital yeterlikler çerçevesi, **eğitimcilerin ve öğrencilerin sahip olması gereken dijital yetkinlikleri 6 alanda ve 15 yetkinlik başlığında açıklamaktadır.**
- ❖ Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi sadece öğretmenlik mesleği özelinde değil, farklı mesleklerde çalışan tüm bireylerin sahip olması gereken dijital yeterlikleri düzenli bir liste hâlinde açıklamıştır. Bu alanlar Şekil 3'te gösterilmiş ve devamında açıklanmıştır.

BİT kullanım yeterlikleri

a. BİT yetkinliği: BİT cihazlarının, uygulamalarının ve hizmetlerinin kullanımları; yeni cihazların, uygulamaların ve hizmetlerin güvenle benimsenmesi ve yeni teknolojiler geliştikçe BİT ile güncel kalma kapasitesi. BİT ile ilgili sorunlar ortaya çıktığında bunlarla başa çıkma ve BİT çözümlerini tasarlama ve uygulama kapasitesi. Bilgi işlem, kodlama ve bilgi işlemedeki temel kavramların anlaşılması.

b. BİT verimliliği: BİT araçlarını mesleki veya günlük görevleri yaparken etkili, verimli ve kaliteden ödün vermeden kullanabilmek. Dijital araçları ve kaynakları hedef kitlenin, bağlamın ve eğitim hedeflerine dikkat ederek seçebilmek. Karmaşık görevleri tamamlayabilmek için birden fazla BİT aracını, servisini ve platformunu akıcı şekilde kullanmak. Dijital teknolojilerin işte, evde, sosyal hayatta ve kamu hizmetlerinde uygulamaları nasıl değiştirdiğini kavramak

Eğitimcilerin ve öğrencilerin sahip olması gereken dijital yetkinlikleri 6 alanda ve 15 yetkinlik başlığında açıklamaktadır

1. Bilgi, veri ve medya okuryazarlıkları

a. Bilgi okuryazarlığı: Dijital bilgileri bulma, doğrulama, yönetme, düzenleme ve paylaşabilme. Dijital bilgileri akademik ve mesleki amaçlar için yorumlama, farklı ortamlarda gözden geçirme, analiz etme ve yeniden sunabilme. Bilgiyi; kaynağı, uygunluğu, değeri ve güvenilirliği açısından değerlendirmeye yönelik eleştirel bir yaklaşım. Telif hakkı kurallarının anlaşılması ve dijital eserlere farklı bağlamlarda uygun şekilde referans verilebilmesi.

b. Veri okuryazarlığı: Dijital veriyi; veri tabanları, tablolama yazılımları ve diğer formatlarda bulma, yönetme, bunlara erişme ve kullanabilmenin yanında analiz ve raporlar ile yorumlayabilme. Kişisel verilerin gizlilik ve güvenliği ile ilgili iyi uygulamaları yapabilme. Verinin kişisel, mesleki hayatta ve kamu hayatında etik, kanun ve güvenlik açılarından nasıl toplandığı ve kullanıldığını kavrama.

c. Medya okuryazarlığı: Metin, grafik, video, animasyon, ses gibi dijital medyadaki mesajları eleştirel bir şekilde alma ve yanıtlama. Bu mesajları oluşturanlara gereken takdiri vererek medyayı düzenleme ve yeniden kullanma. Medya mesajlarını kökenleri ve amaçları açısından değerlendirebilme. Sosyal, politik ve eğitimsel bir araç olarak dijital medyanın kullanımının ve dijital medya üretimi sürecinin kavranması.

2. Dijital üretim

a. Dijital yaratıcılık: Dijital üretim süreçlerinin, düzenleme ve kodlamanın genel olarak anlaşılması. Dijital araçları kullanarak dijital materyaller geliştirme.

b. Dijital araştırma ve problem çözme: Problem çözme sürecinde dijital olarak elde edilen kanıtları kullanarak problemleri çözme veya sorulara cevap verme.

c. Dijital yenilikler: Dijital teknolojileri kullanarak yeni uygulamalar geliştirme veya mevcut uygulamaları teknolojiye adapte etme.

3. İletişim, iş birliği ve katılım

a. Dijital iletişim: Dijital ortamları ve araçları kullanarak etkili iletişim kurabilme.

b. Dijital iş birliği: Dijital araçları ve platformları kullanarak iş birliğine dayalı takım çalışmaları yapabilme.

c. Dijital katılım: Dijital sosyal ağ platformları ve araçları kullanarak sosyal ve kültürel hayata katılım, etkinlikler oluşturma ve dijital sosyal ağlar oluşturabilme.

4. Dijital öğrenme ve gelişim

a. Dijital öğrenme: Dijital araçları ve platformları kullanarak öğrenme fırsatlarını arama, ihtiyaçları için en uygun olanı seçebilme, öğrenme etkinlikleri için işitsel ve görsel materyal geliştirebilme, değerlendirme araçlarını kullanabilme ve dijital platformlar üzerinden verilen geri bildirimleri yorumlayarak dijital ortamlarda zaman, görev ve motivasyon yönetimini gerçekleştirebilme.

b. Dijital öğretme: Öğretim ile ilgili görevleri yaparken öğretim materyali geliştirme, öğretim etkinliklerini uygulama, öğrenmeyi destekleme, geri bildirim verme veya öğretim planlaması yapan takımlarla beraber çalışma, dijital araçları ve platformları kullanabilme.

5. Dijital kimlik ve iyi oluş

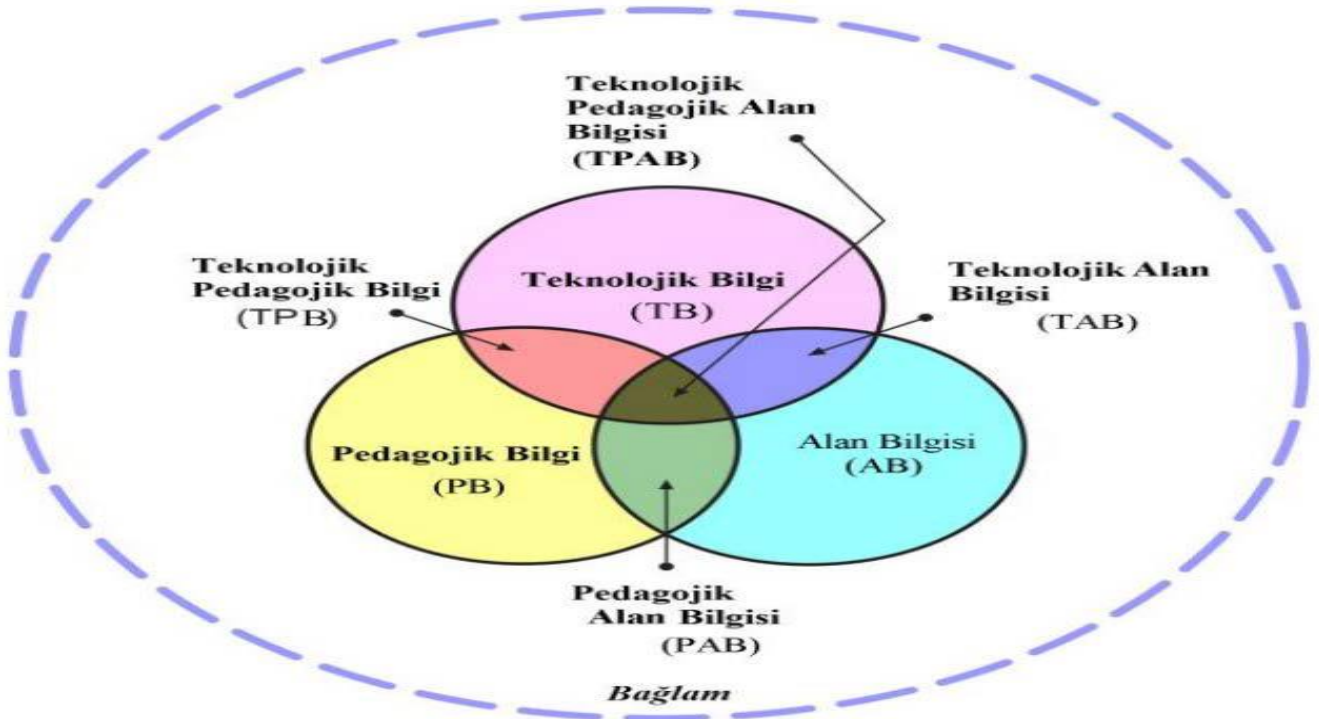
a. Dijital kimlik yönetimi: Kurumsal veya bireysel kimlik ve profilleri dijital platformlarda geliştirme ve koruyabilme.

b. Dijital iyi oluş: Dijital platform ve araçları kullanarak kendi sağlığı ve spor ile ilgili durumları takip etme, sosyal etkinliklere katılma, dijital servisleri kullanırken güvenli ve sorumlu kullanım davranışları gösterme, dijital iş yükünü uygun şekilde yönetebilme ve dijital araçları kullanırken diğer insanlar ve çevre ile ilgili endişeleri dikkate alabilme.

Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Çerçevesi

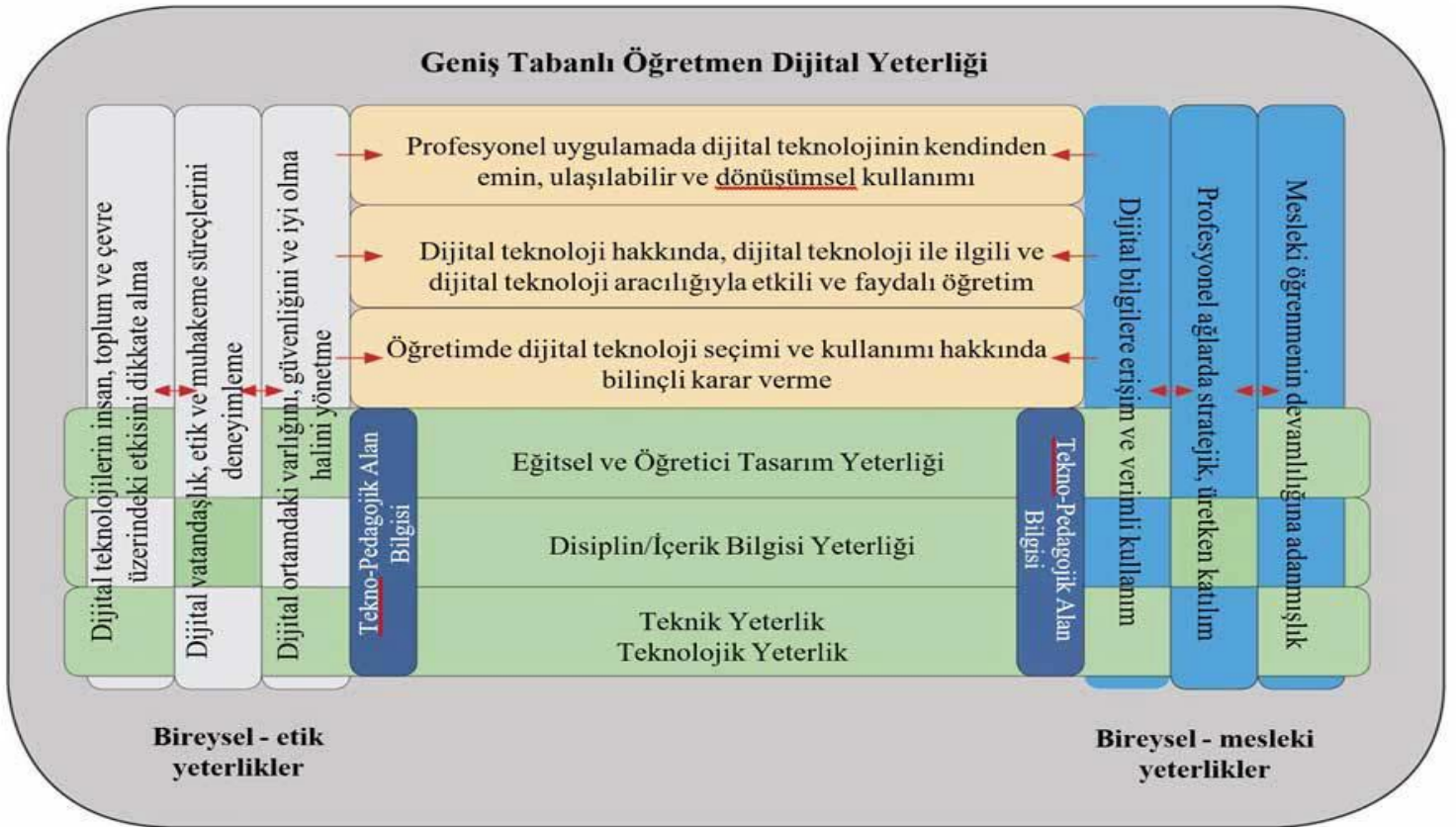
- ❖ Öğretim; öğrencinin düşünme ve öğrenme bilgisini, konu bilgisini ve giderek artan teknoloji bilgisini de içeren zengin, iyi organize edilmiş ve bütünlük bilgisiye, esnek erişime bağlıdır.
- ❖ Öğretmenler mesleklerini, anlayışlarını sürekli olarak değiştirmelerini ve geliştirmelerini gerektiren oldukça karmaşık, dinamik sınıf ortamlarında icra ederler.
- ❖ **Teknolojinin özellikle öğrenme-öğretme süreçlerine dâhil olmasıyla birlikte öğretmenlere önemli görevler düşmüştür.**
- ❖ Öğretmenlerin teknolojiye yönelik bilgi ve becerilerinin artırılması önem kazanmıştır. Teknolojiyle öğretim, yeni teknolojilerin öğretmenlere sunduğu zorluklar düşünüldüğünde daha da karmaşıktır. Bu zorluklarla karşı karşıya kalan öğretmenlerin teknolojiyi öğretimleriyle bütünleştirmeleri için yollar aranmaya başlanmıştır.
- ❖ Bu bağlamda **“Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB)” modeli doğmuştur.** Koehler ve Mishra’ya göre teknolojiyle iyi öğretimin **merkezinde üç temel bileşen vardır:**
- ❖ **ALAN, PEDAGOJİ VE TEKNOLOJİ** ile bunlar arasındaki ilişkiler ve etkileşimler.
- ❖ Bu üç bilgi temelleri (alan, pedagoji ve teknoloji), teknoloji, pedagoji ve içerik bilgisi (TPAB) çerçevesinin özünü oluşturur. TPAB modeli öğretmenlerin teknoloji bilgisini, pedagoji ve alan bilgisi ile birlikte ele almaktadır. Temel amaç, teknolojinin öğretim süreci ile etkin bir biçimde bütünleştirilmesi için gerekli olan öğretmen bilgisini anlamaktır. TPAB, PAB tanımlarını temel alarak teknolojik bilginin eklenmesiyle kurulmuştur. TPAB çerçevesi, öğretmenlerin eğitim teknolojilerini anlamalarının temelini oluşturur.

- TPAB modelinde (Şekil 4) **öğretmenlerin bilgisinin üç ana bileşeni vardır: alan (içerik) bilgisi, pedagoji bilgisi ve teknoloji bilgisi.**
- **Alan bilgisi, Öğretmenlerin öğrenilecek veya öğretilecek konu hakkındaki bilgileridir.**
- **Pedagoji bilgisi, Öğretmenlerin öğretme ve öğrenme süreçleri, uygulamaları ya da yöntemleri hakkındaki derin bilgisidir.**
- **Teknoloji bilgisi; teknolojileri, donanım, yazılım ve araçlarını kullanma bilgisidir.** Model ayrıca bu yapılar arasındaki etkileşimleri incelemektedir: Pedagojik alan bilgisi, belirli bir içeriği öğretmek için uygulanan pedagoji bilgisidir. Teknolojik alan bilgisi, teknolojinin ve içeriğin birbirini etkileme ve kısıtlama biçiminin bir anlayışıdır. Teknolojik pedagojik bilgi, belirli teknolojiler belirli şekillerde kullanıldığında öğrenme ve öğretmenin nasıl değişebileceği anlayışıdır.

Geniş Tabanlı Öğretmen Dijital Yeterlik Çerçevesi

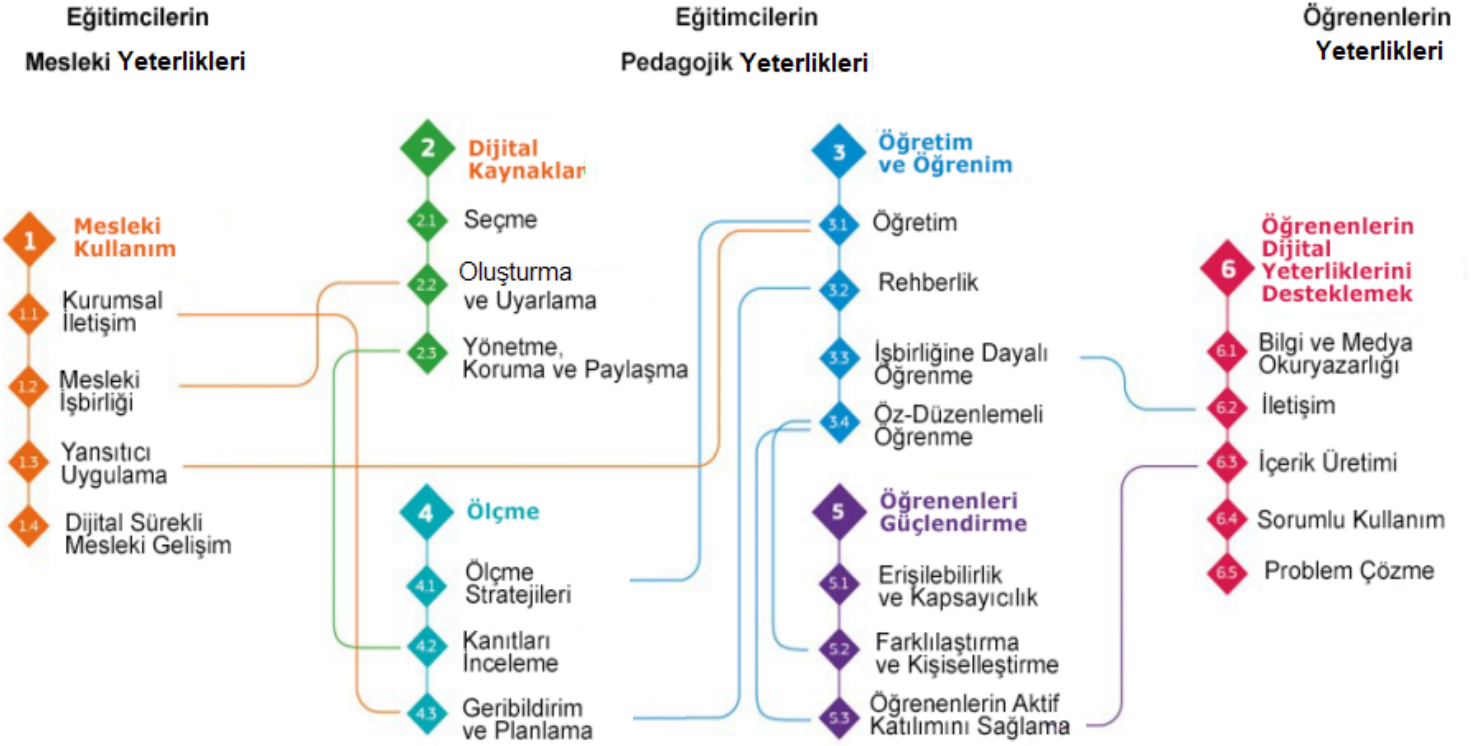
- Falloon , öğretmen dijital yeterliğine ilişkin genişletilmiş bir görüş sunan kavramsal bir çerçeve sunmuştur.
- TPAB ile uyumlu hâle getirdiği modeli “**öğretim programı yeterlikleri**”, “**bireysel-etik yeterlikler**”, “**bireysel-mesleki yeterlikler**”, “**bireysel-etik ve bireysel-mesleki yeterliklerin** bütünleştirilmesi” kapsamında geniş tabanlı öğretmen dijital çerçevesini sunmuştur.
- **Bu model; öğretmen eğitiminde, çeşitli ve giderek artan bir şekilde dijital olarak aracılık edilen öğrenme ortamlarında üretken, güvenli ve etik olarak işlev görmek için gerekli olan adımlar hakkında öğretmenlerin anlayışlarını genişletme ihtiyacı ile doğmuştur.** Hem politika düzenlemelerinde hem de bilimsel çalışmalarda yer alan dijital yeterlik bileşenlerinin hem planlaması hem de eyleme dönüştürülmesi süreci bu çalışma kapsamında bütüncül olarak yorumlanmıştır.
- Şekil 5’teki **yeşil yatay çubuklar**, **konu tabanlı öğrenme için** dijital teknolojileri kullanmak amacıyla gereken yetenek ve becerileri oluşturmadaki entegre doğalarını gösteren **dikey ve koyu mavi yan sütunlarla** birlikte TPAB’nin ana unsurlarını tasvir eder.
- Pedagojik (eğitsel) ve öğretici tasarımı yeterliği, dijital teknolojiler aracılığıyla ve bunlar hakkında nasıl plan yapılacağına ve bunların nasıl öğretileceğine dair bilgiye duyulan ihtiyacı ifade eder.
- **Teknik yeterlik**, mobil cihazlar, uygulamalar, ağ hizmetleri vb. gibi çeşitli dijital teknolojileri çalıştırmanın “mekanizmasına” ilişkin bilgi anlamına gelir. **Teknolojik yeterlik**, daha çok dijital teknolojilerin öğretme ve öğrenmedeki rolü ve potansiyeline odaklanır. **Disiplin ve içerik bilgisi yeterliği**, öğrenilecek ve öğretilecek asıl konu bilgisi ile ilgilidir.
- **Bu üç temel unsur, öğretmenlik adayı öğrencilerinin dijital kaynak kullanımı hakkında bilinçli ve faydalı kararlar alabilecekleri, bunlarla öğretim etkinliklerini artırabilecekleri, güvenli ve kusursuz bir şekilde dijital olarak geliştirilmiş öğretim uygulamaları (sarı çubuklar) geliştirebilecekleri sağlam bir temel oluşturmak için bütünleşir.**

- **Modelde temel yeterliklerin yanında**, çerçeve iki yeni entegre yetkinlik sunulmaktadır:
- **bireysel-etik ve bireysel-mesleki yeterlikler.**
- Bireysel-etik yeterlikler, **öğretmen adayı öğrencilerinin dijital kaynaklara sürdürülebilir, güvenli ve etik bir şekilde erişmelerine ve bunları kullanmalarına yardımcı olmayı** hedefler (gri dikey sütunlar).
- **Açık mavi sütunlar bireysel-mesleki yeterlikleri ifade eder.** İyi geliştirilmiş bilgi okuryazarlığı yetenekleri, profesyonel ağırlar gibi çevrim içi ortamlara ve topluluklara katılmayı sağlamak için gereklidir. Buralarda paylaşılan bilgilerin kalitesini ve doğruluğunu değerlendirmek ve bu bilgilerle mesleki bilgi ve pratiği ilerletmek için önemlidir. Ayrıca mesleğe giren yeni öğretmenlerin sürekli bir mesleki öğrenme programına bağlı kalmalarını sağlamak için profesyonel öğrenmeye sürekli katılımı motive eder

Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi [European Framework for the Digital Competencies of Educators (DigCompEdu)]

- **Avrupa Birliğinin birleşik araştırma merkezi tarafından ortaya konulan** European Framework for the Digital Competencies of Educators (DigCompEdu - Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin,
- Avrupa **Çerçevesi) çerçevesi öğretmenlik mesleğini yapan bireylerin özelinde eğitimcilerin eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmesi için sahip olmaları gereken 6 alanda 22 yeterliği tanımlar.** Bu alanlar ve yeterlikler aşağıda listelenmiştir (Şekil 6):

1. Mesleki kullanım

a. Kurumsal iletişim: Kurumla ilgili taraflarla iletişimde dijital teknolojileri kullanabilme yeterliğidir. Günümüz teknolojilerinde e-posta, anlık mesajlaşma, elektronik belge yönetim sistemi gibi kurumsal iletişim araçlarını güvenli kullanma yeterliklerine sahip olmasıdır.

b. Mesleki iş birliği: Dijital iş birliği araçlarını kullanarak diğer eğitimcilerle bilgi ve tecrübe paylaşılması yetkinlikleridir.

c. Yansıtıcı çalışma: Eğitimle ilgili görevleri gerçekleştirirken dijital teknoloji kullanımı ile ilgili geliştirilmesi gereken tarafların neler olduğu konusunda öğretmenin kendine geri bildirim verebilmesidir.

d. Dijital sürekli mesleki gelişim: Sürekli mesleki gelişim için dijital kaynakları kullanabilme yeterliği.

2. Dijital kaynaklar

a. Dijital kaynakların seçimi: Öğrenme ve öğretme etkinlikleri için doğru ve yerinde dijital kaynakların seçimini ve kullanım planlamasını hedef kitle, amaç öğretimsel yaklaşım gibi parametrelere göre oluşturma.

b. Dijital içerik değiştirme ve oluşturma: Açık kaynaklı veya izin verilen diğer kaynakları yukarıda sayılan parametreler dâhilinde kullanabilmek için değiştirebilecek dijital araçları kullanabilme.

c. Dijital kaynakların yönetimi, korunması ve paylaşılması: Dijital içeriklerin öğrenenler, veliler ve diğer eğitimciler tarafından erişilebilir olması için gerekli ayarlamaları ve tedbirleri oluşturabilme.

3. Öğretim ve öğrenim

a. Öğretim: Öğretim sürecindeki dijital araçları ve kaynakların kullanılmasını planlama ve uygulayabilme. Dijital araçların kullanımı var olan öğretim uygulamalarını daha verimli hâle getirecek ise dijital araçlar kullanılmalıdır.

b. Rehberlik yapma: Dijital teknolojileri ve servisleri kullanarak sınıf dışında da öğrenenlerle etkileşimi sürdürme ve öğrenme etkinlikleri ile ilgili olarak rehberlik, geri bildirim ve destek sağlama.

c. İş birliğine dayalı öğrenme: Öğrenenlerin dijital teknolojileri kullanarak iş birliğine dayalı çalışmalar yapmasını planlama ve gerçekleştirme.

d. Kendi kendine öğrenme: Dijital teknolojileri ve kaynakları kullanarak öğrenenlerin kendi hızlarında öğrenmeleri için imkânlar oluşturarak gelişimlerini takip edebilme.

4. Ölçme

a. Ölçme stratejileri: Dijital teknolojilerden yararlanarak süreç ve ürün değerlendirme uygulamalarını gerçekleştirme. Böylelikle öğrenenleri değerlendirmede birçok farklı değerlendirme yaklaşımını daha verimli olarak uygulama.

b. Kanıtları inceleme: Öğrencilerin öğrenme etkinliklerindeki gelişme ve ilerlemelerini gösteren dijital kanıtların analizini yapabilme.

c. Geri bildirim ve planlama: Dijital teknolojiler kullanarak öğrenenlere uygun geri bildirim verme. Verilen geri bildirim ile öğrenme etkinliklerinin planlanması, öğrenci ve velilerin geri bildirim ne anlama geldiği konusunda bilgilendirerek geri bildirim sonuçlarını karar vermede kullanma.

5. Öğrenenleri güçlendirme

a. Erişilebilirlik ve kapsayıcılık: Dijital öğrenme ve öğretme kaynaklarına tüm öğrencilerin erişimini garanti altına alacak tedbirleri alma. Öğrencilerin dijital kaynaklara erişimi için var olan bağlamsal, teknolojik, fiziksel veya bilişsel engellerini kaldıracak tedbirleri uygulayabilme.

b. Kişiselleştirme: Öğrenenlerin farklı ihtiyaçlarına ve öğrenme hedeflerine göre dijital kaynakları ve öğretimi kişiselleştirebilme.

c. Aktif katılım: Öğrencilerin öğrenme etkinliklerine aktif katılımlarını sağlamak için dijital kaynakların verimli olarak kullanılması. Öğrencileri aktif olarak öğrenme etkinliklerine katmak için kullanılan laboratuvarı, problem çözme, bilimsel araştırma gibi karmaşık konularda dijital teknolojileri öğrencilerin etkinliklerini desteklemek için kullanma.

6. Öğrenenlerin dijital yetkinliklerini gerçekleştirme

a. Bilgi ve medya okuryazarlığı: Öğrencilere dijital ortamlarda bilgi toplamak, işlemek, analiz etmek, bilginin güvenilirliğini doğrulamak, sentezlemek ve sonuçlarını ifade etmek üzere öğrenme etkinlikleri, ödevler veya değerlendirme etkinliklerinin planlanması.

b. Dijital iletişim ve iş birliği: Öğrencilerin dijital iletişim ve iş birliği araçlarını amacına uygun ve davranışlarından sorumlu bireyler olarak kullanmalarını sağlayacak etkinlikler ve ödevler planlama.

c. Dijital içerik oluşturma: Öğrencilerin dijital araçlar kullanarak yaratıcı düşüncelerini ifade edecekleri veya telif hakları ile ilgili durumlara dikkat ederek var olan dijital varlıkları farklı formatlarda tekrar oluşturma gibi etkinliklerinin planlanması ve uygulanması.

d. Sorumlu kullanma: Öğrencilerin dijital teknolojileri kullanırken fiziksel, psikolojik ve sosyal iyi oluşları ile ilgili tedbirleri alabilme. Öğrencilerin dijital teknolojiler kullanırken var olan riskleri ve bu riskleri minimize ederek dijital teknolojileri güvenli ve sorumlu kullanabilmelerini sağlama.

e. Dijital problem çözümü: Öğrenenlerin dijital araçlar ve kaynaklar ile ilgili teknik problemleri tanıyabilme ve çözme ya da dijital teknolojiler ile ilgili sahip oldukları bilgileri karşılaştıkları yeni durumlardaki problemlerde çözümlerini uygulamaya fırsat verecekleri öğrenme etkinlikleri, ödevler ve değerlendirme araçları planlanması ve uygulanması.

- DigCompEdu, öğretmenler için dijital yeterlikler çerçevesinde yer alan yeterlikler, **öğretmenler için 6 seviyede değerlendirilmektedir:**

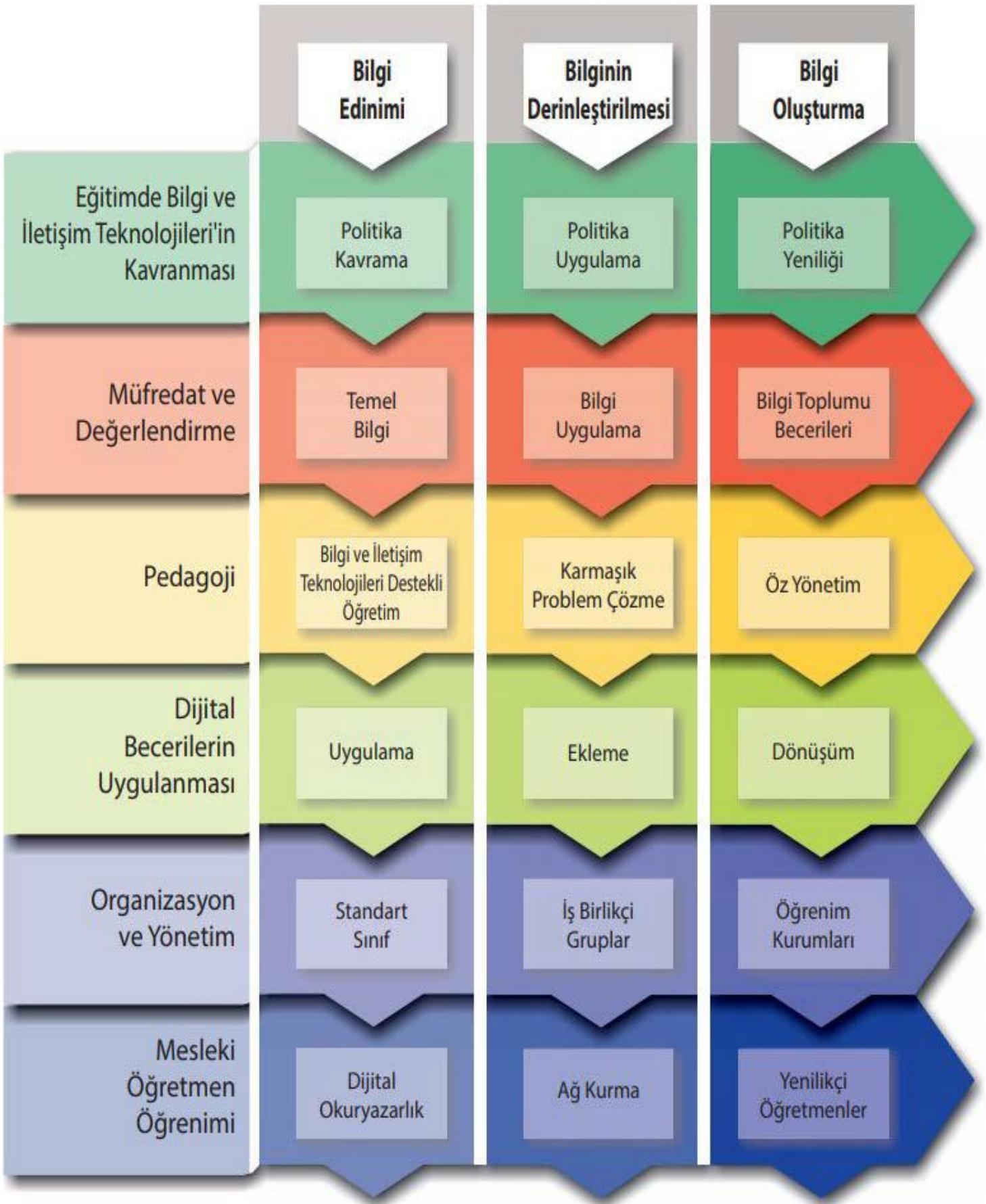
1:yeni gelen (A1),
2:keşfedici (A2),
3: birleştirici (B1),
4:uzman (B2),
5: lider (C1)
6:öncü (C2).

- **Yeni gelen (A1) seviyesinde öğretmenler**, dijital teknolojilerin öğretimi, mesleki uygulamaları, iyileştirme potansiyellerinin farkındadırlar.
- **Keşfedici (A2) seviyesinde öğretmen**, dijital teknolojilerin öğretimleri ve mesleğini iyileştirmek için potansiyellerini deneme ve keşfetme aşamasındadır.
- **Birleştirici (B1) seviyesinde öğretmen**, dijital teknolojileri farklı amaçlarda ve farklı bağlamlarda mesleki uygulamalarına entegre ederler.
- **Uzman (B2) seviyesindeki öğretmenler**, dijital teknolojileri kendinden emin, yaratıcı ve iyileştirme önerileri verecek derecede uzman olarak kullananlardır. Bilişim teknolojilerinin ve eğitime uygulamalarının güçlü ve zayıf yanları hakkında yorum yapabilirler. Dolayısıyla uzman seviyesindeki öğretmenlerin bilişim teknolojilerinin eğitimde kullanılması hakkındaki bilgileri daha fazladır.
- **Lider (C1) seviyesindeki öğretmenler**, dijital teknolojilerin eğitimde ve mesleki uygulamalarda kullanımları konusunda tutarlı ve geniş bir yaklaşıma sahiptirler. Elleriindeki duruma çözüm üretebilmeleri için birçok dijital aracın ve stratejinin değerlendirilmesini, seçimini ve kullanımını gerçekleştirebilirler. Lider öğretmenlerin bu konudaki repertuvarları geniştir.
- **Öncü (C2) seviyesindeki öğretmenler** ise güncel dijital teknolojilerin ve yeterliğinin sorgulamalarını yapabilirler. Yeni teknolojilerin eğitimde uygulanmasının sınırlılıkları, güçlü ve zayıf yanları hakkında yorum yapabilir; tahminlerde bulunabilir, yeniliklerin yayılmasında lider rolü olarak genç eğitimcilere de rol model olabilirler. Öğretmenlerin dijital teknoloji kullanım yeterlik seviyeleri belirlenerek her seviyeye uygun eğitimler planlanmalıdır.
- **Öğretmenlerin çoğunluğu için B1 ve B2 seviyesinin eğitimde dijital teknolojileri kendinden emin ve güvenli olarak kullanmaları için yeterli seviyeler oldukları tavsiye edilmektedir.**

UNESCO Öğretmen Dijital Yeterlikleri Çerçevesi

- UNESCO Öğretmen Dijital Yeterlikleri Çerçevesi ise öğretmenlerin sahip olması gereken dijital yeterlikleri ve seviyelerini bir matris ile açıklamıştır. **Matriste öğretmen yeterlikleri 6 alanda ve 3 farklı seviyede 18 yeterlik** olarak organize edilmiştir. UNESCO Öğretmen Yeterlikleri Çerçevesi Şekil 7' de verilmiştir.

- Şekil 7’de verilen çerçeve öğretmenlik mesleği özelinde dijital yeterlikler, **6 alan ve 3 yetkinlik seviyesinde toplam 18 yeterlik alanı olarak belirlenmiş ve her bir yetkinlik seviyesi için tüm alanlarda hedeflenen bilgi ve becerilerin gerçekleştirilmesi beklenmektedir.**

- **Bilgi edinme/kazanma yetkinlik seviyesinde** öğretmenlere okul topluluğunun etkili ve verimli bir üyesi olacak bilgi ve becerileri kazandırmak amaçlanır. Bu seviyede, öğretmenlerin sınıf seviyesinde yaptıkları uygulamaların kurumsal ve millî politikalarla ne derece uyumlu olduğunu açıklamaları, müfredat içinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) öğretim amaçlı kullanımlarını tanımları, öğrenme ve öğretme süreçlerinde uygun BİT çözümlerini seçmeleri, donanım parçalarının işlevlerini ve gerekli uygulama yazılımlarının işlevlerini tanımlamaları ve kullanımlarını gerçekleştirmeleri, BİT'in tüm öğrencileri kapsayacak şekilde öğretim etkinliklerinde kullanılması için fiziksel ortamın organize edilmesi ve mesleki gelişimlerini desteklemek için BİT kullanımı olarak sıralanabilir.
- **Bilgi derinleştirilmesi seviyesinin amacı**, adından da anlaşılacağı üzere öğretmenlerin meslekleri ile ilgili her durumda verimliliklerini artırmak için BİT kullanımlarını sağlamak, öğrenme ve öğretme süreçlerinde ise öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri karmaşık problemleri çözme süreçlerini desteklemektir.

Yine bu yetkinlik seviyesindeki 6 alanda öğretmenlerin

- (1) sınıf içi uygulamalarını kurumsal/millî politikalara, uluslararası taahhütlere uygun olarak sosyal öncelikleri destekleyecek şekilde tasarlamaları, düzenlemeleri ve uygulamalarını yapabilmeleri;
  - (2) BİT'i tüm derslerde, öğretimde ve değerlendirmede kullanabilmeleri;
  - (3) BİT destekli proje temelli öğrenme etkinlikleri tasarlayabilmeleri,
  - (4) öğrencilerin üst düzey düşünme ve problem çözme becerilerini destekleyen farklı dijital araçlar ve kaynakları birleştirerek entegre dijital öğrenme ortamı oluşturabilmeleri,
  - (5) dijital araçları esnek olarak kullanarak iş birliğine dayalı öğrenmeyi ve öğrenme süreçlerini yönetebilmek ve
  - (6) kendi mesleki gelişimlerini desteklemek için teknolojiyi kullanarak mesleğiyle ilgili ağlarda etkileşime girmeleri beklenmektedir.
- **Bilgi oluşturma alanında** hedef, öğrencileri, meslektaşları ve çevrelerindeki toplum için öğretmenleri bilgi toplumu oluşturma yeterlikleri ile donatmaktır. Bu öğretmenler, çevreleri için hem iyi bir model olurlar hem de meslektaşlarının benzer yeterliklere sahip olması için onları teşvik ederler. Çerçeve de bulunan 6 yeterlik alanında bu yetkinlik düzeyi için beklentiler elbette ki biraz daha yüksektir.

Bu yetkinlik düzeyinde öğretmenlerden

- (1) kurumsal ve millî eğitim politikaları hakkında yorumlar yaparak düzeltmeler veya iyileştirmeler önermeleri,
- (2) öğrenci merkezli ve iş birliğine dayalı öğrenmenin disiplinler arası müfredatta en iyi şekilde uygulanabileceği yöntemleri belirlemeleri,
- (3) öğrenme parametrelerini belirlerken öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetmelerini öğrenmeyi teşvik etmeleri,
- (4) bilgi toplumlarını tasarlayıp her yerde öğrenme için dijital araç kullanmayı,
- (5) okullarını öğrenen organizasyona dönüştürmek için teknoloji stratejisi planlamasında lider rolü oynamaları ve
- (6) teknolojinin okullarına en iyi şekilde hizmet edebilmesini belirlemek için sürekli gelişme, deneme, yönlendirme, yenilik yapma ve en iyi uygulamaları paylaşma gibi görevleri yapabilmesi beklenmektedir.

- **Her alanda bu yetkinlik seviyelerine ulaşmak için öncelikle yeterliklerde öğretmenlerden ne beklendiği ve yetkinlik seviyelerinde yukarıya doğru çıkarken bu beklentilerin nasıl değiştiğini anlamak gereklidir. Aşağıda her alandaki yeterliklerin yetkinlik seviyelerine göre nasıl değiştiği kısaca açıklanmıştır.**

Eğitim Politikasında BİT'in Kavranması

1:Politika Kavrama: Öğretmenlerden eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını konu alan politikalar ve eğitim-öğretim uygulamaları arasındaki ilişkileri görmeleri ve bunlar arasında anlamsal bağlar kurmaları beklenir. **Bu seviyede öğretmenler, eğitim politikalarının sınıf uygulamalarına nasıl yansıdığını ve BİT'in eğitimde güvenli ve erişilebilir bir şekilde kullanılabilmesi için ilkeleri tanımlarlar.**

2:Politika Uygulama: Öğretmenlerden sınıf içi öğretim uygulamalarını planlarken **millî eğitim politikalarını ve öncelikli problemleri ele alacak şekilde uygulamaları beklenir.** Bu seviyede öğretmenler, eğitim politikaları tarafından ilan edilmiş şekliyle BİT'i derslerinde uygularlar.

3:Politika Yeniliği: Bu seviyede öğretmenlerden okul seviyesindeki reform programlarını tasarlamaları, uygulamaları ve değerlendirmelerinin yanında var olan **millî eğitim politikalarına da iyileştirme önerileri getirmeleri** beklenir.

Müfredat ve Değerlendirme

1:Temel Bilgi: Öğretmenler her derste öğrenme, öğretmen ve değerlendirme süreçlerinde ilgili BİT kaynaklarını ve verimlilik araçlarını kullanmanın muhtemel faydaları hakkında bilgi sahibidirler. Bu seviyede öğretmenler, öğrenme hedeflerini BİT ile nasıl destekleyeceklerini açıklayabilir, öğrenme hedeflerini destekleyen eğitim kaynaklarını bilişim teknolojileri ile aramayı ve tanımlamayı yapabilir ve değerlendirme stratejilerini desteklemek için BİT araçlarını seçebilir.

2:Bilgi Uygulama: Bilginin derinleştirilmesi seviyesinde bulunan bu yeterlikte öğretmenler, BİT araçlarını ve platformlarını derslerin öğretim ve değerlendirme süreçlerinde uygularlar. Bu seviyede öğretmenlerden müfredat hedeflerini gerçekleştirmek için BİT'i uygun şekilde kullanmaları, alternatif değerlendirme stratejileri için BİT'i ve açık eğitim kaynaklarını derslerinde kullanmaları beklenir.

3:Bilgi Toplumu Becerileri: Bilginin oluşturulması seviyesindeki bu yeterlikte öğretmenler öğretim yöntemlerini belirlerken öğrenci merkezli, iş birliğine dayalı ve disiplinlerarası müfredat hedeflerini dikkate alırlar. Bu yeterlikte öğretmenlerden bilgi toplumu için gerekli becerileri öğrencilerin kazanmaları için müfredattaki fırsatları tanımlamaları; öğrencilerin bilgi arama, yönetme, analiz etme ve değerlendirme becerileri kazanmaları için uygun BİT seçimleri yapmalarına doğru rehberlik etmeleri, müfredat hedeflerini gerçekleştirmek için öğrencilerin iletişim kurmalarına ve iş birliği yapmalarına izin veren BİT seçimlerine rehberlik etmeleri beklenir.

Eğitim-Öğretim

1:BİT Destekli Öğretim: Öğretmenlerin öğretimi desteklemeleri için teknolojileri, araçları ve dijital içeriği entegre etmeleridir. Öğretmenlerden belirli öğrenme ve öğretme yöntemlerini destekleyen uygun BİT seçimleri yapmaları beklenir.

2:Karmaşık Problem Çözme: Öğretmenler iş birliğine dayalı proje veya problem temelli öğrenme etkinliklerini tasarlayıp bu etkinlikleri BİT ile destekler. BİT kullanarak öğrencilerin karmaşık problemlere çözüm üretme süreçlerini destekler, uygular ve izler. Bu yeterlik seviyesinde öğretmenlerden BİT'in proje temelli öğrenmeyi nasıl desteklediğini açıklamaları, proje temelli öğrenme için gerçek hayat problemlerini bulmaları, kaynakları değerlendirmeleri ve öğrenme etkinliklerini tasarlamaları beklenir.

3:Öz Yönetim: Öğretmenler, öğrencilerin sürekli bilgi üretimi ile ilgili etkinliklerle uğraşmasını sağlayacak öğrenme ortamlarını kurabilir; öğrencileri, kendi öğrenme süreçlerini yönetip iş birliğine dayalı öğrenme etkinlikleri ile çalışmalarını için teşvik edebilir. Bu yeterlikte öğretmenlerden problem çözme ve bilgi üretimi süreçlerinin modeli olmaları, öğrenciler için çevrim içi iş birliğine dayalı araştırma etkinlikleri ve materyalleri tasarlamaları; öğrencilere proje planlaması, dijital medya materyalleri geliştirilmesi ve öğrenme süreçlerine yansı yazımı konusunda yardım etmeleri beklenir.

Dijital Becerilerin Uygulanması

1:Uygulama: Öğretmenlerin bilgisayarları, mobil cihazları, yazılımları ve ağırları öğrenme, öğretme ve yönetim amaçları dâhilinde güvenli kullanım çerçevesinde kullanmasıdır. Burada öğretmenden beklenen, bilişim teknolojilerinde kullanılan donanım bileşenlerinin işlevlerini, en sık kullanılan verimlilik yazılımlarının yeteneklerini tanımlayabilmesi ve bu araçları kullanabilmesidir.

2:Ekleme: Öğretmenler farklı dijital araçlar ve kaynaklar kullanarak öğrencilerin problem çözme becerilerini destekleyen entegre dijital öğrenme ortamları oluştururlar. Bu seviyede öğretmenlerden dijital öğrenme ortamları oluşturmak için uygun yazılım paketlerini kullanmaları, webdeki kaynakların ve araçların doğruluğunu ve kullanılabilirliğini değerlendirmeleri, materyal tasarımı için yazılım araçlarını ve okul yönetim yazılımlarını kullanabilmeleri beklenir.

3:Dönüşüm: Bu yeterlikte öğretmenlerin bulut teknolojilerini kullanarak bilgi toplulukları kurmaları ve dijital araçları kullanarak her yerde öğrenmeyi desteklemeleri hedeflenir. Öğretmenlerden zamandan ve mekândan bağımsız öğrenme için çevrim içi öğrenme ortamlarını oluşturmaları, çevrim içi iş birliği araçlarını kullanarak bilgi toplulukları içinde ve arasında bilgi alışverişini sağlamaları, dijital araçlar kullanarak öğrencilerin bilgi topluluklarına yaptığı katkıları takip etmeleri ve öğrencileri kendi dijital araçlarını geliştirmeleri için teşvik etmeleri beklenmektedir.

Organizasyon ve Yönetim

1:Standart Sınıf: Öğretmenlerin sınıflarını veya laboratuvarlarını derslerde BİT entegrasyonuna izin verecek şekilde fiziksel olarak düzenlemeleri beklenir. Buradaki anahtar nokta, farklı öğretim yöntemlerini kapsayıcı şekilde BİT ile uygulamaktır. Örneğin farklı yaş, beceri seviyesi çalıştırılması ve okuldaki yazılım ve donanımları izleyip korumak bu beklentilerdendir.

2:İş Birliği Grupları: Öğretmenler dijital araçları ve platformları kullanarak iş birliğine dayalı öğrenmeyi ve öğrencileri yönetir. Bu seviyede öğretmenlerden dijital iletişim araçlarını sınıf içi ve dışında kullanmaları, ders etkinliklerinde bulut teknolojilerini kullanabilmeleri, kapsayıcı eğitim için dijital araçları kullanabilmeleri ve öğrenci merkezli öğrenme etkinlikleri ile sosyal etkileşimi destekleyen dijital kaynaklara erişmeleri, bunları değerlendirmeleri ve yaygınlaştırmaları beklenir.

3:Öğrenim Kurumları: Bu yeterlikte, kendi okullarının bir öğrenen organizasyon olması için teknoloji stratejileri geliştirilmesinde öğretmenlerden lider rolü oynaması beklenir. Öğretmenlerin dijital bilgi üretim ortamlarını geliştirmek, okulun idari ve organizasyonel yönünü desteklemek için dijital planlama araçlarını tanımlamak ve kurmak, okul çapında teknoloji entegrasyonu stratejik planını geliştirmek, okul topluluğundaki paydaşlar ile karşılıklı bilgi akışını sağlayacak dijital platformların değerlendirmesini yapmak gibi görevleri yapması beklenir.

Öğretmen Mesleki Öğrenimi

1:Dijital Okuryazarlık: Öğretmenlerin dijital okuryazarlıklarını oluşturup geliştirmeleri ve mesleki gelişim etkinliklerini yaparken BİT kullanmaları beklenir. Bu seviyenin hedefleri arasında verimliliği artırmak için BİT becerileri kazanmak, öğretim alanlarında bilgi kaynakları ve yeni öğretim yöntemleri keşfetmek için BİT kullanmak, internette güvenlik durumlarını tanımlayabilmek, dijital vatandaşlık ilkeleri için öğrencilere model olmak ve dijital öğretim kaynaklarının uygunluğunu analiz edebilmek vardır.

2:Ağ kurma: Öğretmenler mesleki gelişim ağları geliştirmek ve kaynaklara erişmek için BİT kullanırlar ve bu teknolojileri kullanarak mesleki ağlarla etkileşip mesleki gelişimlerini desteklerler. Bu seviyede öğretmenlerden BİT ağlarını kullanarak mesleki gelişimi destekleyen ağlara erişim ve kaynak paylaşımı yapmaları, dış uzmanlara erişmeleri ve hizmet içi eğitim fırsatlarını bularak bunlara erişmeleri beklenir.

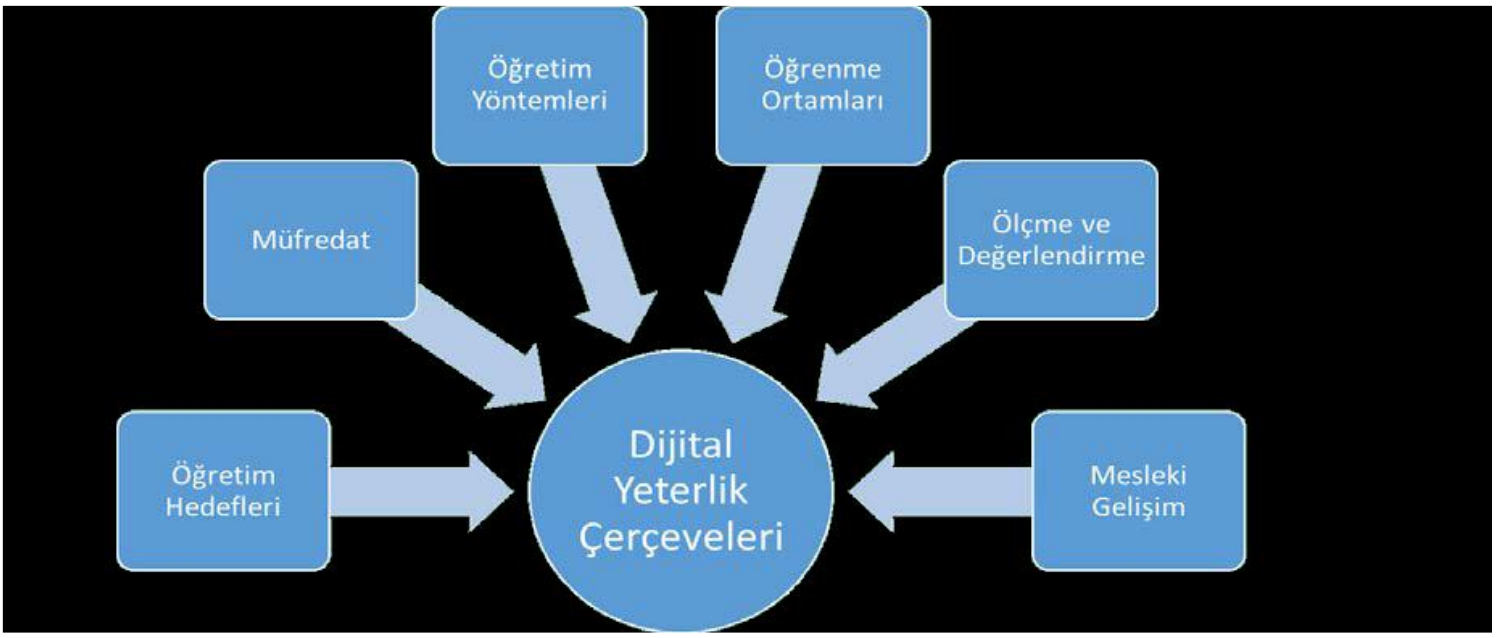
3:Yenilikçi Öğretmenler: Bu yeterlikte öğretmenler, öğrenme ve öğretme süreçlerini iyileştirecek bilgi üretme etkinlikleri ve teknolojinin okullarına daha iyi nasıl hizmet edebileceği konusundaki planlamalar ile yeniliklerin geliştirilmesi ve iyi uygulamaların paylaşılması etkinlikleriyle uğraşır.

- Yukarıda görüldüğü üzere UNESCO Öğretmen Dijital Yeterlikleri Çerçevesi, öğretmenlerin sadece bilişim teknolojilerini ustaca kullanmalarını veya geliştirmelerini değil; bu teknolojilerin eğitim ve öğretim süreçlerinde verimliliği, yenilikleri ve eğitim çıktılarını artırarak insanlar arasında “bilgi toplulukları”, eğitim kurumlarının ise ”öğrenen organizasyonlar” olması için 6 alanda ve 3 seviyede gruplanacak şekilde 18 yeterlik belirlemiştir. UNESCO’nun bu çerçeve ile ortaya koyduğu vizyonun gerçekleşmesi için **ise merkezdeki insan gücünü öğretmenler oluşturmaktadır**. Dolayısıyla eğitimde dijital yeterliklerin kazanılması, uygulanması ve yeni teknolojilerin üretilmesi noktasında öğretmenlerimize büyük sorumluluklar düşmektedir.

Yeterlik Çerçeveleri Oluşturulurken Cevaplanması Gereken Ortak Sorular

- Bugüne kadar alanyazında yer alan ve bundan sonra da muhtemelen yer alacak dijital yeterlikler çerçevelerinin ele aldığı ortak sorular bulunmaktadır.
1:İlk olarak hangi öğretim hedeflerine teknoloji kullanarak ulaşılması gerektiği sorusunun cevabı, çerçeve oluşturulurken cevaplanması gereken ilk sorudur. Burada bahsedilen elbette ki ayrıntılı ders öğretim hedefleri değil, genel olarak öğrencilere kazandırılması gereken **üstbilişsel düşünme** becerileri hedefidir. Bu hedefler genellikle problem çözme, bilgi üretimi, yenilikçilik gibi bireylere bir eğitim hayatı boyunca kazandırılacak orta ve uzun vadeli hedeflerdir.

2:İkinci olarak yeterlik çerçeveleri tarafından ele alınan bir diğer soru müfredat etkinlikleri bağlamındadır.

Eğitimde teknoloji kullanımına izin verecek veya teknoloji kullanımına fırsatlar sağlayacak müfredatlar nasıl oluşturulmalıdır. Öğretmenlerin dijital becerileri öğrenmeleri, uygulamaları ve geliştirebilmeleri için okul müfredat programlarının bunlara fırsat sağlayan etkinliklerin geliştirilmesine izin verecek şekilde oluşturulması gerekir.

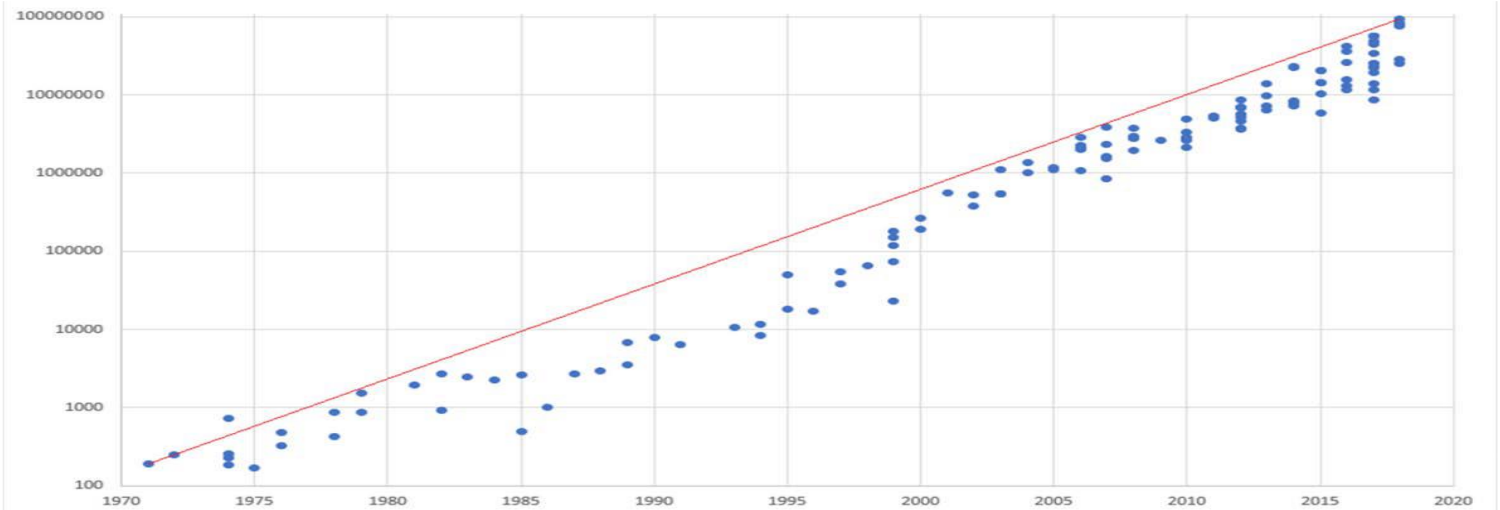
3:Üçüncü olarak yeterlik çerçeveleri tarafından ele alınan bir diğer soru, müfredat çerçevesinde öğretim hedeflerine ulaşmak için hangi öğretim yöntemlerinin kullanılacağıdır. Öğretim yöntemleri öğrenci, içerik, teknoloji ve öğretmen etkileşiminin nasıl, hangi şartlarda ve hangi yoğunlukta yapılacağını belirler

4: Dördüncü olarak yeterlik çerçevelerinin cevapladığı sorulardan bir başkası öğrenme ortamlarının teknoloji kullanılarak nasıl düzenleneceğidir. Öğretmenlerin öğrenciler ile etkileşime girdiği ve öğretim etkinliklerinin gerçekleştirildiği yer, öğrenme ortamı olarak adlandırılır.

5: Beşinci olarak öğretmenlerin ölçme değerlendirme etkinliklerini teknoloji kullanarak gerçekleştirmeleri için hangi dijital yeterliklere sahip olmaları, gerektiği dijital yeterlikler çerçevelerinin üzerinde çalıştığı sorudur. Öğretim etkinliklerini planlarken öğrencilerin öğrenme hedeflerine ulaşıp ulaşmadıklarını kontrol etmek için ölçme ve değerlendirme araçları geliştirilmelidir.

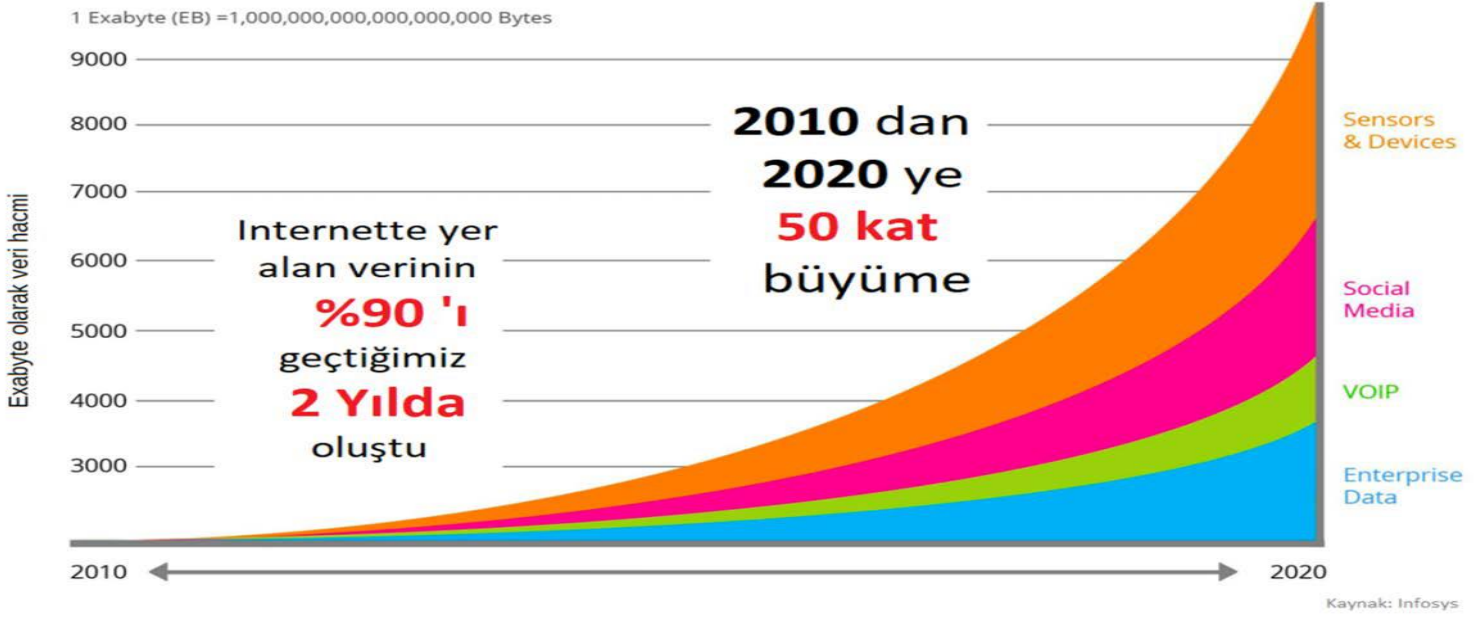
Dijital Öğrenme Ortamları

1:Dijital Yeterliklerin Güncellenmesi Dijital teknolojiler ve bunları kullanabilmek için gerekli yeterlikler zamanla gelişmektedir. Bilişim ve iletişim teknolojilerindeki donanımların kapasitelerinin artması; artan işlemci, hafıza ve iletişim altyapısı kapasitesi ile daha işlevsel ve kullanışlı yazılımların hazırlanması, gelişmiş donanım ve yazılımlar kullanılarak üretilen veri miktarlarının artması sonucu teknolojiyi günlük hayatta veya eğitimle ilgili problemlerin çözümünde kullanabilmek için güncel bilgi ve iletişim teknolojileri yeterliklerine sahip olmak gereklidir.

Grafikteki trend eğer bu eğim ile devam ederse önümüzdeki on yıllarda da bilgisayarların donanım kapasitesindeki artışın bilişim teknolojilerinde yeni gelişmeler getireceği, bunun da kullanıcılardan yeni dijital yeterlikler isteyeceği açıktır.

- **Öğretmenlerden beklenen dijital yeterliklerin yıllara göre değişmesi ve gelişmesindeki ikinci önemli faktör, internet üzerinde üretilen veri hacmidir.**
- Bilişim donanımlarındaki işlem yapma kapasitelerinin artması ile doğru orantılı olarak bilişim servislerinin ve internete bağlanabilir sensör cihaz çeşitliliğinin artması, internete bağlı kullanıcıların ürettiği içerik ve cihazlardan alınan verinin artmasına neden olmaktadır.
- Gelişmiş internet servislerinin ve internete bağlı sensörlerden akan verinin güvenli şekilde işlenmesi ve kullanılması, yeni **dijital yeterlikler gerektirmektedir; eğitimde teknoloji kullanımı ve öğretmenlik mesleği de bundan muaf değildir.**

Teknoloji Destekli Öğrenme

- Geleneksel öğretim, eğitim sistemlerinde yüzyıllardır kullanılmaktadır. Geleneksel öğretim, öğretmeni eğitimin merkezine koyar. Aktif olan ve içeriğe karar veren öğretmendir. Öğretmen ders anlatır, sınavlar yapar; ödevler, ev ödevleri verir ve bunlardan sorumludur. Öte yandan öğrenciler sınıfta pasiftir ve öğrencilerden sessizce dinlemesi, not alması ve soruları daha sonraya saklaması beklenir.
- Gelişen teknolojilerle birlikte eğitim-öğretim süreci dijital dönüşümün tam ortasındadır. Hem kavramsal (yeni eğitim modelleri vb.) hem de teknolojik (e-öğrenme, mobil cihazlar, öğrenme ağları vb.) değişimler öğretme ve öğrenme sürecinde dönüştürücü bir değişim ortaya koymaktadır.
- **Uzaktan eğitim ve özellikle çevrim içi eğitim, eğitim ve öğretime bir nedenden dolayı (sağlık, yer, kaynak vs.) erisimi olmayacak öğrencilerin eğitim imkânı bulmasını sağlayabilmektedir.**

Mobil Öğrenme

- Formal (biçimsel), informal (doğal) ve non-formal (yaygın) öğrenme etkinlerinin teknoloji desteğiyle bütünleştirilebileceği bir fırsatlar dönemi yaşanmaktadır.
- Bunların içinde en öne çıkan yöntemlerden biri mobil öğrenmedir. **Mobil öğrenme (öğrenme), öğrencilerin mobil teknolojileri ve interneti kullanarak her yerde ve her zaman öğrenme materyalleri elde etmelerini sağlayan bir öğrenme modelidir.**
- **Öğrenmenin gerçekleştiği ortamları inceleyen araştırmalarda %75'lik bir oranla informal öğrenme ortamları öne çıkmaktadır. Informal öğrenme; konuşmak, başkalarını gözlemlemek, deneme yanılma yapmak ve bilgili insanlarla çalışmakla gerçekleşmektedir.**
- Mobil öğrenme özellikleri, informal öğrenme ile daha iyi konumlanabilir; kurslar, dönemler, değerlendirmeler düşünüldüğünde ilk bakışta okullarla (örgün öğrenme) uyum sağlaması zor bir model olarak görünmektedir. Hem mobil bilgisayarlar hem de cep telefonları ve aynı işlevlerden yararlanan diğer cihazlar mobil öğrenmede kullanılabilir.

Uzaktan Eğitim

- Uzaktan eğitim, kökleri mektupla haberleşmeye dayanan bir yöntem olmakla birlikte özellikle Covid-19 salgınıyla birlikte hayatımızda daha geniş bir uygulama alanı bulmuştur.
- **Uzaktan eğitimi en valın hâliyle öğreten ve öğrenenin fiziksel olarak ayrı yerlerde bulunduğu bir öğretim yöntemi olarak tanımlayabiliriz.**
- Teknoloji destekli öğretim araçlarının daha fazla kullanılması, internet ve çevrim içi öğrenmenin yaygınlaşmasıyla birlikte uzaktan eğitim de **formal öğrenme ortamlarında kullanılmaya** başlamıştır
- Bunlar eş zamanlı ve eş zamansız uzaktan eğitim olarak nitelendirilmektedir.
- **Eşzamanlı uzaktan eğitim yaklaşımında öğrenciler ve öğretmen aynı anda bir video konferans sisteminde, sanal bir sınıf ortamında bulunmaktadır.**
- Eş zamansız yaklaşımda ise daha önceden hazırlanmış video kayıtlarının izlenmesi ve çoklu ortam araçlarının kullanılmasıyla zengin bir ortam oluşturulması önem taşımaktadır. **Eş zamansız yöntemin en önemli avantajı, içeriklere erişimin farklı zamanlarda gerçekleştirilmesidir. Etkileşim ve öğrenci katılımı için etkileşimli videolar kullanarak belirli zaman aralıklarında öğrenciden soruları yanıtlaması ve görüş iletmesi istenmektedir.**

Karma (Hibrit) Öğrenme

- Genel olarak karma öğrenme ortamları, yüz yüze ve çevrim içi öğrenme ortamlarının ve yöntemlerinin bir arada kullanılması biçimde tanımlanabilir.
- Karma öğrenme ortamlarının ortak yanları genellikle bilişsel veya uygulamalı içeriğe çevrim içi olarak ulaşması, uygulamalı etkinlikler ve ölçme değerlendirmenin ise yüz yüze yöntemlerle gerçekleşmesidir
- Karma öğrenme yöntemlerinin çevrim **içi bölümü eş zamanlı veya eş zamansız yaklaşımlarla gerçekleştirilebilmektedir.**
- Yüz yüze bölümü ise eş zamanlı ve çoğunlukla sınıf ortamında gerçekleşmektedir.
- **Karma öğrenmenin tamamen uzaktan ve çevrim içi yöntemlere göre avantajı, öğrenci ve öğretmenin bir araya gelmesi ve öğretimde önemli bir bileşen olan vücut dili kullanımına ve insan etkileşimine imkân sağlamasıdır.**
- Karma öğrenme yönteminde içeriğin zenginleştirilerek ve etkileşimli olarak sunulması da önem taşımakta

Gelişen Teknolojiler - Mevcut ve Yakın Gelecekteki Teknolojik Eğilimler

Gelişen teknoloji, Martin (1995) tarafından “Kullanımı, ekonominin ve/veya toplumun çok çeşitli sektörlerine fayda sağlayacak bir teknoloji.” olarak tanımlanmıştır.

- Gelişen teknolojiler beş nitelik ile tanımlanır: **radikal yenilik, hızlı büyüme, tutarlılık, belirgin etki ve belirsizlik/muğlaklık.**
- Yakın gelecekte hangi teknolojilerle karşı karşıya kalacağımız ve bu teknolojilerin kullanıcılardan hangi yeterlikleri talep edebileceği hakkında fikir vermesidir.

1: Mobil ve Bulut Teknolojileri: Bireylerin kullandığı dosyaların, uygulama programlarının hatta işletim sistemlerinin **her yerden ve her cihazdan erişilebilir olmasını sağlayan internet altyapısı, yazılımları ve servisleridir.** Bireylere zaman ve mekân sınırı olmaksızın kendilerine ait dokümanları ve yazılımları saklama ve bunlara erişim imkânı sağlar.

2: Veri Bilimi: Bilişim teknolojileri sayesinde insanlar ve nesnelerden toplanan verilerden anlam çıkarma ve günümüzde var olan problemlere daha önceden keşfedilmemiş çözümleri önermek için geliştirilmiş modellerin ve algoritmaların kullanılması olarak tanımlanabilir. **Veri toplama, düzenleme ve analiz yapmaya odaklanmış bir alandır.** Veri bilimi istatistik, veri tabanı ve bilgisayar programlama gibi alanlardan faydalanan disiplinler arası bir çalışma alanıdır.

3: Yapay Zekâ: Bilgisayarların **insan öğrenmesini ve zekâsının benzeşimini yaparak veriler içinde örüntüler keşfetmesi ve bu keşifler sonucu kullandığı algoritmada iyileştirmeler yaparak verilen işi daha verimli yapmasıdır.** Yapay zekâ aslında makine öğrenmesi için kullanılan birçok tekniğin ortak adıdır ve her bir teknik farklı algoritmalar ile aynı problemin çözümü üzerinde çalışır.

4: Finans Teknolojileri ve Blok Zincir: Kişiler veya kurumlar arasında bilgi, belge, likidite ve finansal enstrümanların **güvenli bir şekilde değişimi ve saklanması için geliştirilmiş sistemlerdir.** Blok zincir, şifreli iletişimin ötesinde belgenin oluşturulması ve tüm değişimlerinin kaydını tutarak ilgili bilginin internet üzerindeki tüm hareketlerini güvenli, şeffaf ve izlenebilir bir formatta sunmaktadır. Bu da kişiler arası belge değişimlerinde ve anlaşmalarda noter veya banka gibi anlaşmayı onaylayıcı aracı kurumların işlevlerini ortadan kaldırmaktadır.

5: Otonom Araçlar ve Taşıma Sistemleri: Ulaşım, bilinen insanlık tarihinin her aşamasında temel ihtiyaçlardan biridir. İnsanların ve ürünlerin bir noktadan başka bir noktaya güvenli ve verimli şekilde taşınabilmesi ve insan hatasını en aza indirmek için tüm bilişim teknolojilerinin bir arada çalıştığı sistemler ile kendi kendine ilerleyen araçlar, neredeyse tüm otomobil firmalarının odağına yerleşmiştir. **Otonom araçlar ve sistemler taşımacılık sektöründen kendi kendine çalışan makinelerin ve çiftliklerin olduğu tarım sektörüne kadar birçok alanda kendine yer bulmaya başlamıştır.**

6: Nesnelerin İnterneti: İnternet üzerinden bulunduğu ortam hakkında durum verisi aktaran sensörler ve bu sensörlerden gelen veriyi işleyerek ilgili aktüatörleri (elektrik enerjisini hareket enerjisine çeviren cihazlar) kontrol etmeye izin veren uygulamalar hayatımıza her geçen gün daha fazla entegre olmaktadır. (Uzaktan kombi kontrolü bv)

7: İleri İmalat Teknolojileri: Günlük hayatta kullandığımız endüstriyel ürünlerin tasarımından elimize geçmesine kadar sürecin her aşamasında bilişim teknolojilerine ihtiyaç vardır. 3D yazıcılarla tasarım ve imalat veya otonom imalat bantlarının kullanımı, geleceğin çalışanlarından bu sistemlerin güvenli olarak kullanılması ve yenilerinin tasarlanmasını isteyecektir.

8: Sosyal Ağlar: Kullanıcıların içerik üretmesine ve paylaşmasına izin veren sosyal ağların öğrenme, öğretme, eğlenme ve iş yapma amaçlı olarak kullanım alanları vardır. Sosyal ağlar kişilerin ve kurumların yaptıkları işlerin veya ürünlerin toplumda görünürlüğünün artırılması için bir platform olarak kullanılabilir.

9: Sosyal Medya: insanların iletişim kurma, paylaşma, iş birliği, yayımlama, yönetme ve etkileşim gibi işlevler aracılığıyla çeşitli topluluklar oluşturmalarını ve bunlara katılmalarını sağlayan web sitelerini ve çevrim içi uygulamaları belirtmek için insanların sosyal medya terimini benimsemesine katkıda bulunmuştur.

10: Sanal ve Artırılmış Gerçeklik: Bilişim teknolojilerinde kullanıcıların bilgisayar ile etkileşimde en çok kullandıkları yöntem, ekranlar üzerindeki grafik arayüzdür. Grafik arayüz tasarımı insan bilgisayar etkileşimi ilkelerine göre yapılan iki boyutlu düzlemde bilgisayara verilecek komutlara karşılık alınacak geri bildirimin planlama çalışmasıdır. Aynı çalışmayı etkileşim amacı için 3 boyutlu sanal dünyada ve oradaki sanal nesnelerle yaptığımızda adı “sanal gerçeklik” olmaktadır. Artırılmış gerçeklik ise gerçek dünyadaki nesnelerin üzerine sanal olarak daha fazla bilgi yerleştirilmiştir. Her iki teknoloji de eğitimde kullanım için birçok potansiyel sunmaktadır.

11: İş Zekâsı: Veri bilimi ile bağlantılı olarak bir kurumun işiyle ilgili yaptığı etkinlikler sonucu toplanan veriden karar vericilere yardımcı olması amacıyla oluşturulan doğru ve güvenilir veri görselleştirme teknikleridir.

Öğretim İçin Yetkinliklerle İlişkilendirilmiş Dijital Teknolojiler

1: Görsel okuryazarlık araçlarını kullanabilmek: Öğretim için görsel materyallerin geliştirilmesi, öğretmenler için bir zorunluluktur. Öğretim için görsel materyal geliştirmenin en zor iki yanı: hazır görsel kütüphanelerini bulmak/uygun olarak kullanmak ve görsel kompozisyonu hazırlamak için açık erişim eğitim lisanslı yazılımlar/servisler kullanmaktır.

2: Etkileşimli video ve animasyon araçlarını kullanabilmek: Çoklu ortamların eğitim amaçlı kullanımında video oluşturmak ve yayımlamak, öğretmenlerden beklenen dijital yeterliklerdendir.

3: Öğrenme ortamları geliştirebilmek: Öğrencilerin bilişim teknolojileri kullanımını öğrenmelerini sağlayacak dijital öğrenme ortamlarının tasarlanması, öğretmenlerden beklenen yeterliklerdendir.

4: İş birliğine dayalı problem çözme ve çalışmayı destekleyen bulut araçlarını etkin olarak kullanabilmek: İş birliğine dayalı çalışma, günümüz dünyasında birçok bağlamda karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamlardan eğitim, öğretim ve sürekli öğrenme bağlamları öğretmenlerin ilgilendiği kısımdır. İş birliğine dayalı çalışma veya problem çözmede beraber çalışan ekibin internet ve özellikle bulut bilişim teknolojilerini kullanarak aynı anda bir dosya üzerinde çalışmalarını ve yaptıkları değişiklikleri anlık olarak görebilmeleri sağlanır.

5: Dijital ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanabilmek: Öğretimin ayrılmaz bir parçası da değerlendirme etkinlikleridir. Değerlendirme etkinlikleri bazen bir dersin başında öğrenci hazırbulunuşluğu veya ön bilgilerini ölçmek için bazen dikkatini canlı tutup motivasyonunu artırmak için ve çoğunlukla da dersin hedeflerine öğrenciler tarafından erişilip erişilmediğini anlamak için gerçekleştirilir. Değerlendirme, öğretimin hedeflerine bağlı olarak birçok farklı formda geliştirilebilir bir etkinliktir.

6: Uzaktan eğitim ortam ve araçlarını kullanabilmek: Eğitim faaliyetlerinde uzaktan eğitim ortam ve araçlarını kullanabilmek dijital yeterliğine Covid-19 salgınıyla hem öğretmen hem de öğrenciler için özel bir vurgu yapılmaktadır. Mart 2020 ve Nisan 2022 arasında yaşadığımız süreçte öğretmenlerin ve öğrencilerin internet teknolojileri kullanılarak yapılan uzaktan eğitim faaliyetlerinde yoğun olarak kullandıkları öğrenme yönetim sistemleri ve canlı derslerin eş zamanlı yapılmasına izin veren araçları seçmek, etkin şekilde kullanmak, güvenli ve yetkilendirilmiş erişim sağlamak gibi yeterliklere sahip olmalarının önemi görülmüştür.

7: Açık kaynak ders materyali katkısı yapabilmek: Öğretimde ve öğretimin akışında öğretimin hedefi, içeriği, hedef kitlesi ve bağlamına bağlı olarak yöntem ve materyal seçimi/ihtiyacı değişebilmektedir. Söz konusu bu durum “durumsallık” dediğimiz kavramla ifade edilir. Öğretimde durumsallık değişkenleri göz önüne alındığında aynı konunun bir öğretmen tarafından farklı hedef kitledeki öğrencilere anlatılabilmesi için farklı dijital öğretim materyallerine ihtiyaç vardır. Öğretmenlerin derslerinde işledikleri tüm konular, hedefler, öğrenci özellikleri ve bağlamları için hazır dijital kaynakların webde olmaması bir sır değildir. Dolayısıyla öğretmenlerin bu bölümün başında açıklanan dijital araçları kullanarak dijital öğretim materyalleri geliştirmeleri, bu materyallerin lisans durumlarını belirleyebilmeleri ve diğer meslektaşlarının paylaşabilmesi için açık erişim platformlarına [örneğin EBA (Eğitim Bilişim Ağı)] yükleyebilmeleri için yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir.

8: Bilişim teknolojileri ile tasarım temelli problem çözme sürecini uygulayabilmek: Yetişen nesillerin bilişim teknolojilerini sadece dijital içerik tüketicisi olarak değil; aynı zamanda içerik üreten, bilişim teknolojilerini kullanarak problem çözme ve üretim yeterliklerine sahip bireyler olarak yetiştirilmeleri gerekmektedir. Elbette ki bu yeterlikleri kazanmaları için öncelikle onları yetiştirecek öğretmenlerin bilişim teknolojilerini aynı amaçlarla kullanma yeterliklerine sahip olmaları gerekmektedir. Bilişim teknolojilerinin bu amaçlar doğrultusunda kullanımının öğrenilmesi ve öğretilmesi için yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına dayalı tasarım temelli problem çözme sürecinin eğitimde kullanılması gereklidir.

9: Veri toplama, elde etme ve analiz araçlarını kullanabilmek: Günümüz dünyasında malumat (information) ve ondan elde edilen bilgi (knowledge); finansal, politik, hukuki, tıbbi ve sosyal karar vericilerin karar verirken ihtiyaç duyduğu en büyük yardımcıdır. Ancak malumat (information) ve bilginin (knowledge) son kullanıcının işine yaraması için verinin (data) toplanması, doğrulanması, standartlaştırılması, sınıflandırılması ve analiz edilmesi gerekmektedir.

10: Büyük veri analitiği ve yapay zekâ uygulamalarını tanımlamak ve kullanabilmek: Günümüz dünyasında dijital platformları ve araçları farklı amaçlar için kullanan kullanıcılardan ve internete bağlanarak veri aktaran nesnelerden toplanan veriler, büyük veri hacimleri meydana getirmiştir. Veri hacminde yıllara göre değişim Şekil 10’da gösterildiği gibi üssel olarak artmakta ve her alanda büyük veri oluşturmaktadır. Veri okuryazarlığı yetkinlikleri ile bağlantılı olarak büyük veriyi analiz ederek bilgiler çıkarmak veya bu veriyi kullanarak yapay zekâ algoritmalarını eğitmek konularında farkındalık bilgisine veya büyük veri analitiği dijital araçlarını kullanım yeterliklerine (örneğin H2O veya Tensorflow platformu) sahip olmak, öğretmenlerin dijital yeterliklerinin bir parçası olmaya doğru ilerlemektedir.

11: Bilişim sistemlerini etik ve güvenli kullanmak için araçları ve yöntemlerini uygulayabilmek: Eğitim-öğretim veya günlük işleri yaparken ya da problemleri çözerken bilişim sistemlerinin kullanılması; kullanıcıların platformlar üzerinden başka kullanıcılar, içerikler, uygulamalar ve veri ile etkileşime girmesi demektir. Tıpkı gerçek dünyada olduğu gibi sanal dünyada da yapılan etkinlikler, güvenliği ön planda tutacak şekilde etik kurallarına ve kanunlara uygun olarak yapılmalıdır.

12: İnsan bilgisayar etkileşimi ilkelerini tasarlanan ürünlere uygulayabilmek: Öğretmenlerin bilişim teknolojilerini çözüm ve ürün üretim amaçlı kullanmalarına imkân veren tasarım temelli öğrenme etkinlikleri ile bağlantılı olarak, dijital araçlar kullanılarak üretilen bilişim teknolojileri araçlarının ve hizmetlerinin son kullanıcılar tarafından kullanılabilir olması için insan bilgisayar etkileşimi ilkelerinin de farkında olmaları ve bilişim ürünlerine uygulayabilmeleri gerekmektedir.

13: Öğrenme toplulukları ve öğrenen organizasyon oluşturabilmek: Yukarıda sayılan tüm yeterlikler ve günümüz teknolojileri ile verilen örneklerde bu yeterliklerin uygulanması yoluyla yapılan etkinliklerde öğretmenler birçok yeni bilgi ve beceri keşfedecek, kullandıkları dijital araçlardaki eksikliklerin giderilmesi için iyileştirme önerileri geliştirecek ve etkinliklerin kullanıldığı öğretim yaklaşımlarının da iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için bilgi ve tecrübe kazanacaklardır.

Dijital Yetkinlikleri Kazandırmak İçin Okul Düzeyinde Gereksinimler

1: Altyapı Gereksinimleri: MEB'e bağlı okullarda hem idari süreçlerde hem de öğretim süreçlerinde teknoloji kullanımı kaçınılmazdır. Okul idaresi, öğretmenler, veliler ve öğrenciler dijital ortamları kullanarak hem süreç yönetimini daha iş birlikli ve şeffaf yürütmekte hem de öğrenmenin okul saatleriyle sınırlı olmamasını sağlamaktadır. Okulların altyapı gereksinimleri sistematik bir yaklaşımla planlanmalı ve sürdürülebilir teknoloji yapıları kurulmalıdır. Okullarda bilişim altyapısı üç bileşenle ele alınabilir: (1) **aygıtlar**, (2) **ağ ve bağlantılar**, (3) **yazılımlar ve servisler**. Bu üç bileşenin sürekli yönetilmesi, güncellenmesi ve derslerde kullanıma hazır bulundurulması gereklidir.

2: Teknik Destek : Araştırmalar, teknoloji kullanımını olumsuz etkileyen bileşenlerin içinde teknoloji desteğinin yetersiz olmasını göstermektedir. Burada en önemli konu kullanıcıların yeterli teknik bilgi ve beceriye sahip olmalarının beklenmesidir. Yapılan hizmet içi ve diğer eğitimlerle öğretmenler ve öğrencilerin donanım ve yazılım kullanımıyla ilgili temel sorunları giderebilmeleri hedeflenmektedir. Ancak olası tüm sorunların giderilmesi kullanıcılardan beklenemez. Bu nedenle okullarda teknik servis bulundurulması önem taşımaktadır.

3: Müfredat: Dijital yeterliklerin kazanılması için öğretmen ve öğrencilere birbiriyle ve içerikler ile dijital araçlar kullanarak etkileşim fırsatı verilmelidir. Bu etkileşimler dijital araçlar kullanarak problemler çözme, ürünler ortaya çıkarma veya yeni bilgi keşfi gibi etkinliklerden oluşmalıdır. Etkinlikler, belli bir bilgi disiplini veya disiplinler arası olabilir. Okullarda bu tip etkinlikleri yapabilmek için aranan şartların biri de okul müfredatlarının bu etkinliklere izin verecek şekilde düzenlenmesidir.

4: Öğretmen Eğitim: Öğretmen yeterlikleri içinde dijital yetkinlik, bilişim servislerinin etkili ve verimli kullanımı için öne çıkmaktadır. Hem hizmete başlama öncesi (öğretmen adayları) hem de hizmet içi öğretmenlerin bilişim servisleri ile ilgili bilgilendirilmesi, bilgi ve beceri kazanmalarının sağlanması bu amaca hizmet edecektir. Toplam öğretmen ve öğrenci sayısı dikkate alındığında öğretmen eğitimlerinde uzaktan ve karma öğrenme yöntemlerinin kullanımı eğitimlerin gerçekleştirilebilmesi için kolaylaştırıcı olacaktır.

5: Öğretim Yönetim Sistemleri: Teknoloji destekli eğitimin vazgeçilmezlerinden birisi öğretim yönetim sistemidir. Pek çok öğretim yönetim sistemi bulunmaktadır, bunlardan başlıcaları: Moodle, Google Classroom, Sakai LMS ve Base LMS olarak sıralanabilir. Bu sistemlerin ortak özelliği içerik sunumu, ders yönetimi, sınav ve test oluşturma, ödev verebilme ve takibi, notlandırma ve içerik paylaşımı yapılabilmesidir. Öğretim yönetim sistemlerinin sunduğu servislerin etkin kullanımı da öğretmenlerin dijital yetkinlikleri için önemli bir bileşendir. İçeriklerin dijitalleştirilmesi ve kaliteli öğretim materyallerinin hazırlanması en önemli gereksinimdir.

6: İdari İnisiyatif ve Araştırmalara Destek: Okul yöneticilerinin öğretmen ve öğrencilerin dijital kaynakları kullanması yönünde inisiyatif alması ve özendirici olmasının teknoloji destekli öğretim ortamlarının gelişmesinde önemli olduğu aşîkârdır. İdari gücün kullanılmasının yanı sıra yöneticilerin liderlik etmesi, kaynakları artırmak için çaba sarf etmesi, öğretmen eğitimlerini desteklemesi ve okul içinden ve dışından örnek uygulamaları paylaşarak iyi uygulamaları yaygınlaştırmaya çalışması beklenir. Özellikle yurt içi ve yurt dışı paydaşlarla projelere ve araştırmalara katılım sağlanması için öğretmen ve öğrencilerin özendirilmesi önemli inisiyatiflerdir.

7: Eğitim Bilişim Ağı (EBA): Öğretim yönetim sistemlerinin teknoloji destekli öğretim için önemini vurgulamıştık. MEB'in e-okul sisteminde içerik paylaşım sınırlılığını EBA belirli ölçüde gidermektedir. EBA, özellikle öğretmen ve öğrencilerin içerik paylaşımı yapabilecekleri dijital bir ortam sunmaktadır. Web üzerinden erişilebileceği gibi mobil uygulama olarak akıllı telefon ve tablet bilgisayarlarla da servis veren EBA sistemi, gönüllülük esasıyla eğitim firmaları, öğretmen ve öğrencilerin farklı dersler ve konularda içerik paylaşmasına olanak sağlamaktadır. FATİH Projesi kapsamında ders içeriklerinin paylaşılması için kullanılması planlanan EBA sistemi, yaygınlaşarak günümüzde önemli bir içerik paylaşımı platformuna dönüşmüştür. MEB'e bağlı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafında yönetilen sistem, özellikle salgın döneminde TRT-EBA TV adı altında ilkökul, ortaokul ve lise için üç farklı kanaldan yayın yaparak eğitim ve öğretimin kesintiye uğramadan sürdürülmesinde önemli rol almıştır.

MODÜL 9 GÜVENLİ OKUL VE OKUL GÜVENLİĞİ

GÜVENLİ OKUL NEDİR?

- İlgili literatür incelendiği zaman güvenli okul kavramının farklı yönlerine işaret eden tanımlamaların yapıldığı ve bunların güvenli okulun farklı boyutlarıyla ilgili olduğu görülmektedir.
- Dönmez , okulun temel unsurları olan öğrenci, öğretmen ve diğer personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal açıdan özgür ve güvenli hissettikleri okulları güvenli olarak tarif etmektedir.
- Kavramın farklı bir boyutuna dikkat çeken Çelik ise güvenli okulu “... öğrencilerin güvenli bir eğitim ortamında sosyal becerilerini sergiledikleri, öfkelerini kontrol edebildikleri, sorunlarına çözüm bulabildikleri ve herkesin birbirine saygılı davrandığı bir ortam ...” şeklinde ifade etmektedir.
- Daha genel bir tanımda Dönmez ve Özer okul güvenliğini şöyle tanımlamaktadır: “Öğrenci ve okul personelinin okul içinden ya da çevreden kaynaklanan suç, şiddet, saldırganlık, zorbalık, hırsızlık, vandalizm, alkol, sigara ve uyuşturucu madde kullanımı, cinsel ve ırksal taciz gibi istenmeyen davranışlara karşı korunmaları ve okulda bir kriz ortamı yaratabilecek olağanüstü hâllerde ... can güvenliklerinin en üst düzeyde sağlanmasıdır.
- Bu konuların yanında terörist saldırılar, kimyasal ve nükleer sızıntılar, trafik ve savaş durumları da okul güvenliğini bozan unsurlar olarak değerlendirilmektedir.
- Yukarıdaki tanımlar incelendiği zaman bu tanımların bazı ortak yönlerinin ön plana çıktığı görülür. Bu çerçevede güvenli okulların öğrenci, öğretmen, çalışan vb. paydaşlar açısından fiziksel, sosyal, psikolojik ve çevresel tehditlerden uzak mekânlar olduğu ön plana çıkmaktadır. Güvenli okulların inşası için eğitimcilerin güvenli okulların özelliklerini bilmesi gerekmektedir.

Güvenli okulların bazı özellikleri şöyle sıralanabilir:

Etkili Okul Yöneticiliği ve Liderliği	Güvenli okulların inşası için okul idaresinin ve öğretmenlerinin etkili liderlik sergilemeleri gerekmektedir
Okulu Oluşturan Mekânların Kontrolü:	Okulların güvenli olabilmesi için okulun bütün mekânlarına hâkim olunması gerekmektedir
Güven Hissi	Güven hissi güvenli okulun en temel göstergelerinden biridir. Okullarda sağlıklı öğrenmelerin meydana gelebilmesi için öğrenciler sınıf içindeki ve dışındaki bütün süreçlerde güven içinde olmalıdırlar
Saygı	Güvenli okulların temel göstergelerinden biri de okullardaki karşılıklı saygı kültürüdür
Samimiyet	Okulun paydaşları arasındaki samimiyet, okul güvenliğinin temel göstergelerinden biridir
Fiziksel Zarar, Gözdağı, Zorbalık ve Tacizin Bulunmaması	Güvenli okullar fiziksel zarar, gözdağı, zorbalık ve tacizin bulunmadığı yerlerdir. Okullarda bu tür problemlerin olmaması için gerekli önlemler alınmalıdır
Alay, Nefret Dili ve Sosyal Dışlanmadan Uzak Olma	Alay, nefret dili ve sosyal dışlanma okulların güvensiz hâle gelmesindeki sebepler arasındadır
Çatışma Riskinden Uzak Olma	Terör ve çatışma ortamı 21. yüzyılda insanlığın karşılaştığı problemler arasında yer almaktadır.
Doğal Afetlerden Uzak Olma	Güvenli okul iklimini olumsuz yönde etkileyen diğer bir risk de doğal afetlerdir.
Sorumluluk Duygusunu Geliştirme	Okul müdürü, öğretmen, öğrenci, çalışan ve diğer paydaşların güvenli okul için sorumluluk almaları gerekmektedir.
İhtiyacı Olan Öğrencilerin İhtiyaçlarını Giderme:	Aileleri tarafından temel ihtiyaçları karşılanamayan öğrencilerin bulunduğu bir eğitim kurumunda güvenli okul ikliminin tesis edilebilmesi zordur
Eşit Muamele:	Öğrencilere eşit muamele edilmemesi, güvenli okul iklimini zedeleyen diğer bir problemidir
Akademik Başarıya Odaklanma	Akademik başarısı yüksek olan okullarda güvenli okul iklimini tehdit eden problemler daha az yaşanmaktadır
Veliler ve Toplumla İyi	Güvenli okulun göstergelerinden biri de okulun yönetim kadrosunun ve

İlişkiler İçinde Olma	öğretmenlerinin veliler ve toplumla iyi ilişkiler kurmasıdır
İfade Özgürlüğünü Destekleme	Güvenli okulların bir özelliği de öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilmeleridir. Özgür düşünebilen ve fikirlerini beyan eden öğrencilerin akademik başarılarının daha yüksek olduğu bilinmektedir.
Güvenlik Problemlerini Açıkça Tartışma	Güvenli okullarda okulun güvenlikle ilgili problemleri okul paydaşlarıyla açıkça tartışılır ve çözümler üretilir
İletişim	Sağlıklı öğrenmelerin meydana geldiği okulların temel göstergelerden biri okulu oluşturan paydaşlar arasındaki açık ve kesintisiz iletişimidir
Empati Kültürünü Geliştirme	Güvenli okulların bir diğer özelliği okuldaki empati kültürüdür
Güvenliği Tehdit Eden Davranışları Ödüllendirmeme ve Görmezlikten Gelmemeye	Okul iklimini tehdit edebilecek davranışların ortaya çıkması durumunda okul idaresi, öğretmen ve çalışanlar uygunsuz davranışları görmezlikten gelmemelidir
Kolluk Güçleriyle İş Birliği	Güvenli okul denilince sadece okul içinin güvenli olması yeterli değildir. Okul çevresinin de güvenli olması gerekmektedir
Her Türlü Bağımlılıkla Mücadele	Madde, teknoloji, oyun ve internet vb. bağımlılık türleri öğrencilerin kendilerine zarar verebilmelerinin yanında şiddet, zorbalık, vandalizm vb. olumsuz davranışlar sergilemelerine neden olmaktadır
Göçmen Çocukların Problemlerini Yönetebilme	Göçmen öğrencilere sahip okul idareleri, öğretmenler ve diğer çalışanlar bu öğrencilerden kaynaklanan problemlerin nasıl yönetilebileceği konusunda deneyim sahibi olmalıdırlar.
Kriz Hazırlık ve Krize Müdahale Planlarına Sahip Olma	Okul idaresi, öğretmenler ve diğer çalışanlar okul ortamında ortaya çıkabilecek her türlü kriz ve probleme karşı hazırlıklı olmalı ve müdahale planları geliştirmelidirler. Bu çerçevede, olası kriz ve risklere karşı zaman zaman tatbikatlar yapmakta fayda vardır

SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET

Zorbalık: Zorbalık, **yaşca daha büyük ya da fiziksel olarak güçlü olan çocukların** kendilerinden daha güçsüz olan çocukları sürekli olarak hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesidir.

- Öğrencilerin okulda gerçekleştirdikleri zorbalık davranışları bireysel özellikler, akran grubu, okul ortamı, aile ve çevresel özellikler gibi birçok değişkenle ilgili olabilir.

Zorbalığın Ayırt Edici Özellikleri

1. Zorbalık bilinçli ve istençli olarak yapılan ve kurban **fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik** olarak zarar verme amacı güden söz ve eylemlerdir.
2. **Zorbalık bir kereye mahsus değildir.** Çeşitli zaman aralıklarında tekrarlanıyor olması gerekir.
3. Zorbalar eylemlerini **bireysel veya grupla yapabilecekleri gibi, kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilirler.**
4. Zorbaca davranışa maruz kalan kurbanın **kendini koruyamayacak ve savunamayacak fiziksel veya zihinsel nitelikte olması gerekir.**
5. Zorbaca davranışlar sergileyen bireylerin genellikle bu eylemler sonunda kendilerine çıkar sağladıkları görülür.
6. Zorbalar, kurban veya kurbanlarının **acı çekmesinden, küçük düşmesinden zevk alırlar.**
7. Zorbalar ve kurbanlar ile sergilenen zorbaca davranışlar dikkate alınmalıdır

Siber Zorbalık: Siber zorbalık günümüzde gittikçe özellikle çocuklar ve gençler arasında sıkça görülen ve geleneksel zorbalık kavramından farklı olarak bireylerin **mobil telefonlar ve internet aracılığıyla bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak** diğer bireylere rahatsızlık vermesi ve taciz etmesi olarak tanımlanır. Diğer bir deyişle bireylerin internet ve elektronik medyayı kullanarak saldırgan davranışlarda bulunmasıdır.

Geleneksel Zorbalık ve Siber zorbalık:

- Geleneksel zorbalıkta özellikle çocuklar diğerleri tarafından tanındığı ve bu da kaygıyı artırdığından dolayı çocuklar genellikle siber zorbalığı tercih etmektedirler.
- Hatta bazen normal hayatında zorbalık davranışları göstermemiş olmasına rağmen tanınmadığı ya da bulunamayacağını düşündüğü için sosyal medyada zorbalık davranışlarına devam eden bireyler, gençler ya da çocuklarla da karşılaşabiliyoruz.
- Ayrıca genellikle geleneksel zorbalık yapan bireyler ve çocuklar siber zorbalığı da sıklıkla tercih etmektedir.
- Çocukların siber zorbalığı geleneksel zorbalığa tercih etmesinin nedenlerinden biri de daha fazla izleyiciye ulaşmasıdır.
- Ayrıca yazılı kelimelerin etkisi daha büyüktür. Sözel kelimeler daha çabuk unutulurken yazılı tacizlerin etkisi daha büyük olabilir ve bireyler siber zorbalığı her zaman her yerde uygulayabilirler.

Siber Zorbalık Nedenleri: Siber zorbalığın nedenleri farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır.

Bunlardan en yaygın olanı Arıcak tarafından ortaya konulan sebeplerdir.

1: Bunlar genellikle intikam alma ya da cezalandırma arzusu,

2:Popüler olma arzusu,

3:Aile içinde yaşanan sorunlar,

4:Düşük öz güven ya da gerçek dünyada elde edilemeyen başarıyı sanal dünyada yakalama arzusu şeklindedir.

- Aynı zamanda siber zorbalık yaptığı, mağduriyet yaşattığı kişi ile ilgili olarak yaşamış olduğu kıskançlıklar kişinin bu davranışı göstermesine neden olabiliyor.

Siber Mağduriyet:

- Günümüzde **gittikçe daha fazla ergen ve çocuk siber zorbalığı maruz** kalmaktadır.
- Siber mağduriyetin tanımı incelendiğinde kişinin dijital teknolojiler aracılığıyla kendine zarar veren saldırgan tutumlara maruz kalması ve bunun da kişide mağduriyet oluşturması durumudur .
- Siber mağduriyete maruz kalan ergen ve çocuklar birçok **akademik, duygusal, ilişkisel ve sosyal problemlerle** karşılaşmakta ve artan stres onlarda depresyon, kaygı, intihar vb. sonuçları tetiklemektedir.
- Ayrıca zorbalığa maruz kalan çocuklarda **baş ve karın ağrısı, cilt problemleri** gibi fiziksel problemler de meydana gelmektedir.
- Siber mağduriyet ayrıca çocukların **yeme alışkanlıklarını** etkileyebilir.

Siber zorbalığın önlenmesi: Ülkemizde ve dünyada siber zorbalığı önlemeye yönelik **çeşitli müdahale programları uzun yıllardır uygulanmaktadır.** **Ülkemizde konu ile ilgili yapılan çalışmaları incelemişler ve bu çalışmaların grup rehberliği şeklinde ve dijital teknolojilerin yer almadığı önleyici programlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.**

Siber Zorbalığı önlemek için neler yapılabilir?

1	Çocuklarınızın mutlaka şifre kullanmalarını ve bu şifreleri kimseyle paylaşmamalarını sağlayın
2	Çocuğunuzun sosyal medya hesaplarında gizlilik ayarlarını uygulayın.
3	Siber zorbalar karşıdan duygusal bir yanıt isterler. Çocuğunuza bu tür bir durumda asla karşıdakine yanıt vermemesini söyleyin
4	Siber zorbalık yapanları ilgili makamlara bildirin
5	Çocuklarla rahat bir iletişim iklimi oluşturun
6	Siber zorbalığın ne olduğunu onlara anlatın
7	Çocukların çevrim içi aktivitelerini (oyun vb.) gözlemleyin
8	Uygulamalar ve çevrim içi platformlar hakkında bilgi sahibi olun. Öğretmenlerin de bu konuda özellikle ailelere ve çocuklara yönelik bilgilendirme yapmaları çok önemli. Tabii bu konuda önceden kendilerinin de bilgi sahibi olması gerekli
9	Öğrenci, öğretmen ve ailelere yönelik zorbalık ve siber zorbalık seminerleri düzenleyin
10	Okul ve aile arasındaki iş birliği ve iletişimi artırın
11	Zorbalığı ve siber zorbalığı önlemeye ve azaltmaya yönelik olarak öğrencilerin çatışma çözme, problem çözme, iletişim becerileri, duygu düzenleme becerileri vb. özelliklerini artırıcı etkinlikler ve grup çalışmaları, psikolojik danışmanlar/rehber öğretmenler tarafından yapılabilir.

BAĞIMLILIK VE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI

Bağımlılık Nedir? Bağımlılık herhangi bir maddenin zarar veren sonuçlarına rağmen sürekli ve aşırı kullanımı sonucu ortaya çıkan bir rahatsızlıktır.

- Bağımlılığın **biyolojik, sosyal ve davranışsal boyutları** vardır ve yeniden tekrar eden bir rahatsızlıktır. Bağımlılığı fiziksel ve ruhsal bağımlılık olarak sınıflanabilir. Fiziksel bağımlılık, maddenin varlığına karşı duyulan fizyolojik bir istektir. Madde alınmadığı zaman fizyolojik uyumun bozulmasına bağlı olarak fiziksel belirtiler çıkar. Ve bu durum kişiyi ve çevresindeki insanları rahatsız edebilir. Ruhsal bağımlılık; kişinin duygusal ya da kişilik yapısı gereği, gereksinimlerini tatmin etme ya da giderme amacıyla o maddeye düşkünlüğü biçiminde tanımlanabilir.
- Psikolojik Tanı Kriterleri Kitabı) göre **bağımlılık kavramının 3 temel özelliği vardır. Bunlar maddeye ulaşmak için engellenemez arzu ve istek, tolerans adı verilen kullanımın giderek artması ve yoksunluktur.**
- Madde bağımlısı kişilerin hastaneler bünyesinde kurulan **Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezlerinden (AMATEM)** destek alması gerekir.

Teknoloji Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılığı

- ❖ Teknoloji ve internetin bilinçli olmayan, kontrolsüz bir şekilde kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan, davranışsal bağımlılıklar; **oyun oynama bozukluğu, kumar oynama bozukluğu sosyal medyanın ve akıllı telefonun aşırı kullanımı** gibi bağımlılık yapıcı alt davranışlarla kendini gösteren bağımlılık türü teknoloji bağımlılığı olarak tanımlanır.

Televizyon ► Telefon ► Tablet ► Bilgisayar oyunları ► Oyun konsolları ► İnternet ► Sosyal medya

İnternet Bağımlılığı Kriterleri:

- Bireyler, günlük hayatta kuramadıkları anlamlı ve kendilerini değerli hissettirecek ilişkileri internet ortamında bulabilir, **sosyal kaygı yaşadığı için insanlarla konuşmaktan çekinen bir genç, internet sayesinde kendini ifade edebilir** ve istediği kişi olabilir, bunun için de daha çok tercih edildiğini görüyoruz. Çünkü sosyal hayatta yaşamış olduğu sosyal kaygıdan daha az bir kaygı ya da hiçbir kaygı yaşamadan kişiler internet ya da teknoloji ortamında, sosyal medyada ilişkilerini sürdürebilmektedir. **Günlük hayatta değer görme ve sürekli hor görülen bir çocuk internet ve oyunlar sayesinde saygınlık ve güç ihtiyacını karşılayabilir.**

İnternet Bağımlılığı Nedenleri:

- İnternet bağımlılığının nedenlerine bakıldığında **sosyalleşme gereksinimi önemli bir neden olarak görülebilir.** Kişilerin gerçek kimliklerini saklayarak kendilerini olduklarından farklı bir şekilde göstermeleri, tanınmamanın verdiği rahatlıkla düşüncelerini açıkça paylaşabilmeleri, yüz yüze iletişim yerine internet iletişimini daha kolay bulmaları sosyalleşme ihtiyacını karşıladığından bireyler internete yönelmektedirler.

İnternet Bağımlılığı Belirtileri:

- “İnternet bağımlılığının belirtileri neler?” diye baktığımız **zaman, temelde, süreç** açısından **üç temel belirtinin olduğunu görüyoruz:**
- **Davranışsal belirtiler, fiziksel ve zihinsel belirtiler** ve **sosyal belirtiler** olmak üzere üç belirtimiz var.

1: “Davranışlar belirtilerimiz neler?” diye baktığımız zaman şunlar var: **İnternette geçen sürenin giderek artması, amaçlandığından daha uzun süreli internet kullanma, kullanımla ilgili yalan söyleme, internetle ilgili aşırı zihinsel uğraş, interneti diğer problemlerden kaçmak için kullanma, internet kullanımının sebep olduğu psikolojik, sosyal, fiziksel ve mesleki problemlere rağmen kullanmada ısrar etme.**

2:Fiziksel ve zihinsel belirtiler: İnternet kullanımının azalmasıyla birlikte **anksiyete, internetle ilgili obsesif düşünceler ve hayallerde artış, internet kullanımını kontrol etmek veya azaltmak için süregelen bir istek ve arzusunun olmaması; durgunluk, uykusuzluk, panik atak ve kızgınlık hâllerindeki artış; kan basıncı ve kalp dolaşım sistemi bozuklukları, stres, konsantrasyon eksikliği; baş, mide ve kas ağrıları ile görme zayıflıkları.**

3:Sosyal belirtiler: Önemli sosyal, mesleki ve serbest zaman faaliyetlerinin internet kullanımı yüzünden bırakılması, iş yerinde veya okulda azalan üretkenlikle birlikte yüksek gerilim ve rekabet ortamı oluşması.

İnternet Bağımlılığının Sonuçları

- Bu tür rahatsızlığa sahip kişilerde **bedensel, sosyal** ve **psikolojik sonuçlar** ortaya çıktığı görülebiliyor:

1:Bedensel sonuçlar: Aşırı teknoloji kullanımı çeşitli bedensel şikâyetlere neden olabilir. Bazıları **beslenmeyi o kadar ihmal ederler ki ciddi bir şekilde zayıflarlar.** Ancak büyük bir kısmı **aşırı kiloludur.** **Sırt ağrıları, baş ağrıları, göz şikâyetleri** aşırı internet kullanımının diğer sonuçlarıdır. Vücut hijyeni de sık sık ihmal edilen bir konu hâline gelir.

2:Sosyal Sonuçlar: Teknoloji bağımlılığı genellikle gerçek dünyaya ait ilişkilerin azalması, hobi ve ilgi alanlarının ihmal edilmesiyle başlar. **Kişi giderek yalnızlaşır ve sonunda çevresinden tümüyle yalıtılmış hâle gelir.** Sanal dünyada ise sosyal ağda çok çeşitli ilişkileri vardır. Aşırı internet kullanımına rağmen mağdurların birçoğu başlarda okulu, mesleği ya da işi sürdürmeye çalışırlar. Ama bir süre sonra bunu başarmak mümkün olmaz. **Notlar kötüleşir, iş yerine aşırı yorgun gelirler, konsantre olamazlar. Genellikle geç kalırlar, ev de ihmal edilir.**

3:Psikolojik sonuçlar: Kendisine güvenmeyen kendisinden şüphe eden bir kişiliğe sahiptirler. Başkalarıyla temas kurmada yaşanan kendine güvensizlik zamanla giderek büyüyen bir korkaklığa dönüşür. Sık sık ortaya çıkan başka bir olgu **da depresyondur**. Ayrıca **değersizlik ve çaresizlik duyguları** da bu kişilerde baskındır.

Aşırı Teknoloji Kullanımına Karşı Aile olarak Ne Yapmak Gerekir?

1	Çocukların nasıl bir insan olmasını istiyorsanız ona o şekilde model olun.
2	Çocuklara karşı her zaman saygılı olun
3	Çocuklara sevginizi açıkça ve koşulsuz olarak gösterin
4	Çocuklarla birlikte oyun oynayın.
5	Çocuklarla birlikte kitap okuyun
6	Çocukların yaşına uygun sorumluluklar verin.
7	Çocukların mutlaka bir spor ya da sanat alanında uğraş edinmesini sağlayın
8	Çocukların yaşam amacı edinmesine yardım edin
9	Sonuç değil süreç odaklı başarıyı destekleyin
10	Çocukların arkadaşlarını tanıyın

Dijital bağımlılıkların önlenmesinde okul psikolojik danışmanlarına/rehber öğretmenlere şunlar önerilmektedir.

1	Profesyonel gelişim	İkinci basamakta okul danışmanların konu ile ilgili yeni eğilimleri takip etmeleri ve profesyonel olarak kendilerini bu alanda geliştirmeleri yer almaktadır
2	Tüm okul çapında eğitim	Okul psikolojik danışmanları dijital bağımlılıklarla ilgili tüm okul personelini bilgilendirmeli, çeşitli eğitimler düzenlemelidir
3	Aile ve toplum eğitimi	Aile ve topluma yönelik atölye çalışmaları, seminer ve eğitimler bu modelin dördüncü basamağını oluşturmaktadır.
4	Öğrenci değerlendirmesi	Öğrencilerin birçok test ve çeşitli araçlarla internet bağımlılığı açısından değerlendirilmesini içerir.
5	Önleyici çalışmalar	Grup danışmanlığı, bireysel danışma, sınıf rehberliği gibi etkinliklerle öğrencilere yönelik dijital bağımlılıkta önleyici çalışmalar yapmayı içerir
6	Kaynaklar	Okul psikolojik danışmanları aileler ve topluma yönelik çeşitli kaynaklar hazırlayabilirler ya da var olan kaynakları onlarla paylaşabilirler. İnternet bağımlılığını önlemede okullara ve öğretmenlere düşen bazı görevler vardır. Bunlar: <ul style="list-style-type: none"> • Okullarda özellikle ilköğretim seviyesinde önleyici programlar uygulanabilir. • Öğretmenler öğrencilerinin kişilik özelliklerine odaklanmalıdır. • Öğretmenlerin, öğrencilerin diğer akranları ile ilişkilerini incelemeleri gerekir. • Özellikle öğrenci yalnız ve içine kapanık ise sosyal medyada daha fazla vakit geçirebilir. Öğretmen öğrencilerini yaratıcı ve keşfedici grup faaliyetlerine sevk etmelidir. Öğrenciler internette ne kadar az vakit geçirirlerse bağımlılık geliştirmeleri o kadar azalır. • Öğrencilere internetin pozitif ve negatif etkileri ile ilgili atölye çalışmaları düzenlenebilir. Seminer ve atölye çalışmaları ailelere yönelik de tasarlanabilir. • Benlik saygısı düşük çocukların internet aktivitelerine daha fazla dâhil oldukları görülmektedir.

GÜVENLİ OKUL VE İLETİŞİM

Güvenli Eğitim İletişimi:

- Güvenli okulun sadece fiziksel tedbirler ve okullarda kolluk mevcudiyeti ile sağlanamayacağı düşüncesi son yıllarda yaygınlık kazanan bir yaklaşım hâlini almıştır. **Buna bağlı olarak 2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının ortaklaşa yürüttüğü Eğitim ve Güvenlik Projesinde “güvenli eğitim iletişimi” kavramı geliştirilmiştir.**
- **Güvenli eğitim iletişimi,** zorunlu öğrenim çağındaki bireylerin eğitim hayatlarında karşılaşılabilecekleri güvenlik sorunları ile ilgili tüm paydaşlar arasında gerçekleşen iletişimsel süreç ve becerileri kapsamaktadır.

Güvenli eğitim iletişiminin sağlandığı bir ortamda herhangi bir sorunla karşılaşan çocuğun;

1. Öncelikle kendisinin veya bir başkasının bir güvenlik sorunu veya eğitim süreçleri içerisinde yardım almasını gerektiren herhangi bir sorun ile karşılaştığını kavrayabilmesi,
- 2: Sorunu; ailesi, öğretmenleri veya yetkili diğer kurum personelleri ile doğru ve etkili biçimde paylaşabilmesi,
- 3: Paylaşımı sonunda bir yardım alacağına dair beklentiye sahip olabilmesi,
- 4: Kurduğu bu iletişim sonunda olumsuz bir sonuç (ifşa edilme, hor görülme, dikkate alınmama, alay edilme, dışlanma vb.) ile karşılaşmayacağına dair bir güvene sahip olabilmesi beklenmektedir.

- Güvenli eğitim iletişiminin sağlanamadığı bir ortamda pozitif bir okul ikliminin de oluşması imkânsız hâle gelmektedir. Güvenli eğitim iletişimi çocuk odaklı bir kavram olmakla birlikte sadece çocuklarla kurulan iletişimi değil aynı zamanda tüm paydaşların birbirleri arasında kuracakları iletişimin güvenli olmasını gerektirmektedir. Bu durum kurum yönetimi, eğitime ilişkin mevzuat, fiziksel şartlar, öğrencilerin sosyo-ekonomik yapıları, okulun bulunduğu semtin ve bölgenin özel konumu gibi pek çok unsuru göz önünde bulundurmayı ve bunlara özgü stratejiler geliştirmeyi gerektirmektedir.
- **Bununla birlikte öğretmenlerin öğrenciler ve diğer paydaşlar arasında kuracağı iletişim süreçlerinde benimseveceği kimi stratejiler güvenli eğitim iletişimi sağlamak için başlangıç adımını sağlayacaktır. Bu stratejilerden bazıları şunlardır;**
  - Duruma uygun iletişim tonunu belirlemek
  - Okulun iletişim planlarını bilmek ve bu planların gerektirdiği sorumluluklar kapsamında hareket etmek
  - Problemler ortaya çıkmadan önce iletişim kanallarının oluşturulması ve bunların açık tutulması
  - İletişim etkinliğine pozitif olarak başlamak
  - Aktif dinleme edimini uygulamak ve iletişim sırasında karşıdaki kişi ile etkileşime girmek
  - Uzlaşılan noktaları vurgulamak ve ödün vermeye rıza gösterebilmek
  - Gizliliğe saygı göstermek
  - Dedikodudan kaçınmak
  - Pozitif bir noktaya vurgu yaparak iletişimi sonlandırmak
- ❖ Güvenli eğitim iletişimi, güvenli eğitime okulun fiziki ortamının dışındaki süreç ve kişileri de dâhil etmeyi gerektirmektedir. Bunun en önemli bileşenlerinden biri olan ebeveynlerle olan iletişim de öğrenciler ile olan iletişim kadar önemli ve tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir. UNICEF, eğitim güvenliği konusunda farklı tehditler karşısında ebeveynler ile kurulacak iletişim türlerinde doğru tonun bulunmasına özel bir vurgu yapmaktadır. Bu doğrultuda ebeveynleri dinlemek; sıcak ve pozitif bir tonu tüm iletişim mecralarında sürdürmek; sıkça iletişime geçmek; iletişimin gizliliğini ve ana hedefin öğrencinin çıkarları olduğunu vurgulayarak bir güven hissi geliştirmek; ailelerin farklı arka planları ve inanışları olduğunu göz önünde bulundurarak tek bir yaklaşımın her iletişim faaliyeti için uygun olmayabileceğinin farkında olmak; ebeveynleri değerli hissettirmek stratejileri genel bir yol haritası sağlayacaktır.

YABANCILARIN EĞİTİMİ VE EĞİTİM GÜVENLİĞİ

Türkiye'deki Yabancılarla İlgili Genel Bilgiler:

- 2011'den sonra Türkiye'ye farklı statülerde beş milyondan fazla "göçmen" yerleşmiştir.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü web sayfasından alınan bilgilere göre **2020 yılı sonunda**, Türkiye'ye yerleşmiş olan yabancı uyruklu vatandaşların önemli bir kısmı kamplarda yaşamamaktadır ve kontrol altında olmadıklarından dolayı da çocuklarını eğitim kurumlarına göndermemektedirler.
- Yapılan araştırmada bu kategoriye giren göçmenlerin, eğitime ve Türkçe öğrenmeye yatırım yapmadıkları hâlde geri dönüş planlarının da olmadığı anlaşılmıştır.
- **Son göç istatistiklerine göre**, Türkiye'deki yabancı kişi sayısı **Eylül 2021 itibarıyla 5.4 milyon kadardır.** Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı 3 milyon 710 bin, ikamet izniyle bulunanların sayısı 1 milyon 220 bin kişi olurken uluslararası koruma başvuru sahibi kişilerin sayısı ise 350 bin olmuştur.

1. Geçici Koruma altında 3.630.702,
2. Uluslararası Koruma altında 56.417,
3. Kısa İkamet izniyle 616.867,
4. Öğrenci İkamet izniyle 73.451,
5. Aile İkameti izniyle 76.490,
6. Diğer kategorisi 128.588,

Yabancıların Çocuk Oranı

- Göçmen vatandaşlardan **1.662.753 kişi 0-18 yaşları arasındadır.**
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre **2020 yılı itibarıyla Türkiye’de, temel eğitim çağında bulunan ve önemli bir kısmı Türkiye’de doğmuş olan çocukların sayısı 1 milyona yakındır.**
- Kayıt dışı olarak Türkiye’de yaşayan yabancılar bu rakamlara dâhil değildir.
- Türkiye’de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun sadece 52 bini geçici koruma merkezlerinde yaşamaktadır.
- **Suriyeli nüfusun yüzde 80’i aralarında İstanbul, Gaziantep, Hatay, Kilis ve Şanlıurfa’nın da bulunduğu 10 ilde hayatını sürdürmektedir.**
- Geçici koruma altındaki **Suriyelilerin yüzde 40’ını 15 yaş altı çocuklar oluştururken** çalışma çağındaki nüfusun payı yüzde 58, yaşlı nüfusun payı ise yüzde 2 düzeyindedir. Okul çağında yaklaşık 1,5 milyon çocuk bulunmakta olup bu çocukların 914 bini eğitim almaktadır.

YABANCILARIN EĞİTİMİ VE EĞİTİM GÜVENLİĞİ

- Eğitim bütün öğrenciler için kapsayıcı olmalıdır. Eğitim kurumlarında yabancı uyruklu öğrenciler, kendilerine en çok benzeyenlerle ve kendi dünya görüşünü paylaşanlarla iletişim kurma eğiliminde olmaktadırlar.
- Kültürümüzde de sık sık kullanılan “Hemşehrim nerelisin?” sorusu insanın kendini güvende hissetme arzusundan kaynaklanmaktadır. Anlaşılacağı gibi yabancı öğrencilere empati yapılarak yaklaştığımızda onlarla iletişim kolaylaşacaktır.

Kimlik Oluşumu ve Altın Üçgen

- Aile, çocuklarına örnek vererek onları eğittikleri ilk ve en güvenli liman gibidir. Aynı şekilde aile, insan sermayesinin ilk yatırım alanı, temel davranış özelliklerinin öğrenildiği ya da öğretildiği ve beşerî ilişkilerinin ilk deneyimlendiği yerdir. Toplumsal değerlerin, hayata bakışın, algılama ve anlamların çocuk tarafından öğrenilmeye başlandığı, “bakir tarlaya” ilk tohumların atıldığı ve genel bir ifadeyle çocuğun kişiliğinin oluşmaya başladığı yer ailedir. Bu yüzden çocuğun beynine kodlanmış olan aile kültürünün izleri, bireyin toplum içindeki davranışlarında ömür boyu görülebilecektir. Nitekim ebeveynlerin vereceği en iyi aile içi eğitim, doğru örnek vererek yaşamak olacaktır. **Bir yabancı çocuğun okuldaki başarısı da aşağıda sıralanan soruların nasıl cevaplandırılacağı ile bağlantılıdır.**

1. Aile içi iletişim nasıldır? Ebeveynler çocuklarına rol model olabiliyor mu?
2. Çocuğa gerekli olan destek veriliyor mu? Yoksa çocuğa danışmadan çocuğun yaşamındaki hemen her şey “helikopter ebeveynler” tarafından mı doldurulmaktadır?
3. Okul ve aile ilişkileri nasıldır?
4. Ailede çocuğun eğitimini destekleyen aile ortamı var mıdır?
5. Göç sürecinden dolayı çocuğun yaşadığı travmalar var mıdır?
6. Çocuğun iç dünyasına girip çocuğu anlamak için çocuk ve ebeveynleriyle hangi yöntemlerle iletişim sağlanmaktadır?
7. Çocuğun yakın çevresini oluşturan akran grubunun özellikleri nedir?
8. Çocuğun okulda arkadaşları var mıdır?

- Yukarıda sıralanmış olan sorular yabancı çocuklar için farklı yöntemlerle cevaplandırılacaktır. Çünkü çocukların doğup büyüdüğü ortamlar birbirinden farklı olabilecektir. Burada kendimize şu soruyu sormamız gerekmektedir: “Coğrafya kader midir?”. Çünkü çocuğun içinde büyüdüğü coğrafyanın özellikleri, Kültürün köprüsü ve tercümanı olan hangi dilin konuşulmakta olduğu, etnik köken, inanç ve ailenin yaşam felsefesi bir çocuğun kimliğinin oluşmasında çok büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısına dayanarak cinsiyet ve yaş gibi faktörler de çocuğun toplumdaki konumunu önemli düzeyde etkileyecektir. Çocuğun kimlik oluşumu ve kültürel bagajının zenginliği konusunda ebeveynlerin eğitim seviyesi, ekonomik durumu ve sosyal statüsü de büyük bir önem arz etmektedir. Nitekim “Her birey, içinde yaşadığı kültürün mührünü kimliğinde taşır.” sözü yapılan açıklamaları pekiştirecek bir söz olarak kullanılabilir.

Yabancı Öğrencilerin Güvenliği

- **Eğitim kurumlarında yabancı uyruklu öğrenciler, kendilerine en çok benzeyenlerle ve kendi dünya görüşünü paylaşanlarla iletişim kurma eğiliminde olabilmektedir.** Yerel kültür içindeki uygun davranış ve normların yabancı uyruklu öğrencilere bir örnek sağlayabileceği ve etkileşimlerin, onların davranışlarına ve normlarına rehberlik edebileceği söylenebilir. Bu durum, yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi ülkelerin kültürlerine daha iyi uyum sağlayabilmesine fırsat sağlayacaktır.
- Başka bir ülkeden özellikle de savaş nedeniyle göç eden yabancı uyruklu aileler savaşın da getirdiği travma nedeniyle çocuklarının güvenliği için korku, endişe, panik içinde yaşamaktadır. Çocuklarını emanet ettikleri eğitim kurumlarının okulların hem çocukları için hem de kendilerinin okul ziyaretleri sırasında güvenli olduğunu bilmeleri, görmeleri, onların kaygılarını azaltacak; çocuklarını daha çok okula göndermelerine ve hem kendilerinin hem de çocuklarının topluma adapte olmasını sağlama çabasına girmelerini sağlayacaktır.. Genel olarak bakıldığında okul güvenliğinin, arkadaşlarından gelecek şiddet olaylarına karşı güvenlik, öğretmenlerin fiziksel şiddetine maruz kalma konusunda güvenlik, doğal afetlere karşı güvenlik, sağlık ve temizliğe ilişkin güvenlik, cinsel istismara karşı güvenlik, psikolojik ve duygusal güvenlik, etnik ve siyasi görüş, konularındaki güvenlik boyutları olarak ele alındığı görülmektedir.

Risk Alanları olarak;

1. Dış tehlikeler (Yetişkin veya yaşlılardan gelebilecek fiziksel veya psikolojik saldırı)
2. Mekânla ilgili tehlikeler (kaygan zeminler, havasız mekânlar, yetersiz oksijen, merdivenler, set zeminler, menteşeler)
3. Hijyenle ilgili tehlikeler (yeteri kadar temizlenmeyen tuvaletler, kirli sınıflar)
4. Sağlıksız gıdalar
5. Akran Zorbalığı
6. Öğretmen-idareci şiddeti
7. Veli şiddeti
8. Sınav Kaygısı
9. Servis kazaları
10. Afetler (deprem, sel, yangın) gibi faktörler sıralanabilir.

Okullarda Fiziksel, Psikolojik ve Sosyal Güvenlik

- Küresel bir politika sorunu olan yabancı öğrencilerin güvenliğinin yalnızlık, ayrımcılık ve izolasyon boyutları da vardır. **Psikolojik güvenlik, yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel uyumu için kritik öneme sahiptir.** Psikolojik güvenlik, uyumsuzlukların telafi edilmesine ve kabul duygusuna aracılık edebilir. Aksi hâlde yabancı uyruklu öğrenciler, kendilerini sosyal dışlanma olmasa da ilişkisel bir eksiklik içinde bulabilirler. O hâlde ülkemizde, okullarda bu öğrencilerin toplumsal kültüre uyumunu sağlamak, aidiyet duygusu yaratmak için kendilerini psikolojik açıdan rahat ve güvende hissedeceği ortamlar yaratılmalı ve öğretmenler, okul yöneticileri ile Türk öğrenciler bu öğrencilerle iletişim kurarken onlara saygı duyduğunu, onları kabul ettiğini davranışlarıyla göstermelidir.
- Bu bağlamda, ailelerin de kendilerini ifade edecekleri ve sosyal açıdan daha rahat hissedecekleri okul ortamları yaratılarak velilerin, okulda ve okul çevresinde herhangi bir tehdit ya da risk hissetmeden okula gelmeleri sağlanmalıdır. Yine okullar aracılığı ile Türk öğrencilerin velileri ile yabancı uyruklu öğrencilerin velileri çeşitli sosyal etkinlikler, dayanışmalar vb. nedenlerle bir araya getirilerek onların kendini sosyal ve psikolojik açıdan güvende hissetmeleri sağlanmalıdır.
- **Sosyal güvenlik, kişinin hem resmî hem de gayri resmî kurumlar dâhil olmak üzere sosyal destek ağlarına erişme yeteneği olarak tanımlanmaktadır.** Yabancı uyruklu öğrencilerin hissetmiş olduğu fiziksel, psikolojik ve sosyal güvenlik eksikliği öğrencilere motivasyon kaybı yaşatabilir ve onları topluma yabancılaştırabilir. Bunun için okulda öğretmen, yönetici ya da yaşlılarından gelebilecek fiziksel ve psikolojik şiddetten uzak gerekli önlemlerin alındığı güvenli bir okul ve okul çevresi oluşturulmalıdır.

Farklılıklarda Farkındalık

Yabancı uyruklu öğrenciler aynı ülkeden gelmiş olsalar da dışardan bakıldığında tek tip olarak görülebilmektedir. Oysaki bireysel-sosyal, kültürel, inanç ve yaşam felsefesi, etnik köken gibi farklılıklardan dolayı bu öğrencilerin ilgi alanları, hobileri, deneyimleri ve tercih edilen sosyalleşme yolları farklılık gösterebilmektedir. Kültürel farklılıkların etkisi ile birey de karşısındaki kişiyi farklı algılayabilmektedir. Bu yüzden iletişim sağlarken “Karşımızdaki bireyde ne görmekteyiz ve bunun nedeni nedir? veya “Karşımızdaki vatandaş hangi kültürün ürünüdür?” şeklinde düşünmek durumu sağlıklı analiz edebilmek için yararlı olabilecektir.

21. yüzyılın eğitim vizyonu aşağıdaki hedefleri kapsamaktadır:

1. Eğitim ile mantık çerçevesinde düşünen, algılayan, empati sağlayan, objektif karar verebilen, motivasyonu yüksek ve öz güvenle dünya coğrafyasında rekabet edebilecek gençleri topluma kazandırmalıyız.
2. Risk, stres ve değişim ile ilgili olarak nasıl hissettiğini ve bu konularda kendi kapasitesini fark edebilir.
3. Çok kültürlülük, işle ilgili belirsizlikler ve örgütsel değişim ile baş etme konusunda sağlam biçimde odaklanabilir.
4. Kontrol etme yerine iş birliği yapmaya daha meyilli olabilir.
5. Kendi güçlü ve zayıf yönlerini tespit edebilir.

21. yy. eğitim konseptindeki eğitimcinin rolü ise şu şekilde sıralanabilir,

1. Sorumluluk taşıma, değer verme, sevgi ve şefkat,
2. Yenilikçi-araştırmacı, sınırları zorlayan,
3. En zor konuyu da rahat açıklayabilmeli, kreatif anlatma sanatı, anlaşıldığını kontrol etmeli,
4. Cazip-ilginç yapmalı, beğeni kazanılması,
5. Etkileşimli, herkese ilgi, zaman tanımalı, söz hakkı tanımalı,
6. Konunun anlaşıldığından emin olmalı kontrol edip “geri dönüş” sağlamak “feedback” vermeli, yardım ve düzeltme,
7. Verimli sınıf atmosferi: Rol model, dengeli ve adil olmalı.

GÜVENLİ OKUL KAPSAMINDA SOSYAL UYUM – ENTEGRASYON

Sosyal uyum, bireylerin ev sahibi toplumla ilişki kurmak için geçirdiği değişimler olarak tanımlanmaktadır.

Bireyin kendi kültürü perspektifinden ev sahibi ülkenin kültürel davranışlarını, değerlerini ve inançlarını anlama ve birleştirme süreçlerini içermektedir. Bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere birbirleriyle ilişkili birçok faktör içermektedir. Göçmenin yerleşmiş olduğu yeni toplumda, gelmiş olduğu ülkede sahip olduğu kültürel kimliğini koruyarak yeni toplumda sosyal ve kültürel bütün alanlarda katılımcı olmasıdır.

Asimilasyon ise bireyin sahip olduğu kimliğini bırakıp yalnızca yeni toplumun kültürel değerleriyle yaşamına devam etmesi olarak ifade edilebilir.

Yabancı Öğrencilerin Uyum ve Entegrasyonuna Engel Olan En Önemli Sebepler:

- Dil Sorunu
- Sosyal bilgilerin eksikliği
- Psikolojik, sosyal ve fiziksel okul güvenliği sorunu
- Okulu Terk Etme
- Yönetici ve Öğretmenlere Oryantasyon Eğitimi
- Meslek Eğitimi
- Kültürel Ayrımcılık ve Asimilasyon Endişesi
- Maddi Yetersizlikler
- *Çocuk İşçiliği

Vatandaşlık Bilinci ve Eşitlik Yasası

- 1960’lardan itibaren çok sayıda göçmen alan ve çok kültürlü topluma sahip olan Hollanda, yıllar içinde uyum sorununu çözemeyince **2001 yılında Citizenship Vatandaşlık yasası çıkararak** göçmenlere uyum kurslarını zorunlu kılmıştır. Hükümet bu yasayla göçmenlere eşit hak, eşit sorumluluk vermiştir. Çünkü yabancıların toplumdaki konumları ve toplumda kabul görmeleri, kendilerinin sosyal yaşama yeterli ayak uydurmalarıyla doğru orantılıdır.
- Vatandaşlık yasasına göre her göçmen, içinde yaşadığı ortamda sağlıklı bir iletişim sağlayabilmek için ülkenin dilini öğrenecek ve toplum hakkında yeterli bilgiye sahip olacaktır.
- Bu durumda **yabancı vatandaşın yerleşme hakkı alabilmesi için B1, bir devlet kurumunda da iş sahibi olabilmesi için ise B2 düzeyinde Hollandaca bilmesi bir zorunluluktur.**

Yabancı Düşmanlığına Karşı Farkındalık

- Tutum ve inançlardaki farklılıklardan dolayı ret edilme ve yabancılaşma korkusu yüzünden kültürel uyuma yönelik değişim ve gelişim başarılamayabilir. Bu bağlamda da yabancı uyruklu ailelerin ve çocuklarının kültürel uyumunun kolaylaştırmada önemli bir araç olan eğitim kurumlarının, okulların bu öğrencilerin psikolojik ve sosyal güvenliğini sağlamaya yönelik kültürlerarası eğitim ve öğretim ortamları yaratmaları, onların reddedilme ve yabancılaşma korkularını ve endişelerini azaltacaktır.
- Bilinçli veya bilinçsiz olarak oluşabilecek kültürel inançların ve değerlerin çatışmasını engellemek ve ötekileşmeyi yok etmek için kültürel uyum oldukça önemlidir.

Kültürel uyum; **psikolojik uyum** ve **sosyokültürel uyum** olarak ikiye ayırmak söz konusu olabilir: Psikolojik uyum, stres ve başa çıkma durumlarıyla ilgili iyi oluş ve memnuniyet ile ilgilidir. Sosyokültürel uyum ise güncel yaşamdaki sosyal beceriler ve öğrenme üzerine dayalıdır.

- Kültürel uyum, yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi ülkelerin kültürlerini öğrenmelerine, algılamalarına ve anlamalarına yardımcı olan zengin uygulama ile deneyim süreçlerini ve sonuçlarını içermektedir. Bu durum, bir kültürün içselleştirilmesi yoluyla başka bir kültüre entegrasyonu yani sosyal uyumu anlamına gelmektedir. Bu süreç sosyal uyum ile yakından ilişkilidir. Sosyal uyum, bireyin belirli bir topluluğun değer ve normlarının kavramlarını öğrenerek sosyal çevrenin koşullarına aktif bir şekilde uyum sağlama sürecidir.
- Bunun için de eğitim kurumları psikolojik, fiziksel sosyal açıdan öğrencilerin kendilerini güvende hissedeceği, kültürel uyum sağlandığı sosyal uyum başarısının arttığı yerler olmalıdır.

Kimlik Oluşumu ve Altın Üçgen

- Bireyin kendini güvende hissedebilmesi ve eğitimin “eğitim güvenliği” hedefine ulaşabilmesi için de ebeveynlerin eğitime gerekli desteği vermelerinin sağlanması gerekmektedir.
- **Nitekim Altın Üçgen olarak nitelenen; AİLE-OKUL VE SOSYAL CEVRE üçlüsü** arasındaki sağlıklı iletişimin eğitim süresince gerçekleşmesi gerekmektedir.
- Ailenin özellikleri, çocuğun okul başarısındaki en önemli çevre faktörünü oluşturmaktadır. Kişiliğin büyük oranda aile eğitimiyle şekillendiği düşünüldüğünde aile içi iletişim, bireyin sağlıklı bir kimlik kazanmasına, etkili ve pozitif iletişim kurmayı öğrenmesine ve hem sağlıklı kişiliğiyle hem de iletişim becerisiyle, dünyadaki toplam “insani değerin” olumlu yönde değişimine katkı sağlayacaktır. Yabancı uyruklu ailelerin eğitimi destekleyen örnek davranışlarının eksikliği, çocuklarının eğitimdeki başarısını oldukça olumsuz bir şekilde etkileyecektir.
- “Altın Üçgen” dışında çocuğun kimliğinin oluşumunda son yıllarda gittikçe önemi artan yeni faktör ise **sanal dünyadır**. Çocuğun internet aracılığıyla erişim sağladığı sanal pencere, hiçbir engele takılmaksızın çocuğun kimlik oluşumunu etkileyebilecek güçtedir.

Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitim ve Okul Güvenliğine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Eğitim Politikaları

- Yabancıların eğitimde karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri Türkçe yetersizliği ve aidiyet bilincinden yoksun olmalarıdır. Topluma entegrasyonunun önündeki en büyük engellerden biri dildir. Dildeki noksanlık; eğitim problemlerine, yeni topluma uyum sağlamada ve istihdam konusunda zorluklara neden olmaktadır.
- Türkiye’deki yabancılarda “aidiyet bilinci”nin oluşmamasının nedeni, bireyin kendini yeterli düzeyde toplumun bir üyesi olarak görmemesinden kaynaklanmaktadır. Kendini toplumun bir üyesi olarak görmemesinin nedeni ise bireyin toplumla olan bağlarının, (aidiyet) duygularının zayıf olmasından kaynaklanmaktadır.
- Çözüm için toplumdaki eğitimcilerin ve rol model konumundaki insanların “Yüksek Empati Yeteneği, Anlayış Gösterme, Dürüstlük ve Adalet, Yeniliğe Açıklık, Takım Arkadaşlığı, Basitleştirme Yeteneği, İlham Verme, Catışmaları Yönetebilme” alanlarındaki başarılı davranışları sosyal uyum / entegrasyona önemli bir katkı sağlayacaktır.

OYUN BAĞIMLILIĞI

Oyun Bağımlılığını Tanımlama:

Sanal Oyunlarla ilgili durumlar;

- ❖ 2021 yılında dünya genelinde oyun endüstrisinin ekonomik hacmi 180 milyar dolardır.
- ❖ 2,5 milyar insanın oyun oynadığı tahmin edilmektedir.
- ❖ Erkekler kızlardan iki kat daha fazla oyun oynamaktadırlar.
- ❖ Her oyun bağımlılık yapmaz.
- ❖ Her oyun, her bir bireye aynı etkiyi yapmaz.
- ❖ Oyun bağımlılığı genetik ve çevresel faktörlere göre değişiklik göstermektedir.

➤ Her oyun, zararlı olmaz ve sağlıklı da değildir. **Bireylerin yaşamlarında eğlence, rahatlama ve hatta sosyalleşme sağlayan oyunlar da vardır.**

➤ Sanal oyunların bağımlılığının diğer bağımlılık türleri gibi toplumda açık ve net olarak fark edilmemektedir. Oyun bağımlılığı, **Dünya Sağlık Örgütü (WHO) uluslararası sağlık problemlerine ilişkin hastalıkları sınıflama (ICD) tarifinden hastalık olarak tanımlanmaktadır.**

➤ Oyun bağımlılığı **sadece çocuklarda** değil **gençler** ve **yetişkinlerden de** görülen **bir sağlık problemidir.**

➤ Oyun bağımlılığı, uzun süreli çok fazla oyun oynama değil bireylerin günlük yaşamlarının önemli bir kısmında yer alarak gündelik yaşamlarında sorumlu olduğu görev ve sorumlulukları aksatarak bireyin yaşam kalitesini olumsuz etkilemesidir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2018 yılında gençlerin sanal oyun bağımlılığını davranış bozukluğu olarak tanımlayarak belirtilerini göstermede üç ölçüt belirlemiştir. Bireylerin

1	Oyun oynama isteğini kontrol altına alamaması
2	Oyun oynamanın diğer tüm aktivitelerden daha önemli ve öncelikli olduğu duygusuna sahip olması
3	Oyun oynama isteğinin, ders çalışmalarını aksatmasına, sosyal ilişkilerin zayıflamasına ve tüm faaliyetlerden uzaklaşmasına rağmen, artarak devam etmesidir.

❖ Diğer yandan **Amerika Psikoloji Derneği (APA) bir bireye oyun bağımlısı tespiti için dokuz ölçütten en az beşinin bir yıl içinde göstermesi gerektiğini belirtmiştir. Bunlar;**

1	Oyun oynamanın her şeyden önce gelmesi,
2	Oyun oynamadığı zaman gergin ve asabi davranışlar göstermesi,
3	Oyuna daha fazla zaman ayırma eğilimi içinde olması
4	Daha önce sevdiği ve katıldığı aktivitelerle ilgilenmemeye başlaması ve aktivitelerden uzaklaşması
5	Oyunda harcadığı zamana ilişkin aileye yanlış bilgi vermesi
6	Akademik çalışmalarına daha az zaman ayırmaya başlaması
7	Oyun oynamayı, kaygı, suçluluk gibi olumsuz duygulardan kaçış olarak görmesi
8	Oyun oynama sıklığını, zamanını ve süresini kontrol edememesi
9	Psikolojik problemler yaşamaya başlamasına rağmen oyun oynamayı azaltma veya kısıtlama eğilimi göstermemesidir

Oyunlara bağlanma süreci ve bağımlılığın oluşma aşamaları şunlardır:

1. Başlama isteği: Oyun, oynamaya yeni başlayan bireylerin meraklarını uyandırarak oyunun içine alma ve oyunun bir parçası olma,

2. İlginin artması: Oyuna başlayan bireylerin günlük yaşamlarında ve davranışlarında farklılaşmaların başlaması. Örneğin, harcama alışkanlıklarında ve zamanı kullanma davranışlarında farklılaşmaların olması,

3. Düşüncelerinde oyunun öncelikli bir yere sahip olması: Oyunun bireyin yaşamının merkezine yerleşmesi sonucu daha önce zevk aldığı etkinliklerden uzaklaşmaya başlaması,

4. Oyun bağımlılığının oluşması: Bireyin zamanının büyük bir kısmını ve enerjisini oyuna ayırarak sorumlu olduğu görevlerini aksatması veya ihmal etmeye başlaması. (Bu bağlamda bireyin beslenme ve uyku alışkanlıklarında bozukluklar görülmektedir. Diğer yandan sosyal yaşamındaki ilişkiler de olumsuz etkilenerek ailesinden ve arkadaşlarından uzaklaşmaya başlar.

OYUN BAĞIMLILIĞININ ETKİLERİ

- ❖ Oyun Bağımlılığı bireyleri **ekonomik, sosyal, bedensel (sağlık) ve duygusal** olarak olumsuz etkilemektedir. Hatta oyun bağımlılığı diğer bağımlılıklara ve istenmeyen alışkanlıklara da neden olmasından dolayı bireyin yaşamında önemli risklere ve travmalara yol açmaktadır.

1:Ekonomik etkisi: Oyun bağımlılığının bireyin yaşamını ekonomik yönden olumsuz etkilemektedir. Bir taraftan bireyi **daha fazla para harcamaya zorlarken** diğer taraftan çalışan bireylerin iş yeri performansını düşürerek iş hayatında bireyin verimliliğini azaltmaktadır. **Dolayısıyla düşük verimlilik gelir kaybına yol açabilir.** Oyun bağımlılığı yaşayan bireylerin **oyuna yönelik harcamaları da artacaktır.** Bazı oyunlarda ani para harcama gerektiren durumlar da olabilmektedir.

2:Bedensel/sağlık yönünden etkisi: Oyun bağımlılığı yaşayan bireylerin fiziksel aktiviteleri yavaşlamakta ve beslenme alışkanlıkları değişmektedir. Bu durum bireylerin sağlıklarını olumsuz olarak etkilemektedir. **Düzensiz beslenme ve uyku yetersizliği durumları metabolizmayı olumsuz etkileyerek** bireyin vücudunda kalıcı ve yıkıcı hasarlar meydana getirmektedir.

3:Sosyal Hayata etkisi: Oyun bağımlılığı yaşayan bireylerin sosyal hayatlarından da önemli değişiklikler görülmektedir. Bazı oyunlar bireysel olarak da oynanmaktadır. Dolayısıyla bireyin oyun bağımlılığı artıkça birey **kendini sosyal çevresinden soyutlamaya başlar.** Aile ve sosyal çevresinden uzaklaşmaya başlayan birey kendini yalnızlığa ve amaçsız bir yaşama doğru götürür.

4:Duygusal etkisi: Oyun bağımlılığının bireyler üzerinde bir başka olumsuz etkisi de **bireyin duygusal olarak kırılganlık yaşamasıdır.** Oyun bağımlılığı yaşayan bireyler karşılaştıkları bir sorunla baş edebilmek için sanal oyunlara yönelerek çıkış aramaktadırlar. Gerçek hayattan kendini soyutlayan bireylerde **yüksek kaygı, gerginlik, karamsarlık, yalnızlık ve empati düşüklüğü gibi duygular** görülmektedir.

OYUN BAĞIMLILIĞINI ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

1	Oyun oynama süresi sınırlandırılmalıdır.
2	Oyun oynama etkinliğini alışkanlık ve rutin davranışa dönüştürecek sıklıkla yapmamaya dikkat edilmelidir
3	Geceleri oynanan oyunlardan hemen sonra yatmak yerine oynama ve yatma zamanı arasında belli bir süre bırakılmalıdır
4	Tatile giderken veya seyahat esnasında oyun konsollarını mümkünse yanına almama, telefon ve bilgisayarlardaki oyunlara az takılmaya dikkat edilmelidir
5	Oyuna harcanan zamanın farkında olunmalıdır
6	Oyun bağımlılığının başladığına işaret eden belirtiler fark edildiğinde oyun oynama zamanı bilinçli bir şekilde azaltılmalı veya uzmanlardan destek alma yolları aranmalıdır
7	Spor ve fiziksel etkinliklere katılmayı veya yapmayı teşvik edilmeli veya desteklenmelidir.
8	Çocuklarla konuşarak onların neden oyun oynamak istedikleri ve hangi oyunlardan zevk aldıkları hakkında bilgi edinilmelidir
9	Çocukları oyundan uzaklaştırmak için aile içi ortak etkinlikler düzenlenmelidir
10	Oyun oynayan çocuğa oyundan ayrılması için belli bir süre tanınmalıdır

GÜVENLİ OKUL: OKULLARDA SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

- ❖ Okulda şiddet, okul içinde veya çevresinde başkalarına zarar vermeyi amaçlayan bir dizi kasıtlı davranışı tanımlamaktadır.
- ❖ Zorbalık, siber zorbalık, kavga, silah kullanımı ve cinsel taciz ve istismar dâhil olmak üzere birçok sorun okul şiddeti olarak görülmektedir.

Şiddet İçin Risk faktörleri

- ❖ Okullarda şiddeti önlemenin **en önemli ve ilk basamaklarından biri risk faktörlerini belirlemeye yönelik çalışmalardır;** bu faktörler bilindiğinde bir kişi için ya da okul temelli önleme çalışmaları planlanabilir.
- ❖ Risk faktörlerinin **beş önemli yönü** bulunmaktadır.

1: İlk olarak risk faktörleri **eklemeli olma eğilimindedir**- ne kadar fazla risk faktörü varsa şiddet riski o kadar yüksek olur.

2: İkinci olarak risk faktörleri, **birey, aile, akran grubu, okul ve mahalle seviyeleri dâhil olmak üzere** birden fazla düzeyde ortaya çıkmaktadır.

3: Üçüncüsü, farklı risk faktörleri yaşamın farklı noktalarına ilişkindir; **aile düzeyindeki faktörler küçük çocuklar için daha büyük bir rol oynar ve akran grubu ve mahalle faktörleri daha büyük çocuklar için daha büyük bir rol oynar.**

4: Dördüncüsü, **bazı risk faktörleri, belirli şiddet içeren davranış türlerine özgüdür** (Örneğin, cinsel şiddet için risk faktörleri, siber zorbalık için olanlardan oldukça farklı olabilir.

5: Son olarak **risk faktörlerine maruz kalmanın derecesinin sonuçlar üzerinde önemli etkisi** bulunmaktadır (Örneğin, aşırı ve kronik çocuk istismarının etkisi ara sıra yaşanan ihmale göre daha düşüktür.

Şiddet için Kuramsal Açıklamalar

- ❖ **Şiddetin türleri ve özellikleri ise aşağıdaki verilmiştir.**

1: Doğrudan şiddet; zarar vermek amacı taşıyan bir kişiyle doğrudan karşı karşıya gelme davranışlarıdır. **Dövmek, tehdit etmek, hakaret etmek, itmek doğrudan şiddete girer.**

2: Dolaylı/ilişkisel şiddet; **sosyal ret, sosyal dışlama, dedikodu** yapmak gibi davranışları içerir.

- ❖ **İşlevleri açısından şiddet;**

1: Tepkisel şiddet, kışkırtmaya cevap niteliğinde olan savunmacı davranışlardır. Başkalarının davranışlarına düşmanca bir biçimde hamlede bulunma eğiliminde olan şiddetin bu türü; **kendini kontrol etme ve dürtüsellik ile ilişkilidir.** Ayrıca tepkisel şiddet, sosyal ilişkilerle baş etme sorunlarıyla da ilişkilidir.

2: Planlı şiddette ise fayda beklentisi vardır. Kasıtlı bir biçimde yapılır ve dış pekiştireçler ile kontrol edilmektedir. Planlı şiddet; yüksek düzeyde liderlik ve sosyal yeterlik becerileriyle ilişkilidir. Aynı zamanda suç içeren ve antisosyal davranışlarla da ilişkilidir.

Siddetin Ruh Sağlığı İçin Sonuçları

- ❖ Yaşamın erken dönemlerinde şiddet uygulayanların ve şiddet mağdurlarının sonraki yıllarda şiddet davranışlarında artma eğilimi görülmektedir.
- ❖ Şiddet davranışı gösteren çocukların yetişkinlik zamanlarında suç ve şiddete meyilli olma, riskli davranışlar gösterme, madde kullanımı gibi olumsuz anlamda yaşantılar geçirme ihtimalleri yüksek olmaktadır.
- ❖ Başka çalışmalarda şiddet olaylarına maruz kalanlarda öz saygıda azalma, psikolojik travmada artış, okuldan kaçma gibi davranışlarda artış olduğu bildirilmektedir.
- ❖ **Ülkemizde yapılan çalışmalarda öğrenciler arasındaki bir şiddet türü olarak zorbalık davranışlarının dağılımı şu şekilde olmaktadır:**
  - 1: % 30 oranında lakap takma,
  - 2: % 24 oranında söylenti yayma,
  - 3: % 17 oranında göz ardı etme, gruba katılmasına izin vermeme ve gruptan atma,
  - 4: %14 oranında vurma veya itme davranışı.
  - 6. sınıftan 10. sınıfa devam eden öğrencilerin yüzde 20 oranında fiziksel, yüzde 50 oranında sözel, yüzde 13'ünün ise siber zorbalığa maruz kaldıkları görülmektedir.
- ❖ Bir şiddet türü olarak zorbalığa maruz kalmış çocukların ruhsal açıdan incelendiği ülkemizdeki araştırmalar, bu çocukların düşük özsaygı, stres, depresyon, kaygı, intihar eğilimi, travma sonrası stres bozukluğu, okul korkusu, okuldan kaçma, öfke ve şiddet eğiliminde artış gibi olumsuz sonuçlar yaşadıklarını göstermektedir.
- ❖ Okullar, şiddeti ele almak ve önlemek için kritik bir ortam olarak görülebilir ve buna yönelik okul güvenliği politikaları son yıllarda daha fazla vurgulanmaya başlanmıştır.
- ❖ Öğrenciler arasında şiddeti veya riskli davranışları azaltmak için geleneksel olarak kullanılan yöntemler daha çok disiplin ve cezalandırmaya yönelik önlemlere odaklanmıştır. Araştırmalar bu uygulamaların okul güvenliğini artırma üzerinde çok az etkili olduğunu hatta sorunu bazen daha da büyüttüğünü göstermektedir
- ❖ Bunu göz önünde bulundurarak okullarda şiddetin azalması ve güvenli okul ortamının sağlanmasına yönelik okul temelli önleme programlarının önemi son yıllarda daha çok vurgulanmaya başlanmıştır. Bunlar arasında, okul temelli olarak uygulanan Sosyal Duygusal Öğrenme (SDÖ) Programı önemli bir yer tutmaktadır.

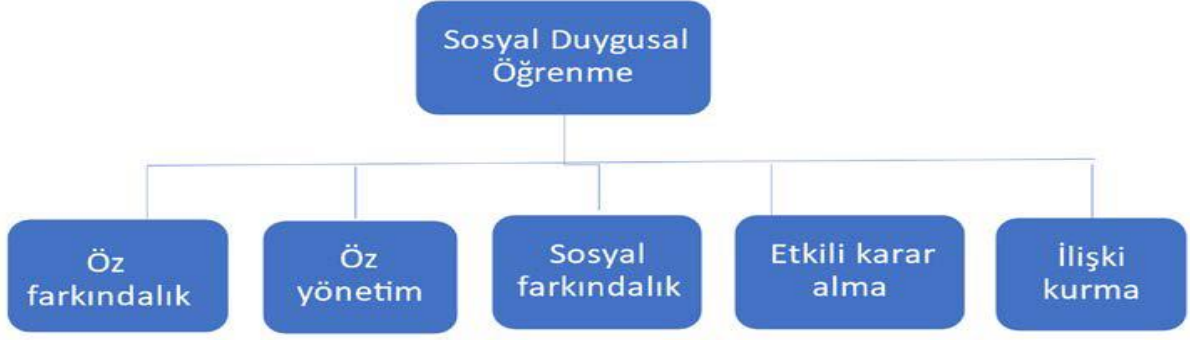
Şiddeti Önleme ve Güvenli Okul

- Şiddeti önleme programları genel anlamda öğrencilerin duygusal ve sosyal becerilerini desteklemeye odaklanmaktadır.
- Bu tür programlar genellikle yapılandırılmış ve müfredatın içine yedirilmiş ve sınıf temellidir. Bu programlar, öğretmen-öğrenci bağı ve okul ortamında akranlarla sağlıklı etkileşimi güçlendirmeyi de içermektedir.
- Duygusal ve sosyal beceri eğitiminin kritik bileşenleri arasında duygusal okuryazarlık, öz kontrol, sosyal yeterlilik, olumlu akran ilişkileri ve kişiler arası problem çözme yer almaktadır. Bu becerilerin kazanılması açısından bakıldığında okul temelli önleme programları önleyici ve gelişimsel uygulamaları içermektedir.
- Güvenli okullar için olumlu sonuçlar sağlayan okul temelli programların en önemlilerinden birinin sosyal duygusal öğrenme (SDÖ) olduğu görülmektedir.
- Okul temelli SDÖ programları, “çocuğun bütünsel gelişimi” ile ilgilenen eğitime daha bütünsel bir yaklaşım olarak görülmektedir. SDÖ, çocuklara öz-farkındalık, öz-yönetim, sosyal farkındalık, kişiler arası ilişkileri yönetme ve sorumlu karar verme gibi becerileri öğretmektedir.

Sosyal Duygusal Öğrenme (SDÖ) ve Güvenli Okul İklimi

- ❖ SDÖ, çocukların yaşam zorluklarıyla daha etkin bir şekilde başa çıkmalarına ve hem öğrenmelerinde hem de sosyal çevrelerinde başarılı olmalarına yardımcı olan bir dizi temel sosyal ve duygusal becerinin sistematik gelişimine odaklanmaktadır.
- ❖ Beş temel sosyal ve duygusal beceri kategorisi belirlenmiştir

1:Öz-farkındalık: Kişinin duygularını, ilgi alanlarını, değerlerini ve güçlü yanlarını/yeteneklerini doğru bir şekilde değerlendirme ve sağlam temellere dayanan bir öz güven duygusunu sürdürme becerisi.

2:Öz-yönetim: Stresle başa çıkmak, dürtüleri kontrol etmek ve engellerin üstesinden gelmek için sebat etmek için kişinin duygularını düzenleme kapasitesi; kişisel ve akademik hedefler belirlemek ve daha sonra bu hedeflere ulaşma yolunda ilerleme becerisi; duyguları yapıcı bir şekilde ifade etme becerisi.

3:Sosyal farkındalık: Başkalarının bakış açısını almak ve onlarla empati kurma becerisi; bireysel ve grup benzerliklerini ve farklılıklarını tanıma ve takdir etme becerisi; toplumsal davranış standartlarını anlama ve uyma becerisi; aile, okul ve toplum kaynaklarını tanıma ve kullanma becerisi.

4:İlişki becerileri: İşbirliğine dayalı sağlıklı ilişkiler kurma ve sürdürme becerisi; uygunsuz sosyal baskıya direnme becerisi; kişiler arası çatışmayı önleme, yönetme ve çözme becerisi; gerektiğinde yardım isteme becerisi.

5:Sorumlu karar verme: Etik standartlar, güvenlik endişeleri, uygun davranış standartları, başkalarına saygı ve çeşitli eylemlerin olası sonuçları dikkate alınarak karar alabilme becerisi; karar verme becerilerini akademik ve sosyal durumlara uygulama becerisi; kişinin okulunun ve toplumun refahına katkıda bulunma becerisi.

ŞİDDETİN ÖNLENMESİ: OKULLARDA BARIŞYAPICILIK/ARABULUCULUK UYGULAMALARI

- ❖ Okullar, değerleri, inançları, ilgileri, yetenekleri, motivasyonları ve bakış açıları farklı öğrencilerin bir araya geldikleri heterojen ortamlardır. Aynı sınıf ve aynı yaş düzeyinde olsalar bile öğrencilerin bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişim düzeyleri arasında farklılıklar vardır.
- ❖ Okullardaki ve sınıflardaki kalabalık öğrenci mevcutları da göz önüne alındığında okullarda öğrenci-öğrenci anlaşmazlıklarının yaşanılmasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir.
- ❖ Öğrencilerden beklenen yaşadıkları anlaşmazlıkları şiddet, saldırganlık ya da zorbalık gibi davranışlara başvurarak, yıkıcı yöntemler kullanarak çözmeye çalışmak yerine; bu anlaşmazlıkları yapıcı-barışçıl bir biçimde çözüme kavuşturmalarıdır.
- ❖ Okullarda öğrenci-öğrenci anlaşmazlıklarının yapıcı-barışçıl çözümünü sağlamak için kullanılabilecek yöntemlerden biri “Barışyapıcılık/Arabuluculuk Uygulamaları”dır
- ❖ **Barışyapıcılık/arabuluculuk programlarının iki temel amacı olduğu ileri sürülmektedir**
- ❖ **Birinci amaç, öğrencilerin okullarda güvenliğinin sağlanması; ikinci amaç ise öğrencilerin yapıcı-barışçıl anlaşmazlık çözüm becerilerinin kullanıldığı bir ortamda sosyalleşmelerini ve gelişmelerini sağlamaktır.**
- ❖ Barışyapıcılık/arabuluculuk programları hem dünyada hem de ülkemizde okullarda şiddet davranışlarının ve disiplin problemlerinin azaltılmasında geleneksel disiplin anlayışına bir alternatif olarak kullanılan yöntemlerden biridir. Barışyapıcılık/arabuluculuk, sorun yaşayan iki ya da daha fazla kişinin üçüncü bir *nötr* kişinin yardımıyla sorunu çözmek amacıyla bir araya geldikleri bir süreci içermektedir .
- ❖ **Barışyapıcılar, tarafların yaşadığı sorunu çözmeye çalışmamaktadırlar. Bunun yerine, onlar tarafların sorunlarını çözmelerinde sadece süreci kolaylaştırmaktadırlar.**
- ❖ **Barışyapıcının, taraflar üzerinde bir gücü ya da otoritesi bulunmamaktadır. Barışyapıcılık, tarafların sorunlarını çözmelerinde gizli bir süreç sağlamaktadır.**
- ❖ Bu süreç sayesinde, **taraflar anlaşmazlıklarını daha fazla büyümeden, daha fazla karmaşıklaşmadan ve üçüncü kişiler olaya dâhil olmadan kendi aralarında çözüme kavuşturabilmektedirler.**
- ❖ **Görüşmeler esnasında barışyapıcılar herhangi bir tarafı tutmamakta ya da suçlamamaktadırlar.**
- ❖ Barışyapıcıların görevi bu süreçte her iki tarafı da iyi bir biçimde dinlemek ve onların kendi sorunlarına kendi çözümlerini geliştirmelerinde onlara yardımcı olmaktır.
- ❖ Barışyapıcılık, bireylere anlaşmazlık yaşadıkları kişiyle şiddetin olmadığı bir ortamda yüzleşebilmeleri fırsatını sunmaktadır. **Adli makamlara, öğrenci davranışları değerlendirme kuruluna ya da okul disiplini kuruluna yansıması gereken olaylar hariç olmak üzere** öğrenciler arasında yaşanan tüm kişiler arası sorunlar (örneğin, alay etme, lakap takma, dedikodu etme vb.) barışyapıcılıkta ele alınabilmektedir.
- ❖ Barışyapıcılığa anlaşmazlık yaşayan tarafların kendileri başvurabileceği gibi öğretmenler ve okul yöneticileri de tarafları barışyapıcılığa yönlendirebilmektedirler.

Barışyapıcılık, dört aşamadan oluşan bir süreçtir.

1: Birinci aşama, kavganın sonlanması ve tarafların sakinleşmesidir. Yapıcı müzakerelerin gerçekleşebilmesi için **öncelikle kavganın sonlanması ve tarafların sakinleşmesi gerekmektedir.** Kavgaların hemen ardından tarafların barışyapıcılık masasına oturmalarını ve sorunlarını barışçıl bir biçimde müzakere etmelerini beklemek çok da gerçekçi olmayabilir. Çünkü bireyler öfkelendiklerinde zaman zaman bu duyguların etkisinde kalabilmekte, sağlıklı ve gerçekçi kararlar verememektedirler. Bu nedenle, barışyapıcılar tarafları bir araya getirmeden önce kavganın sonlandığından ve tarafların sakinleştiğinden emin olmalıdırlar.

2: İkinci aşama, tarafların barışyapıcılık desteği almaya karar vermeleridir. Kavga sonlandığında ve taraflar sakinleştiğinde barışyapıcılık oturumları başlatılabilir. Sorunun barışyapıcılık ortamında çözülmesini isteme kararı taraflara aittir. **Taraflardan biri barışyapıcılık desteği almak istemezse bu konuda herhangi bir zorlama yapılmamaktadır.** Barışyapıcılık oturumuna katılmak istemeyen bireyin varsa sadece kaygıları, korkuları ve soru işaretleri giderilebilir. **Barışyapıcılık oturumlarına katılıp katılmamaya dair son karar taraflara aittir.** Barışyapıcılık görüşmeleri, barışyapıcılar için düzenlenen özel bir odada gerçekleştirilir. Bu oda, sadece barışyapıcılık uygulamalarının gerçekleştirilmesi için hazırlanmaktadır. Taraflar görüşmelerini eşkenar üçgen bir masada oturarak gerçekleştirmektedirler. **Eşkenar üçgen masa hem tarafların hem de barışyapıcının eşitliğini temsil etmektedir.**

3: Üçüncü aşama, müzakere basamaklarının kolaylaştırılmasıdır. Barışyapıcı, tarafların müzakere basamaklarını kullanarak sorunlarını çözmelerinde kolaylaştırıcı bir rol üstlenir.

4: Dördüncü aşama, anlaşmanın imzalanmasıdır. Görüşme sürecinin sonunda taraflar anlaşmaya vardıklarında barışyapıcı, barışyapıcılık formunu doldurur ve imzalamaları için taraflara sunar. Barışyapıcılık formunun imzalanmasıyla taraflar verdikleri sözlere uyacaklarını yazılı bir metinle onaylamış olurlar. Barışyapıcı, yapıcı ve barışçıl bir anlaşmaya vardıkları için tarafları kutlar; anlaşmanın takipçisi olacağını belirtir. Ayrıca, taraflar formu imzaladıktan sonra, barışyapıcılar imzalanan bu anlaşma formunu Rehberlik Servisi içerisinde kilitli bir dolap içerisinde tutulan “Barışyapıcılık Görüşmeleri Kayıt Dosyası”na koyarlar. Böyle bir yöntem izlenmesinin sebebi, taraflar ve barışyapıcılar tarafından doldurulan formun gizliliğinin ve güvenliğinin sağlanmasıdır.

➤ Barışyapıcı öğrenciler, tarafların yaşadığı anlaşmazlığı ele alırken aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederler:

1. Taraflar yaşadıkları sorunu nedenleriyle birlikte açıklarlar,
2. Taraflar yaşadıkları duyguları nedenleriyle birlikte açıklarlar,
3. Taraflar birbirlerinin bakış açısını anladıklarını gösterirler,
4. Taraflar isteklerini nedenleriyle birlikte açıklarlar,
5. Taraflar çözüm seçenekleri üretirler,
6. Taraflar ürettikleri çözüm seçenekleri arasından en adil, yapıcı ve barışçıl çözüm seçeneği üzerinde anlaşır.

Uygulayıcılar İçin Adım Adım İşlem Basamakları

1: Okul Yöneticilerini Bilgilendirmek, Onları İkna Etmek, Onların Desteğini Almak ve Güvenini Kazanmak

Önleyici ve gelişimsel rehberlik kapsamında çalıştıkları kurumlarda barışyapıcılık programını uygulamak isteyen eğitimciler için en önemli unsur öncelikle bu çalışmanın önemi ve öğrencilere, okula, ailelere ve topluma sağlayacağı katkılar hakkında okul yöneticilerini bilgilendirmek, onların desteklerini ve güvenlerini kazanmaktır.

2: Çevre Kurum ve Kuruluşlarla İş Birliğinin Sağlanması

Çevre kurum ve kuruluşlar (ör. Millî Eğitim Müdürlükleri, RAM'lar) ziyaret edilerek okulda başlatılması planlanan barışyapıcılık programı hakkında kurum yöneticilerine bilgiler verilebilir, onların desteklerinden yararlanılabilir ve kurumlar arası iş birliği sağlanabilir

3: Her Bir Öğretmenin Desteğinin Kazanılması

Okul sisteminde öğrencilerle en çok etkileşim içerisinde bulunan üyeler kuşkusuz öğretmenlerdir. Dolayısıyla bu tür çalışmalarda öğrenciler arasında yapıcı-barışçıl anlaşmazlık çözüm yöntemlerinin benimsenme ve kullanma oranını artıracak en önemli unsurlardan biri öğretmenlerin sınıflarda sağlayacağı kolaylaştırma, destek, teşvik ve cesaretlendirmeler olacaktır. Dolayısıyla bu süreçte her bir öğretmenin desteğinin kazanılmasının önemi oldukça yüksektir.

4: Kullanılacak Eğitim Programının Belirlenmesi, Revize Edilmesi ya da Geliştirilmesi

Dördüncü adımda, barışyapıcı öğrenciler yetiştirmek için kullanılacak eğitim programı belirlenir. Bu kapsamda, etkililiği bilimsel olarak test edilmiş kanıt temelli programlar kullanılabileceği gibi uygulayıcılar alanyazında var olan programları öğrencilerinin ihtiyaçları ve gelişim düzeylerine uygun bir biçimde revize edebilirler ya da alan uzmanlarından destek alarak yeni programlar geliştirebilirler.

5: Uygulayıcıların Maddi İhtiyaçların Nasıl Giderileceği Konusunda Okul Yöneticileriyle Görüşmeleri ve Bütçe Planlamaları Yapmaları

Barışyapıcı öğrencilerin eğitimine başlanmadan önce barışyapıcılık görüşme odasının hazırlıklarının da yapılması gerekmektedir. Bu tür bir çalışmanın amacına ulaşabilmesi için barışyapıcı ve taraf öğrencilerin bir araya gelebilecekleri, sorunlarını masada yüz yüze müzakere ederek çözmeye çalışabilecekleri nezih, güvenli ve gizliliğin sağlanabileceği özel bir görüşme odasının hazırlanması çok önemlidir. Böyle bir odanın hazır hâle getirilmesi, eğitimde kullanılacak malzemelerin satın alınması, program sonrasında gerçekleştirilecek törende barışyapıcı öğrencilere verilmek üzere rozetlerin bastırılması vb. harcama kalemleri için bütçe planlaması yapılması gerekmektedir.

6: Barışyapıcı Öğrencilerin Seçimi ve Eğitimlerin Ne Zaman Gerçekleştirileceğinin Belirlenmesi

Barışyapıcı olarak eğitilecek öğrencilerin belirlenmesinde, (i) öğrenci görüşleri ve (ii) öğrenci görüşleri sonucunda isimleri belirlenen barışyapıcıların eğitime katılmak için gönüllü olmaları dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte, barışyapıcı öğrencilerin eğitiminin ne zaman ve nerede gerçekleştirileceğinin de planlanması gerekmektedir.

7: Eğitim Programının Uygulanmasının Ardından Bu Eğitime Katılan Öğrenciler İçin Geniş Katılımlı Bir Rozet Takma Töreni Düzenlenmesi

Eğitim programının uygulaması tamamlandığında uygulayıcıların geniş katılımlı bir tören düzenlemeleri önerilmektedir. Bu kapsamda, il/ilçe millî eğitim müdürleri ve şube müdürleri, rehberlik ve araştırma merkezi müdürü ve psikolojik danışmanları, ilgili eğitim uzmanları, çalışmanın yürütüldüğü okulun psikolojik danışmanları, bazı öğretmenleri ve barışyapıcılık programına katılan öğrencilerin bir araya geldiği geniş katılımlı bir tören düzenlenebilir. Bu törende, barışyapıcı öğrencilere barışyapıcılık yemini yaptırılabilir ve öğrencilere barışyapıcı rozetleri takılabilir.

8: Okulda Arabuluculuk Uygulamaları Başlatılmadan Önce Tüm Şubelerde Tanıtım Yapılması

Barışyapıcılık programı uygulandıktan ve geniş katılımlı bir tören gerçekleştirildikten sonra okulda yoğun bir biçimde tanıtım, bilgilendirme ve farkındalık toplantılarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Uygulayıcıların, barışyapıcılık projesinin içeriği, kapsamı ve işleyişi hakkında okuldaki tüm öğrencileri bilgilendirmeleri çok önemlidir.

9: Barışyapıcılık Sürecinin Yürütülmesi

Okul genelinde tanıtım, bilgilendirme ve farkındalık etkinliklerinin gerçekleştirilmesinin ardından okulda barışyapıcılık süreci başlatılmalıdır. Bu kapsamda, barışyapıcılarla iki haftada bir dönüşümlü olarak hatırlatma etkinlikleri işlenebilir ve barışyapıcılık gerçekleştiren öğrencilere bire bir süpervizyon verilebilir.

10: Projenin Etkililiğinin Değerlendirilmesi

Okullarda önleyici ve gelişimsel rehberlik çalışmaları kapsamında yürütülen barışyapıcılık programının amacına ulaşp ulaşmadığını, etkililiğini ve sürdürülebilirliğini tespit etmek için hem uygulama sürecinde hem de uygulama tamamlandıktan sonra sistematik ve bilimsel değerlendirmeler yapılabilir. Programın etkilerinin değerlendirilmesinde nicel ve nitel ölçme araçlarından yararlanılabilir.

ZOR KİŞİLİKLERLE İLETİŞİM

Zor İnsanın Tanımı ve Davranışları : Aynı ortamda bulunulduğunda kişide öfke, huzursuzluk, korku, endişe, sıkıntı gibi duygular yaşatan; dinleme, anlama, anlaşma ve uzlaşma konusunda bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanan sıkıntıların ortaya çıkmasına sebep olan insanlar için kullanılan bir kavramdır.

Zor Kişilik Nasıl Ortaya Çıkar ve Gelişir:

Gelişim psikologları kişiliğimizin temel öğelerinin çok küçük yaşlarda oluştuğunu söylemektedir. Yaşantı ürünün olan olayların, bizi yetiştirenlerin yaklaşımlarının etkisiyle kendimize, dünyaya ve olaylara ilişkin yargılarımız, yaklaşım tarzlarımız şekillenmektedir. Başta anne ve babamız olmak üzere model aldığımız kişilerden gördüğünüz karşılık (tutum ve tavırlar) zaman içinde kendi davranış kalıplarımıza, tutum ve değer yargılarımıza dönüşür. Örneğin, dış dünyanın ve diğer insanların; güvenilmez, tehlikeli kişiler olduğu inancını edinebilir ya da kendimizi değersiz, yetersiz algılayabiliriz. Aşırı korumacı bir anne babanın çocuğu büyüdüğünde problemlerini başkalarının çözmesini bekleyebilir. “Helikopter ebeveyn” tutumu ile büyüyen bir çocuk; dünyanın kendi etrafında dönmesi gerektiğine inanabilir. Bunun bir sonucu olarak da tüm diğer insanların kendisinin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermesi ve her şeyin kendi istek ve arzularına göre şekillenmesi gerektiğine inanabilir.

Zor İnsan Tanımına Giren Kişilerin Kategorileri

Zor kişilikleri çeşitli kriterlere göre gruplamak mümkündür. Özellikle kurumsal yapı içinde değerlendirildiklerinde üç grup insanla karşılaşırız. Bunlar;

1. İnaktif,
2. Reaktif ve
3. Proaktif olarak isimlendirilir.

A)İnaktif kişiliğin en belirleyici özelliği **aşırı uyum davranışı sergilemeleridir**. “Evet efendim!” olarak da isimlendirilen bu davranış ve iletişim tarzını sergileyen kişiler kendi görüş ve düşüncelerini ortaya koyamazlar. **Özellikle otorite olarak gördükleri kişilerin her türlü düşünce, görüş ve önerilerine derhal ve sorgusuz katılırlar**. “Yatan mutlular” olarak da tanımlanan bu kişiler kendi yaşamlarına veya kurumsal işleyişe olumlu bir katkıda bulunmazlar.

B)Reaktif kişiliğin en önemli özelliği ise **hemen her görüş, düşünce veya öneriye spontane karşı çıkmaları, muhalefet etmeleridir**. **Ortaya atılan görüş ve öneriyi sorgulamazlar, üzerinde düşünmezler ve sadece karşı çıkarlar. Karşı çıktıkları veya muhalefet ettikleri duruma ilişkin bir öneri veya karşı görüş bildirmezler**. “Karşı çıkmak için karşı çıkmak” bir yaşam biçimi olarak yerleşmiştir. Üç-altı yaş çocuğunda gözlenen ve o yaş grubu için normal hatta sağlıklı kabul edilebilecek “inatçılık” davranışını aşamamış ve o gelişim düzeyinin sorun çözme ve varlığını kanıtlama yöntemine takılı kalmış bireylerdir. Bu kişiler de içinde bulundukları kurum için bir artı değer yaratamazlar.

C) Proaktif insan ise en **sağlıklı davranış ve sorun çözme yöntemine sahiptir**. Proaktif kişi hem sorgular hem çözüm önerir. Diğer bir ifade ile içinde bulunduğu durumu ya da sorunu sorgulamakla kalmaz sorunu ve eleştirisinin sonuna bir çözüm önerisi ekler. Yapıcı, uzlaşmacı ve amaca yöneliktir.

- ❖ Diğer bir sınıflamayı insanların “**sorunlar karşısındaki duruşu**” bakımından yapabiliriz. Bir sorunla karşılaşıldığında insanların soruna karşı takındıkları tavır da birbirinden farklı olmaktadır. **Bu kriter açısından da üç grup kişilik karşımıza çıkmaktadır:**

1. Sağlıklı insan, Sağlıklı insan sorunların farkındadır. **Sorunu çözmek için gözlenebilir çabalar sergiler**. Bu çabaları amaca yönelik, uzlaşmacı ve yapıcıdır. En bilinen ifade ile amacı “Üzüm yemek”tir. Sorunların çözümünde her iki tarafın ya da tarafların da kazanabileceği veya en az kayıpla uzlaşabilecekleri sonuca odaklanır. “Haklısın-haksızsın” tartışmasına girmez. “Köpek balığı” taktığı denilen “Haklı olmak için güçlü olmak yeterlidir.” anlayışını benimsemez. Ya da “Ne şiş yansın ne kebab!” şeklinde özetlenebilecek “oyuncak ayı” yöntemini kullanmaz.

2: Normal insan, **normal insan da sorunların farkındadır. Ancak o sorunları çözmek için bir çaba harcamaz**, sorunlarla birlikte yaşamayı seçer. “Benim adım hıdır, bildiğim budur.”, “Böyle gelmiş, böyle gider.”, “Bir benim çabamla ne olacak?”, “Herkes böyle yapmıyor mu?”... şeklinde kendine göre mantığa bürünün ve sorunları “halının altına süpürür”

3: Sağlıksız insan sağlıksız tutum” sergileyen insanların ise **en belirleyici özelliği iki defans (savunma) mekanizmasını sıklıkla kullanmalarındadır**. Bunlar “neden bulma” ve “yansıtma”dır. **Bu gruba giren insanlar bir sorunla karşılaştıklarında başka insanları veya başka durumları suçlamayı alışkanlık hâline getirmişlerdir**. Parmakları her zaman birilerini ve bir şeyleri gösterir. Tahmin edilebileceği gibi bu insanların en önemli eksikliği “Ben sorumluyum.” diyememeleri, başka bir ifade ile sorumluluk alamamalarıdır. Evde bir sorun varsa eşi, çalıştığı kurumda bir sorun varsa yöneticiler suçludur.

- ❖ Zor kişilikler, yaşam enerjilerini nasıl harcadıklarına bakılarak da tanınabilir ve gruplandırılabilirler. Yaşam enerjisi her türlü etkinlik, sorun çözme, üretkenlik ve mutluluğumuz üzerinde etkili olan içsel bir güç olarak tanımlanabilir. Genellikle üç ayrı enerji kaynağının birleşiminden ortaya çıkan bu enerji yaşam doyumumuz üzerinde de belirleyicidir.
- ❖ **Bu üç enerji kaynağımızın biri “fiziksel enerji”, diğeri “zihinsel enerji” ve üçüncüsü de “duygusal enerjidir.**
- Fiziksel enerji; beden sağlığımız, beslenmemiz, uyku düzenimiz gibi yaşam alışkanlıklarımız tarafından belirlenir. Düşünme, okuma, problem çözme gibi etkinlikler “zihinsel” enerji ile ilgilidir ve bu tür etkinliklerin hayatımızda yer alması zihinsel enerjimizi artırır, geliştir. Kendilik değerimiz konusunda kendimizin sahip olduğu düşünceler; diğeri bir ifade ile kendimize kendimizin biçtiği değer ise “duygusal” enerjimizi oluşturur. Bu üç enerjinin toplamı ise yaşam enerjisi olarak her türlü etkinliğimizde belirleyici bir güce sahiptir. Elbette bu üç enerji birbiri ile de etkileşim hâlinindedir. Fiziksel enerjisi düşük bir insanın (egzersiz yapmayan, beslenme ve uyku düzenine dikkat etmeyen) zihinsel ve duygusal enerjisi de düşük olacaktır. Ya da okumayan, sorgulamayan, problem çözmeyen yani zihinsel enerjisi düşük bir insanın duygusal enerjisi de bundan olumsuz etkilenecektir. Aynı şekilde kendisini değersiz, işe yaramaz, beceriksiz ya da çirkin gören birinin hem fiziksel hem de zihinsel enerjisi bu algısından (duygusal enerjisinden) etkilenecektir. İşte, bu noktada bir insanın yaşam enerjisini nasıl harcadığına bakılarak da onun ne ölçüde zor bir kişilik olduğu anlaşılabilir. Zor kişilikler genellikle yaşam enerjilerini ziyan eden, boş yere harcayan insanlardır.
- Şimdi bizim de belli düzeyde bu insanlardan biri olduğumuzu aklımızda tutarak **yaşam enerjisinin nasıl ve ne yaparak ziyan edildiğine örnekler verelim. Aşağıda mutsuz ve verimsiz insanın düşünce ve davranış tarzlarına ilişkin örnekler verilmiştir:**

1. Genellikle geçmiş ve gelecekte yaşarlar, “şimdi ve burada”yı ıskalarlar. Diğeri bir ifade ile bu insanların “geçmiş geçmemiştir”. Ya da, belki de hiç ortaya çıkmayacak geleceğin olası olumsuzluklarına ilişkin kaygılarını bugün bütün yoğunluğu ile hissederek. Kısaca hayatı, şimdiki zamanı ziyan eder, ıskalarlar.

2. Mazeret üretmekte, suçlu bulmakta ustalaşmışlardır. Abartılı bir benzetme ile “otomobilleri ile giderken ağaca çarptıklarında, ağacı trafik kurallarından habersiz olmakla suçlarlar”.

3. “Kurban rolü”nü sıklıkla oynarlar. Onlar hep mağdur edilmiş, hakkı yenmiş, hak ettikleri verilmemiş insanlardır. Bu noktada bir hatırlatma yapmak istiyorum: “Bir insan sizi sizin izin verdiğiniz kadar üzebilir, kullanabilir ya da incitebilir.”Kurban rolünün oynamayı seçen insan aslında kurban edilmek için davetiye de çıkarır. Bu yolla toplamayı umduğu ilgi onun yaşam kaynağını oluşturur.

4. Negatif seçicidirler. Yaşam alanlarında mevcut olan ya da sahip oldukları “iyi” ve “olumlu” şeyleri görmezler. Buna karşılık en küçük olumsuzluk ya da eksikliği abartmayı ve genellemeyi tercih ederler. Bu tür insanlardan “Hiçbir şey yolunda değil!”, “Neye elimi atsam bir aksilik çıkıyor!”... gibi ifadeleri çok sık duymak mümkündür.

5. Beyinlerini âdeta “kuruntu üretim fabrikası” gibi kullanırlar.

6. Bazıları ise herkesi memnun etme çabasını o derece abartırlar ki kendi duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını neredeyse hiç önemsemezler. Başka bir ifade ile “aşırı adanmış” bir yaşam sürerler. Bu adanmışlık bazen aile ve çocuklarına bazen de iş yaşamı veya bir ideolojiye ilişkin olabilir. Neye ilişkin olursa olsun bu durum kendini ortadan kaldırma ile aynı anlama gelmektedir.

7. Her şeyi kontrol etme çabası içinde olmak da yaşam enerjisini ziyan etmenin bir başka yoludur. Söz buraya gelmişken eski bir yazıtta rastlandığı söylenen şu sözü paylaşmak istiyorum:

Zor İnsanlarla Birlikte Yaşamak ve Çalışmak Konusunda Yöntem ve Öneriler

➤ **Zor kişiliklerle yaşarken yapılması önerilenler, edilgen bir şekilde onlara boyun eğme ve davranışlarını onaylamayı değil, etkin bir şekilde onlardan kendimizi korumayı içerir.**

➤ **Zor kişilikler karşısında sergilenmesi gereken iletişim becerisini kısaca özetlemek gerekirse şunlar söylenebilir:**

Verilmesi gereken mesaj;

- Dolaysız,
- Hemen,
- Açık bir şekilde,
- Dürüstlikle ve
- Karşıdakini incitmeden iletilmelidir.

➤ **Zor insanlarla iletişimi büyük ölçüde imkânsız kılan veya sorunu daha da ağırlaştıran tutumlar ise şöyle özetlenebilir:**

- Aynen karşılık verme,
- Problemi ele almak yerine savunmaya geçme,
- Söylenenlerin ne anlama geldiğini dikkate almama,
- Ürkme ve şaşırma,
- Tepkisiz kalma (öfkeden dili tutulma)
- O anda bir şey düşünememe

Zor kişiliklerle araya mesafe koymada uygulayabileceğiniz yöntemler şöyle özetlenebilir:

1:Kırık plak: Dikkatle düşünüp kendinize bir “kırık plak” cümlesi hazırlayın. Zor kişinize kendisini duyduğunuzu belirtip bu kırık plak cümlesini üst üste tekrarlayın. Örneğin: “Söylediklerini duydum ve bugün konuşacak durumda değilim.” – “Şimdi işe gitmem gerekiyor.” – “Kızgın görünüyorsun ve ben şimdi tartışmak istemiyorum.”

2:Konunun içeriğini bırakıp ilişkiyi tanımlama: Zor kişiniz alışılmış davranışları sergilemeye başladığında söylediklerine aldırmayıp yaptığına işaret etmek. Örneğin: “Konuşmayı bu şekilde sürdürürsek nerede gideceğimize karar veremeyeceğiz.” – “Eski sorunları bir kenara bırakırsak işi daha iyi planlayabiliriz.” “Birbirimize bağırıp çağırdığımız sürece sorunu çözemeyiz.”

3:Ortam değişinceye kadar konuşmaya ara verme: Karşıdaki kişinin öfkesinin, dırdırının ya da suskunluğunun nedenini tümüyle göz ardı edip konuşmayı ertelemek. Örneğin: “Gördüğüm kadarıyla şu anda çok öfkeliyim. En iyisi bu konuyu öğleden sonra ele alalım.” – “Şu anda kendini iyi hissetmediğinin farkındayım. Daha sonra konuşalım.”

4:Kendinden emin erteleme: Zor kişinize göstereceğiniz tepkiyi sizin daha sakin ve kafanızın daha duru olduğu bir zamana bırakmak. Örneğin: “Şu anda bu konuyu konuşmaya hazır değilim.” – “İlginç bir fikir; bana düşünmem için izin vermeni istiyorum.”

5:Sislendirme: Karşınızdaki kişinin isteğini ve görüşlerini kendi sözlerinizle kısaca özetlemek(böylece onu dinlediğinizi ve anladığınızı göstermiş olursunuz) ve kendi düşündüğünüz şekilde tutum almak. (Bu yöntem kırık plak cümlesi yönteminin biraz daha hafifletilmiş şeklidir. Örneğin: “Bu konunun sizin için çok önemli olduğunu anlıyorum. Maalesef şimdi işe gitmek zorundayım.” – “Şikâyetlerini dinledim ve bunları daha sonra görüşmek istiyorum.” – “İşaret ettiğin olumsuzlukları anlıyorum; artık olumlu noktalara bakmamız gerektiğini düşünüyorum.”

- Her zor insan aynı özelliklere sahip değildir. Karşımızdaki kişiyi zor insan grubuna koyan temel özelliği bilinirse onun karşısında sergilenmesi gereken tutum ve davranış da farklılaşacaktır.
- **Bu konuda belli başlı zor kişilikler karşısında takınılması gereken tutum ve sergilenmesi gereken davranışlara aşağıda kısaca değinilecektir.**

1. Saldırgan Kisilikler:

Biraz boşalmalarına izin verin. Kıbar davranmaya kalkışmayın. Adlarıyla hitap etmek gibi bir yöntemle dikkatlerini çekin. Oturtmaya çalışın (Oturana kişi daha az saldırgan olur.). Göz teması kurun. Düşündüklerinizi etkili ve kendinizden emin bir biçimde ifade edin. Söylediklerini tartışmayın, sözlerini kesmeyin. Dostça davranmaya hazır olun.

2. Sürekli Yakınanlar:

Kendinizi sorumluymuş gibi hissetseniz de sabrınız taşsa da dinleyin. Söylediklerini başka sözcüklerle ve kısa cümlelerle kendisine tekrarlayarak esas söylemek istediklerini saptamaya çalışın. Görüşlerini o an makul bulsanız bile, sakın söylediklerini onaylamayın ya da kendisinden özür dilemeyin. “Suçlama-savunma-karşı suçlama” kısır döngüsüne düşmeyin. Yorum yapmadan olguları belirtin. Özgül, açık uçlu sorularla kendisini sorunu çözmeye yönlendirin. Hiçbiri işe yaramazsa “Peki, sen ne öneriyorsun?” diye sorun.

3. Suskun Tepkisizler:

Suskunluğun, tepkisizliğin ne anlama geldiğini yorumlamaya kalkışmayın. Suskunu konuşturmaya çalışın. Açık uçlu sorular sorun. Yanıtı sabırla bekleyin. Sessizliği kendi konuşmalarınızla doldurmaya çalışmayın. Olaylarla veya durumla ilgili kendi yorumunuzu yapın. Tekrar açık uçlu sorular sorun. Eğer suskununuz konuşmaya başlarsa yorum yapmadan dinlemeye gayret edin. Suskununuz tepkisiz kalmayı sürdürüyorsa görüşmeyi kesin ve tekrar görüşmek üzere bir zaman belirtin.

4. Kötümserler:

Kendinize ve ekibinizi koruyun; kötümserliklerini size de bulaştırabilirler. Geçmişte benzer durumların nasıl başarıyla aşıldığını iyimser ama gerçekçi bir dille anlatın. Değişik seçenekler üzerinde görüşüyorsanız ilk önce en kötü durumda ne olabilir, bunu siz gündeme getirin. Kötümserin söylediklerini gelecekte aşılması gerekebilecek sorunlar olarak görün. Ne yapacağınızı kaçamaklar yapmadan doğrudan ifade ederek kendi başınıza davranmaya da hazır olun. Her şeyi ince eleyip sık dokuyanlara bir kere de kendilerini hazır hissetmeden harekete geçmeyi önerin.

5. Çokbilmişler

Bu kişiler dayanılmaz bir mantık silsilesi ve bilgilerine olan güvenleriyle, sizi aptal, beceriksiz konumuna düşüren ve savunmaya zorlayan insanlardır. Bu kişilere iletişim kurmak için önceden düşüncelerinizi sıraya koymanız ve birlikte ele alacağınız konuyla ilgili hazırlıklar yapmanız gerekiyor. Söylediklerini kabul etmek istemiyorsanız en etkin yöntem soru tekniklerini kullanmaktır. Yapılacak işlerin gözden geçirilmesini sağlamak için ek bilgi vermesini sağlayacak sorulardan yararlanın. Çokbilmişlerin arasında uzman olmadıkları hâlde uzmanmış gibi konuşan, yarı-bilgili hâllerinin kısmen farkında olan ve aldıkları yarım yamalak bilgileri aceleyle olayın bütünüymüş gibi sunanlar da vardır. Bunlar karşısında da doğru olguları sanki başka bir seçenekmiş gibi mümkün olduğu kadar tasvir edin.